

BIBLIOTEKA JAGIELLOŃSKA W KRAKOWIE

Rękopis nr 6195 z wieku .... zawierający ....

....

Uwagi o stanie zachowania rękopisu: ....

W razie ogłoszenia drukiem osobnej pracy związanej z wydaniem lub analizą rękopisu Biblioteki Jagiellońskiej, zobowiązuję się egzemplarz jej przekazać do Oddziału Rękopisów B. J., o mniejszych zaś pracach tegoż rodzaju ogłoszonych przeze mnie w czasopismach zawiadomić Oddział Rękopisów lub posłać odbitkę.

L. p.	Nazwisko, imię i zawód korzystającego z rękopisu, (Podpis własnoręczny)	Data wydania	Data zwrotu	Temat i cel pracy	Uwagi:
1	Lech Józef Kustosz Muzeum Archeolog. i Etnograf. w Łodzi	9-XII.65		Poszukiwanie materiałów do budownictwa [illegible] w XIX w.	
2.	[illegible] Jerzy	10 VII 70		[illegible]	
3	Rottermund Andrzej	13.X.71		Teoria architektury I poł. XIX w.	
4	Prac. Foto. BJ dla ODZ W-wa	20 XII 79		Mf k. 45r-v, 46r-v, 48r-v, 109r	
5.	M. Bychawska	12. XII 2006		M. Bychawska	
6	H. Szczebak	20.02.08		Helena Szczebak	

L. p.	Nazwisko, imię i zawód korzystającego z rękopisu, (Podpis własnoręczny)	Data wydania	Data zwrotu	Temat i cel pracy	Uwagi :

PWH 7569/B7 WZPT Dr. Nakło 990-52 2000 pism. b.d.

Prawidła ogólne rozporządzenia wewnętrznego Domow mieszkalnych.

1 Wygoda i potrzeba powinna kierować rozkładem Domow
mieszkalnych – budynek którego celem iest sama potrzeba ta:
kowym iest do podziału, lecz człek procz ubostwa na samey po:
trzebie przestawać nie chce, chce wygody a ta podług stanu
ludzi iest rozmaita, i ich interessow – często zasadza się na
upodobaniu, lub nałogu, i do niey budowniczy nayczęściey
stosować się musi. – Znać iednak powinien prawdziwe
potrzeby ludzi, i świat aby znał rowne rodzaie wygod na:
wet uroione ile można

2 Wygoda przyzwoitość i ukontentowanie rozney wielko:
ści sztuk wymagaią osobliwie w mieszkaniach. – a na:
wet rożnego kształtu i liczby. – nieprzyiemna byłoby rzecz:
cza gdyby wszystkie iednakowey były wielkości i kształtu.
Na uproporcyonowanie także ich wysokości do obszerności
uważać aby ani zgnieciionemi się nie wydawały ani zbyt
wysokiemi i trudnemi do ogrzania. – Zob. Wysok: pokoi.

4 Rożna wysokość i obszerność pokoi w domach miesz:
kalnych iest potrzebna – większe służą dla Panow lub tyl:
ko dla okazałości – mnieysze dla służących – na skłądy etc:

5 W rozporządzeniu domu mieszkalnego nie tylko starać
się trzeba o układ głownych iego części iakoto: Sień Sal Pokoiow
Schodow Dziedzińcow, ale i nayemnieyszych to iest nierow:
nie mniey szlachetne maiących przeznaczenie, bo budo:
wla nakształt ciała ludzkiego ma niektóre części szlachetne
i piękne, inne iednakowoż chociaż są nieprzyiemne do
widzenia t: i mniey pozorne są iednak użyteczne bardzo
i powiększaią zasługę pierwszych. lecz iako natura chciała
żeby części naypiękniejsze ciała były naywidocznieysze
potrzeba także aby głowne części budowli były naykorzyst:
niey wystawione, przeciwnie ukryte ile można te kto:
rych się codziennie potrzebuie – nie naypięknieysze – i tak
w piwnicach pomieszczą się drwalnie, Spiżarnie – Ku:
chnie pralnie etc: Umieszczać pokoie Kompanii na Dzie:
dzińcu gdzie Stayni kuchnie, a Garderoby na rynek był:
by błąd nie do darowania.

6 Starać Jeżeli gdzie to w Domach mieszkalnych i Pałacach
starać się trzeba aby drzwi okna były na przestrzał sobie od:
powiadały w iakich nayldłuższych liniach, często nawet starać
się trzeba przedłużyć ie za pomocą Zwierciadeł, to iest umie:
szczenie ie w końcu anfilad głownych – a nawet pospo:
litych. np: Jeżeli przestrzał pospoliny nie ma mieysca dla
ściany wzdłuż dzielącey potrzeba ią utrzymać za pomocą
zwierciadła w srodku ściany nad kominkiem – Jeżeli za
drzwi w srodku tey ze Sciany nie na przestrzał z oknami
w tem w międzyoknach powinny być zwierciadła ażeby
Swiatło z Girandolu odbite od zwierciadła do drzwi się odbiiało.

7. Podłogi wszystkich pokoi w piętrze powinny być do pozio:
mu ani nawet progow we drzwiach nie podwyższać.

83.84

8 Mieć baczność na prowadzenie kominów – i palen umieszczenie, aby nie dymiły – i nie znaydowały się w pokojach okazalszych. – ale ukryte były. –

9 Przyzwoite umieszczenie kominów palen i schodów nayważniey utrudza rozkład pokojów, a zatem uważenia się wymaga.

W Rozkładzie Domu uważać trzeba dwa rodzaie pokoi, dostępne to iest publiczne do których każdy ma prawo wniyść iakiemi są sienie przedsionki Dziedzińce – i niedostępne wyłącznie przeznaczone dla właściciela iakiemi są sypialne zadalne, t. zwane etc. bo tu nie przychodzą osoby tylko zawołane. – Dlatego pierwszego rodzaiu sztuki nie mogą bydź w Domach mniey bogatych, bo do nich nikt nie przychodzi zawiedzać – sami raz idą do możnieyszych – Borg: 457.

Przez duch Przyzwoitości dokładnie do rozporządzenia rozumie się równe stopnie wspaniałości, które się trzeba starać zachować wewnętrz a part. podług godności właściciela, niemniey równe formy i obszerność sal pryncypalnych, ich układ kommunikacyi i oświecenie, przebicia – Blondel 199/II.

O Rozporządzeniu Budowl.

Uwagi ogólne nad tę część Budownictwa.

1 Ta część Budownictwa iest nayobszernieysza bo obeymuie naukę układu wszelkiego rodzaiu Budowl — Że ten układ dla każdego ich rodzaiu iest rozmaity a do tego zmienny podług charakteru, woli budującego — mieyscowości — przeznaczenia — czasu — kosztów i innych okoliczności; zkąd widać iak nauka o Rozporządzeniu Struktur iest nieprzebrana, i ustawicznego ćwiczenia się, nadewszystko zaś znajomości Swiata i iego zwyczaiów wymaga. Lec. 31

2. Że Rozkład Budowl zmienia się podług czasu obyczaiów i ducha wieku przekonywa nas nauka którą nam Witruwiusz w tym względzie podaie przecież Domy przez Palladyusza i innych we Włoszech stawiane wcale niepodobnemi są do Domów Cycerona — Pliniusza — ani Swiątynie i inne Zabytki starożytne Greckie — Rzymskie Egipskie mimo powszechnego uznania że były w nayprościeyszy i nayprzednieyszy sposób rozporządzane, nie są iednak bez wprowadzania iakichś odmian i przydatków naśladowane. Camus. 83. 84.

3. Ponieważ celem Budownictwa iest użytek publiczny i partykularny, zachowanie i szczęście człowieka — dobry byt familii i całego społeczeństwa, i że ten cel dziki ieszcze człowiek i prosty sobie założył — przy rozszerzaiącem się świetle i bogactwach pomnażał, doskonalił i do zbytku przyprowadził — wreszcie nakoniec ponieważ pomyśleć nie można aby kiedy Budownictwo do innego zmierzać mogło, widoczną więc iest aż nadto rzeczą iak wiele Nauka o Rozporządzeniu budowl w sposób naywygodnieyszy, i naydogodnieyszy to iest do zamiarów ich przeznaczenia naystosownieyszy dążąca, iako wprost do wspomnionego celu prowadząca iest ważną, ieżeli że wszystkich części Nauki Budownictwa nie nayważnieyszą, dlatego że iest z nich zarazem nayobszernieysza, i wiele pracy usilności i czasu do swego wydoskonalenia się wymaga.

4 Tego celu Budowniczy nie powinien na chwilę spuszczać z uwagi, owszem okazać swoy twórczy dowcip w przełamywaniu przeszkód, i wynaydywaniu Układów naystosownieyszych — naykorzystnieyszych.

5. Z tem wszystkiem ta część Budownictwa była naybardziey zaniedbywana, i nad iey stałemi zasadami od niedawnego dopiero czasu pracować rozpoczęto. Jleż nie widziemy Budowl okazałych a pełnych niewygod wewnętrznych, gdzież iest dobre użycie mieysca na którem budowle stoią; gdzież wybór położenia: gdzież rozkład części wygodny, gdzież odpowiedność rozkładu ich wewnętrznego z zewnętrznem. Dosyć iest spoyrzeć w wielu mieyscach na budowle na które wydatków nie szczędzono i których obszerność zdatności Architekta i pomysłów nie ograniczały aby się o tey prawdzie aż nadto przekonać — Dosyć iest zwiedzić wewnętrznie Zamek Królewski iako mieszkanie dawnych naszych Królów, i wszystkie niemal Ogromy po upadku Gotyckiey Architektury zaraz w pierwszych czasach stawiane. Zob: niżey (A)

6 Przyczyna tego iest że Budowniczowie przez Architekturę raczey Naukę ozdobienia niżeli wyprowadzania budowl dogodnych sądzące, a co gorzey nie przeniknąwszy na czem się to ozdobienie zasadza aby się oczom rozsądku podobać mogło wszystko mu poświęcali — na użyciu 5ciu porządków często lubo w sposób nayniedorzecznieyszy przekształcanych, na dziwotwornych kształtach i ozdobach

na okryciu rzeźbą i członkami Architektonicznemi i łamaninę rzecz całą zakładaiąc; czynili sobie z tego zaletę, zyskiwali zdumienie i względy z pięknego rysunku, o wygodę się bynaymniey, bo tę za ostatni przedmiot niegodny swych talentów bydź mniemali, nie troszcząc. — Nie chcieli się przekonywać że Ozdoby należą do zbytku bez których się obyść nayczęściey zupełnie mogło, wygoda zaś, i układ przyzwoity do istotney potrzeby, od którey nigdy uchylać nie można. — Wiele pisano o pierwszych, a mało o drugiey.

7 Rozporządzenie przyzwoite iest od którego dobroć budowli bezpośrednio zawisła, Ozdobienie zaś iest tylko przypadkowem i nie ma innego celu tylko więc podnieść przyiemność, iakiey z pierwszego doznaiemy — Jest to zdanie które zdrowy rozsądek naprowadza że pożyteczne powinno przewodniczyć przyiemnemu wprzód więc o tamto iak o to starać się zawsze należy. Borg 397

8 (A) Wspomniało się wprzódy nad częścią budownictwa o Rozporządzeniu od niedawnego czasu pracowali porzęto, iakoż to nawet samey ta Gałąź Nauki Budownictwa była z tak powodem nieznaiomą naszym dawnym Architektom, i dopiero przy początku przeszłego wieku w sztukę się przemieniła —

9 Assyryiczykowie Żydzi Egipcyanie celowali tylko w konstrukcyi i ogromności pomników — Grecy Rzymianie wsławili się wynalazkiem, dobrem użyciem porządków Bud: i rozkładem wewnętrznym swych świątyń — Narody Europeyskie nie wydały nic istotnego w względzie rozkładu wygodnego domów — I rzeczy prawdę dopiero za Ludwika wielkiego ta sztuka postęp nieiaki uczyniła, Bo

10 Coż za było rozporządzenie Zamków naszych dawnych i innych Królów, rozkład wewnętrzny bez symetryi bez regularności — apartamenta ciemne, niewygodne, bez związku i połączenia — Sale obszerne bez proporcyi bez przedsionków — schody ciemne bez wyprzamiatow, iednym słowem nic się w nich nie widziało tylko małe otwory drzwi okien, lub też wielkie kominki i piece. — Z. Camus 81. 83. — Blondel 100/4

11 Wątpić nie można żeby Oszczędność w Budowaniu nie była potrzebną dla iakiego bądź rodzaju Struktur — lecz ta oszczędność powinna bydź dobrze zrozumianą. Niestety! Rzadko bardzo znayduie się rozpoczynaiący Budowlę żeby żądaniami swemi chęciom i Umieiętności Architekta granic nie zakładał — chce aby Budowla nie wiele kosztowała, targuie się o długość szerokość lub wysokość, ścieśnia uszczupla wszystko prócz ulubioney sztuki iakiey — a chce mieć pokoiów dosyć obszernych i okazałych, targuie się o iaką odmianę wyrzucenie — i dziwić się że w domach nawet kosztownych i okazałych bywaią sieni ciemne i nie dość obszerne, schody w klatce przykre szczupłe i mało oświecone. Pokoie tak oknami i drzwiami podziurawione że dla sprzętów i łóżka o mieysce trudno Kominy łamane dymne i od ognia niebezpieczne, że izby służących służą zarazem na składy Schowania i mieszkania etc: — Zob Lier: 132.

12. Ponieważ każdey Budowli iest przeznaczeniem dobro publiczne lub partykularne, wszystko więc do tego dobra zmierzać winno, tak w ogólności iak szczególności starać się więc potrzeba o naylepszy Wybór mieysca na Budowlę — o iey kształt naykorzystnieyszy — o iey pomieszczenie względnie otaczaiących ią innych budowl i przedmiotów nayzdrowsze i naypięknieysze — nakoniec na Rozkład iey wewnętrzny naystosownieyszy i naywygodnieyszy — W czem wszystkiem prawidła Trwałości bezpieczeństwa i oszczędności przewodniczyć nam powinny.

Prawidła ogólne Rozporządzenia wewnętrznego Domow wszelkiego rodzaiu

1 Względem przyzwoitości naytrudnieysze są Prawidła w rozporządzaniu domów – i ogólnemi nie mogą bydz tylko te które się na naturze rzeczy i fizycznych okoliczności do dobra człowieka zmierzaiących zasadzaią nie mogą bydz tylko bardzo nieliczne w porownaniu do tych którebyśmy z nałogów uprzedzeń i wymysłow, dla wszystkich rodzaiow Struktur w każdem położeniu klimacie i zwyczaiow ludów na każdy przypadek wyprowadzać chcieli – bo te nie mogłyby bydź nieprzeliczone –

2 O tych więc tylko które z natury rzeczy wyczerpnąć można tu tylko mowa bydz może.

3. Sztuka rozporządzenia częściowego wewnętrznego budowl ponieważ iest nauką niewyczerpaną dla rozmaitości pobudek ich stawiania, potrzeba się więc przekonać o celu w iakim maią bydz stawiane i wszystko urządzać aby do tego celu naydogodniey zmierzało. Każdy albowiem rodzay budowli ma swoy cel wyrazny który wypływa z użytku na iaki ma służyć od którego wielkość kształt i rozporządzenie wszystkich iego części zawisły. – Budowla więc mieć winna wszystkie własności iakich iey przeznaczenie wymaga.

– Prawidła ogólne konstrukcyi łącznie z gustem, przyzwoitościami, wygodą istotną a nawet pozorną winny kierować rozporządzeniem Struktur, iedno dla drugiego poświęcane ani odstąpione bydz nie może.

5. Oszczędność wymaga żeby żadnego przedmiotu nie wprowadzać w skład budowli któryby nie miał wyraźnego celu pożytku i przyzwoitości ale też nic nie opuszczać coby tegoż celu nie dopełniało, to iest skład ten ma bydz taki aby się z niego nic nie dało odiąć ani miało brakować. Potrzeba więc istotna nie uroiona powinna kierować podiątem budowli tak w ogólności iak częściach.

Mieć się winno wzgląd na okoliczności mieyscowe i fizyczne dla uniknienia szkodliwych a użycia korzystnych. – Zdrowość – Światło – konserwowanie się przedmiotow, iakie budowla ma w sobie mieścić są przedmiotami wielkiey wagi –

8. Światła powinno bydz dosyć. Budynek dosyć oświecony powietrza dosyć mdiący gdy reszta iest doskonale urządzona staie się przyiemnym i miłym – mniey otwarty i zasłoniony daie charakter surowy – iesłere bardziey zaciemniony staie się smutnym taiemnym Światło i cienie rozrządzone sztucznie sprawiaią wrażenie i skutek pożądany. Camus 43.

7 Podług Podczaszyńskiego Budowla iest to statek nieruchomy zamykaiący w mniey więcey obszerną przestrzeń, w którą dla zdrowego bezpiecznego i wygodnego życia, przebywania lub przechowywania rzeczy pożądaną ilość powietrza światła i ciepła wprowadzamy, i w niey otrzymuiemy, słowem iest to statek w którym klimat niejako sztuczny iest tworzony – stąd wiadom że przymioty budowli bydz muszą bezpieczeństwo – zdrowość wygoda a w końcu i ozdoba – t: i utrzymanie tego klimatu sztucznego w całe naydłuższy czas.

9 Wnyście do każdey struktury powinno bydź w mieyscu otwartem i iasne, i od którego stopniami powinny się pomnażać ozdoby i wspaniałość.

10 Palladyusz chce mieć tyle i równey wielkości sztuk z ie: dney strony, ażeby budowla podobna sobie była z obu stron i aby mury znosiły równo ciężar dachu – mowi że gdyby Pokoie z iedney strony były większe, ta strona byłaby bardziey obciążona, żeby szkodziło mocy, mury by się rysowały i na: koniec budynek zwaleniem się całkowitem by groził. – Bo: iaźń próżna bo fundamenta na gruncie dobrym nie cisną się głębiey. – nadto Dach nie leży na wewnętrznych murach ale na magistralne które w samey rzeczy powinny bydź prawie wszędzie iednakie, dostateczney mocy do dźwigania go –

11 Każdy rodzay budowli stosownie do swey wielkości wy: maga przechodów obszernych i częstych Kommunikacyi Cyrkulacya takowa iest potrzebna w budowlach nayprostszych a tem więcey w pomnikach okazałych, szczególniey zaś gdzie wiele ludzi ma uczęszczać –

12 Za pomocą osiów i przestrzałów rożnych i prosto: padle do siebie prowadzonych przychodzi się do rozkładu regularnego murów ~~i otworów~~ stanowiących kształt stru: ktury, i wszelkich otworów

13. Symetryę w Sztukach składaiących Architekturę zachować na: leży, iest to wzaiemna regularność przedmiotów naprzeciw siebie – równość i odpowiedność – wymaga umieszczenia drzwi okien kominków lub międzyokniów w samym środ: ku Scian – iednakowości kątów – iedney wielkości otwo: rów (przebiciów) w każdey sztuce w szczególności. Lamus. 92.

13 Przez Rozporządzenie czyli Rozkład w Budownictwie wogolności rozumie
się podział całości na części, lub pomieszczenie tych części w sposob tworzący takową
14 całość – Zkąd widno że Rozporządzenie to w Generalności będzie dobrem kiedy odpo-
wiadaiąc Zamiarowi swemu wszystkie części obok i nad sobą umieszczone znay-
dowac się będą w mieyscach naystosownieyszych i wielkości przyzwoitey tak że
przestrzeń całkowitą tey całości zapełniaiąc, nie zostawiaią między sobą nic coby
użytku istotnego nie miało –

15 W tey części Budownictwa o ktorey godzie przez tę całość rozumieć się może
albo zbior wielu Budowlow i przedmiotow od nich zawisłych – albo tylko zbior
części wchodzących w Skład wewnętrzny samych Budowli zkąd idzie że:

16. Rozporządzenie iest dwoiakie. – Ogólne, i szczegołowe. – czyli Układ
zewnętrzny Budowli, i układ wewnętrzny

Przez rozporządzenie czyli Układ wewnętrzny rozumie się ułożenie części stano-
wiących budowlę samą iakąkolwiek –

Przez układ zaś zewnętrzny pomieszczenie iedney lub więcey struktur na przestrze-
ni gruntu daney niemniey Dziedzińców przyiazdow ogrodow przy nich itd. –

Borgnis. 427. Liczba części iaka składać ma pomieszkania rozna iest podług do-
stoyności towarzyskiey osob – lecz poznawszy rozkład przyzwoity dla pomieszkań nay-
większych i naywspanialszych, takowo będzie i dla nayskromnieyszych wynaleść
przyzwoite proporcye i liczbę. – Chcąc poznać prawidła rozkładu poczynać potrzeba
od mass całych a iść potem do szczegołow –

O Kształcie Planu ~~ogólnego~~ Budowl w ogolności Durand

k: 91. Poznawszy wszystkie [przestrzenne] części wchodzące w skład budowl iakiemi są Ściany Sklepienia Schody Filary itd. równie iak tworzenie się ich przez kombinowanie ich pierwiastków [członków] iakiemi są murów podpor połączę itd:— Idzie teraz rzecz o połączenie tych części aby utworzyć całość—

Mówiąc o kombinacyach pierwiastków [członków] widzieliśmy że podług prawideł ogolnych Architektury mury Kolumny drzwi okna tak wewnątrz iak w zewnątrz budowli wszędzie powinny się znajdować na osiach wspolnych — Zkąd wypływa że i i przestrzenie ograniczone murami i podporami do których drzwi i okna otwory stanowią znajdować się muszą na osiach wspolnych—

Te osie nowe rzeczy kierownicze Działów budowli można w 1000 sposobow układać a przez to tworzyć niezliczoną liczbę układow ogolnych rozmaitych.

Bo 4 osie mogą formować □. — iedną lub dwie z niego odrzucaiąc utworzą się dwa nowe układy. Nic nie przeszkadza podzielić □ na dwoie lub czworo iedną lub dwiema osiami w iedną lub 2 strony to utworzy nowe układy — a iezeli się z nich niektóre wyrzuci znow się otrzyma nowe plany

Jezeli sam podział □u na dwoie tyle tworzy prostych układow, ileż by ich nie namnożyło można przez podział na 3 lub 4 itd:— Rownie iak przez podział prostokąta — przez wprowadzenie Sześciokąta nakoniec przez kombinacyą tego ostatniego z pierwszemi

NB. Kombinuiąc te kształty pionowo to iest piętrami iak w części lub całości nowe kształty budowl wynikaią—

o Poprzedniczem rozpoznaniu Warunków i Przyzwoitości w projektowaniu iakieykolwiek Struktury a to stosownie do iey przeznaczenia, nim się przystąpi do iey rysowania Projektu nieodzownie potrzebnych.–

Durand. 91. 92. 93. Maiąc sobie podany Programm iakiey Budowli potrzeba Naypierwiey rozważyć czyli podług użytku na iaki przeznaczona, wszystkie części maiące ią składać winny bydź połączone z sobą lub odosobnione, a zatem czyli w swym Planie ma okazywać iedne massę lub więcey.

2re czyli ta massa lub te massy maią bydź pełne, lub też mieścić w sobie maią dziedzińce – i te massy różne czyli maią z sobą bydź połączone lub odosobnione

3cie czyli budowla iakąkolwiek iey wrzecie ma bydź rozkład, ma dotykać do drogi publiczney lub też od niey ma bydź oddalona, i otoczona obmurowaniem lub czymś podobnym.

4te czyli użytku wszystkich iey części iest iedno przeznaczenie lub rozmaite, a zatem czyli maią bydź sobie podobne i iednako rozłożone i umieszczone, lub nie.– czyli różne iey massy ciężkie maią z sobą rozstawać w połączeniu lub nie

5te Roztrząsnąć w drugim przypadku które w niey części są głownemi – które przydatkowemi.

6te Oznaczyć liczbę pierwszych i drugich, niemniey ich wielkość i położenie względem siebie – a nawet kształt. Zob. niżey (b)

7e Rozpoznać nakoniec czyli Budowla ma mieć iedno piętro dolne lub więcey – lub iedno w pewnych częściach, a więcey w innych.

8e Czyli maią bydź w budowli powały lub sklepienia (c)

Potrzeba dobrze poznać naturę budowli którą się ma stawiać, rozważyć iakie ze wszystkich przymiotów właściwych różnym Strukturom, posiadać szczególniey ma Budowla projektowana, to iest czyli ~~w niey pamiętać trzeba~~ przekonać się czyli na zdrowość iak w Szpitalach; zdrowość i bezpieczeństwo iak w Więzieniach czystość iak w Jatkach, rzezniach – wygoda iak w Domach mieszkalnych spokoyność i cichość iak w Domach do Nauki; przyiemność i wesołość iak w poświęconych rozrywce.(a) itd: szczególniey maią w niey panować – Jednym słowem badać co może zadosyć uczynić celowi Architektury w ogólności, i każdey budowli w szczególności.

Durand. T. 2. k. 2 Ażeby obiąć Projekt potrzeba się nim za iednym rzutem przeniknąć, czego się nie dokaże ieżeli się nie iest obznaymionym ze wszystkiemi częściami które w iego skład wchodzić maią – bo bez tego uwaga podzielona zostanie na szczegóły odciągaiące ią od ogółu, a imaginacya oziębiona nie iest wtedy wydadz tylko rzeczy błędne słabe bez związku a często nie dorzeczne.

Boranis. 416 Nim się pocznie kreślić Plan Budowli, koniecznym iest rzeczą rozstrząsnąć i zgłębić wszystkie warunki których przeznaczenie iey wymaga; bo ieżeli się iednego tylko warunku nie dopełni, wynikną ztąd wady mniey więcey szkodliwe, nie mogące się sprostować często a może i zupełnie nie naprawić.–

Durand 92 Potrzeba starać się poznać wszelki cel i przyzwoitość budowli projektowaney, przeniknąć się duchem iey w iakim ma bydź projektowana

(a) Prywatość iak w Latarniach morskich phares

Blondel. 110. Architekt obięże umysłem powinien prawidła Przyzwoitości – dociec ich wszystkich powinien – potem sobie zrobić wyobrażenie ogólne całey Struktury, i wystawić ią sobie tak gdyby była iuż wyprowadzona, i że mu zostało polecone zrobić nad nią uwagi i krytykę

Aby bez uprzedzenia mógł o niey sądzić, potrzeba ażeby nayprzód wziął pod rozwagę rozkład ogólny, a potem podziały iey i części iedne po drugich porównywając ogół przyozdobienia zewnętrznego z wszystkiem wewnętrznym, bądź przez stosunek do iego części pryncypalnych, bądź poddziałowych. – Tak zrobiwszy sobie wyobrażenie rzeczy ogólne dopiero do skizzowania planu przystąpi.

Ieżeli Budowla partykularna, powinien się przeniknąć widokami właściciela dla którego buduie – ile możności, przekonać się o iego zamożności – Dlatego rozważywszy rzeczy naygłębiey, naradzić się z nim razy kilka powinien, wytłómaczyć mu przyczyny, wnijść z nim w rozprawę o Sztuce, dać mu ią uczuć i przekonać go. –

(b) Od ogółu idąc do różnych części, rozstrzygnąć trzeba które są istotnie główne a które od nich zawisłe – które maią być do siebie zbliżone, ~~ater~~ lub opodal iedne od drugich, i oznaczyć zatem ich rozmierzenie i wielkość

(c) iaki rodzay sklepień gdzie ma być użytym – Ieżeli rozległość pował i sklepień nie wymaga użycia kolumn wewnątrz dla zmnieyszenia tey rozległości. –

o Postępowaniu iakiego trzymac się trzeba w Komponowaniu iakiegokolwiek Projektu.

Durand. 91. 92. 93. Chcąc się nauczyc cos komponowac, potrzeba składac z sobą czyli kombinowac rozne Elementa, potem przystąpic do roznych części budowl, a z tych części składac całośc samą. – przeciwnie zaś komponuiąc iuz cos potrzeba poczyc od całości czyli ogołu, potem go dzielic na części – nakoniec na Elementach skonczyc. – czyli na szczegołach. –

Jlekroc maiąc sobie podany Programm iakiey budowli, potrzeba:

Przepisane w Sposob: rozpozn: Warunkow Projektu.

Nayprzod rozwazyc czyli podług uzytku na iaki iest przeznaczona budowla wszystkie części maiące ią składac winny bydz połączone z sobą lub odosobnione, a zatem czyli w swym planie ma okazywac iedną massę lub więcey.

2º Jezeli ta massa lub te massy maią bydz pełne, lub tez mieścic w sobie Dziedzince –

3º Czyli budowla iakakolwiek będz iey wsrzecie ma bydz dyspozycya, ma dopierac do drogi publiczney, lub tez od niey ma bydz oddalona i oddzielona obmurowaniem lub czyms podobnym.

4º Czyli wszystkich iey części uzytek ma iedno przeznaczenie, lub rozmaite, a zatem czyli maią bydz iednakowym sposobem traktowane lub rozmaitym

5º Rozstrzygnąc w drugim przypadku ktore w niey części są głownemi a ktore są te ktore im służę t. i. przydatkowe.

6º Oznaczyc liczbę pierwszych i drugich, mniemey ich wielkość i połozenie względem siebie.

7. Rozpoznac nakoniec czyli budowla ma miec iedno dolne piętro lub więcey – lub iedno w pewnych częsciach, a więcey w innych.

Skoro te warunki zostaną wypełnione, widoczna ze się iuz daleko z projektem postąpiło, lecz i to do uważania ze do dokonczenia go, wiele sprzetow moga zostac do zrobienia, i ze te byłyby wcale nieużyteczne iezeli pierwsze były fałszywe – nim się więc poydzie daley potrzeba się o ich prawdzie przekonac. Jezeli examen ten iest czyniącym zadosyc, potrzeba zatrzymac wyobrazenie sobie uczynione szybkim od ręki rysunkiem, ktory wspieraiąc pamięc moze nas postawic w mozności zastanowienia się nad nim na nowo z większą ścisłoscią i starannością, i przyisc z zaufaniem do innych obserwacyi.

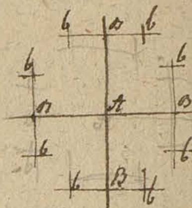
Daymy przykład iakim sposobem powinno się zostrzymac swe wyobrazenia w Archit. zapomocą ręcznego rysunku.

Niech będzie do zrobienia proiekt Budowli przeznaczoney dla zgromadzenia uczonych – literatow i artystow.; w ktorey oprocz sal zgromadzenia osobnych dla oddziałow kazdey z tych klass, ktore programm chce miec w ilości trzech, potrzeba ieszcze Sali dla posiedzen publicznych, sieni wspolney – sieni partykularnych, – galeryi ktoraby ułatwiała kommunikacyą ~~takie~~ pomiędzy wszystkiemi częsciami budowli – gabinetow – mieszkania Dozorcy itd: – oto iak się do tego weźmie:

Uznawszy ze ta Budowla powinna stanowic iedną massę – i zeta Massa ma bydz pełną – ze moze bydz przyzwoicie umieszczona w srodku planu – ze wiele w nich częsci bydz moze sobie podobnych, i wiele innych

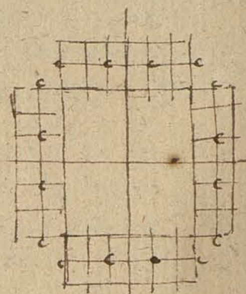
innych

innych roznych. — Daley ze powięzytemi częsciami naygłownieysza Sala zgromadzen publicznych, a po niey idą części przeznaczone dla 3 klass i Sien wspolna — że każda z klass potrzebuie trzech Sal zgromadzenia podobnych sobie; znaleziem zatem którykolwiek naznaczy się srodek Sali Zgromadzen publicznych gdziekolwiek np A, i od tegoż nakreslą się dwie osie przez ten punkt prostopadłe do siebie BB i BB. Obrawszy punkta BBBB na tych osiach w iednakowem oddaleniu od A te się uważać będą za srodki 3 Sal przeznaczonych dla 3 klass przeznaczonych i dla Sieni wspolney., i nakreslą się osie dla każdey z tych części; nakoniec na tych drugich osiach ponaznaczaią się srodki Sal zgromadzen przeznaczonych dla każdego oddziału w punktach bbbbbb w rowney odległosci od punktow BBBB.

Tym sposobem oznaczywszy liczbę i położenie części głownych budowli przystąpi się do układu części przyległych accessoires.

Zważywszy że wszystkie Sale zgromadzen partykularnych powinny mieć kommunikacyę z sobą i z Salą zgromadzen publiczną, za pomocą nowych osiow cc itd fig: 2. oznaczy się położenie galerji kommunikacyiney, a zarazem galerji sieniow i gabinetow. itd:

Tak oznaczywszy rozkład ogólny za pomocą osiow i znakow, ponakreslaią się zorne mury tak zewnętrzne iak wewnętrzne to iest obwodowe i działowe. — i taki rysunek wystawi umysłowi wyobrażenie rzeczy czyste, aby o nich można było sądzić zdrowo, i potem przystąpić do obserwacyi więcey szczegołowych. fig: 3.

Do tego punktu doprowadziwszy szkic, uważy się zaraz czyli budowla niebędzie mieć powały lub sklepienia — i iaki rodzay sklepienia obrać by należało. Tutay będzie sklepienie krzyżowe. Daley czyli rozległość sklepienia nie wymaga wprowadzenia kolumn wewnątrz w wielu salach, aby pomnieyszych tę ich rozległość. to uznawszy ponaznaczaią się w niektorych mieysc ach te kolumny znakami, w drugich linikami kropkowaniemi, dlatego że się scisłe ich liczby nie wie. fig: 4.

To zrobiwszy nie zostanie nam tylko oznaczyć stosunki obszerności iakie mieć maią mieysce między roznemi częsciami budowli. — to się zas zrobi ustanawiaiąc liczbę międzyosiow każdey części i liczbami ie naznaczaiąc na Skicu; doda się potem wszystkie międzyosia, i przez ich summę podzieli się ilość sążni lub stopni gruntu mieysca na to przeznaczonego, wielokroć będzie szerokością międzyosiow; te wypadną albo za szerokie albo za wązkie, wypadnie w takowym razie albo powiększyć albo zmnieyszyć liczbę międzyosiow czasem ze wszystkich stron, czasem tylko z niektorych. —

Można potem odrysować Plan na czysto nie doznaiąc żadnego utrudzenia, bo ostatnie drobne przyzwoitości umieszczenie znaydą dla siebie

kaz

iakoby
zarnie przez się w Planach tym sposobem składanych; gdy tymczasem w planach w których by się rozpoczynało od szczegołow, ani te ani głowne przedmioty nie zostaną dobrze wypełnione — fig: 5.

Ten pierwszy plan iest P. Percier. —

Co się tycze przekroiu, nayważnieysza iego część wynika z Planu — a co się tycze kompozycyi reszty, przyidzie się do niey szczegułem wymienionych obserwacyi i rozumowania —

Elewacya łatwo się zrobi z Planu i przekroiow; można zaraz przystąpić do rysunku na czysto, bo uwagi iakieby w tym względzie mogły zachodzić, nie mogą się dotyczeć tylko niektorych przyozdobień rzeźbą iaką zbogacić Architekturę za stosowne by się uznało. —

Taki to iest sposob ktory zdaie się bydź naynaturalnieyszy komponowania projektu jakiegokolwiek. Zamiast myśleć (iak by wielu może budowniczych zrobiło:) że by mogł bydź przeszkodą geniuszowi, Durand oczywiście przeciwnie sądzi że iest nayzdolnieyszym do ułatwienia iego rozwiiania się; lecz to w przypuszczeniu że się wprzod dobrze przeniknęło prawdziwym duchem architektury., i nim się przystąpiło do rozbiorowania tego sposobu że się wprzod dobrze zrozumiało i przeięło warunkami ktorych przeznaczenie projektu wymagało; inaczey zamiast porodzenia umysłowi zupełnie przeciwny skutek by się otrzymał — Bo można rozumować na fałszywey zasadzie i w tym przypadku im rozumowania są ściślejsze exakte tem wypadki z nich są fałszywsze.

Dla tego nim się pocznie robić uwagi o ktorych się wyżey mowiło. starać się trzeba nayprzod dobrze poznać naturę budowli ktorą się ma stawiać, rozważyć iakie ze wszystkich przymiotow iakie służyć mogą budowlom, szczegolniey posiadać ma struktura projektowana, to iest przekonać się czyli zdrowość iak w Szpitalach; zdrowość i bezpieczeństwo iak w więzieniach; czystość iak w Jatkach, rzezniach — wygoda iak w Domach mieszkalnych; spokoyność i cichość iak w Domach do Nauki; przyiemność i wesołość iak w poświęconych rozrywce itd: maią szczegolniey panować. Będąc iednym słowem co może zadość uczynić celowi architektury w ogolności, i każdey budowli w szczegolności —

— Durand. T: 2. k. 1. Azeby obiąć projekt, potrzeba się nim za iednym rzutem przeniknąć, czego się nie dokaże ieżeli się nie iest obeznaymionym ze wszystkiemi częściami ktore w iego skład wchodzić maią.; bez tego uwaga podzielona zostanie na szczegoły odciągaiące ią od ogołu, a imaginacya oziębiona wtedy nie iest w stanie wydadź tylko rzeczy błędne słabe złe a często niezdatne aby [illegible] do niczego.

Durand. T: 2. k. 96. Sposob postępowania w komponowaniu iakiegokolwiek projektu iest: Poczynać od ogołu, potem iść do części a nakoniec kończyć kombina[cyą] [w] szczegołach. — Przed wszystkiem zas trzeba starać się poznać użytek i przyzwoitość budowli projektowaney. — przeiąć się duchem iey układu itd: (to co wyżey).

Od ogołu przystępuiąc do części trzeba wiedzieć ktore z nich są przyrzeczpalne i ktore przydatne czyli do nich przywiązane. — ktore do siebie maią bydź zbliżone lub oddalone od siebie, a zatem oznaczyć im mieysce i obszerność; widzieć potem czyli maią bydź z powałami lub sklepione — iakiego rodzaiu sklepienia im może przystawać — czyli dla zmnieyszenia rozległości sklepień nie wypadnie użyć Kolumn itd:

Zrobiwszy te uwagi, i rysunek odręczny wykreślony oznaczyć trzeba ilość międzysłupiów każdey sztuki i ponumerować, dodać wszystkie międzysłupia aby widzieć na wiele części podzielić wypadnie przestrzeń mieysca. Dosyć razy liczby całkowitey przełożyć się, czyli międzysłupiów miara nie wypada za wielka lub ~~za mała~~ raczey mała stosownie do podziałów, zatem powiększyć lub zmnieyszyć liczbę międzysłupiów we wszystkich częściach lub tylko w niektórych.

Podług liczby międzysłupiów większey lub mnieyszey w sztukach oznaczyć trzeba iakiego porządku się ma użyć; przełożyć się czyli opory sklepień maią iść do poziomu z wierzchem Architrawu, lub wyżey itd:

Tak zrobiwszy rysunek odręczny, nie zostanie tylko go odciągnąć na czysto, porobić przekroie, i pozmydawać ozdoby malarskie lub rzeźbiarskie podług uznania —

W trzech rzeczach ćwiczyć się aby się nauczyć komponować.

Durand. 91. aby się nauczyć łatwo komponować trzy rzeczy zrobić trzeba.

1º Wiele się ćwiczyć nad różnemi podziałami Kwadratu, i nad różnemi kombinacyami głównemi na osiach budowl — iak niektóre okazuie Tabl: 20.

2re Wykonywać różne plany których te kombinacye okazuią rozporządzenie ogólne, kombinuiąc na ich osiach różne części budowl — których każdych kombinacyi okazuie Tab. 19.

3cie ~~Wyuczywszy się~~ z temi kombinacyami horyzontalnemi kombinować różne pionowe iak Tabl: 20.

Wyćwiczywszy się tak dostatecznie Kompozycyi w ogólności, i przekonawszy się przez ich liczbę, rozmaitość, wspaniałość, i wypadki iakie się tym sposobem otrzymuią, o niepotrzebności wyszukiwań żadnych tyczących się ozdobienia; można się zaiąć kompozycyą sposobem więcey przygotowanym —

Zob: Heigelin T. 1. K: 150.

o Kształcie Planu ogolnego Budowl mieszk.

1 Borgnis. 427. Plan ogołu Budowli poprzedza Szczegoły.
2 Wiele iest powodow ważnych dla czego kształt prostokątny obwod
budynkow na pierwszeństwo zasługuie przed wszystkiemi innemi kręg:
łemi lub wielokątnemi iakiegokolwiek rodzaiu będzie tych budynkow mie:
szkalnych. – Kształt ten nayprzyzwoiciey dogadza i nayleppiey warunkom
iakich Trwałość Ekonomika regularność prostota i wygoda wymagaią.
3 A Naypierw naylepiey czyni zadosyć mocy bo:
4 a Mury poprzeczne i podłużne będąc rownoległe ściśnione są iednako
przeciwnie zaś rozkłady planow kręgowe lub wielobocrne wywieraią
siły rowne, wymagaią grubości murow rozmaitych, psuiący regularność
zmnieyszaiących obwodu, i powiększaiących ilość materyałow.
5 b Sklepienia iednostaynie wywieraią swe parcia i są łatwiey:
szego wykonania –
6 c Belki Tragarze Zręby Pował i Dachow maiąc iednakowy rozkład
wymiary i układ, wypełniaią lepiey podwoyny zamiar wiązania mu:
row z sobą i znoszenia ciężarow na sobie położonych. – i wzaiemnie
też mury mocnieysze podpory im służą.
7 d Wiązanie się murow w rogach kątach będąc 1e iest naymocnieysze.
8 Powtore oszczędność zyskuie, bo a ciosanie i obrabianie kamienia
i robota w liniach prostych iest mniey kosztowna przyrownych około:
nościach iak około murow wykrzywionych lub wielobocznych. b zy:
skuie się na Materyale w pogrubieniach murow nieregularnych,
wiązaniach i Sklepieniach. – c Nie traci się na przestroności niepo:
trzebnie –
9 Potrzecie Regularność Symetrya i Prostota takze na tem zyskuią
bo a podziały i poddziały robią się pod kątem prostym.
10 b kształt prostokątny części wewnętrznych dozwala umieszczać drzwi
okna Kominki tak że się iednoczy symetrya wewnętrzna z regularnością
zewnętrzną bez pomocy przymusowych ukośnych i wypełnień niereguo
larnych
11 c Kompartymenta panneaux filunkow, sklepień pował mogą przyiąć
tę zgodność, harmonią ten układ regularny i proporcyonalny ktory iest
ich zaletą. przeciwnie zaś unika się obcinań, przerw i zbaczań kształtow
sprzeciwiaiących się gustowi i rozsądkowi.
12 Poczwarte Takze zyskuie wygoda bo.
13 a klatka schodow będąc takze prostokątna unika się stopni kli:
nowatych rowni niebezpiecznych iak niewygodnych.
14 b Kształt ten daie sposobność łatwego wprowadzenia światła do
roznych sztuk, i odświeżania się powietrza tak potrzebnego dla zdrowia.
15 c Dachy maiąc pochyłości regularne i iednostayne spływ wody
prędki następuie.
16 Borg: 429 Daley przytacza extrawagancye Milizyi będącego za kręgowemi formami.
17 Borg: 430 Powiedziało się że kształt prostokątny byłby naylepszym na
Plan ogołu budowli mieszkalney, z tąd wypływa że ieżeli woli iest zostawione
wybrać ten kształt mniey więcey obdłużny, dałby wypadało pierwszeństwo
kwadratowi a ponieważ ta figura przy iednakowey długości obwodu wię:
kszą

kszą przestrzeń otacza iak prostokątna iakakolwiek — b ponieważ długość murów z 4 stron iednakowa a zatem iednakowa moc.

18 430 Jeżeli nie można dadź całemu obwodowi planu □ᵗᵒ potrzeba przynaymniey ażeby Dziedzińce i inne poddziały główne miały ten kształt ile można.

Rozkład w kwadracie rozmaity.

19 431 Przyięty Plan □ᵗʸ rozporządzenie główne może się zrobić w różny sposób.

20 1º Jeżeli wielkość Planu iest mierna można go połnym całkowicie i wtedy sala środkowa może mieć światło z góry. iako Palla: dyusz urządził wiele domów na wsiach w okolicy Wincencyi —

21 2ᵒ Jeżeli Budowla obszerna potrzeba w niey zrobić ieden przy nayrnniey Dziedziniec tak dla oświecenia pokoi, iakoteż dla różnych użytków Domowych iak w ciągu dalszym zobaczemy.— Ten dziedziniec albo może być w około obudowany i zaymie sam środek, albo tylko z 3 stron obudowany a z 4ᵗᵉʲ otwarty. krata Portyk lub Peryptyk otwarty z tułem w środku formować do niego mogą wchód na Dziedziniec — z ulicy.

22. 3º Jeżeli budowla □ᵗᵃ ma mieć 2 Dziedzińce, gdyby się ie otoczyło w około budynkami byłyby nieproporcyonalne boby były zbyt długie w porównaniu do szerokości:— dlatego lepiey iest zostawić ie otwarte z iedney strony każdy.

23. 4ᵗᵉ Można zamknąć 4 Dziedzińce równe w kwadracie iako w pałacu Caserta Króla Neapol: przez Vanvitellego.

24 432. Plan prostokątny bydź także może albo całkiem połnyty, 2ᵒ z dwoma dziedzińcami i mieć za fasyatę ieden lub drugi bok dłuższy. lub węższy. 3ᶜⁱᵒ mieć 3 Dziedzińce, lub 4º mieć ich pięć.

25 Budowle mogą bydź o 1. 2. rzędach pokoi więcey, poiedyncze, półtoraczne podwoyne. Zob. Blond. T. 4. k. 328. Durand. T. 2 k. 78. ; 194. Borgn: 444.—

---

26. Durand. k. 91. Mówiąc o kombinacyach pierwiastkowych widzieliśmy że podług prawideł ogólnych Archit: muru kolumny drzwi i okna będą wzdłuż lub poprzek Budowli idące powinny się znaydować na osiach wspólnych. Zkąd wypływa naturalnie że i Sztuki ograniczone takiemi murami lub kolumnami do których drzwi i okna otwory stanowią koniecznie się znaydować muszą na osiach wspólnych.— Że nowe osie mogą się w 1000 sposobów kombinować i tworzyć przez to niezliczoną liczbę układów ogólnych różnych.

27. Bo 4 osie mogą formować kwadrat — iedną oś lub dwie z niego odmieniaiąc utworzą się dwie nowe kombinacye. dyspozycye.

28. Nic nieprzeszkadza podzielić kwadrat na dwoie nową osią w iedną lub drugą stronę lub czasem w obie.— to utworzy nowe układy, a ieżeli się odmieni miejsca ze złych osiów znowu się otrzyma nowe plany.

29 Jeżeli sam podział kwadratu na dwoie tyle tworzy przeszło układów widzimy iest ileż by ich się namnożyć mogło przez podział □ᵘ na 3 lub 4 etc: przez podział równoległoboku i koła — nakoniec przez kombinacye tego ostatniego z pierwszemi —

30 <u>Durand. 78. O Podziałach ~~różnych, różnych Pomieszkań Czopsdelom~~</u> Domow wszerokośći

30 Dom może bydź pojedynczym, półtoracznym podwoynym a nawet potroynym; kiedy w swey szerokośći nie iest podzielonym a zatem zawiera w sobie ieden rząd pokoi – będzie prostym – Półtoracznym kiedy iest podzielony raz i zawiera ieden rząd wielkich i ieden małych sztuk – Podwoyny kiedy oba rzędy są wielkich – Potroyny kiedy dwa ma podziały w szerokośći i mieśći 3 rzędy sztuk. – Zob: niżey N.ro 32.

31 <u>O Gruntach nieregularnych.</u> Zob: o Domach obyw: w Mieśćie

32 <u>O Podziałach domów w szerokośći</u> Blondel. $\frac{194}{4}$ Budowla potroyna podwoyna mniey iest kosztowną iak półtoraczna a tem mniey iak poiedyncza, bo więcey lub większych sztuk pomieśćić może, i murów głównych ~~które~~ zarówno ~~mniey~~ więcey kosztuią iak wewnętrzne z przyczyny grubośći swey i przyozdobienia oczywistą korzyść w Domach pięknych bo są iedney długośći iak w węższych a większą przestrzeń ograniczaią – O tem się łatwo przekonać zrobiwszy 2 plany z których by ieden był podwoyny drugi pojedynczy i z których by każdy też same, ilość sztuk w sobie zmieśćił –

33 Domy potroyne podwoyne szerokośći zawsze korzystnieysze są od półtoracznych i pojedynczych w względzie wygodnego rozkładu pomieszkań i zachowania w nich Kommunikacyi i symetryi: Blondel. $\frac{328}{4}$

34. <u>Podział ogólny</u> budowli albo bydź może w wysokośći zkąd wynikaią piętra – ~~albo~~ w. to iest wynikaiący z wysokośći pokoi – Sklepień, albo w poziomośći zkąd powstaią portyki czyli podcienia kryte i rozmaitość lepszych kamienicow, a to za pomocą murów wewnętrznych. Durand $\frac{78}{2}$.

35. Domy o iednym rzędzie sztuk w szerokośći robią Apartamenta i mieszkania wesołemi bo ie komplete oświecaią korzystnie z potrzeb Swiata wiedząc lub drugą stronę, zamykaiąc z iedne strony okna w lecie lub zimie otwieraiąc by ciepło lub chłod. – lecz wiele kosztuie aby układ taki robił pomieszkania wygodnemi – mało w nich iest mieyssa dla meblów – przechodzić bez musi przez pokoie koleyno, rozkład więc nie ma wygodnego ani Kommunikacyi – Budowle takie są kosztownieysze bo przy iedney obszerności z układem sztuk dwurzędnym więcey i grubszych murów wymagaią – Ogrzanie pomieszkań iest trudnieysze i zmnieyszenie palen

Zreszcie układ dwurzędny wielce dogodny dla pomieszkań i łączenia sobą Apartamentow w pałacach. –

Piętrowy dom murowany rozkład dolny iest rozkładem i w piętrach i ieżeli nie mniey to nie więcey pokojów dozwala, murów bowiem stawiać inaczey nie można iak na murach a rzadko nad sklepieniami przestrzennemi na arkadach – Lecz za pomocą ścian drewnianych i lekkich przepierzeń przegrod dzieki można przestrzenie podług upodobania, naymieyszemi jeszcze Szafy i zakątki przemienia w kształty wygodne i piękne – tworzyć krótsze przechody Swiatła i Kommunikacyi – Komorki wygodny itp: – Jeżeli się to robi z przezornośći bezpieczeństwa mocy i od ognia, nie masz przyczyn dla czegoby używać tego sposobu i w miastach nie mało – Dowodem tego Hollenderskie francuskie i niemal we wszystkich krajach mieszkania – Przepisy policyine Krakowskie ich nie dozwalaią zapewne dla nadużycia iakich się zkąd dopuszczano –

Borg. 444

Podziale:

o Rozporządzeniu Budowl w wysokości

Budowle albo stać mogą na podmurowaniach albo mieć pod sobą piwnice lub Sutereny.—pod całą swą obszernością lub tylko pod niektoremi częściami— Czasem te piwnice lub Sutereny iżeli dom na spadzistem mieyscu wystawiony ze strony nizszey gruntu formują dolne piętro czyli dol— mieć mogą więcey lub mniey pięter— czasem półpiętrza— Antresole— Półpiętrza attyczne— mieszkania na poddaszach—

Podmurowanie i wyniesienie Domu na kilka stopni swą podłogą nad poziom zewnętrzny Dziedzińców i ogrodów iest nieodmienne, a to dla wygodnych okien do piwnic, lub gdyby tych nie było dla ochrony od wilgoci— odcieku wody, i okazałości Architektury to wyniesienie iey wyda Osadzkę— i sposobność oświecenia Suterenow iżeli się te znaydować maią;— Przez ochronę od wilgoci zapobieży się pleśnieniu murow meblow i dezolacyi, nadewszystko zas uzyska się zdrowe i przyiemne pomieszkania.

Ażeby zaś izbe pokoie suchsze zrobić potrzeba pomiędzy podłogą a sklepieniem piwnic wysypać węglem tłuczonym lub cegłą— iżeli piwnic nie masz zrobi się oświecenie pod podłogami sposobami podanemi w mieyscu o Konstrukcyi podłog— to iest albo zapomocą kanalikow— albo robiąc ciągłe podmurowanie pod całą przestrzenią podłog.

Naymnieysza wysokość podmurowań 18" w domach okazałych.

Sutereny robią się w mieyscach gdzie grunt dozwala izby były suchemi—

Sutereny dwie wygody naprowadzaią 1° Że szynią wolne Apartamenta na dole— bo w nich kuchnie drwalnie piwnice składy spiżarnie, piece itd: a nawet pomieszkania służących pomieszczać można— 2° Że ie zrobi zdrowszemi i ochroni od wilgoci i uczyni dolne piętro okazałszem bo wyniesionem—

Lecz trzeba uważać że Sutereny nie zawsze mogą bydź dogodnemi, bo światła w nich wiele bydź nie może będąc oświecane okienkami nie wielkiemi— brak w nich powietrza— więc i wilgoć, zaduchy— woda nie maiąc odpływu tylko do studzienek wyczerpywanych psuie się i zaraza kuchnie— nieprzyiemne fetory w kuchniach od mięsiw, węgla przenikaią do Apartamentow nawet przez sklepienia, i psuią i czernią meble— a często chałasy służących— chodzenia po schodkach czynią ie niespokoynemi.

Suteren̄y w ogólności są mieysca podziemne iakoto kuchnie — piwnice — offiçyny — korytarze kommunikacyine —

Naymnieysza wysokość Suterenow bydz może 8 do 9 stop. pod powałę, a 10 do 11 stop pol. pod klucz sklepienia. —

Aby mieć Suteren̄y potrzeba dawać odsadzić neymniey 3 stopy wysokości — im się iey da więcey tem mniey się z Suterannami zapuściemi wgłębsz ziemi.

Piętra i wysokość Pokoi:

W domach piętrowych, 1sze piętro iest zwykle przyzwoitym. z tem wszystkiem dolne piętro wyniesione przyzwoicie może mieścić w sobie apartamenta wygodne i wspaniałe — ~~dla~~ nie tylko dla urzędników dworowych ale i dla samego Państwa mogące służyć za pomieszkanie, górne trzymając dla okazałości.

Piętro spodnie zowie się dołem lub przyziemiem. bo się go przypuszcza bydz równo z ulicą lub drogą — na nim będące zowie się pierwszem, potem 2gie 3cie itd:—

Różna wysokość pięter iest potrzebna ażeby niższe mogły się użyć za pomieszkania osob mniey nie dosyć bogatych aby wielkie apartamenta zaymować mieli także na składy i magazyny.

Domy starożytnych greckich mieszkalne były bez pięter lub ich miały mało — bo iedno tak greckie — miały piętro przez dołu lub bez piętro. Teraźnieysze zaś tak w wielkich miastach maią ich bardzo wiele — w wielu kwaterach nayludnieyszych Paryża znayduią się tak wysokie że ie ledwo nie wieżami nazwać można bo maią do 12 pięter. — Teraźnieysi więc doprowadzili daleko sztukę i bez wątpienia zbyt daleko ścisnienia ludzi w małey przestrzeni, blisko tak iak pszczoły w ulu.

Wynika iednak wiele nieprzyzwoitości z nadużywania tego rodzaiu przemysłu, a który skąpstwo i łakomstwo ciągle wydoskonala. — Zdrowie Mieszkańców na tem cierpi szczególniey iezeli ulice są wązkie, krzywe, a dziedzińce szczupłe i zawalane nieczystościami itd. Wapory mefityczne które wydobywaiące się w obfitości zamknięte będąc ze wszystkich stron, zgęszczaią się i stają się coraz bardziey zarazaiącemi:

Wiele przyczyn mówi za nadaniem odchodu tym szkodliwym waporom. Naypierwod niechędostwo nieuchronne w mieyscu gdzie się wiele ludzi osob rożnego wieku znayduie, ludzi którzy bądź przez niedostatek edukacyi bądź przez niedbalstwo, zaniedbuią starania i ostrożności iakich czystość wymaga. tak że dziedzińce, schody korytarze, loka, obrażaią zarazem nos i oczy —

Powtore — Rynsztokow wiele rynien [i wylewow] od pralniow pompowkniow, kuchniow itd częstokroc zatykaiących się powietrzaią przez stagnacyę wody nieczystych działanie mefityzmu.

Dodadz do tego iescze trzeba chatasy ciągłe niewygodne — stratę czasu i utrudzenie chodzenia i schodzenia z wielkich wysokości po schodach wązkich, ciemnych i fatyguiących, nie można nie przyznać żeby nayuboższy robotnik mieszczący w nayliczszey chacie na wsi nie mieszkał w niey wygodniey, iak massa ludzi w wielkich tych miastach. — przynaymniey oddycha powietrzem czystem, i sen iego nie przerywaią zagłuszaiące zgiełki mieyskie —

Nieprzyzwoitości z takiego zgromadzenia ludzi na które raz się uzalamy, staią się iescze większemi podczas pożarow — trzęsien ziemi — powietrza panuiącego. Pożar niszczy i do ubostwa przyprowadza biedne stworzenia których pod gruzami nie pogrzebał — Choroby zaraźliwe znayduią w takim skupieniu siedzi żywioł okropny i sposobność szerzenia się prędkiego. — Trzęsienia ziemi okropnieysze spustoszenia wyrządzaią w budowlach wyższych i mniey mocnych.

Opieka oycowska rządow mogłaby położyć zakres takowym wypadkom, oznaczaiąc w miastach liczbę pięter — i liczbę ludzi mogących zamieszkiwać pewną przestrzeń — rozszerzać i prostować ulice — karać zaprowadzać tokia nie wydaiące feterow — ziemi dobrze utrzymywać itd.

Więcey nad 3 piętra robić doradzać nie można. bo cóż za potrzeba żeby się ludzie tak wysoko spinali, żeby z Domow wieże a z ulic wąwozy robili — Dawniey kiedy miasta murami opasywane twierdzami będąc rozprzestrzeniać się nie mogły, iest przyczyna dla czego aż do gory urosnąć musiały — dziś więcey niemi bydź nie mogą, więc i przyczyna wielości pięter tem samem ustać by powinna.

Powiedziało się że rozna wysokość pięter iest potrzebna lecz iakież mogą bydź wymiary i prawidła tey wysokości:

Architekci zwolennicy Ozdobienia i Porządkow budowniczych do proporcyi tychże porządkow [na sobie stawiaiących] chcą stosować wysokość pięter i tak. Skammozzy robiąc o 1/6 część niższe Kolumny Porządkow coraz wyższych, chce mieć i wysokość pokoi w piętrach w tym samym stosunku. — Palladyo tę samę naznacza proporcyę.

Palladyusz podług wysokości przysypalney Sztuki ktorą wchodem w apart: dolnych a Sallonem w wyższych narzucie mieć wysokość piętra zastosowaną — lecz przez to dla mnieyszych pokoiow staie się ta wysokość zbyteczną — też samo mowi w innym mieyscu Skammozzy że wysokość piętra powinna się stosować do sal i pokoiow

Domy bez piętra nie tyle kosztuią bo ubywa sztuk mniey potrzebnych iakoto przedpokoiow Sieni w każdem piętrze Schodow — Kominow tak wysokich robić nie trzeba — i chociaż fundamenta i Dachy są rozciąglejsze — iednak fundamenta pod mury niższe nie potrzebuią bydź tyle grube ani tak głębokie — mury same nie tak grube — ubywa się kosztu na Schody itp: — Lecz z drugiey strony utrzymanie Dachow kosztownieysze — Kominow osobnych więcey potrzeba — a zatem czasem więcey Słonek do nich osobnych. — Lecz większey przestrzeni aby tę samą ilość sztuk w sobie mieścić mogły wymagaią (Zdaie się że ciepło więcey skoncentrowane w domach piętrowych i kommunikuiące się iest iak w przyziemnych:)
Domy piętrowe poważnieysze

pryncypalnych daiąc fałszywe powały mezaniny antresole nad małemu gdyby zbyt wysokie wypadały

Jnni przeznaczaią rowną proporcyą pięter z względu proporcyi zewnętrzney ieżeli Pasy rowno z podłogami dawane oznaczać maią przedziały i tak:

Biorąc piętra od dołu w gorę daią dolnemu iak części 3 pierwszemu iak 2. – Ale w domach okazałych w stosunku 7: 5. dla domow o 1[m] piętrze.

W domach o 2[ch] piętrach w stosunku 4 : 3 : 2 lub iak 6 : 5 : 4. –

Podniatu więcey nad 2 Piętra nie doradzaiąc. ißß. 94.

Jnni ieżeli dom o 1 Piętrze dzielą całą wysokość na 6 części, daiąc 1 na Belkowanie, 2 dla Piętra a 3 dla dołu

Jeżeli dom o 2[ch] piętrach, dzielą całą wysokość na 14 części, daiąc 5 części dolnemu piętru, 4. pierwszemu 3 drugiemu, a 2 na Belkowanie.

Nie doradzaiąc robić więcey pięter nad dwa żeby nie wpadać w drobność. daßkii. 70.

Jnni dzielą wysokość domu na 15 części, daią dolnemu 6 części, 5 części dla pierwszego, 4 dla drugiego piętra, a 1 część na Belkowanie lub Gzems. – Nadto 1 część od spodu ze 6[u] powyższych na odsadzkę –

Lecz naynaturalniey iest uważać wysokość pięter podług wysokości pokoiów wraz z grubością pował ie biorąc – że ta wysokość podług klimatu coraz inną bydź musi to iest większą w krajach cieplych a większą ieszcze w gorących niżeli w zimnych dlatego też i w tem ogolnych prawideł podadź nie można – i to iest przyczyną rożnych zdań w tym względzie Budowniczych. Nadto ta wysokość zawisła od przeznaczenia lub wielkości Sal i pokoiów – i od tego czyli są sklepione lub nie dla tego do naszego Kraiu rzecz stosuiąc następuiących wymiarow trzymać się można:

Wysokość pokoiów w świetle w domach nayznacznieyszych nie może bydź mnieyszą od 7½ stop, od podłogi do podwierzchu belek rachuiąc. oprocz tego na grubość Stragary z powałą 11 do 12 cali rachuiąc – więcey zaś robiąc Stragarze dubeltowe –

W Domach piętrowych zwykło się u nas dawać 10 do 11 stop czyli 5 do 5½ łokci dołowi, 5½ do 6½ łokci pierwszemu piętrowi, 5 do 5½ drugiemu, 4 do 4½ trzeciemu oprocz grubości belek z powałami biorąc – Na odsadzkę ¾ do 2 łokci –

Jeżeli Domy sklepione wysokości te powiększą się podług uznania Architekta – rownie iak w Architekturach ~~gdzie~~ więcey wspaniałości iak wygodzie służyć maiących

Jm wyższe pokoie tem są wprawdzie zdrowsze ale tem trudnieysze do ogrzania – w lecie są chłodnieysze więc dla pomieszkan letnich przystoią

Są zdarzenia gdzie w piętrze Sallon, lub Sale okazalsze wyższe nad wspomnioną miarę pokoiów robić wypada, wtedy ~~ieżeli~~ starać się trzeba sufit lub sklepienie takiego salonu wypuścić pod dach lub piętro wyższe

ieżeli można, aby wygodną wysokość w sztuce pokojów zachować – ieżeli zaś nie, to trzeba się starać pogodzić rzeczy iak można przez zmnieyszenie wysokości Sallonu – a podwyższenie iey w pokojach – lub też korzystać z wielkiey przez to wypadłey mogącey wysokości pokojów, to iest robić nad niemi Pięterka czyli Antresole – Mezaniny. do potrzeb mnieyszych służyć wygodnie mogące –

Pięterka czyli Antresole.

są to piętra niskie nie maiące postaci pięter zewnątrz bo się mieszczą w piętra wysokiego nazbyt przez podział powałą w pewney części iego wysokości, tak że nad spodniemi pokojami wypadaią inne mnieysze stanowiące w mocy będące pięterko, i służyć mogą dla pomieszczeń służących, na Gabinety ubierania się – Garderoby Łazienki – itp: Składy mebli i innych rzeczy.

Robiąc Pięterko nie można dać mniey wysokości piętru całemu iak 17 do 18 stop, ażeby pokoie miały nayrnniey 4½ łokci do 5. a w Pięterku 3½ do 4 wysokości: oprócz – powałami. –

Pięterka umieszczaią się pospolicie pomiędzy dolnem piętrem i pierwszym, nadewszystko zaś są bardzo pożyteczne nad sklepami kupieckiemi – w nich kupcy przemieszkiwać mogą skromnie i czuwać dzień i noc nad bezpieczeństwem swego zakładu – Borg: 441.

W wielkich Pałacach i Domach, pierwsze piętro miewa takie pięterko dla pomieszczenia Służących zaraz nad Apartamentami Panów, dla prędszey usługi – dogodnym korytarzyki i schodki kryte służą. Borg: 441.

o Rozporządzeniu zewnętrznem. czyli: o Częściach zewnętrznych Budowli.

iakoto: Przystępach, Placach, Dziedzińcach.

Przystępy. — — Są ozdobą szczególną Pałaców i wszelkiego rodzaiu Struktur. — Nayokazalsze Budowy tracą z swey wspaniałości ieżeli przystęp do nich ścieśniony iak w Miastach głównych np. Wiedniu. — Warszawskie zyskuią z położenia że są na mieyscach obszernieyszych. Więc z tego względu Pałace i inne budowle na Wsiach nayokazalszemi się pokazywać mogą. — Siev: 150. 151.

Zob: Ozdobienie Odozdobienie Budowl w art: o Wybore mieysca na budowlę.

Dziedzińce — czelne: Siev: 151 — Przed Pałacami bydź winny. — to iest bydź winien Plac otoczony iednak tak żeby go nie zastaniał. — w Warszawie wolarza dawniey zdaie się że znacznie swey wielkości tem utrzymywać chciano żeby między dwiema bramami dla nadwornych Żołnierzy Kundygarda sam przed fasyatą zastaniała. — Zamiast obmurowania Dziedzińca nayleppiey użyć Sztachet między słupami ozdobnemi. — Brama ozdobna w kolumny trofea itp ozdoby stosowne charakterowi osoby przezroczysta uczyni przystęp wspaniałym. Officyn w Dziedzińcu pierwszym stawiać w Pałacach mieyskich nie przystoi — przechodząca się kuchenna i stajenna czeladź, znoszenie drew słomy itd: wylewanie wymiatanie itd. nie zdobią wspaniałości mieszkającego i mieszkania. —

Officyny w Pałacach na wsiach są w 1^m^ Dziedzińcu przyzwoitsze — bo od nich Pałac nabywa okazałości — iednak tak aby wszelka służba koło officyn była w tył w Dziedzińcu osobny, ażeby główny był wolnym od stuczących i nieporządku. —

Dziedziniec wewnętrzny. Siev: 152. — Z sieni zaraz na Dziedziniec średni wchodzić się winno. Ten Dziedziniec powinien bydź w środku i przyzwoitey obszerności do całego gmachu t. i. ażeby do niego słońce przez iaką część dnia padało i powietrze nie było w nim zamknięte. Ta obszerność iest potrzebna dla zdrowia i zachowania mebłow. dlatego też skrzydła pałacowe formujące Dziedziniec mogą bydź niższe niż sam Pałac. — t. i. mogą bydź bez Dachow widocznych ale Terrasami lub krytemi Dachami pokryte i ozdobione w Attyki — ozdoby wazony trofea drzewa kwiaty itd:

Dziedzińce te mieć mogą różne kształty. — Zob: Podwiaty kwadrate w art: Prawidła ogolne Podwiatu.

Ozdobione bydź mogą Fontannami — Posągami — Płaskorzeźbami — malowaniami w Perspektywę — Przysionkami — Zob: o Przysionkach — w ogolności ozdoby delikatne im nie służą. —

Dziedziniec Stayenny i kuchenny. Siev 152 — Osobne mieć winny wniyścia i wyyścia nie na Dziedziniec główny Pałacu — ażeby przechodzącey się czeladzi widzieć nie było. — Jednak potrzeba ażeby od tych Dziedzińców była kommunikacya do dolnego piętra Pałacu

Ozdoby żadne w tych Dziedzińcach bydź nie powinny — cała ich zaleta na Symetrii Symetryi — wygodney formie, ochędostwie obfitości wody

Po:

Powinny być brukowane, maiąc spadek do środka — gdzie wszystkie wody do kanału generalnego schodzić też powinny —

Dziedzinie główne. Borg: 439. Pałace i Hotele miewaią kilka Dziedzińców do różnego użytku. Dziedzińcu głównego którego wielkość i ozdobienie odpowiadać winny ogólnej budowli służy dla zaieżdżania Pojazdów. — Przyimuią bogate przyozdobienie

Dziedzinie uboczne. Borg 439. Są do użytku domowego w Pałacach, otoczone są stayniami wozowniami kuchniami officynami — Pralniami. buanderie. Ozdobienia nie wymagaią wspaniałego. i byłoby to nieprzyzwoitością.

Dziedzinie główne ozdobienie w portyki we Włoszech. Borg. 439. We Włoszech gdzie można mieć bałwany granitu lub marmuru iednostayne za pomierną cenę widzieć można Dziedzinie ozdobione w portyki z kolumnami iednostaynemi odosobnionemi — Przez swoią twardość marmuru łączą trwałość z okazałością — Zazwyczay dwa portyki nad sobą zaymuią całą wysokość Struktury, i każdy z nich odpowiada piętrowi z Entresolem, lub tylko iednemu piętru wysokiemu. —

Tylko na 2ch Portykach nad sobą przestaią, chociaż wysokość Budowlów ma 60 do 80 stop — maiąc tak wielkie wymiary robią skutek imponuiący. Te portyki służą do przechadzek, kiedy są przyiemne, i dla kommunikacyi do różnych apartamentów. —

Czasem portyki w dolnem piętrze zgoła nigdy 2go z oknami wyższych pięter — służą za zacisz tłumy i służących w czasie oczekiwania.

Portyki te więcey we Włoszech iak naszym klimacie służą — Lecz używane być mogą korzystnie w dole na Dziedzińcach w Strukturach gdzie wiele ludzi przemieszkiwa około Koszarach — szpitalach — Kollegiach — zakonach — Wielka część dawnych Konwentów iest w nie opatrzona które zowią Klasztorami.

Dziedzinie dawnych Rzymian — Borg: 453. — Były skrzypte, albo z okapami występuiącemi na belkach — albo te okapy były podpierane 4a kolumnami w mieyscu krzyżowania się tych belek — albo kolumnami w około formuiącemi perystyle — albo były bez okapów i kolumn — albo także miały podcienia w dolnem piętrze w około, ale w 1m piętrze nie bo pokoie w tymże rozciągały się i nad podcieniami

o Dziedzińcach — Durand — 87 — Formy różney — mogą być z podcieniami różnie ułożonemi.

Allee avenues Blondel T. 4. k. 122. — Do Pałaców na wsi prowadzić winny allee. aby z nich fasadę główną widzieć można — Te Allee być maią szerokości uproporcyonowaney, i do ich długości i do szerokości czoła Pałacu — Wog Powinny mieć obok drugie Przyallee — a nawet czasem 3 allee w 3 kierunku się rozchodzą iak w Wersalu — czasem maią po bokach mury z przeźroczami w pewnych odległościach w których oparowania przez które na ogrody zaglądają widok — *Kierunek ich maiąc w widoku ... [illegible] deli fasady pałacu*

Fossy. Szlachetny — 123. Dziedziniec z przodu odgraniczać powinny — aby z alleiów fasada była widoczna — więc Pawillony ich zastanawiać nie powinny — te Pawillony. Zob: niżey

Przeddziedzinie. 124, Blondel. — Gdzie używane — ich obszerność — czem się otaczaią — iaką pochyłość im dawać. — Użycie Allei. — Czem się odgranicza Przeddziedziniec od Dziedzińca. — Proporcya ich — kształt — Stopniowanie — Zob: niżey.

Dziedziniec główny. C d'honneur. Blond: 127 — Wielkość — kształt. — iakiemi skrzydłami się otaczaią — iak z przodu —

Dziedziniec stacienne ku[...] chenne — Blond: 129 — Ich układ — Umyślnie w części — wiazdy nie winny osobne — kiedy nie — Przyozdobienia — Wielkość —

Gzyty — — — Blond. T. 4. 150. Gzyty obok Bramy sztachetowey oddzielaiącey Dziedziniec honorowy od Przeddziedzińca służą za Strażnice — są z konieczności nie powinny zastaniać swą wielkością Facyaty. są przedmiotami potrzebnemi.

Dziedziniec — — — Mercier 69. aby był piękney proporcyi potrzeba aby naymniey iego połowa była od Słońca oświecona — zatem szerokość Dziedzińca robi się dwa razy większą iak wysokość zabudowań bocznych — Długość zaś = 1½ raza szerokości. Nigdy dwa razy. 71.
Budowle po skrzydłach nie maią bydź tak wysokie iak głowna — 71.

Odosabnianie Struktur. — Borg: 422. Życzeniem byłoby aby wszystkie budowle ważne były ze wszystkich stron odosobnione, i miały między sobą przestrzeń wolną i proporcyonalną do wielkości Budowli. — tak dla pięknego widoku iak zdrowości, bo cyrkulacya powietrza będzie wolną, wyziewy nieczyste nie mogąc się około nich zatrzymywać rozpraszać się będą. — Zob: aut: i o ozdobieniu zewnętrz: —

Pawillony. — — Blondel. 123/4 po bokach wiazdu w Dziedzińcu w Pałacach Krolewskich służą za Kurdygardy; dla Szwaycara w Domach wielkich panow — a ~~dla~~ za mieszkanie Odźwiernego w domach bogatych partykularnych — Nie maią nigdy zastaniać głownego pałacu, ktory się powinien z naydalsza odkrywać.

Przeddziedzińce — — Blondel 124/4. tylko wielkiey wagi Domom służą. i na Wsi.
Czasem po bokach maią dziedzińce basse-courś. z zabudowaniami symetrycznemi — lub tylko murami —
Ze środka tego przeddziedzińca powinny w tych zabudowaniach bydź otwory wielkie po prawey i lewey stronie porobione przedłużaiące widoki na dalsze budowle. lub otwory — na ogrody warzywne — gaiki — lub grunta.
Szerokość tego przeddziedzińca wznosić się ma do dziedzińca honorowego ½ całą na sążeń. —
Jeżeli w Pałacykach czyli dworcach Maison de plaisance można się obeyść bez przeddziedzińców, przynaymniey starać się trzeba o przyiazdy avenues
Przeddziedziniec od dziedzińca tylko fossą lub kratą ma bydź oddzielony — W Domach Krolewskich mogą bydź kolumnady: lub lepiey fossą z balustradami.
Długość przeddziedzińców do szerokości iak 1½ : 1. —

Dziedzińce. Bassecourś. Blondel. 129/4. Jeżeli mieyscowość dozwoli winny bydź symetrycznie względem Pałacu rozłożone. —
Pomnieysze podworka zabudowań Officynnych służą dla utrzymania Dziedzińców Bassecours w czystości, mieć albowiem winny wyiazdy zewnątrz, aby nie przejeżdżać przez głowny dziedziniec i Officynne.
Jnna iest rzecz przy Dworze gospodarskim, gdzie wszystkie ~~od~~ zabudowania Dworu na wsi winny bydź pod okiem Pana lub Sami.

Jnne Dziedzińce. Bassecours. Blondel. 130/4 Oprocz tego bywaią dziedzińce gumienne. Summa Bassecours des grains czyli Spichlerzowe — Oborne des bestiaux — Składu Win celliers Winnicze. vendanges. Składu drew czyli drwalne buchers. Szalne buanderies. psiarnie chenils. Kurnicze. des volailles etc.

Sala przyięcia.

Drugi oddział – Składni ogólnéy Architektoniczney, to iest: O Częściach budowli w ogólności

Szykuiąc i łącząc wespół członki budowli powstaią przestrzenie które częściami iey nazwiemy – Takiemi są Przysionki – Podcienia – Sienie – Izby rożnego rodzaiu – Schody –, Dziedzińce – Dzielą się na zewnętrzne accessoires iak Schody – Groty – Fontanny – Kolebki – treilles – Dur. 87

Części te rozne przybieraią nazwiska podług swey wielkości, położenia, użycia, lub rodzaiu Struktury lub Stylu przyozdobienia – Tu z ogólnemi tylko ich formami zatrudniemy się.

Przedsionki Przysionki i Podcienia Loże.

Przedsionki porches są części budowli naypierwsze, to im nazwisko nadano że poprzedzaią Sienie – Stanowią czelny wchod do tychże budowli – lecz często bez nich obeyść się można.

– Przedsionki są rodzaiem Sien otwartych z iedney, dwoch, lub 3 Stron za pomocą kolumnad Tab 8 lub arkad, lub zapomocą tych i owych razem. Tab 9.

– Można ie mieścić przed budowlami, to iest bydź one przed niemi wypuszczone (Tab 8. fig. 10 11, 12. 13.) lub wgłębsz w nie wpuszczać (fig 14). Bydź mogą otwarte z czoła i z boków (fig 8. 9) lub tylko z czoła (fig 13. 14); lub bydź przykryte (fig 15).

Czasem przysionki zaymuią całą szerokość i wysokość struktury, iak w świątyniach in antis, prostylach, peripterach i pseudodipterach w używaniu u Starożytnych. (:fig 3. 4 5. 6 i 7:). Czasem nie zaymuią tylko część szerokości lub wysokości (:fig 11. 12:); nakoniec część szerokości i wysokości (:fig: 13:) –

Jakikolwiek będzie ich układ Przysionki mogą mieć wielką liczbę otworow, lub tylko ieden – (:fig 1. 2. 10; i Tab 9. fig: 1. 2. 3. 4:)

Przedsionki kolumnowe szczególniey przystoią Strukturom znacznym; arkadowe mniey wielkim i okazałym –

Przysionki zazwyczay mniey maią głębokości iak szerokości –

Heigelin na Tab 20 przytacza za przykład Przysionki nieco odmiennego układu i tak.

Fig 4. iest z 3 stron otwarty 3ma arkadami; filary arkad frontowe dla mocy maią pilastry proste – gdy w fig 3. Tab 9. Dur: filarami temi są kolumny okrągłe. – Zamiast dachu w Heigelinie iest ganek niby balkon. – Jeżeli Arkady podług Dur: mogą się wspierać na kolumnach, wiązby w Heigel: możnaby było użyć wiązarow itd. nie wzmacniaiąc ich, co byłoby prościey –

Fig 5. Przysionek z iednym otworem arkadowym z czoła opatrzonym w bramę dla struktur podleyszych prostych np ekonomicznych –

Fig 6. Wgłąbz półkoliście w budowlę wpuszczony z 3ma Otworami z czoła, z których średni iest arkadą – Tworzy zarazem rodzay Loży Loggia.

Fig. 7. Przysionek w którym kolumny podług kropkowanych linii są kamiennemi płatwami z sobą połączone, a kwadraty małe między niemi płaszczkami kamiennemi przykryte, kwadrat zaś wielki środkowy ma drewniany strop. –

Durand w swych przykładach wierny Systematowi przez siebie ułożonemu daie na głębokość Przysionkowi iedne dwie do 3 międzysłupow. Tu raczey uważać się powinno na cel ich przeznaczenia, za płytkie nie chroniłyby od deszczu ni słońca – za głębokie zaciemniałyby same Sienie – Arkadowe bardziey iak kolumnowe – Głębokość ich jeszcze zawisnąć może od tego czy są z czoła otwarte, lub z czoła i z boków – czy są na wiatry wystawione lub nie – czy są niskie lub wysokie.

Przedsionki czasem są wiezdne otworami bocznemi co wielką iest dogodnością gdy nie mają Sieni wiezdney, aby z powozow pod nakryciem wysiadać było można – wtedy głębokość ich do szerokości pojazdow zastosować – Fig: by zrobić trzeba – Mogą bydź w ukło z przodu opatrzone

Jeżeli Przysionek długi w stosunku do swey szerokości, ieżeli służy za przechod publiczny w około Struktury, lub wzdłuż ulicy iak w miastach, zowie się podcieniem. Fig: by trzeba podać –

Wypuszczone przed wchodami domów wystawy na słupach filarach, lub wpuszczone wgłębz domu zowią się przysionkami z przedsionkami dlatego że poprzedzaią właściwe Sienie –

— Pomimo zasłony z wierzchu Przedsionki w naszym Klimacie bywaią zamykane, to iest
otwory kolumnad a częściey Arkad opatrywane w Szkło — to iest ramy mogące się wyimowac lub
składać w kilkoro i otwierać — Staią się przez to w każdym czasie wygodnemi — służą za Sale le:
tnie w pałacach i domach obywatelskich — Lecz przechodzą przez to w to co Włochy zowią Loggie — a
Niemcy iak Heigelin zowie Löschen. Taki mamy świeżo zrobiony w Ogrodzie Botanicznym. — Fig —
Przedsionki otwarte w budowlach wieyskich nazywaią gankami —
Użytek Przedsionków otwartych chociaż mnieyszy iak okiennych zawsze iednak służy za nieja:
kieś zawsze samym Sieniom przeciw śniegom i deszczom — lecz nie ochraniaią od mrozow i wiatrow.
Loże mowi Heigelin są rodzajem swoich Przysionków kolumnadą z przodu a czasem z boku
ograniczonych, z szklannemi międzykolumniami; lub właściwemi małemi Izdebkami Gemächer
do których się z wewnętrznych Izb wychodzi — Przechodzą w kształt Przedsionków, lub Ganków (Gale:
ryi z iedney Strony otwartych — W Fig 11. Tab 20 przytacza przykład Loży w Florencie z alkierzami
w końcach — Ściana przednia iest w Arkady — w Fig. 12 — Z przodu podwoyna kolumnada wolna
czyli chodnik kolumnowy — kolumny w gorze są wzdłuż i poprzek płatwami kamiennemi powiązane
a kwadraty pozostaiące są płaszkurami wypełnione — Zewnętrzna kolumnada iest w okna szklanne
opatrzona — Porzęcz z metallowych prętów spuszczonych horyzontalnie w kolumny — Tylna część Loży
służy do siedzenia — nad nią iest Strop drewniany — Fig 13. Jest wielki Otwor Arkadowy, z tey Loży
wychodzi się na boki do Chodników kolumnowych maiących Interkolumnia opatrone w Kratę garn:
carską Backstein-Gitter. Stropy są drewniane —

o Schodach w względzie kształtu klatek – ich prowadzenia – i Architektonicznym

W Ciesiolce i Stolarszczyźnie iuz się mówiło o konstrukcyi i wygodnym wymiarze Stopni –

Schody zewnętrzne Należą do części Budowli zewnętrznych przydatkowych accessoires

Zewnętrznych Schodów przeznaczeniem porównać nierowność tel (sols).

Że rzadko nas utrudza przestronność zarzyłto się że robić w linii prostey fig 1. Tab 16. 17. bądź idą 1° do ciała budowli lub wzdłuż iey ścian – t. i. muru terrassowego –

Gdy ich nie można tak umieścić można ie zwrócić obok siebie fig 2. lub ie dadź w obląk fig 3, w tym ostatnim razie nazywaią się w podkowę en fer a cheval

Schody wewnętrzne – Po ścianach idą Schody dla kommunikacyi pięter. –

– Naynaturalnieysze są w linii prostey fig 1. Tab 18. Durand – Jeżeli Budowla publiczna lub wspaniała bardzo można ie robić szerze fig: 2 – lub ie zdwajać iak fig 3.

Każde z tych schodów z sobą kombinowane (w strony przeciwne) utworzą wyobrażone w fig. 4. 5. i 6 –

Jeżeli mieysce nie iest potemu żeby w linii prostey być mogły, można ie odwracać. fig 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15

We wszystkich przypadkach aby były mniey mordującemi powinny mieć przynaymniey ieden odpoczynek z piętra na piętro –

Wysokość Stopni = ½ ich szerokości czyli wstępu

Jeżeli w piętrze iest wiele ~~części~~ szkół pokojów do których się z schodów ma wchodzić, otaczy się ie odpoczynkami paliers maiącemi swe utrzymanie w murach, lub na kolumnach, aby światło przechod w części niższe znaydowało – (altanną zowie się e latarnia, wierzch nad klatką schodową) –

Heigelin. Na Tab 21. przykłada:

Fig: 6 i 7. nayprostsze a razem naystosownieysze – w fig 6 wspiera ię na arkadach zwisłych podobno w fig. 7. idzie wokoło chodnik Ruhebank kommunikuiący w około. – Nie podał w przekroiu tych Schodów, co szkoda bo trudności nieiakie mogą zachodzić.

Schody zewnętrzne Heig: Do schodów liczą się i łagodnie pochyłe wchody, które iak inne chodniki krzemieniem się wysypuią, lub dla Koni z brzegami z ciosu a wstępami drobnym kamieniem są brukowane fig 8 i 9. Tab 21. Heigelin

Tuby może mówić o Schodach z wstępami iak w Kościele Jezusa – podobno i w Watykanie. – lecz to do konstrukcyi bardziey należy –

Schody zewnętrzne mogą właściwie stanowić zabudowanie iak przykład tego mamy w kształcie podziemney Wieży zatoroną studnią w Pisa –

Siev: Schody podwoyne schodzące się w iedno służące publicznym gmachom Teatrom (ich przykłady podadzą się tu winno:) – –

Na nie bardziey nie wysilali się Budownikowie iak na kształt i formę Schodów. Prostokątne przez Karety się dotychczas naywygodnieysze; wsze naylepsza bo wygoda iest pierwszą ich zaletą

Schody kręcone są nie wygodne bo szerszą stroną chodzić się musi, konieczność tylko usprawiedliwia ie – że są bez odpoczynków więc utrudzaiące – nakoniec nie każdey głowie służy zawracanie się a każdey nie miło

Wygoda wymaga odpoczynków bo iednym ciągiem idące schody mordują. Że ustępy czyli stołce robią się przy każdym odwrocie. – nie powinny być częste boby się wpadło w błąd schodów w Ślimak. Można robić ustępy i w schodach w prost idących – Wymysłem iest aby w każdym przedziale było stopni do pary lub aby się zawsze prawą nogą na nie wchodziło lewą wychodziło.

– Schody aby były widne, mogą mieć okna w ścianach lub z wierzchu, to iest z góry. – Wierzch nad Klatką Schodową Altanną się zowie, że wychodzi nad dach więc mogą schodki do niey prowadzić dla używania widoku dalekiego – Przykład z oknami pionowemi – kapeluszowe latarnie okno nie służy naszemu klimatowi dla ciepłoty dla śniegu. gradu – Że altanny są ozdobą domu – mogą mieć szkło kolorowe – Naylepiey mówi Siev: latarnie oświecaią Schody z góry – Światło w schodach równe wszędzie być ma

Prostota szlachetna ~~ozdób~~ a nie ich ozdoby mnóstwo służy schodom, wszelako i ozdoby przyimować mogą stosownie do charakteru Struktury – Jeżeli Sklepienie czyli sufit malowany trzeba i naściennym dadź tełki kolor – szkoby ~~~~ zostać powinny.

Poręcze Balustrady tylko obok ustępów mogą mieć miejsce, bo obok Schodów przykre wyrzucenie iest naiu- włośne kapitele i Cokoły, dlatego dać kratę żelazną co dosyć będzie przyzwoiciey, lub ieżeli charakter bu- dowli wymaga ozdoby cięższey, można z drzewa lub kamienia dać Sploty Entrelas.

Lice Kobała Schodów czysta, drugi gładkie nieznaczne- zrobią Schody zupełnie przyjemnemi

W układzie Schodów na pierwszym względzie mieć trzeba wchód na nie; wychód - a wprowadzeniu aby drzwiom oknom nie były na przeszkodzie.

Groty czyli Jaskinie sztuczne

Często korzystamy z części spodniey Schodów o których eśmy mówili, dla umieszczenia Jaskiń aby w nich świeżego chłodnego powietrza używać.

W częściach Budowl o których była mowa mało się spostrzega form kolistych – w Grotach prze ciwnie często iey się używa i to nie bez przyczyny; bo Groty zazwyczay przypieraią do Ziemi ciś nącey na ich mury; mury zaś kształtu wygiętego silnieyszy odpor daią temu ciśnieniu iak proste.

Dla tey samey przyczyny robiemy w tychże murach wdrążenia czyli framugi Nysze mnieysze lub większe, bo ciosy klinowate odpor daią większy przeciw sile dążący ie wypchać z mieysca iak w murach prostych.

Nie zawsze Jaskinie mieszczą się pod Schodami, lecz poniewaz zwykle robią się pod wznie sioniami gruntu, rzadko się zdarza aby im Schody nie towarzyszyły.

Przykłady fig 4 i 5. Tab 16 Dur. są P. Percier.

Potrzeba Grot każe naturalnie korzystać z wody w większey lub mnieyszey obfitości; z któ rey się robią przykryi Nappes. wodospady cascades. wytryski jets d'eau, zdroie fontaines, sprawia iące chłod i uprzyiemniaiące te mieysca.

Heigelin. Groty są podziemne wydrążenia Jaskinie, mniey lub więcey otwarte z pola.

Forma sklepienna zwłaszcza ieżeli nie mogą być w skale kute iest dla nich konieczna.

Fig 10 wystawia Grotę Tab: 21. zupełnie otwartą na pole, tworzy rodzay Nyszy wielkiey – ma nad sobą półkolisty Terras do którego Schody wiodą –

Fontanny. Tab 17 Durand

Nie tylko w Grotach samych robią się zdroie — ale się robią w środku i głębi dziedzińców — rynków publicznych etc: — Odświeżaią powietrze czyszczą go — są więc bardzo pożyteczne — Są nawet przedmiotem pierwszey potrzeby w wielkiey liczbie wielu potrzeb życia — Jeśli więc widok nie może tylko udzielić przykładu każdey ozdoby mieysca — i iego piękności.

Podług więc tego zdawałoby się że co krok powinno się na nie napadać — nic iednak rzadszego nie iest w Kraiu naszym nad to — W miastach mało bywa budowli szczególniey przeznaczonych na ten cel to iest w którychby się wody zgromadzały i rozprowadzały — bo mówię o rzekach całych płynących w obfitości — Nawet za Granicą budowle te więcey słyną z rzeźb wyobrażonych z marmuru kamienia z posągów i rzeźb królestwa Neptuna niżeli z prawdziwego użytku, mały w nich często pociek tylko wytryska, a często tylko kapie, lub za otworzeniem kurka się dostarcza, lecz za to Kolumny pilastry liczne i wszystko to co zowiemy Architekturą nie zapomniane zostało —

W tym względzie Włochy są szczęśliwsi. Nie tylko w tym Kraiu napadamy na rzeki całe płynące na rynki publiczne, lecz nie masz budowli iak naymnieyszey żeby nie miała fontanny w głębi swego dziedzińca lub ~~dzier~~ na przeciw Sieni — Dla tego nie bez wielkiego zadowolnienia przebiegamy Ulice Rzymu — Genuy. — We Włoszech więc uczuje się potrzeba robienia fontann —

Trelaże — Berceaux. Durand Tab 18.

Te kraty treils okryte winnym krzewem — te Sklepienia drewne berceaux pod któremi się przechadzamy tak przyjemnie, a które z tak małym kosztem przyczyniaią się do ozdoby, a nawet ozdobią tak doskonale i przyjemnie? tyle domow Wloskich te same uczynią gustu wzniecaią co fontanny — To co naśladuie Naturę, lub z niey w prostości czerpane nie może nie zjednać więcey wspaniałości; ozdoby zaymuiącey, niżeli czcze fantomy dekoracyi Architektonicznych —

Dziedzińce cours

Dziedzińce Tab 16 Durand mogą stać iak izby być □ – ○ – obdłużne ▭ –

Mogą być otoczone murami tylko – lub podcieniami portiques lub temi i owemi –

Często podcienia otaczaią ie do okoła fig 4. – lub często tylko z iedney strony fig 1. lub z dwoch lub trzech fig 3. 2.

Często podcienia są tylko w przyziemiu, a na nich wspieraią się pokoie piętra, lub balkony czyli terrass przed temiż pokojami – lecz często unoszą drugie piętro portyków – iak w Zamku królewskim – Szkotach –

Podcienia te być mogą w kolumnady lub arkady rożnego rodzaiu.

Kleigelin Dziedzińce częścią są wypadkiem składu wielu Skrzydeł budowli, lub małemi przestrzeniami w tyche oprzestrzonemi; częścią być mogą same dla się właściwemi murami parkanami płotami otoczone – Lecz mogą być w części murami Stallung, w części inne nice oparkanienie. tu należą Podworza (: od tego i Podedworem są).

Fig 8 Tab 21. okazuie nad schodami przednią stronę Dziedzińca –

Fig 11. 12. 13. są Podworza – w fig 11. z boków są terrassy – w fig 13 iest wokoło chodnik kolumnowy

o Sieniach. Vestibule. Porches. Przedsionkach.

Blondel. T. 4. 210.

Sień nazywa się prostą kiedy iest bez żadnych wyskoków w murach i tylko z otworami w murach gładkich – lub tylko z kolumnami przy nich lub płaskostupami.

Sień w ustępy a ressauts. kiedy ściany nie w prostey linii idą ale się na przód i w tył łamanie.–

Sienie czterokolumnowe. Tetrastyles. które maią 4 kolumny odosobnione w sieni stoiące i odpowiadaiące płaskostupom lub kolumnom przytykiem do murów stoiącym lub wpuszczonym.– Jak iest Sień Hotelu Jnwalidów. Tab: 39. Tom 4. Blondel. ma $\frac{28}{48}$ stop.

Sienie okrągłe ośmiokolumnowe. Octostyles ronds. maią 8 kolumn przypartych do muru okrągłego iak w Pałacu Luxemburgu – Tab 39. Tom 4. – ma 25½ stop średnicy.–

Lub też maią 8 kolumn odosobnionych przy murach iak w Hotelu Beauvais. Tab. 39.

Sień w Perystyl. podzielona na trzy czterema rzędami kolumn iak w Zamku Wersalu w głębi dziedzińca marmurowego ma $\frac{22\frac{1}{2}}{30}$ stop.

Sień z przechodami en aile. ma 2 rzędy kolumn dzielące ią na 3 nierówne części bo środkowa szersza od bocznych.– a to dla przejazdów – bo boczne służą dla pieszych. w Luwrze ma 44 na 58 stop.

Sienie są dwojakie, albo niemi pojazdy mogą przejeżdżać i wtedy nazywaią się przejezdnemi lub Przejezdniami Porches.– albo nie i wtedy są Sieniami Vestibules.– powyższe przykłady były dla Sień przejezdnych – Sienie zwyczayne są podniesione tak że ich posadzki są na równym poziomie z podłogami pokojów – zaś Sienie przejezdne są równo z poziomem zewnętrznym.– 211.

Proporcya Sieni iest aby były szersze nieco iak głębsze – rzadko od tego prawidła odstąpić można, strzedz się iednak trzeba robić ie bardzo długie w proporcyi głębokości – wreszcie proporcya ich zawisła od wielkości i rozporządzenia Drugiego – od tego czyli maią kąty zwinane a pans lub zaokrąglane – ieżeli maią wgłębienia. wyskoki itp: – zawisła ieszcze może od ich wysokości. 212.

Sciany w Sieniach kamieniem lub marmurem się okrywaią podług tego iak Schody do których bezpośrednio prowadzą są niemi okryte.– lub z niemi iedność formuią. 213.

Używszy Porządków w Sieniach zupełnie odsłonionych, moduł ich bydź winien ten sam co w Porządku zewnętrznym – w Sieniach murem frontowym zamkniętych ten moduł iest niejako dowolny, równie iak wybór rodzaiu porządku – Gzemsy nie potrzebuią bydź pełnemi Belkowaniami, mogą bydź same, lub spłaszczone lub zdekomponowane i mieć tylko $\frac{1}{6}$ część wysokości zamiast $\frac{1}{4}$.– Unikać tu trzeba gzemsów gipsowych służących raczey stolarszczyźnie wewnątrz apartamentów.– prosto ale poważnie zdobić się winny ieżeli prowadzą do Salonu Architektury ozdobnego lub prostego –

W Obserwatoryum Paryskiem Sień z zżętemi sklepami ma w 1m piętrze otwór w podłodze, a trotoir idący w około iest utrzymanym na Załoku Voussure.– Tego sposobu nie doradza używać w domach mieszkalnych. Blondel. 216. T. 4.

~~Jeżeli Sień ma służyć za Przedpokóy dla Liberyi co wtedy by tylko miejsce mieć mogło gdyby Sala iadalna pierwszym Przedpokoiem była~~

Zob. Vitruv. Główne części budowli są: Przedsionki, Sienie – Schody – Sale wszelkich rodzajów – dziedzińce

Rozszczególnić by trzeba Sienie to iest 1o mówić o Sieniach przejezdnych – a 2o osobno o Sieniach iako przechodowych czyli iako pośredniczących Przedpokoi – iako częściach wstępnych –

Sienie

~~bydź koniecznie musiała, wtedy tę Sień od strony Walki Schodo wey oddzielić potrzeba drzwiami Szklannemi i murem w Arkadach, aby ią zrobić mieszkalnieyszą, iednak tak aby się przez też Drzwi szklanne Schody okazywały widocznie. Bl: 223. 225 W tym razie ta Sień mogłaby służyć za Buffet ale tylko w Pałacach wieyskich w lecie przez Pana zamieszkiwanych.~~ U nas czasem zwykło się dla tego robić Sień opaloną iak w Francach. M.O.

Sień poboczna czasem iest potrzebną prowadząca przez Galeryą dla wprowadzenia osób którym Pan bydź przez uznanie, lub dystynkcyą życzy sobie, dadź rano audyencyą sekretną lub po południu, nie przeszkadzaiąc zgromadzoney kompanii w Apart: Zabawy – ta Sień tylko w takich przypadkach otwiera się 270.

To nie potrzebne bo ... [illegible]

Sień ta iest potrzebną aby Apartament Parady osobny miał wychod. –

Sień do Apartamentu Pani osobna niemniey przyiemnie ozdob iak główna po do Apart małego służy 279. iest raczey Przedpokoiem.

Sień: 151. Sień iest oznaką Wspaniałości Pokojów wewnętrznych w ozdobach bydź winna stosowną do całego Gmachu aby stopniowanie zachować – Ponieważ koniecznie mniey bydź w Salach nie może bydź w Sieni – Przyimnie ozdoby: Kolumny, Pilastry, Framugi z posągami, popiersiami – Trofea – Tu materyał ciosowy na te przedmioty oprządzany bydź nie powinien –

~~Sienie w 1^m piętrze zowią się Salami, do nich wszystkie inne sztuki dopiero się – są publiczne i służą dla osób oczekuiących Pana. Bongi: 46~~

Kształty Sień może bydź rozmaite – okrągły, iaykowaty, w pięcio ośmio gran – kwadratowy –

Sienie w dole są naypierwszą sztuką która się wchodzącym pokazuie.

Zob o Sieniach i Kształcie Durand. k: 82.

Mezieres. 91. ~~Wielką iest niewygodą wychodzić z Pojazdu pod gołem niebem Potrzeba aby Szwaycar był pod ręką, wielkiego wchodu, mieć powinien przyzwoity pokoik, mieszkanie, piwnicę, drwalnię –~~

Mezieres. 97. Wyszczególnia wyiaś Sień – ozdobienie – Sień przejezdna.

~~Vignole. 185.º Drzwi wielkie do pór nadto bywaią zamknięte. – Tu w lecie Lokaie Panów się zatrzymuią i szczeliny –~~

Mezieres. 97. Sień iest wchod czyli sztuka z którey się wchodzi na Schody i innych sztuk – czasem iest otwarta w obu końcach i wtedy schody powinny się znaydować po prawey ręce. – ~~w tedy służy za przejezdną że wynadać i wskrabać pod nakryciem można – tego zaniedbywać iest można~~ – to się tyczę ozdobienia ~~zob:~~ Autora –

Durand Dur. Przedsionki i Sienie służą za wchody do budowl – i poprzedzaią inne sztuki z których się składaią –

Sienie tem się rożnią od Przedsionków (: Vestibules des Porches) że są otoczone murami maiące proste Otwory okienne i drzwiowe – nadto żeby się inaczey otwierało –

Fig 1. Tab 10. Dur: okazuie Sień nie wielkiey obszerności – ~~Lecz ieżeli ma bydź obszerna~~ tylko murami zamkniętą.

Fig 2. Jest Sień większa dla tego użyto się w niey kolumn dla zmnieyszenia doniosłości sztuk Stropów, lub średnicy a zatem wysokości Sklepien

Można zmnieyszyć liczbę kolumn iak fig 3 –

Lub tylko użyć 4^{ch} iak fig 4.

Kolumny te lub rzędy kolumn mogą dzielić Sienie albo na części nierówne iak w poprzedzaiących przykładach – lub równo iak fig 5. 6. –

o Pokojach Salach Sallonach w ogolności

Durand Sale mogą bydź kwadratowe, okrągłe, w Półkole, prostokątne to iest dłuższe iak szerokie, lub szersze iak długie. — Kształt naypospolitszy iest kiedy długość przewyższa szerokość. Tab 12. Durand.

Czasem Sale prostokątne dłuższe iak szerokie w iednym końcu się kończą w połkole które się zatacza promieniem równym połowie szerokości Sali lub równym części pewney tey szerokości.

Wszelkiego rodzaiu Sale albo mogą bydź pokryte sklepieniami różnego rodzaiu — albo też powałami czyli Stropami —

Kiedy wymiary sal są niewielkie, mury, powały i sklepienia tylko w ich skład wchodzą to iest ich przestrzeń ograniczaią.

Lecz ieżeli są obszerne, zwykło się ie przedzielać kolumnami lub rzędami kolumn, tak iak Sienie, i dla tey samey co w Sieniach przyczyny, z tą różnicą że w Sieniach można robić przedziały równe lub nierówne, w Salach zaś średnia część zawsze wypadać powinna szersza od postronnych.

Rzędy kolumn albo bydź mogą w około sal, albo tylko z 3 stron albo z dwoch. — fig. 1. 2. 3. Tab 12. Durand

Aby powiększyć przestronność Sali nie zmieniaiąc nic w iey wymiarach umieszcza się z dwoch, trzech, a nawet ze 4ch stron Drugą galeryę w gorze, to iest nad spodnią.

Jeżeli Sala nie wielka, abyiey kolumnami nie uszczuplić użycia można Galeryę w gorze w pewney wysokości dadź na krokszt[y]nach. iak iest Sala Kirkora w Krakowie, lecz w sposobie trybuny wiszącey

Jeżeli iest pewney rozległości ale niewielkiey, można kolumny dadź w spodzie unoszące galeryą wierzchnią która, w tey zaś nie dadź kolumn w gorze któreby znosiły powałę lub sklepienie — i w tym rodzaiu Sali Galerya będzie Trybuną raczey czyli Ballkonem — Sklepienie więc lub Strop w tym przypadku będzie spoczywał na murach. — lecz kolumny nie przestaną bydź dlatego dobre użyte bo utrzymywać będą ballkon. — Tab 12 fig. 4. — Tab 14 fig. 3. Zob: Meigelin. T. 2. K. 144. fig 4. Tab 23.

Kiedy w Sallonie daią się dwa rzędy kolumn nad sobą, trzeba ie zawsze pokrywać Powałą czyli Stropem, bo Sklepienie robiłoby się bardzo wysokiem, ciążyłoby bardzo na kolumny które w tym przypadku nie mogą mieć wielkiey grubości. fig. 7

Jeżeli Sallon tego rodzaiu to iest maiący kolumny nad sobą iest okrągły lub kwadratowy, i iest znaczney obszerności, Strop nad częścią iego środkową między kolumnami powinien mieć kształt ostrokręgu, bo gdyby był płaskim czyli prostym rozległość iego byłaby zastraszaiąca — Tab. 14 fig. 5 i 7 — Toż samo powiedzieć można o Sallonach półkolistego kształtu —

Sallony okrągłe i sklepione nie mogą mieć światła tylko z góry to iest oknem poziomem w samym ich wierzchu przebitem. Tab 14 fig: 1. 2. 4.

Można tym sposobem oświecać Sale i inney formy, iednakże lepiey w nich używać okien zwyczaynych ściennych. to iest: Jeżeli są z Stropami oświecić ie zwyczaynemi oknami umieszczonemi w Ścianach, ieżeli zaś sklepione, można użyć wielkich okien półkolistych w ~~mur~~ gorze Ścian wszystkich zrobionych lub tylko w iedney takowey Ścianie — Jeżeliby te Otwory

ry nie dawały dosyć światła, lub ich nie było można umieścić w stronach wszystkich Sal, wypadnie ie porobić z boków, przemieniwszy Sklepienie beczkowe w krzyżowe —.

Nie tylko dla tey przyczyny, ale i dla wielkiey oszczędności iaka wypływa z zmnieyszenia liczby kolumn, trzeba zaś nie zaniedbywać nigdy tego przeistaczania Sklepienia beczkowego w krzyżowe, kuplaste w Salonach Sieniach etc: ieżeli nic temu nie iest na przeszkodzie. — Bo im mniey kolumn, tem mnieyszy koszt. — A nawet chociażby się zamiast poiedynczych kolumn miało się użyć podwoynych pod opady Sklepień krzyżowych, w razie gdyby Sallon miał 5 międzyosiów tak te bardzoby szeroko wypadały — Tab 13. fig: 1. 3. 4.

Z porownania wielu budowl starożytnych iakiemi są: świątynia pokoiu, Słońca, Księżyca, Termow Dyokleciana, Rotundy w Rzymie etc: wyciąga Durand prawidło: wysokości Sal względnie ich szerokości iak następuie:

Dla Sal Sklepionych których plan iest prostokątny, da się na wysokość razy $1\frac{1}{2}$ wziętą szerokość między kolumnami —

Dla Sal Sklepionych których plan iest kwadratowy lub okrągły, tę szerokość raz wziętą dać na wysokość —

Dla Sal z powałami prostokątnych wysokość rowna szerokości, a nieco mniey dla kwadratowych lub okrągłych. —

W ogólności mówiąc, Pokoie których wymiary są nierowne ponieważ prawie zawsze są sztukami przedłużonemi, zatem obszernieyszemi niżeli inne, niepotrzebuią takiey wysokości stosownie do swey szerokości ażeby objętość powietrza którą w sobie mieszczą była odpowiadaiącą ich obszerności. — Czyli Durand chce aby tem Sztuki miały mniey wysokości im będą obszernieysze —

Te stosunki wysokości Sal do ich szerokości podaią się dla ułatwienia nauki, nie iednak ie za ścisłe uważać trzeba, i być w tym względzie niewolnikiem — służą tylko za punkta do których zbliżyć się lub oddalić nieco można w kreśleniu proiektow, a to podług tego iak tego przyzwoitości szczególne lub ogół Budowli by mógł wymagać. —

NB. Chociaż Izba rozumiemy pokoy nieraz w pomieszkaniach podległych mowiemy iednak Izba Sądowa — parow — Posel — Parlamentu etc. —

Dur 66 Użycie kolumn wewnątrz — Wysokość Sal Przysionkow etc iest przyczyną że rzadko grubszych kolumn wewnątrz użyć można —

W salach o 5 międzyosiach kolumny Koryntskie z Architrawem nie mogą dosięgnąć początku Sklepień (2) trzeba na Architrawie kłaść Stylobatę dla wzmocnienia Architrawu i uczynienia go zdolnym znieść ciężar Sklepienia —

W Salach o 3 międzyosiach lub Sieniach gdzie te Stylobata iest niepotrzebna (bo ciężar Sklep: nie wielki) i gdzie Sklepienia bezpośrednio spoczywa na Architrawie gdy Koryntskiego użyć nie chcemy — można Joniku (Dur:) inaczey niezbyt kunszt wypadną za wysokie —

Gzymsow wewnątrz nie używać chyba gdy ponędek podpiera Strop prosty Dur. 86.

Ozdobienie Sal — Dur: 86. — Ozdobienie Sal rownie iak części zewnętrznych budowl wynika naturalnie z ich układu i Konstrukcyi — Jeżeli chcemy dodać coś więcey, to tylko być może malowaniem — rzeźbą — napisem — Wszystko co iest niepotrzebnem nic nie znaczącym zamiast powiększać piękność, nie może tylko iey szkodzić —

Galerye — — — — Galerye nie są czem innem tylko Salami długiemi, podług Blondela naymniey 4 nayszerzey 7 razy szerokość wzdłuż maiące — oświecone oknami z iedney strony — z dwoch — lub z gory.

o Proporcyonalnosci Sal Pokoiów, i Ksztaltu

Sallony, Sale, Pokoie regularney formy są, killkorotkie, Okrągłe, iaykowate, kwadratowe, prostokątne, ośmio, lub sześciokątne, z skrojonemi kątami.

Przez proporcyonalność Pokoiow rozumie się przyzwoity stosunek ich szerokości do długości, i stosunek wysokości do tey że szerokości i długości.

Zachowanie stosunku tego starać się trzeba w sztukach podług ich przeznaczenia i kształtu, i tak:

Salom Kompanii, wielkim gabinetom, salom apartamentow służą formy prostokątne, w stosunku 7:10 lub iak bok kwadratu do iego przekątni, przeciwnie Sallony mogą bydz 1ᵒ Okrągłe, Elliptyczne, Ośmiokątne, z ściętemi rogami. Proporcya wymaga ażeby Galerye i Biblioteki wielkie miały na długość nayminiey 4 razy swą szerokość, a 7 razy nawięcey. Lecz nayważnieyszą iest rzeczą ustanowić dla nich odpowiadaiącą wysokość.

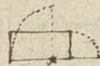
Blondel 203. 4. Przepisy w tym względzie Starożytnych są:

Witruwiusz przepisuie aby Sale i Pokoie ktore nazywa Triclinia miały na długość dwa razy więcey szerokość, i aby ich wysokość była rowna połowie Summy z ich szerokości i długości. Zaleca aby wysokość sztuk kwadratowych rownała się tylko 1½ raza więcey bokom.

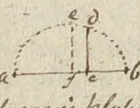
Palladyusz naypięknieyszych proporcyi dla Pokoiow 7 przeznacza. Okrągłe, kwadratowe, maiące na długość przekątnią 1ᵒ zrobionego z szerokości, dalej kiedy szerokość do długości iest iak 3:4; iak 2:3, 3:5, 1:2. to iest maiące na długość $1\frac{1}{3}$, $1\frac{1}{2}$, $1\frac{2}{3}$, i 2 razy szerokość.

Na wysokość daie szerokość samą połowiony ieżeli są z powałami, w wyższych piętrach o ⅙ mnieyszą.

Jeżeli pokoie sklepione iak się robi zwykle w dolnem piętrze wtedy: dla pokoiow kwadratowych daie na wysokość $1\frac{1}{3}$ z boku kwadratu pod klucz. Jeżeli zaś pokoie są dłuższe iak szerokie wtenczas wysokość pod klucz trzema sposobami wynaydzie.

1ᵒ Tę wysokość robiąc rowną połowie summy z szerokości i długości, czyli rowną średnio Arytm: propor: między szerokością i długością.

2ᵒ Rowną średnio geometrycznie proporcyonalney między szerokością i długością to iest mnożąc ie przez siebie i wyciągając √ zaś przez wykreslenie znaydzie się: gdzie ac iest długością, tak ab szerokością, na linii ab nakreśl połkole, prostopadła cd z punkta c wywiedziona będzie szukaną wysokością, wtedy ta wysokość będzie mnieysza iak podług 1ᵒ przypadku bo cd mniey że od ef

3cie. Niech bc będzie długością pokoiu, bd szerokością, przeciągniy bc tak aby ab było równe $\frac{bd+bc}{2}$, przez punkta a, d poprowadź linią adf aż do spotkania się z bokiem ce przedłużonym, linia ef będzie szukaną wysokością dla pokoiu bdec. — więc tukay da wysokość iest ef iest czwartą geom: proporcyonalną do ab, bd, de, to iest do połowy summy szerokości i długości pokoiu, do szerokości i do iego długości więc i przez rachunek łatwo ią znaleść, np ieżeli długość iest iak 6. szerokość iak 4. więc będzie $5:4 = 6:4\frac{4}{5}$ więc $4\frac{4}{5}$ będzie wysokością. — która mnieyszą iescze wypadnie iak podług sposobu poprzedzaiącego.

Skammodzy. mówi że Stary robili pokoie kwadratowe lub 2 razy dłuższe iak szerokie, i w tych wysokość nayrmniey równą szerokości a nayużey średnio arytm: proporcyonalney między szerokością i długością dawali, i to bądź były z powałami prostemi, lub sklepione pokrzywien płasko lub tukowato —

Zachowuiąc się w granicach starożytnych pięciorakie proporcye, pokoiom przeznacza, to iest których szerokość do długości iak: 1:1 — 1:¼ — 1:1½ — 1:1¾ — 1:2. Zaś na wysokość daie pierwszym szerokość raz wziętą, drugim razy 1⅛, trzecim 1¼, czwartym 1⅜, piątym 1½.

W wyższych piętrach chce mieć pokoie ~~o~~ niższe i zdaie się być zdania Palladego, podług tego co tenże Skammodzy o proporcyach kolumn powiedział. —

Powyższe więc proporcye wysokości pokoiów podług niego są średniemi arytm: proporcyonalnemi między ich długością i szerokością.

Mówi że Sallony Gabinety mogą być przyiemne iakieykolwiek figury regularney to iest okrągłe ośmiogram z ściętemi kątami itp: ale nie Sypialne pokoie dla nie wygodnego pomieszczenia łoży — daley mówi że dwie ostatnie proporcye 1:1¾ i 1:2 mogą służyć dla przedpokoiów — średnie to iest iak 1:1 i 1:1¼ dla pokoiów naypięknieyszych — okrągłe dla gabinetów

Teraźnieysi daią formę pokoiom salom itd: podług przeznaczenia i rozmaitości iaką w Planie są zachowai te iako stanowiące wewnętrzny zakład Architektur troiakiego rozumiam być mogą:

1º Kiedy szerokość długość i wysokość są sobie równe ten rozmiar służyć może dla sal pokoiów gabinetów —

Zamiast kwadratu można dadź płaszczyznę kształt okrągły wielokątny regularny lub mięszany i nakiedy średnica koła lub linia 1ᶜ prowadzona do dwóch przeciwległych ścian oznaczy wysokość — Piękny robi skutek bardzo taka równość wymiarów, osobliwie w świątyniach budowlach rozległych — Jeżeli sztuka sklepiona, lub sufitem wygiętym zakończona, daie iey wypadnie nieco większą wysokość pod klucz —

2re Jeżeli długość równa szerokości – a wysokość większa – taka służy schodom, kopułom – salonom – sieniom. Ten gatunek sztuki nie może mieć większej wysokości nad 3 razy szerokość – a to dla praw optyki aby pod większym kątem jak 70° nie były widziane – Kopuła wyjątkiem dla tego że iest wysoko nie zdaie się być tak obszerna iak iest w samey rzeczy.

3cie Jeżeli wysokość równa wysokości – ale długość większa. taka służy galeryom, salom, –

Proporcyi dla sal nierozmiernych oznaczyć się nie da, piękne być mogą kiedy maią na długość większą szerokość raz ieden do trzech. – Długość poczworna lub popięćna służy galeryom. – chcąc ie robić dłuższe trzeba ie zrobić i wyższe aby się sufit niski nie wydawał –

4te Przy wymiary a każdy inny naygęstsze użycie maią użycie – w kościołach galeryach – przysionkach i równych częściach mieszkań. – przepisać nie tutay propor: cyi dla tych równych części nie da tak ściśle – proporcya szerokości do długości iak boki do przekątni kwadratu nie iaką niektórzy za naylepszą dla sztuki prostokątney mieć chcą nie zawsze zachowaną być może ani też potrzeba iakiego ścisłego do niey stosowania się, tem bardziey że te dwie wielkości nie będąc podzielnemi mogą utrudzać odpowiednie przyrodzenie a raczey rozporządzenie przyrodzenia wewnętrznego – Ani propor: cya wysokości żeby była równą w takich sztukach połowie i summy szerokości i długości w naszym kraiu iako bezmiernie wysokie sale i pokoie robiąca nie może być brana za prawidło. – Przeznaczenie iakiey sztuki przynypalney, wysokość piętra lub sposobność, zrobienia iey przez 1½ lub 2 piętra idącey, lub wy: wyższenia nad poddasze id: natrzeć budowniczemu wymiary doświadczonemi wymiary nayslorowniczstwa na co żadne prawidła ogólne służyć mu nie mogą, tyl: ko te że im większa sztuka tem też wyższą być musi. aczeby nosiła cechę okazałości, wysokość iey równa sze: rokości sztuki może mu służyć w tym względzie za szczu: zowtę mniey więcey. –

Jeżeli ustanowiwszy tak wysokość pryncypalney sztuki nie można by iey było poniżać w wysokości piętra daney ani go robić wypada dla tego zbyt wysokim a z nim i wszy: stkie pokoie, wtedy architekci do następującego sposo: bu się udaią:

Ustanowiwszy wysokość połowi średniey wielkości tę się doda do wysokości iaka dla naywiększych by wypadała tego połowa będzie służyć dla obojga – że iak przez to te ostatnie wypadaią za niskie – pierwsze za wysokie, a nayrmnieysze za zbyt wysokie – dla złagodzenia rzeczy doradzaią w pierwszych robić gzems niski t. i. ½ części ściany maiący zapuszczony na sufit – w drugich gzems

regularny daiąc mu $\frac{1}{6}$ całey wysokości sciany na wysokość
w nayrmnieyszych opuszczaiąc niżey ten Gzems i nad nim
Sufit w sposob Zakotu lub płaskiego Sklepienia osa:
dzaiąc daiąc mu na wygiętość $\frac{1}{8}$ część z całey wyso:
kości sztuki. – Lub też nad nayrmnieyszemi zrobić
będzie Pięterka czyli antresole ieżeli wysokość piętra iest
po temu – Zob. Blondel Tab. 39.

Wysokość pięter Domow we Francyi nie są tak
wielkie iak Palladego, Skamozzego – bo w nayokazal
szych Domach nie iest większa iak 8. 10. do 11 Stop
chociaż niektore maią 12 do 15 Stop szerokości – Jeżeli
więc się mowi że Sallonowi iakiemu trzeba dawać
1, $1\frac{1}{4}$, $1\frac{1}{2}$ itd raza z szerokości powinno się rozumieć
o wielkich Sallonach sklepionych wychodzących ~~nad~~ po
nad obręb piętra z ktorego sztukę pryncypalną zrobić
wypada – Fr. Blon: 270

Zbytnie wysokości dobre są w krajach ciepłych – podle:
gaią wielkiey niewygodzie w zimnych dla mrozow –
tylko więc u nas służyć mogą dla okazałości –

o Sallonach

~~Sallony iest nayważniejsza Sala w srodku budowli, lub koniec Galeryi, czasem dwupiętrowy. Vitruv. potacinie Aula~~

W przykładzie Pałacu który Blondel T. 4. k. 214 przytacza dał Sallonowi 35 na 48 stop obszerności a 60 stop wysokości, bo dwu: piętrowemu — i to oprocz czaszki pewały wgiętey.

Rozny kształt Sallonow często winien kierowac stosunkiem ich obszerności do wysokości, ktora częstokroć ieszcze zawisła od wysokości piętero i samego Dachu.

Stawac się treba zawsze sklepie ie w gorze lub sklepisto pokrywać a zatem robić nad niemi Dachy wyższe często wypada.

Sallony okrągłe elliptyczne ośmiokątne mogą być niższe iak w Marly, Montmorency maią tylko $\frac{2}{3}$ szerokości na wzwyż.

~~Sallony dwupiętrowe nie robią się pospolicie tylko w Pałacach de Plaisance, bo Domy mieyskie rzadko bywała tak obszerne aby ie w nich było można umieszczać —~~

Sallon w Przykładzie Blon: Tab. 41. 44 iest okryty marmurem i ma kolumny w około odstawione, na nich Belkowanie i Galerya 3 stopy szeroka oprocz wyskoku Gzemsu ktora służy tak dla Kommunikacyi Pokoiow na około będących iako też dla pomieszczenia Orkestry podczas Uczty czyli Festynu. — Dla większey wygody nie dał tu Balustrady ale poręcz żelazną przy krawędzi blisko gzemsu, przez co rozprzestrzenił Galeryę. Kolumny tu są Porządku Składanego, a Pilastry w 1em piętrze Korynckiego. Zob. Tab 44. — Zawsze iednak balustradę przekładać trzeba przy Porządkach budowniczych. — 216.

~~w Sallonach dwupiętrowych kominkow umieszczać~~ nie można bo dla swey wielkości trudne są do ogrzania, ~~NB Jednak Sallon u Knoka ma nie ie.~~ — Gdyby iednak ie koniecznie ogrzać wypadało potrzeba piec ukryć w framugach lub komorkach ślepemi drzwiami zasłonionych bo z trudnością przyozdobić nie dolney części i wyższego piętra Sallonu skutecznie można chcąc uniknąć kominkow — Te piecyki mogłyby grzać zarazem i pokoie przyległe. Zob. Tab. 35. Litery Q. są mieyscami dla kominkow. — 217. Ogrzanie

Sallon przykładu Blondela ozdobiony w Arkady na dole, zas w drzwi okna na gorze z supraportami w rzeźbę. — Takie trofea w międzykolumnice są w obu piętrach — Dla tego rzeźby użył nie malowan ze kolumny i belkowania są z marmuru kolorowego — wszelkie malowania tu nie miałyby effektu. — Trofea wspomnione bazy i kapitele są złocone — Czaszka Sklepienia malowana — 218.

Gdyby mowi marmuru białego się użyto należałoby wymalować to w pasy. a w kompartymentach między niemi rzeźbę szarawo. ~~nie w kolory, bo przedmioty malarstwa w kolory służą Salom okrytym marmurem dla tego by się ich nie użyto gdyby bądź przez Ekonomikę lub dla zdrowości miało się stolarszczyzną okryć ściany Sallonu.~~ bo przedmioty Kolorowe złyby tu effekt robiły. czego nawet należałoby unikać ieżeli bądź przez oszczędność bądź dla zdrowości miało się użyć stolarszczyzny biało malowaney; bo wszelkie przedmioty malarstwa nie służą ~~zupełnie~~ wcale tylko w mieyscach wystawionych z marmuru ozdobionego w bronzy, lub okrytych stolarszczyzną ozdobioną połączoną z rzeźbą, złoceniem, zwierciadłami. — Nawet w tym razie trzeba zrobić wybor marmuru aby ich kolor nie sprzeciwiał się kolorytowi obrazow bo unikać trzeba w ogolności zamięszania niby zbogacaiącego. 219.

Rzadko Sallony bywaią dwupiętrowe —

Czasem się robią tylko połtorapiętrowe. iak w Montmorency.

Blondel. 220. Czasem tylko czapka Sallonowa występuie w wyższe piętra. Ten sposob użyty bydz może w pięknych Domach partykularnych.

Nic nie przykrzeyszego iak konczyć Salony sufitem prostym i zaniedbać proporcyi ich wysokości do szerokości.

Pozłacane. ~~Ozdobienie Sallonowe w ogólności obszerne w złoceniu bronzy Zwierciadła iest źle użyte prawie zawsze, bo te zachować trzeba dla Galeryi i Sal Kompanii stanowiących~~ Apartament zabawy.

Zdaie się nam że Sallony zaymuiące srzodek sam Budynku i idące wciąż z Apartamentem Parady. powinny bydź ozdobione wewnątrz zkąd i szlachetnie; szlachetnie dlatego że maią znaczną obszerność i wielkość; z oszczędnością bo mogą się uważać za przysionek z Sieni do Ogrodu, i staią się kommunikacyą nieustanną prawey strony Budynku z lewą.

~~Sallony zaymuiące całą szerokość Pałacu staią się w nich iakoby Sieniami – co nie dobre bo nie maią przed sobą Sieni dla Służących~~ –

Sallon włoski a l'Italienne dwupiętrowy z oknami w 1^m piętrze zkąd światło.

Blondel. 200. Sallony mieć mogą formy ◻. okrągłe – jaykowate, lub z ścieniami –

~~Mezieres. 86. Przyście do Sallonu powinno bydź wolne od nawiązania się stoiących stołowych~~ –

~~Do Sallonu wchodzi się pospolicie z trzeciego Przedpokoiu~~ 2^{go} lub 87

Przez Sallon nie ma się przechodzić do Garderob –

Mezieres 104 Sallony co są – ich użytek – ozdobienie – Zob.

~~Vigniole – Sallon czyli Sala pryncypalna czyli Parady gdzie się przyimuie osoby dystyngwowane – w niey przez dystynkcyą daie się obiady – robi się koncerta – gry~~ –

Mezieres. 104 Sallon iest mieyscem Kompanii d'assemblee gdzie się daią festyny uczty.; w tym to sztuce gdzie się odbywaią nayważnie Ceremonie więc też wspaniałość i bogactwo ma panować. gdzie Artysta rozwinąć powinien swoy gust: marmury bronzy złocenia rzeźby malowania zwierciadła wspomoc wiernie – obicia mogą go też wspierać. Kryształ szkła w lustrach paiąkach, świecznikach, posągi kontowe – wazony naybogatsze, porcellany nayrzadsze użyią się tutay. – Meble naypięknieysze &c: zob. Autora. Modyliony rozrządzać będą mąsami – &c: – Czasem sufit maluie się w obłoki powietrze – czasem z figurami allegorycznemi; &c: zob. Autora.

Formy rożne przyimuią Sallony – Starożytni rozróżniali ie na Tetrastyles – Koryntskie – Egipskie – &c Salon włoski. 108. Bywaią ◻ owalne okrągłe ośmioboczne –

Bywa Sallon w znaczeniu Sali nad miarę wysokiey iak w Krajach ciepłych pomieszczaniom okazałym nayprzyzwoitszych – takowey iednak w kraiu naszym mniey ma użytku – lub przynaymniey naśladuiąc przeszłych iaki z^{ch} ich wypełnia, tylko tego rodzaiu Sale w Pałacach wielkich ~~ma~~ u nas czasem się spostrzega – Zawsze iednak nie tak potrzebę usprawiedliwia ile chęć ~~usob~~ wzniecenia okazałości Struktury, zamożność Pana – Iżby one mogły za mieysce Schadzki lub przebywania przyiemne winny bydź chłodne w lecie podczas upału –

Sallony.

Naywiększa i nayozdobnieysza Sztuka w pomieszkaniach czasem zowie się Sallonem — lecz w Domach obywatelskich nie mogąc bydź tak wielką, lub przynaymniey wysoką iest Salą zwyczayną lub Pokoiem Kompanii o których się wyżey mówiło —

Tutay przez Sallon rozumieć się będzie nayważnieyszą Sztukę Apartamentu Kompanii w Pałacach — mogąca służyć do przyięć wielkich — do festynow, balów, koncertow itd: — i zaymuiąca sam środek Struktury — nayczęściey

Wysokość Sallonu powinna przenosić wysokość pokoi, czasem więc przez 1½ lub 2 piętra prowadzona bywa — ażeby się kurzawa i zgęszczone powietrze do góry wznosiło. i to iest przyczyną dla czego w domach obywatelskich rzadko mieć Sale mogą dostateczną wysokość w stosunku do swey obszerności, bo wysokość pięter i konstrukcya dachu bywaią temu na przeszkodzie.

Sallon zaymuiąc część środkową Pałacu, drzwi wejść do niego z Sieni i z przeciwney strony na ogrod powinny bydź na przestrzale środkowym poprzecznym. Także uważać trzeba aby drzwi poboczne były na głównym przestrzale podłużnym Apartamentu zabawy.

Lecz się znayduią i Sallony całą szerokość Budowli zaymuiące i w środku iey stanowiące, w tym razie Sień przed niemi z frontu bydź nie może, chyba gdyby się ią naprzód wypuściło i zrobiło w sposób galeryi czyli przysionka, z którego by się wchod do tego Sallonu zrobił —

Jak się zdobią Sallony · Lamus. 104.

Kształty Sallonow rozmaite bydź mogą; iak się tego przykłady w formowaniu głównych części Budowli podało.

27

Sale Tańcow.

Sala tańcow w Pomieszkaniach znacznieyszych bywa osobna, maiąca trybunę dla orkestry, i służyć może zarazem za Salę koncertow. — W apartamentach pospolitszych każda Sala na ten cel służyć może.

Jeżeli się oddzielne robi mieysce dla Orkestry trzeba aby to mieysce było cokolwiek podniesione, oddzielone od samey sali balasami, lub kolumnami — i mieć drzwi osobne dla wychodu Muzykantow. — Pulpity maią bydź tak urządzone aby światło z Lustrów oświecało papiery.

Wielkie Sale Balu i tańcow są Sallonami — kształt ich okrągły lub jaykowaty nayleprzy, i dla gatunku niektorych tańcow i wygody patrzących. — w nich dla muzyki gatunek Galeryi czyli ganku przyzwoiċie się umieści albo na kolumnach, albo kroksztynach — w iednym względzie koniu — lub na około iść może iak u Knobra.

Koło wpisane w kwadrat naystosownieyszym iest planem dla Sali Tańcu, galerya na kolumnach powinna iść w około, i formować wielki Balkon ciągły do ktorego się wchodzić będzie czterema schodkami umieszczonemi w 4 przestworach kątowych pomiędzy kwadratem i kołem — Na tym balkonie powinna być Orkestra, reszta iey będzie dla widzów. — reszta zaś spektatorow ktoreby się w nim pomieścić nie mogły może znaleść przyzwoite i wygodne dla siebie mieysce w portyku w około idącym ze kolumnami utrzymującemi wspomniony balkon dla tego podłoga w tymże portyku podniesioną bydź musi na 2 lub 3 stopnie nad podłogę sali samey.

Podłoga w Sallonie powinna bydź z sosnowych desek bez sęków, szparowanych, aby miała przyzwoitość potrzebną.

Sklepienie kuliste bądź murowane bądź drewniane będzie mieć w środku otwor kapeluszem szklannym pokryty, i będzie ozdobione w kompartymenta skrzynkowe w roże i sztukaterią ozdobionych.

W nocy Lustra umieszczone w międzysłupiach oświecać będą Salę — Żyrandole dobrze porozwieszane ułożą się w portyku, a to dla wszytkich patrzących, a nawet tańcujących.

Sienie powinny poprzedzać takową Salę, obok ktorey powinien bydź buffet i Kawiarnia — Nadto Sienie powinny mieć z każdey strony Sionki czyli korytarzyki prowadzące do Tramelow nie wydaiących fetoru.

Lecz tak opisany Sallon tańcu w Domach dla Publiczności wystawionych ma mieysce — w Domach i Pałacach partykularnych, nie wymaga tyle wygod a szczegolniey Sieniow tyle i Sionek wygody. —

W ogolności obfitość tylko zwierciadeł Lustrow naynaturalnieyszą takiey Sali iest ozdobą.

Wielkość Sali tańcow do liczby tańcujących zastosowana i rodzaju tańcow — 25 do 30 stop szerokości, 40 do 50 długości a stosowna wysokość iest miarą średnią, iednak nie ile w publiczności często służy — dla Knobra. — Im obszernieyszą tem i wyższą bydź ma — tu więc proporcyę uważać trzeba —

Sale Koncertu

Kształt okrągły iest rownie przyzwoitym dla sal
koncertow, ktora na swym obwodzie mieć może iedn
lub dwa balkony wiszące na krąksztynach pięknych
i ktorych pod sklepieniu: Parapety mogłyby być gusto
wnie ozdobione albo w liściowania arabeskowe – al:
bo w płaskorzeźbę, albo liter nakownie w emblema:
ta Muzyki Appollina i Muz.

Orkiestra będzie mieć swoie mieysce w samym środ:
ku na szerokich stopniach otaczaiących okrągłe pod:
niesienie podłogi Estrade, na ktorem się koleyno po:
mieszczą muzykanci i śpiewacy wygrywaiący kon:
certa. – Stopnie orkiestry otoczą się balustradą. Po:
dłoga sali pochyloną będzie ku środkowi w kształcie
leja – na niey się poustawiaią w około kilka rzę:
dow ławek koncentrycznie – do ktorych wchod powi:
nien być zapewniony za pomocą cztereh lub 6ciu
uliczek idących w promieniu od środka – co ułatwi
wychod dla osob nieutrudzaiący rzędy spektatorow.

W reszcie tak iak w Salach tańcu tak i tu potrze:
ba zrobić wygody dla publiczności to iest sieni
i pokoiki sekretne –

Sale Billardu.

Tych wielkość zawisła od wielkości Billarda kto:
ra iest mniey więcey 6 stopni na 3. – Potrzeba iednak
aby w około szerokość dostateczna dla graiących zosta
wała – dla tego kształt ich nayleprzy prostokątny.

Voit mowi że w około nayumniey 4 stop ma być
mieysca, więc nayumnieysza sala Billardu być może
stopi 7 na 10 – iednak w kawiarniach dla widzow trzeba
robić dłuższe i dla przechodu – w kawiarnach mogą być
6 calowe stopnie dla widzow –

Sala mieścić w sobie może dwa Billardy wtedy
nayumniey 10 stopi szeroka być musi, a 16 długa
cięższe kolumny 2 lub 4 ie oddzielaią...

To do Pałaców Xiążąt należy wyłącznie, więc ogólnie o ich kształcie można nie mówić–

Sala Tronu i Audyencyi

Sale Tronu tylko w Pałacach Monarchów i Xiążąt udzielnych maią mieysce – te służą i za sale Audyencyi lub bydź mogą osobno –

W nich się przyimuią Posłowie zagraniczni i ministrowie, i daie się im posłuchanie. –

Sale Audyencyi znayduią się i u Ministrów – także u naczelników Magistratur.

Tron i kosztowne obicie naypierwszą i nieodbitą takiego mieysca składaią ozdobę, – bydź ma kosztownie ozdobione – marmurowe rzezby i złota pędzla tu o: perzydać nie można

Sale Audyencyi iako należące do oddziału Obrzęda [Parady] nie powinnyby należeć do Apartamentów Parady będących w iednym ciągu z Apartamentami kompanii żeby Audyencye w każdym czasie można było dawać nadzwyczayne podczas godzin poświęconych kompanii – z tem wszystkiem tak się że nayczęściey zwykło robić w Pałacach Xiążąt – w Pałacach Panów i Ministrów to by uyść mogło a nawet byłoby przyzwoicie

Sale Audyencyi poprzedzać powinien Przedpokóy – obok zaś niey powinno bydź Biuro Sekretarza – Gabinet do podpisywania Tranzakcyi – Expedycyi – Depeszów etc:– Gabinet Sekretarza powinien bydź osobno mieć wyiście.

W Sali tey powinna bydź pewna liczba krzeseł dla Dworzan w czasie dawania Audyencyi. –

Tron zwykle ma nad sobą baldachin – Baldachin nie ma bydź nad kominkiem bo nie iest właściwe aby dawać Audyencye publiczne i przyimować hołdy pod baldachinem tak umieszczonym, iakkolwiek ta oznaka uszanowania nie iest ciągłowie tylko Etykietą w wielu mieszkaniach panów –

Jakie ozdobienie przyimuią zob: Blondel $\frac{244.\ 249}{4}$ Liev: 158.

W Pałacach Xiążąt i Panów partykularnych Tronu bydź nie ma, ale takie sale ozdobią się portretami familii – ozdobami historycznemi poprzedników –

Sala Gwardyi

Jest w Pałacu Panuiącego lub Xiążęcia udzielnego – Gubernatora etc: pierwsza sala Apartamentu gdzie Officerowie i Straż:–

Korytarze Krużganki.

k. 136.

Heigelin Tab. 20. fig 8. Korytarz z framugami do użytku pod ziemią lub bardzo grubym przez murach przyziemie. – sklepiony

Fig 9 Wolny chodnik kolumnowy z stropem drewnianym.

Fig 10 Między polujami sklepiony krzyżowo –

Lecz mogą być korytarze z pełną ścianą z jednej strony, z drugiej arkadowe lub kolumny – sklepione – skarpami w filarach powzmacniane –

Sale otwarte. Loges. Loggie.

Borgnis. 437. Perystyle mogą się w fasyatach dawać w dwojakim celu. pierwszy aby formowały wielki balkon otwarty; drugi aby służyły za przodek devanture Sali otwartey. Loge Loggia.

Sale otwarte które się widzi w pięknych budowlach Włoch nie są czem innem tylko Sallonami bogato ozdobionemi, których przednia strona iest otwarta i tylko ma kolumny. Starożytni używali tego rodzaiu Loż czyli Sallonów. – Borgniss w Koloseum znalazł w ruinach że były takie Sallony wspaniałe gdzie Cesarz przebywał podczas widowisk równie wspaniałych iak okrutnych. Każda z tych loż miała 31 stop długości 9 szerokości i 9 stop wysokości, kolumny z przodu marmurowe były żłobkowane – sufit loży był marmurowy biały – maiący w kompartymentach ozdoby z bronzu spiżu złoconego. Sciany były ocieniane kolorowemi marmurami drogiemi – postaty marmur kraiowego robiły posadzkę. Wchodziło się do loż drzwiami bocznemi. –

Palladyusz w swych dziełach stawnych często loż używał na wzór Starożytnych – równie bogatych iak wysłowionych w ozdoby.

Sale otwarte daią sposobność ozdobienia fasyat w perystyle w sposób nayosobliwszy, bo nie będąc czem innem tylko pokoiami bez ścian frontowych w miejsce których się użyto kolumn, oszczędza się grubych murów służących zwykle za podstawę perystylom na przód występującym. –

Perystyle loż czyli Sall otwartych będąc głębsze rzucaią cienie mocne i czynią effekt zachwycaiący.

Loże czyli Sale otwarte są przyzwoite we Włoszech mniey są we Francyi dla różności klimatu; można ich iednak używać w Domach na wsi ale tylko w pięknej porze czasu uczęszczanych, i w wielkich hotelach czyli pałacach mogących w sobie mieścić Apartamenta letnie i zimowe –

Zdaie się że są tem Loże co zowiemy Galeryami. – wszakże Perystyle zapełniaiące otworami utworzą przystęp Sale którym się Galeryi nazwisko daie. –

Heigelin k. 13
Jedno piętro form
fig. 2. 3 4. 5 Tai
W fig 2. ...
między schodam
Fig 3. ma kr
Fig 4. kształt
posadzi ciosowo
Dawniejsze
tniey formy – ...
i w zadney pr
Wiec godnie
łczey Archit
zaczęte się w pos
Tuby może n

Wieże

Heigelin k: 137. Są przestrzeniami na wzwyż orbitem jedno piętro formującemi bo reszta iest Schodami – fig. 2. 3 4. 5 Tab. 21. –

W fig 2. światło wpada z góry przez czczy przestwór między Schodami –

Fig 3. ma kształt kolumny.

Fig 4. kształtu piętrowego, bo w pewnych wysokościach pasami ciosowo i gzymsami podzielona

Dawnieysze włoskie Dzwonnice są rozrodzajem tey ostatniey formy – wieże średnich wieków są konstrukcyi zawiłey i w żadney proporcyi z budowlami innemi –

Wieże gotickie piramidalnie zakończane

Więcey architektoniczne są oryentalne Minarety zbliżaiące się w postaci fig 3.

Tuby może należały Piramidy wschodowe iak w Pionie.

o Częściach składających Pomieszkania i Apartamenta w szczególności.–

Wyłożywszy rodzaie i sposoby formowania głównych części Budowli to iest części mogących służyć do wszelkiego przeznaczenia tychże– tu o takowych w krótkości się wspomni i tylko tyle ile by się mogło ściągać do Domów Pałaców mieszkalnych(*)– lecz wiele iest poddziałów tych głównych części a nawet przedmiotów tylko Pomieszkań dotyczących się o których mówić wypadnie– Poczniemy od pierwszych a potem przystąpiemy do drugich:–

Przysionki. – Przedsionki.

Małe wystawy przed domami na słupach nazywamy Gankami, służą one za zaszcze dla osób w czasie słoty nim do Domu często zdarzyć się może że zeumbruiq tego weydą– służą do wygody na Wsiach i rozrywki właściciela który w nich świeżego powietrza używać chce.– dla tego opatrują się w siedzenia czasem– Że są otwarte nie ochraniaią sieni od mrozów i wiatrów lecz deszcze śniegi nie tyle przez nie maią do niey przystępu–

Większe Przysionki służą do przechadzania się– obiadowania rownie dla ozdoby– czasem dla tego formuiemy małe podcienie przed Domem wypuszczone na przód lub w grubości Domu umieszczone– w takich razach aby celowi swemu odpowiedziały nie mogą być płytkie– aby od słońca i deszczów chroniły– Naymnieysza głębokość ich iest 5 Łokci naywiększa 10– co z ilowu zawisło od tego czy są w Kolumny lub w arkady– nadwyszłko zas czyli są niskie lub wysokie, czego przyczynę łatwo sobie iest wystawić pomniiąc na to że im będą węższe tem będą potrzebowały być i głębsze dla słońca i deszczu– zawisło i więcey od tego czyli są tylko z przodu otwarte, lub z przodu i z boków, nakoniec od tego czyli są na stronę zkąd wielkie wiatry lub mała pochodzą wystawione–

To co podkreślone iest odpowiada–

Czasem iecze Przysionki są szerokie mogą służyć dla podjezdzania pod nie aby z Powozu pod nakryciem wysiadać było można, co iest wielką dogodnością tam gdzie nie masz sieni wiezdney.– w tym razie Kolumny lub Arkady tyle na przód wypuszczone być muszą aby się nowe pojazdy zmieścić wiezdzaiąc mogły.

Co pomieszkanie. Apartament Związek pewney liczby Izb obeymujący nie tylko to coby dla wygodnego przebywania spoczynku i domowych zatrudnień mieszkańca lub familii było wystarczaiącem, ale często nawet i to coby dla okazałości podług dostoynosci lub zamożności zaymuiącey ie osoby zdawało się być przyzwoitem lub pożądanem nazywamy Pomieszkaniem

Wyraz Apartament przyięty u nas z franc: i włoskiego brany bywa za pomieszkanie dla tego że w tych Językach to mieysca samo znaczenie pomimo że pochodzi z Łacin: partimentum lub a parte Aedificii lub mansionis oznacza właściwie część z podziału domu lub pomieszkania powstałą a zatem wtedy tylko samo pomieszkanie wyrazać może kiedy budowla mieści ich kilka w sobie– Za część pomieszkania zaś wtedy brany być może kiedy to będzie obszernem może być podzielonem na części mniey zawisłe od siebie takiemi są w Pałacach pokoie stanowiące Apartamenta wygody– towarzyskie– okazałe– etc: czyli inaczey tak zwane pokoie– Wyraz bowiem partimentum za dział całości uważać się tylko może (a)

Że każde pomieszkanie składa się z części to iest Pokojów Izb komnat rożney wielkości i przeznaczenia– obiaśniać rzecz zbyt całość z części potrzeba, znać takowe aby im wielkość i mieysca właściwe oznaczyć, od poznania więc takowych poczniemy–

(*) to iest powie się nieco o użyciu naydogodnieyszem przysionków Sien Schodów– Korytarzy Sionek Schodków– bo te części poprzedzać pomieszkania

Potem opiszą się przyzwoitości na używaniu lub istocie rzeczy oparte Przedpokoi Pokoiów rożnego przeznaczenia Izb i Izdebek w skład pomieszkań wchodzić mogących–

Wypuszczone przed wchodami domów wystawy tylko przykryte na słupach filarach etc. albo w kolumnady– w arkady ale wolne od ścian, lub też wpuszczone w głębość domu zowią się przysionkami i przedsionkami dla tego że poprzedzaią właściwie sienie– – W małych budowlach bywaią niewielkie i tylko służą za zaszcze od mrozów dla osób przybywaiących–

Lecz bywaią i obszerne służące raczey za sale otwarte letnie– służą nie tylko dla ozdoby ale wygody–

(a) Jako pars aedificii uważać się nie może bo by kuchnie stayni itp były Apartamentami takie–

Że Zbiór izb mieszkalnych wyraz pomieszkanie dostatecznie definiuie i dla tego że cudzoziemski wyraz Apartament nazwisko przybrał Wyrazu więc Apartament tylko w tem drugiem znaczeniu t.i. za dział pomieszkań w Pałacach używać będę– lubo i się i bez tego obeyść mogło używaiąc wyrazu Pokoi– lub Działu–

Że Apart: znaczy część domu lub pomieszkania ta więc część winna swemu przeznaczeniu wystarczać, nie ma więc zawisłey od innych części domu ani być od nich co potem użyciem utrudzoney–

Sienie

Rozszczególnione Uwagi nad Sieniami wjezdnemi a przechodniemi –

~~Sienie są albo zwyczayne albo przejezdne – Sienie zwyczayne są podniesione tak że ich posadzki lub podło~~ ~~gi są równo z podłogami pokojów.~~

~~Zaś sienie przejezdne są równo z poziomem zewnętrznym lecz lepiey iest robić nieco podniesione dla odcieku wody.~~

Wielka iest niewygoda wychodzić z pojazdu pod gołem niebem – dla czego zaniedbywać nie trzeba robić sień przejezdnych lub przynaymniey wiezdnych w Budowlach –

Sienie są pierwszemi sztukami któremi się wchodzi do pomieszkań – Są w krajach zimnych nie tylko wygodne ale i potrzebne, bo wstrzymuią Śnieg, deszcz i zimno któreby do pokojów inaczey wprost przenikały. –

W Sieniach zatrzymuią się zwykle służący, ieżeli osobnego przedpokoiu dla nich nie masz – i tym końcem czasem dla ciepła w Zimie bywaią w naszym Kraiu opalane – lecz w ten czas bywaią zwykle otwarte drzwi do nich.

Ponieważ Sienie są pierwszą sztuką Pomieszkań, i przez którą każdy przychodzień przechodzić musi, robi się w nich więc zaraz obok w pałacach zwykła Izdebka dla Odźwiernego lub Szwaycara tak aby był pod okiem wielkiego wchodu – Ten odźwierny podług okoliczności pokoik niepełnie dwualnie piwnice osobno mieć może –

Jeżeli Sień ma służyć za Przedpokóy dla Liberyi co wtedy tylko mieysce bywa mogło gdyby Sala iadalna pierwszym przed pokojem bydź koniecznie musiała, wtedy tę sień od strony Klatki Schodowey oddzielić potrzeba drzwiami szklannemi /: można w Arkadach :/ aby ią zrobić mieszkalnieyszą, i zarazem ażeby Schody przez te drzwi szklanne okazywały się wchodzącym widocznie – w tey sieni ogrzewać się w Zimie mogącey może bydź Szaban [tapczan składane] Szafy dla Stroża nocnego – a nawet Buffet dla Pokoiu Jadalnego będącego w przedpokoiu wspomnionym. –

Jak się zdobić maią Sienie zob: o Ozdobieniu wewnętrznym budowl –

Wchodząc w Sień Schody zawsze powinny się znaydować po prawey Stronie – tak przynaymniey wwygodność wymaga – Zob: Schody: –

Nie tylko na dole, ale i w wyższych piętrach Sienie są potrzebne – ieżeli są od Schodów drzwiami bądź pełnemi bądź szklannemi odosobnione staią się Salami, i służyć mogą do tegoż samego użytku co powyższe – są publiczne i służą dla osób oczekujących pana –

Jeżeli Dom ma więcey wchodów, te prowadzą po pokoiu do mnieyszych Sień zwanych Sionkami –

Są ieszcze Sionki które między pokojami służą dla kommunikacyi – dla przystępu do paleń piecowych Piecewch czyli antresolów. – Starać się ażeby były widne wygodne

Czasem Klatka Schodowa iest Sienią i bywa opalana.

Korytarze.

Korytarze są to sienie długie nie szerokie, cza:
sem idące przez całą długość Domu. — robią się w każ
dem piętrze — i służą wspólnie dla wszystkich poko:
jów lub Izb po iedney ich stronie lub po obydwóch
będących, z których wychód na te Korytarze wychodzi.
używa się ich gdzie wiele ludzi przemieszkuie w tych
Izbach z osobna — iakoto w Domach zaiezdnych — ko
szarach — Klasztorach — itd: — w tych starać się trzeba
o to aby były widne — i szeroko przyzwoicie.

Iest ieszcze inny rodzay Korytarzy zwanych krytemi,
wielce bywaią dogodne dla Właściciela Domu aby za
ich pomocą mogł swoy Dom przebiegać od końca do koń:
ca, widzieć wszystko nie będąc widzianym. — Umieszcza
się go pomiędzy dwoma rzędami pokoi środkiem Domu
który dla tego musi bydź półtoraczney lub podwoy: (dwuizbney)
ney szerokości — Że nie iest uczęszczanym bardzo wąz:
kim bydź może to iest na 1½ łokcia mniey więcey
szerokim — w razie gdyby miał służyć do Izb w Pięter:
ku czyli Antresolu wypadłoby go robić szerszym. —
Lecz wrócmy do przeznaczenia że ma służyć tylko
do wyśledzania czynności domowych. — można go dwo:
iako robić albo na samym dole i w każdem piętrze
równo z podłogami pokoi — lub równo z podłoga:
mi piąterka czyli Antresolów —
Pierwszy sposób dogodny w tem że się do niego nie
idzie po schodkach — lecz przez to że idzie środkiem
domu w całey długości, więc przerywa kommunika:
cyą między pokojami poprzeczną, i chcąc ią zrobić
np z Sieni do Sali wypadłoby w obiciach drzwi (ukry-) zro:
bić drzwiczki po bokach któreby go zakrywały i
zamykały — zdawałoby się że iest w grubości tak grube:
go muru iak iest szerokość obiey umieszczony kiedy
rzeczywiście między dwoma umyślnemi murami by się
znaydował — nadto Palenia do pieców itp: robiłyby tak
Korytarz uczęszczanym przez ludzi służących o co właśnie
nie idzie —
Drugi sposób robienia go równo z podłogą Pięterek
lub równo z wierzchnicą drzwi między dwoma rzę:
dami pokojów łączącemi iest dogodnieyszy, bo naypród
nie przerywa związku między niemi, i aby był pod po:
sadzką swą sklepiony może służyć za Schowki do palen
piecowych, a nawet za kommunikacyą krytą między
pokojami samemi — lub by można korzystać z tego
mieysca dla zrobienia framug głębokich czyli nyż na to:
zka Szafki itp: — lecz wymaga wchodzenia po schodkach
utajonych. — Z tak umieszczonego widzieć można
wszystko co się w pokojach dzieje a to za pomocą
małych

małych okienek w górze każdego pokoiu porobionych przez co się utrzyma służących w karności, obawie, i zapobieży zdrożnościom zwykłym — Aby zaś zapobieżeć ciekawości innych osob, te okienka opatrzą się okiennicami zamykanemi, od których sam Pan tylko kluczyki mieć może — Camus. k: 95.

W Domach poiedynczych maiących okna po iedney tylko stronie, mógłby mieć mieysce Korytarz Sali wzdłuż drugiey —

Lecz widoczna iest że tego drugiego rodzaiu korytarze nie mogłyby mieć mieysca tylko w piętrach znaczney wysokości to iest 7 stóp naymniey w świetle maiących —

Korytarze podziemne —

Przedpokoie

Pokoie które zaraz po sieni lub schodach głownych następuią, ale poprzedzaią Apartamenta lub pokoie mieszkalne zowią się Przedpokojami –

Przedpokoie są pospolicie dla Służących tak domowych iak obcych zwłaszcza w Zimie ieżeli Sień sama nie iest ogrzewana w którejby się zatrzymywać mogli:

W dawnych czasach Feudalnego Rządu kiedy tłum ludzi czynił okazałość Pana, pierwsza zaraz Sala wielka dla nich w Pałacach i Zamkach przeznaczona bywała – i bywała bezmierney wielkości – Zmieniły się okoliczności – zmnieyszyła liczba służących, i Sala przemieniła się w Przedpokoy.

W Pałacach bywa ieden, czasem dwa a nawet trzy Przedpokoie –

Jeżeli iest ieden służy dla zatrzymywania się służących – i zawyczay za Salę iadalną w pomieszkaniach szczupłych, co iest niewygodnie w Zimie a nawet w wielkich pomieszkaniach nieprzyzwoicie – chyba gdyby Sień opalana miała ten Przedpokoy poprzedzać.

Jeżeli są dwa przedpokoie, wtedy pierwszy bywa dla Służących i lokai – drugi dla przyimowania gości maiących interess do pana – ten drugi bywa czasem salą Jadalną –

Jeżeli iest iak trzy wtedy trzeci służy dla osob Dystyngwowanych zmuszonych poczekać nim do Gabinetu Pana weyść będą mogły lub Sallonu – iest rodzaiem raczey małey Sali; lub Przedgabinetu –

W ogólności pierwszy i drugi przedpokoy nie powinny przecinać ciągu pokoiow i Sal stanowiących Apartamenta Kompanii i okazałości. – Lecz trzeci będący przyimniey pewien rodzey przyozdobienia i umeblowania może wchodzić w ich skład, chyba gdyby okoliczności koniecznie wymagały osobnego wchodu do Wielkiego Gabinetu Pana któremby ten trzeci Przedpokoy przybrawszy nazwisko Przedgabinetu miał koniecznie poprzedzać tak aby osoby maiące Interess do pana mogły bydź przypuszczone do Gabinetu wspomnionego, nie przechodząc przez Apartamenta Kompanii, częstokroć licznie zebraney. –

(i dlatego wytworniey umeblowany bydź ma, nie dla przyimowania ale dla zatrzymania się póki nie zostanie zameldowany:) bydź może ze strony dziedzińca, nie koniecznie z frontu –

Pierwszy przedpokoy służy iak się wspomniało dla służących, nie żeby ci w nim sypiać mogą i przemieszkiwać, powinien iednak w nim bydź szlaban w szafie skryty, w sofie itp: dla Stroża lub Lokaia nocnego. – czyli Łożko rozkładane – Tu mogą bydź szafy na Kapelusze Surtuce służących – na Świece – Lichtarze Lampy pochodnie – Sprzęty szczotki itd: Także gdzieś ukryta komorka na drwa codziennie potrzebne, zamykana aby nie była na dyskrecyi każdego przychodzącego służącego, bo by go wiele wychodziło – wszystko zabezpieczone od ognia – Wielkość tego przedpokoiu powinna bydź rozłożona do ilości służących

Przedpokoie te mogą służyć albo dla wszystkich Apartamentow – albo dla niektórych tylko – czasem każdy Apartament potrzebuie takowych

Jezeli ~~...~~ piętro wysokie, Przedpokoie mogą mieć całą iego wysokość iezeli prowadzą do Sallonow, Sal okazałych – chyba gdyby ta wysokość była zbyteczna można ią zmnieyszyć opuszczeniem ślepych pował – mogą zaś mieć Pięterka czyli Antresole, ieżeli do mnieyszych apartementow prowadzą –

Jezeli są dwa Przedpokoie, z których drugi służy za Salę Jadalną – wtedy pierwszy powinien prowadzić do apartamentow, azeby usługa stołowa oddzielnie odbywała się t. i. nie odbywała się w przytomności Osob wchodzących – lecz oczywista że wtedy ten drugi przedpokoy staie się Salą jadalną raczey niż Przedpokoiem –

~~W Sali Jadalney iest Kredens – czasem na ten kredens osobna przy niey izdebka się robi~~

Sala przyięcia. z Pokoiu poczekania zaraz się do niey wchodzi – winna mieć okna na Ulicę, być obszerną 22' do 24' stop szeroką. o 3 międzyokniach (dla Pani:) Vid. k. 266.

Pokoie Bawialne Wohnzimmer. t. i. przebywania czyli Kompanii – ten pokoy tak Pana iak Pani iest iednym z nayprzystoynieyszych – zaraz się go umieszcza po Sali czyli pokoiu przyimowania.

Pokoy Bilardu iest dla Pana nie iest iednak koniecznie częścią czyli go z iego Apartamentem. Raczey winno się go umieszczać w bliskości pokoiu Jadalnego czyli Sali.

~~Billard zwyczaynie 12 X 6 stop. i w około potrzebnie nayczęściey 4 stop – iednak w końcach dla wiązow dłuższym będzie miec – a zatem mieć 20' długości a 14 szerokości – w końcach 6 cali wysokie stopnie dla wiązow~~

Sale i Pokoie iadalne

W szczupłych pomieszkaniach Przedpokoy 1y służy zwykle za Salę iadalną, czego niewygodę wyżey poznaliśmy. W lecie iesżeby to uchodzić mogło bo Sień dla służących mogłaby służyć — lecz w Zimie potrzeba żeby ta Sień była ogrzewana — co i w samey rzeczy bardzo często w naszym kraiu spostrzega się. — Ta Sień się od Schodów drzwiami szklannemi oddziela — Lecz się znaydzie i Sienie w których Schody i opalaią się.

W Sali iadalney ~~umieszcza się kredens~~ [zwany zaporz fontanny] — lub się też obok robi na niego ~~osobna Izdebka~~ [zwana bufetem] ~~— z czasem oprócz tey Izdebki iest druga dla mycia szkła, talerzy — itd:~~ — Wszystkie te zabiegi powinny mieć kommunikacyę z kuchnią: ni ile być może — unikać trzeba przechodzić przez przedpokóy — usługa stołowa powinna być odosobnioną bo przyście do Sallonu i Pokoiów kompanii powinno być wolne od nawiiania się służących stołowych. —

Jeżeli więc Kuchnie są w tem samem piętrze wszędzie potrzeba sionki i Korytarze stosownie aby od nich prowadziły do przód do Sali Jadalney, lub Kredensu —

Jeżeli zaś kuchnie są w dole lub suterenach, można z nich wchod zrobić po schodkach do Kredensu — lub więc mechanizmu, wyciągania do kredensu tegoż półmisków z potrawami z dołu, i spuszczania ich napowrót iest potrzeba —

W Izdebce Kredensowey [czyli Sali Bufetu] oprócz kredensu czyli Bufetu na potrzeby stołowe — potrzeba aby był piecyk, dla utrzymania w ciepłe półmisków z potrawami — a nawet ogrzewania talerzy. — tak aby potrawy zimne na stół nie chodziły, iako też aby na talerzach nie krzepły prędko — Posadzka ceglana lub kamienna iey służy. — potrzebny w niey stół długi dla układania Półmisków tak iak mają tezea na Stole w Sali Jadalney — to zaś potrzebne dla maiącego Dozor główny aby wiedział czyli wszystko przygotowane lub czyli czego nie brakuie. — bo często niezchto podczas obiadu lub uczty czegoś dostarczyć. —

Często osobna Komorka potrzebna iest na wina i te które do stołu potrzebne — i osobna na naczynia z lodami te powinny być brukowane posadzką, nieco pochyło aby woda spływać i odchodzić gdzie z nich mogła za pomocą rur ołowianych —

Potrzeba jeszcze komorki na drwa do palenia w piecu.

Wielkość Sal iadalnych do liczby osób zastosować —

Zdaie się że tym salom przystoi znacznie większa długość od szerokości dla tego że stół znacznie długim być może, ale nie szerokim, chyba gdyby się iego środek chciał zastawić przedmiotami sprzysienimi ... — Zwykle nie robi się dłuższymi od 2 razy większey szerokości, i więcey stolików czasem można w nim umieścić —

Jak się zdobić mogą Pokoie Jadalne — i iakie były u Starożytnych zob. Blondel $\frac{222}{4}$; Camus. 173. Borgnis 456.

Voit Sala [wielka] iadalna albo do codziennego użycia ieżeli tło ~~ściski familiyne~~ się potrzebom służy — albo w czasie kompanii — w tym ostatnim razie mnieyszy pokoy Jadalny potrzebny

Czy wielki pokoy Jadalny czy mały, sala być ma umieszczony aby był blisko Kuchni, która zwykle iest w przyziemiu — 2ie od kuchni prowadziły schody wygodne i dostatecznie szerokie ubocznie, aby potraw żeby wnęcz schodami nie nosić — 3cie przy Sali Jadalney być ma Buffet właściwy, na którym się potrzeby stawiaią, nim na stół poydą, i przez niego pewien czas gorące się utrzymuią.

Sala iadalna ~~mogąca~~ pomieścić 30 do 36 Osób przy stole, nie będzie wielka na 12 — 15, więc może na zwyczayne i nadzwyczayne przypadki służyć. Lecz wtedy koniecznie potrzeba właściwy Buffet umieścić

Buffet tak być ma umieszczony aby miał wolny wstęp i wyiście i oprócz tego drzwi do Sali iadalney przyległy tyle takiego odgrodzenie. W Buffecie iest wszystko co do spiesznej usługi Stołu należy, i winno być dostarczone inną drogą nie przez salę

W Miastach nayczęściej ograniczenie umieszczania wala do tego że Sala na dziedziniec nie na Ulicę mieć musi okna — lub być w skrzydle domu —

Przez pokoie Jadalne nie powinno się wchodzić do Garderob – a tem mniey do Sionek wygody.

Pokoie Jadalne zimowe powinny bydź na Zachod aby swiatło Słonca ogrzewało ie i oswiecało przyiemnie lecz u nas na Południe – wszczie to zawisło od godziny czasu kiedy się obiaduie – Zob: Miz.

Pokoie iadalne których się używa na wiosnę i w iesie ni powinny bydź obrocone ku Wschodowi, bo trzymaiąc okna zamknięte aż do momentu kiedy się słonce pokaże ku Zachodowi można urządzić temperaturę tych Sztuk w sposob nayprzyiemnieyszy dla czasu w ktorym się wszysto biesiadować. – Zob. Camus. 177.

Sale te u Grekow zwane Cisiceni były na Połnoc

Sali iadalnych nigdy nie należałoby umieszczać w głownym Przestrzale Apartamentow Dygnitarzy i Kompanii, dlatego ażeby nie przecinały przez takie przynayzmniey godzin kommunikacyi między ich Sztukami, a na ktorey naywiększa piękność dobrego rozporządzenia ich zawisła –

Lecz chociaż Sale iadalne nie należą do rzędu Apartamentow takowych, okna iedna i drzwi w nich powinny bydź na przestrzałach pośrzednich – a nawet na drugim przestrzale podrzędnym –

Starać się trzeba dla Sal iadalnych o widok na ogrod lub okolicę piękną dla większey przyiemności –

~~Z sali Jadalney wchodzi się do Pokoju Kompanii –~~

Jest przystoynie że aby obiad był przyiemnym potrzeba ażeby liczba pożywaiących ani była mnieysza od liczby gracyi ani większa od liczby muz. w tym razie potrzebaby mieć osobney Salli iadalney; bo dla małey liczby osob wielka przestrzeń zdaie się pustynią – nasza istota gubi się w wielkiey obszerności, a to poniża naszą miłość własną:

Mała więc Salka owalna lub okrągła mogłaby w sposob bardzo interessuiący bydź na ten cel użyteczną. – Stoł mieć okrągły w srodku, i zdaie się że ten kształt do tego nayprzyzwoitszy bo nie ma rogow utrudzaiących – i osoby wszystkie na przeciw siebie siedzą, usługa nawet około niego lepsza – Camus 184.

W wielkich budowlach robią się sale jadalne zimowe i letnie – Zimowe mieć winny wystawę na południe – Letnie między wschodem a połnocą –

Jeżeli Sala iadalna zaymuie całą głębokość Domu wystawioną iedną stroną na południe drugą na połnoc – takie iey położenie nie mogłoby tylko bydź bardzo korzystne dla każdey pory roku – boby można w niey iedne lub drugie okna zamykać i otwierać podług okoliczności – to iest: w dni gorące lata używałoby się z połnocy, w zimie z południa, i w każdey czasie możnaby utrzymać temperaturę pożądaną – w lecie za pomocą Żaluzyi ruchomych utrzymałoby się chłod – w zimie okna od połnocy okrywałoby się oponami grubemi lub zamykało okiennicami wewnętrznemi – że taka Sala w zimie piecykiem lub innemi sposobami ogrzewaną bydź ma samo się przez się rozumie.

Pokoie sypialne.

W Pokoiu Sypialnym albo iedno łożko bydź może albo więcey – więcey zaś łożek mieścić się musi w nim wtedy kiedy liczna famillia ma szczupłe apartamenta zaymować. –

Areby w pokoiu kilka łożek pomieścić potrzeba uważać na ich pomieszczenie, to zaś zawisło od pomieszczenia drzwi i okien tak areby w kątach ściany przynaymniey 3½ łokcia długie a 1½ szerokie zostawały dla osob dorosłych – dla dzieci itp: mnieysze co także podług wielkości łożek wymiarkować – Kominki piece i częste otwory utrudzaią ich pomieszczenie wiele na wszystko więc to uważać potrzeba –

W Pokojach Pańskich łożko zwykło się stawiać w środku ściany nie w kącie, bo ten sposob drugi służy domom obywatelskim –

Dawniey umieszczano Łożka w Alkowach – Nyzzaley w płytkich framugach –

Przez alkowę rozumie się mieysce w głębi pokoiu zaymuiące pewną część tylko iego szerokości, bo resztę tey szerokości zaymaią dwie garderobki po lewey i prawey stronie, do ktorych drzwi albo z pokoiu szklanne albo z samey alkowy były robione i wiszały zawarte w sobie rzeczy potrzebne do ubioru potrzeby itd: – Zob Lec: Tab 4. fig. 2. – Ten wyraz alkowa pochodzi z Hiszpańskiego Alkoba co znaczy Izdebka Sypialna. lub namiot pod ktorym się sypia. po Łacinie Zeta. Zob Blondel $\frac{282}{4}$

Że alkowy są teraz zarzucone, naypierw że psuią formę pokoiow, i czynią go dla drzwiow i załamkow ciesnio: nych – nie są wygodne do usługi w czasie choroby – powietrze w nich nie krąży – i ozdobne łożko w nich wydadź się dobrze nie może. –

Czasem się ieszcze widzieć daią alkowy bez alkowek z boku ale przy ścianie otaczaiące łożko, w szyby szklanne opatrzone tak że Łożko iakoby w latarce znaydowało się. iakkolwiek ten sposob byłby wygodnym w lecie dla much komorow itd: iednak zdrowiu iest szkodliwym bo śpiący będąc w zamknięciu coraz gęstszym powietrzem oddychać możnaby zamiast szkła użyć rzadkiego płotna itp: lecz zawsze, taki rodzay alkowy nie mogłby bydź użyty dla osob pewnego znaczenia –

Łożka w framugach nie podlegaią tylu nieprzyzwoitości bo stoią w nich w poprzek., lecz też wygod wielkich nie zapewniaią – używać się iednak mogą kiedy grubość muru wielka dozwala robić takowe framugi –

Jeżeli pokoy długi, można zmnieyszyć iego długość stawiaiąc łożko przy tylniey ścianie za kolumnami idącemi do samego Suffitu – Podłoga pod niem może bydź za temi kolumnami [i balustradą] na 1 lub 2 stopnie podniesiona, Lec. Tab 4 fig 1. k: 159.

Pokoy Sypialny po bawialnym następuie bo inaczey byłaby niewygoda

Voit k: 267 Szczegulnie mowi że w Alkowie Łożko Pani postawione iest wygodne, lecz tę Alkowę robić raczey część pokoiu uszczuploną niżeli w potokrzyzi mowi że iest wolną przyiąć przyozdobienie gustowne. Wreszcie mowi nie iest koniecznie potrzeba stawiać Łożka podwoynego w Alkowie ieżeli iest ściana przy ktorey się da łożko ustawić

Sypialny pokoy na Wschod dawać ieżeli można przez ciego nie ma się przechodzić z Pokoju przyięcia do Sali Jadalney –

Sypialny pokoy ma bydź i tyłu ~~[illegible]~~ przechodami lub schodkami do Dziedzińca

O Ogrzewaniu Zob Voit 269.

Kardy Pokoy Sypialny odosobniony powinien miec przy sobie Garderobę — Siónkę wygody. — czasem Gabinet ubieralny, Szafy i mieszkanie dla iednego lub dwoch lokai lub pokoiowek w bliskosci — *buduar* itd:

W Pokojach sypialnych unikac trzeba robic drzwi przyn: sypialnych. tuz przy Łozkach ile można a to dla ciągu wiatru podczas zimy — chyba gdyby te były w niszy.

Pokoie Sypialne podług Witruwiusza powinny bydz na Wschod, bo ich użycie wymaga swiatła rannego —

Maią bydz wolne od zgiełku czy ulicznego czy domowego — bydz ciepłe — zabezpieczone od przeciągu wiatru — Swiatło w nich ~~nie~~ mnieysze bydz może iak w innych pokojach. — bo służą powszechney części do spoczynku w nocy.

Blondel 115/4. We Francyi unika się otworow głownych od zachodu — lecz się daie pierwszenstwo wschodowi dla Izb sypialnych — Gabinetow nauki — itd: ~~Jadalni~~ bo wystawienie na zachod podlega wilgoci, i przyczyny wiatrow, burz, deszczow z tey strony nayobfitszych.

Voit 268 W bliskosci Sypialni bydz ma Izba Stuzącego lub pokoiowey t. j. Kamerdynera lub Panny Służącey Kammerjungfer w ktorey ta sypia i pracuie i dla tego winna bydz widna, nie może więc mieć okna na sien lub ganek ale na dziedziniec lub ulicę. — Lecz często Budownik iest w zatrudnieniu znaleźć mieysce dla niego, i naylepiey pożądany sposob, umieszczaiąc ią w połpiętrzu pod lub nad głownym piętrem, rozumie się że schodki wygodne i miate prowadzic do niey powinny. Jezeli piętro ma 16 do 17 stop wysokości, uważnie połpiętro zrobić się da. —

Leibnicht 61. Gabinecik z stolcem, z ktorego wychod ma bydz do sionki lub przechodu. dla wypróżnienia i czyszczenia bezposrednio przy pokoju sypialnym dali Bouchi iest ulubiona [illegible] sztuki

Pokoie sypialne Parady

Pokoie te biorą początek od Paradnego łożka i bogatego, i służą tylko na pierwszy dzień zaślubienia Państwo wielkich, i składania ich ciało po śmierci – czasem dla przyimowania kogoś dystyngwowanego –

Takie pokoy bywa zazwyczay znacznie obszerny, nie więc wygodny, (chyba[?] wiecie) bo wolemy zawsze zaymować mieysce mniey wysokie i wielkie gdzie możemy bydź więcey zamkniętymi i bydź dla siebie samego. – Nayczęściey więc tylko w pałacach panuiących się robi dla okazałości – i przyimuie naybogatsze przyozdobienia architektury – malarstwa rzeźbiarstwa –

Pokoy ten iednak iako Sypialny uważany powinienby bydź dalekim od zgiełku – światła nie mieć zbyt wiele – Kominek z zwierciadłem –

Łożko naprzeciw okien w środku ściany tylniey bywa na podniesieniu za Balustradą stolarskiey do którego się po kilku stopniach wchodzi. – może to mieysce bydź odgraniczone od Pokoiu kolumnami.

W pokoiach tych rzadko więcey się daie okien iak dwa, a tylko w szczegolnych przypadkach tylko iedno.

Proporcya ich wielkości nie iest dowolna, to iest potrzeba ażeby sam pokoy procz mieysca na łożko za kolumnami lub balustradą był kwadratowy np. ieżeli szerokość iego 21 stop, a mieysce na łożko 7 stop głębokie więc długość pokoiu cała będzie 28 stop. – bo łożko w przestrzeni okrągłey lub szerszey iak długiey nie może się wydadź dobrze –

Pokoy Parady Pana iako Sypialny powinien mieć obok Garderobki do których drzwi powinny bydź umieszczone gdzieś w ścianach mieysca łożkowego nie zaś w ścianach samego Pokoiu przed Balustradą. – a to aby nie przecinały ścian nie utrudzały ustawienia mebl(ow) – nie skazały Symetryą i utrudzały posługę domową. Drzwiczki więc te blisko samego Łożka będą, iednak tak aby obok niego z obu stron stołki postawić się dały.

Ten pokoy dla swey wielkości i okazałości może bydź w ciągu wielkich apartamentow, aby się powiększał w czasie uczty nadzwyczayney. dla tego

Jedne z drzwi wyżey wzmienionych prowadzić będą do mnieyszego pokoiu Sypialnego zwyczaynego – drugie do Gabinetu – przy pierwszym znaydować się winna Stołka wygody – przy drugim Archivum – biuro. tak że Pan wstawszy i nie przechodząc przez wielki apartament może się bawić z familią, rozporządzenia wydawać etc: nie przeszkadzać osobom którychby ciekawość oglądania iego apartamentow sprowadziła.

W Pałacach panuiących i Xiążęt osobny bywa Pokoy Syp: paradny Pana osobno Pani – i każde z nich mieć osobny mały Apart: mieszkalny czyli sypialny mały

Łożek stawiać w Tranugach – Alkowach w tegorodzaiu pokojach stawiać byłoby nieprzyzwoicie bo te iako bardzo bogate w guście Polskim ubierane Pałkowicie pokazywać się winny – ani alkowki po prawey i lewey stronie ich będące nie ~~zwiększy~~ mogą się zgadzać z okazałością mieysca parady.–

Jak się ozdobi malnie Pokoie Sypialne Parady. Kol Blom. $\frac{150}{4}$ Cahiers. III.

Garderoby.

Garderoba po Łac: Vestiarium – Pospolicie pod nazwiskiem Garderob rozumieią się izdebki na suknie bieliznę i inne potrzeby – stroie. – izdebki sypialne służących czasem służą do ubierania się ieżeli osobnego pokoiu Toaletty nie masz ani też przystoi ubierać się w pokoiu sypialnym – służą do posługi bliskiey w nich więc powinni w pewne czasy znaydować się służący i sypiać ci którzy do posługi Pana lub Pani należą – powinny więc bydź blisko pokoiów sypialnych i mieć wolną z niemi Kommunikacyę. –

Chociaż Garderoby ostatnie mieysce zaymuią w rozporządzeniu domów, iednakowoż za ich pomocą Sale i Pokoie Kompanii i Parady nabywaią piękności wygody, bo się służba domowa przez te Garderoby odbywać może i uwalnia wspomnione pokoie od snowania się służących.

Garderoby Panów powinny bydź zdobione podług wszystkich mniey więcey bogato – powinny mieć kominki lub piecyki równie iak służących – Szczególniey zaś w nich na symetrią iako ozdobę w formach pryncypalnych uważać należy. – powinny bydź widne – zdrowe – mieć wiele powietrza aby się rzeczy w nich przechowywać mogły. wychody mieć i kommunikacye ułatwiaiące służbę.

Kształt nieregularny Garderob z rozporządzenia wynikaiący może bydź korzystnie użyty dla pomieszczenia szaf rożnych.

Garderoba na suknie stroie powinna bydź przy Gabinecie ubieralnym, lub przynaymniey niebydź od niego bardzo odległą – mieć winna szafy wielkie dobrze zamykane z półkami, i kołkami do wieszania sukien. – Położenie iey bydź na północ naykorzystnieysze – światło od niey iest równe, materye nie ~~blakną od niego~~ pióra futra się naylepiey przechowuią w tem położeniu – owady uciekaią od tego widoku nieba. – Tu nie trzeba robić kominka bo by dym mógł szkodzić sukniom, przenikać w szafy iakkolwiek szczelnie zamykane – posadzka kamienna lub ceglana tu lepiey służy iak podłoga drewniana dla zapobieżenia gnieżdżenia się robactwa – Wielkiey tu wysokości nie potrzeba 4½ łokcia są dostateczne – sufit gładki z gzemsikiem w około służącym zaraz i dla szaf – W środku powinien bydź stół wielki okryty kilimem – na którym by się suknie i inne przedmioty rozkładało – Kołki trzcinowe słomiane lub drewniane służą tu lepiey iak wyścielane – a to dla owadów –

Garderoba na bieliznę w podobny sposób się urządzi lecz może bydź osobno t.i. obok mieszkań i pokoiów roboczych dla Panien ~~[illegible]~~ służących nad nią dozór maiących. lub kobiety na ten cel ustanowioney.

przy pokoiu sypialnym. – Mieć może światło z dziedzińca lub wyższe z sieni, z góry z ponad drzwi – Obszerny bydź ma dla szafek – Obszerność do liczby szafek ma bydź zastosowana –

Garderoby nie powinny bydź ogrzewane i niewymagaią wielkiey wysokości – można ie robić i w półpiętrze – i tak przy izdebce Kamerdynera lub pokoiowey – – Wysokość 8 do 9 stop zaś iest dostateczna i dla Garderob i izdeb Kamerdynera lub pokoiowey

Garderoba ubieralna. – powinna bydź przy pokoiu
sypialnym i Gabinecie ubieralnym – będzie posadzko-
waną kamieniem – sufit z gzemsikiem – W bokach porta-
wię stoliki dla stawiania różnych rzeczy do umywania
się – wód pachnących. – Także w murach szafki z pół-
kami na różne rzeczy, tamże miejscu właściwe. – powin-
na bydź ogrzewana – ~~bydź na północ~~ bydź na północ czasem przestać
wać musiemy na świetle z nadedrzwia lecz to w tenczas
tylko kiedy inaczey zrobić nie można. – powinna mieć
wychod osobny aby się usługa nie odbywała pokojami
przy sypialnemi lub Gabinetami. – W tey garderobie kandy-
kaś powinien mieć swoie użycie bądź dla kładzenia serwet
bądź umieszczenia małey fontanny z którey by woda (ciepła i zimna) spły-
wała do pomywalni marmurowey lub miedzi – i miała
odpływ albo gdzieś zewnątrz lub do naczynia osobnego
co się tyczę stolca ten się umieszcza w framudze umyśl-
ney w środku ściany z szafą –
Czasem ten stolec iest w osobnym alkierzyku – zobacz tera
Krofsu k. 159. Blondel $\frac{257-259}{4}$ – Lamus. 133. – Vignol. 185 $\frac{40}{}$.

Łazienka iest pokoik mieszczący w sobie wannę
do kąpania – stanowi część mieszkania z względu zdrowia
lub część apartamentu mieszkalnego –
W pałacach umieszcza się ią czasem osobno – nayle-
piey w przyziemiu – Opatruie się ią czasem w przedpokoik
sypialnym obok – garderobę – Łazienkę potrze
etuve –
Na północ ma bydź obrocona (: a podług Blondela
11 6/4 na południe :).
Z tyłu połączona nosi nazwisko apartamentu
kąpieli – z łaziebnego –
Etuve podług Dykcjo: włoskiego iest piecyk, mieysce zam-
knięte które się ogrzewa aby się w nim pocić wszakby było
łaźnią parową. Stufa po łac: therma – calidum balneum –
Etuve izdebka ogrzewana piecykiem przy łaźni –
Trok Schwitzbank – banc a siez Schwitzstube – lon-
gette aux étuves ou l'on sue –

Przedpokoik do którego się z kompanii lub z sieni wchodzi ma
porządny kominek – tu iest piec z którego się ciepło rozchodzi
rurami do łazienki garderobki i sypialnego pokoiku. a
nawet tak – wyciągnienie światła iest obozętne.
Łazienka ma bydź piękna i ozdob lekkich, dosyć 1 okna
na wschod iesli można z widokiem na ogrod – Wanna
naprzeciw okna ma bydź umieszczona aby kąpiący się używał
tego widoku – Wanna też ma bydź wpuszczona w podłogę
tak aby 9 calami tylko nad nią wystepowała a to dla
wygodnego wchodzenia do niey – Lamusz chce tu mieć
zwierciadła iedno nad kominkiem, drugie naprzeciw dwa
i trzecie naprzeciw kominka, te zwierciadła iako nayprzy-
sobadła i kominek marmurowy. Drzwi podwoyne aby
iedne zawsze były zamknięte gdy się drugie otwieraią.
Woda ciepła i zimna rurami i kurkami dochodzi iak
wszelka. –
Garderobka mieści w sobie potrzebne rzeczy do ubrania
sie się podatkiem służący gdy nie są potrzebni –

Gabinety

Gabinet z Zaluskiego. Tablinum i Muzeum – pokoik ustronny tayny gdzie się oddaie Nauce–

Chociaż neypospolitiey przez Gabinet taki pokoik się zwykł rozumieć, iednak i inne Sztuki w rozporządzeniu Domow wchodzące narywany Gabinetami – iako to Wielki Gabinet – tylni Gabinet czyli Gabinecik – Gabinet kompanii – Gabinet Pani czyli Bouduar. – Gabinet toalety – Obrazow – rzezb – starozytności – historyi naturalney – Machin – fizyczny – anatomiczny ~~itd~~ – medalow itd –

<u>Gabinet Nauki. i interessów.</u> iest Pokoy ustronny dobrze oświecony, przeznaczony iedynie pracy uczoney lub odbywania interessow – Miewa zwykle obok siebie 3 małe sztuczki, Gabinecik na Bibliotekę – archiwum i Skarbczyk na papiery – Garderobkę z wychodem – Powinien bydz oddalony od zgiełku – ieżeli zaś służy do odbywania Interessow powinien bydz tak umieszczony aby gdy Pan kogos prywatnie chce przyimować, przez Pokoy Sypialny się nie przechodziło i pokoie Kompanii – Powinien bydz na Wschod bo naycześciey zrana w nim przebywać wypada – Biuro w sobie mieści będzie.

Ten Gabinet nie zwykł bywać wielkim ani zbyt wysokim, dla tego ieżeli piętro wysokie, można zrobić powałę w pewney wysokości, i w pięterku <u>antresole</u> umieścić szafki na papiery – xiążki itp: do którego by się po schodkach kręconych w ścianie umieszczonych wchodziło.–

Jeżeli się znayduie wprzod Wielki Gabinet, wtedy ten przybiera nazwisko tylniego Gabinetu – iak gdzie indziey zobacz: Zob: Camus. 161.

<u>Wielki Gabinet.</u> służy do przyimowania Osob w pewnych interessach – czesem Sallon wielki może na to służyć lecz lepiey na to osobny Pokoy przeznaczyć który pod nazwiskiem Wgo Gabinetu uchodzi.–

Swiatło mieć powinien korzystne, takowe będzie naylepsze od Wschodu – nie potrzeba azeby było zbyt żywe przez wielość okien, ale lepiey żeby go było mniey niż więcey –

Drzwi będą w anfiladzie z Przedpokojami, iednak potrzeba uważać na to azeby osoby znaydujące się w Gabinecie wielkim nie były spostrzegane gdy się drzwi otworzą dla tego daią się podwoyne iednak tak azeby wychodzący nie znaydował się zamkniętym pomiędzy dwiema iak w więzieniu co się często zdarza – więc iedne drzwi od drugich w pewnem oddaleniu bydz maią i formować sionkę małą – to ieszcze potrzebne azeby osoby będące w Przedpokoiu nie mogły słyszeć czynności odbywanych w Gabinecie

W tym Gabinecie będzie Biuro z innemi potrzebami – Szafki w murach na papiery – mieysce to powinno bydz bezpieczne –

Obok Wielkiego Gabinetu daie się tylni czyli mały Gabinet – Skarbiec na papiery – garderobka i wychod tak się zwykły porządziło – Jak się zobaczy z Camus 160. 159.

Gabinet roboty <u>Arbeitszimmer</u> iest często pokoiem pisania Schreibzimmer, mogący mieć małą podręczną Bibliotekę – winien bydz tuż z Sypialnym pokoiem lub bawialnym złączony – drzwi tapetowe aby symetryi pokoju nie popsuć – wychod z niego iednak na korytarzyk lub schodki bydz może – Jako taki nie potrzebnie bydz wielkim

Zamiast sionki lub drzwi podwoynych iak się wyżey mówiło, lepiey będzie zrobić przed Gabinetem wielkim mały przedpokoik — to iest ażeby się ten znaydował między nim a Przedpokojem — lub sienią —

Jeżeli mieysce pozwala za Gabinetami pracy i nauki można zrobić korytarz lub Galeryę dla przechadzania się po pracy i nabycia sił nowych.

Skarbiec na papiery pieniężne tytuły etc: ponieważ powinien być bezpiecznym, w kraty więc żelazne się opatrzy okna — wchodu do niego niepowinno być innego tylko z 10go Gabinetu —

Gabinet gotowalni czyli ubieralny Pani. ten obszernym być nie powinien, 6 łokci na 7 obszerny 4½ wysoki będzie prawie — Kąty mogą w nim być zaokrąglane — lub ścinane dla pomieszczenia Zwierciadeł — drzwi kominek pieców tak umieszczać aby nie były na przeszkodzie gotowalni która być ma oświecona światłem od wschodu. — byłoby niewygodnie stawiać ią w przestrzale drzwiów — Zwierciadło wielkie w międzyoknu iest nayprzyzwoitsze, aby się obiekta odbiiały od niego w całym swym świetle — i było można widzieć osoby wchodzące drzwiami w tylney ścianie umieszczonemi —
Jak się zdobi 7. Cahier. 126.

Gabinet Pani zwany Boudoir. pięknym być powinien — nie zbyt wiele mieć światła — punkta widoku przez okna piękne naturalne lub sztuczne — na ogród — w tym gabinecie umieszcza się łożko, lub sofa często w framudze płytkiey zwierciadłami otoczoney — lub alkowie — Kształt tego Gabinetu może być okrągły lub z zaokrąglonemi kątami
Jak się zdobi 20b Cahier. 116.

Gabinet Kompanii zwykle bywa przy Pokoiu Kompanii — wchodzi w główną Enfiladę apartamentów zabawy — nie powinien więc mieć żadney widoczney kommunikacyi z Garderobami potrzeby — stoły do gry i zabaw głośnych któreby utrudzały zabawę osób w samym Pokoiu kompanii znaydujących się lub od nich doznawały przeszkody — stoły w drzwiach [illegible] do odprowadzania gości i rozstawienia ich od natłoku — liczney kompanii Więc też dosyć powinno być mieysca dla krzesełek.

Chociaż gabinety kompanii nie powinny mieć kommunikacyi bezpośredniey z Garderobami, mieć ią iednak powinny krótką, ażeby chcąc wyyść do tych Garderob — [illegible] lub czegoś potrzebować nie koniecznie przechodzić przez Pokoy i Apartamenta kompanii — i iego przedpokoie — bo było często było powodem nieprzyzwoitości [illegible] równie iak [illegible]. —

Pierwsza z tych Garderob byłaby zaięta przez służącą pokojową, druga mieściłaby w sobie mieysce
wygody

których czasem Osoby żądaią lub wypada im dać posłuchanie sekretne wtedy jeżeli Pan ich w Gabinecie swoim przyimować nie chce, potrzebny byłby kancellaryi pokoik pośredni między obiema lub gdzieś obok do którego by drzwi podwoyne prowadziły

Voit Tuż przy pokoju sypialnym Pani — nie chce go mieć większym nad 40 do 50 stop □ch. (to iest byłoby 3½ łokci w □ — co zdaie się tylko wtedy gdyby inaczey być nie mogło:)

wygody czyli trauret. dla Dam, bo nieprzyzwoicie by
było azeby obce osoby a nawet Damy składaiące Kompa-
nią, miały używać Garderob należących do innych a-
partamentów. —

Jak się zdobi Z. Blondel. 241–249 / 4 —

· o Gabinetach rożnych zbiorów, ciekawości w swoim
mieyscu mowa będzie, bo nie zawsze w skład pomieszkan
wchodzą, i tylko są od upodobania —

Sale i Pokoie Kompanii

Pokoie i Sale Kompanii są w których się liczniejsza kompania znajomych przyimuie — w nich się i ią bawi —

W Domach obywatelskich Pokoie kompanii są jednocześnie Sallony w Pałacach — lecz w Pałacach obok Sallonow są i Pokoie Kompanii i Gabinety, które razem stanowią osobny Apartament Zabawy. —

Kształt Pokoiow i Sal kompanii powinien być regularny aby naywiększa ich być może liczbę krzesełek i mebliow w sobie mieścił — Zwyczay iest stawiać tutay sofy, stoliki klawicymbaty i meble konterowe — etc.

Dla pomieszczenia więc naywiększey iak być może liczby krzesełek potrzeba unikać fałszywych drzwi i otworow, koby przy tych ani stoliki ani stolki stawiane być nie mogły, lub by to przynaymniey porzem przywoitości nie miało — Zaokrąglen kształtow także unikać trzeba iako utrudzaiących umeblowanie.

Lecz pokoie kompanii powinny być widne — więc niei dosyć okien, co się sprzeciwia potrzebie stawiania wielu krzeseł stolików =

Znaydować się winny w Anfiladzie głownych kapartamentow, a nawet w Anfiladzie poprzeczney z Salą Jadalną do którey się zaraz wchodzić powinno.

Przy pokoiu kompanii bywa mnieyszy zwany Gabinet Kompanii o którym się mówiło.

Jak się robią L. Blond. $\frac{227}{4}$ $\frac{231}{4}$ —

Voit. 267. Wohnzimmer Pokoy mieszkalny czyli przebywania — a zatem kompanii zdaie się —

Zdaie się że do niego powinno się wchodzić z Pokoiu przyięcia, nie przez gabinet Pani, bo ten w czasie kompanii może służyć dla dania posłuchania komuś kto do Kompanii należeć nie ma —

Ten pokoy mówi Voit należy do wytwornych, bogato i z gustem ozdobionych

Często mówi też pokoie kompanii obeyść się mogą ieżeli sypialny obszerny i gabinet przy nim

robi porodnie międzydnia i kąty.

Mieszkanie dostoyney Osoby która dla rozrywki i szczególnych często bale zabawy tęczowie i tańcami daie koniecznie iest potrzebny Sallon. Który ieżeli będzie mógł być w piętrze głównym wiele stąd wygody przybędzie. Zwykle odkąd się Sale tu, w szczególności często domu i tańczy z tymi połączonymi —

Z Pokoju Jadalnego czyli Sali powinno się wprost do Sallonu wchodzić t. i. nieprzechodząc przez Stołki Korytarze — Wielkość sallonu tego zawisła od bogactwa i przestronności także się dadzą mówić zawsze daie się Sallonowi 40 do 50 stop długości a 25 do 30 szerokości.

Jeżeli piętro iest przez się dosyć wysokie nie ma potrzeby robić Sallonu przez 2. piętra, ieżeli zaś niskie, można bellę nad Sallonem dać o parę stop wyżey przez co się piętro nad nim o tyleż zniża i do tego sposobu udzielny tylko z Pokoi nad Sallonem nie wielką wartość mieć chciemy — (Ale W. wysokość w 1^{m} piętrze także.) Im obszerniejszy Sallon i wyższy być winna aby się ciasne nie wydawała —

Naymnieysza Wysokość Sallonu 20 stop przeciętnie iest 15 do 16 stop. — Jeszcze dla się więcey połości.

Do Sallonu należy kilka pokoi do gry ażeby zaś ieżeli iest sposób od Sali Jadalney.

W Sallonie do tańca trzeba starać się o umieszczenie Orkiestry przyzwoite

---

Blondel Sallony zaymuie środek budynku wyiąwszy uważając przeyście z Sieni do ogrodu — zaymuiące całą szerokość domu, stąd się Sieniami, więc nie maią przed sobą Sieni dla służących —

Wyiście do Sallonu powinno być wolne od nawiedzania tych służących — stołowych —

Mercier Sallon iest mieysce kompanii d'assemblée — gdzie się daią festyny, odbywaią naywiększe ceremonie, więc też bogactwo i wspaniałość ma panować — i bogactwo — marmury, bronzy, złocenia, malowania zwierciadła niechby tu się mieszą — kryształ, złota w lustrach pająki, świecznikach, posągi kontonowe, — wazony naybogatsze — porcellany niechby mieszą się tutay — meble naywspanialsze — Obrazy tylko także się w obiciu pozłacane —

Vignole Sallon czyli Sala przyięcia czyli parady gdzie się przyimuie osoby dystyngwowane, w niey przez dystynkcyą dawane się objady, — robi się koncerta — gry —

Mercier Do Sallonu wchodzi się pospolicie z 2^{go} przedpokoiu lub drugiego. ...

Salles d'Assemblée

Salles d'Assemblée Blondel. $\frac{231}{4}$ są gdzie się zbiera kompania po obiedzie dla zabawy, muzyki — etc: — lub gdzie się daie posłuchanie publiczne lub prywatne —

Regularne być maią dla liczby krzeseł i meblow. — stawiaią się tu sofy, tablice marmurowe, szafki — klawicymbaty —

Zdaie się więc że Sale Assemblów nie różnią się przeznaczeniem od Sal kompanii, więc im te same uwagi służą.

Kominek tutay nie naprzeciw okna, ale z boku — bo naprzeciw okna służy zwierciadłom stawiać. Blondel $\frac{233}{4}$

Sallon aula Tako często pomieszkań okazałych iest Sala największa iego, zaymuie piętro iedno to iest wysokie naywyższey przez 1 lub 2 piętra się go daie. — Sallony dwupiętrowe służą w naszym klimacie domom wiejskim do mieszkania — bo w mieście rzadko bywaią tak wysokie i obszerne aby im można było umieszczać.

Jeżeli idzie przez 2 piętra galerya na około czyli balkon równo z piętrem 1^{go} może się obracać — dla Orkiestry etc:

Sallony powinno przy wielkości ogrzewane mieć wszystkie dwoiny, i to iest przyczyną że im nie daiemy tak wielkiey iak inaczey wypadało. Ogrzane być może zarazem stanowiąc kolumny — lub ogrzanem powietrzem — Kominki tu nie maią miejsca — Blondel dał w swym przykładzie 60 stop wysokości Sallonowi przez 2 piętra. — Piece mogą ukryte być w framugach ukryte.

Sallony w pomieszkaniach poważnieysze osoby przyimuie — zbytecznie więc złocenia bronzy zwierciadła etc. przyiętego kompanii odtąd. — Szlachetne ozdobnienie stosowne do miary obszerność i wielkość

o Pomieszkaniach i Apartamentach.

Co Pomieszkanie – Apartament.

Związek pewney liczby (izb) pokoi obeymuiący nie tylko to co by dla wygodnego przebywania, spoczynku i domowych zatrudnień mieszkańca, lub familii było potrzebnem (wydarzanego) ale często nawet i to coby dla okazałości lub przepychu podług dostoyności lub zamożności zaymuiącey ie osoby zdawało się przyzwoitem nazywamy pomieszkaniem – a często (wyrabia) w Pałacach wielkich Panów Xiążąt Monarchów gdzie przyzwoitość mnostwa Sal i (izb) pokoi rożney wielkości i użycia wymaga tak: że pewna ich liczba do osobistego przemieszkiwania i zatrudnień, druga dla towarzyskiey zabawy, inna dla przepychu itd się przeznacza każdy takowy (oddzielny) zbiór (izb) pokoi mianowego przeznaczenia przybiera nazwisko oddzielnego Apartamentu. lub pokoi – i choto: chowni. Wyraz ten Apartament (po dom działa) przyswoiony z Włoskiego i Francuzkiego pochodzi z łacińskiego partimentum lub a parte mansionis co znaczy część z podziału Domu lub pomieszkania powstała – i brany więc bywa raz za samo pomieszkanie, raz za część iego (w składzie domu mieszczącego ich w sobie więcej) to iest za zbior kilku (izb) pokoi lub sal maiących za przedmiot iedno przeznaczenie uważane w ogólności, lecz z których ka, lecz oddzielne i rożne w składzie pomieszkania uzupełniać, użyte w składzie pomieszkania – Unikać go będę iako cudzoziemskiego zastąpiwszy wyrazem (od Działu) Pokoi dosyć w ięzyku polskim upowszechnionym – .

Apartamentem (zwłaszcza) wtedy kiedy Budowla (stanowi część Budowli mogący w sobie) kilka oddzielnych mieśćić w sobie mocz takowych pomieszkań – Wyraz bowiem Apartament z fr: i wł: przyswoiony pochodzi z łaciń: partimentum iako pars mansionis lub aedificii zawsze dorozumiewać się każe że iest częścią całości, to iest częścią z podziału Domu lub pomieszkania powstałą, i dla tego to w budowlach mieszczących mogących kilka osobnych familii raz bywa brany za samo pomieszkanie; a w pałacach za część iego, także w składzie obszernego pomieszkania

Apart: wygody – Zab: z dodatkiem wygody – Zabawy – Parady – mały Lar: de Aquino (Szczeltnego) naznacza po łac: Apartament Diaeta – iako pars aedificii –

Stosowność Pomieszkań. i obszerność

Nayszczuplejsze pomieszkanie podług naszych zwyczajów naymniey z 5 sztuk składać się winno: z Przedpokoiu służącego razem za izbę jadalną – z Pokoiu bawialnego czyli kompanii – z Sypialnego – z Gabinetu, i kommaty czyli Garderoby – tubo czasem bez osobnego pokoiu bawialnego obeyść się może –

Lecz się (bywaią) znayduią i obszernieysze pomieszkania w których przyzwoitość wymaga wstępu to iest sieni osobney, kilku przedpokoiow – z których iedne służą dla służących domowych obecnych, drugie dla zatrzymania się osob odwiedzaiących pana i ich przyimowania; daley gdzie potrzeba osobney izby iadalney z Kredensem obok, Sallonu; pokoiu sypialnego, kilku gabinetów z Sannusem czyli skarbcem na papiery, kosztowności, kommat nabitemi szafami – Ubieralni – Gabinetu własnego Pani czyli tak zwanego Buduaru – Łazienki z przedpokoiem izdebką spoczynku itd izdebek dla służących – panien pokoiowych –

Nakoniec są ieszcze obszernieysze pomieszkania w których oprócz wszystkich tak opisanych części znayduią się Sallony Sale zabaw iakoto koncertu, balu, billardowe – widownia – pokoiy parady, biblioteka, gabinety przedmiotów sztuki i erudycyi iako historyi naturalney, obrazow, brązów. zbiorów starożytności Obserwatorium –

Do mieszkania dla familii obywatelskiey w mieście ziemio stolicy takie prowadzącey. należy: Obszerny pokoy mieszkalny, wspólna izba sypialna z Alkową – Kuchnia z ogniskiem piecem piekarskim, Spiżarnią – kilka izb dla służących i inne potrzeby – Pralnia – Suszarnia – Spiżarnia – a czasem cztery izba dla dzieci osobna.

wygodne i piękne, nawet przynajmniej zawsze spokojności aby służący

Liczba więc i wielkość i jakość części pomieszkań tak odmienną być może jak są rozliczne i zmienne potrzeby osób i familii rożnego stanu i wychowania —

Bywa często że Pan oddzielnego związkiem lub związkowo pokoi Sal i kommect dla siebie wymaga — osobnego Pani — inne stuzą dla familii — inne dla gości — wreszcie często chce mieć inne do użycia w lecie, inne na zimę itd: — X Tu wyszczególnić rożnicę pomieszkań na wsi w Mieście w rożnych Klimatach itd:

<u>W czem się rożni mieszkanie Żony od mieszkania czyli Apartamentu męża:</u>

Że taki podział Domu dla osób wyższego stanu i dobrego bytu służyć może rzecz przez się jasna.

Pomieszkanie damy wytworniey i z większą delikatnością ozdobionem będzie; męża poważniey i okazaley —

Pierwsze mieć będzie piękne Buduary — gabinety ubieralne — łazienkę — małą oranżeryą

Drugie gabinety nauki, biblioteki — zbiory rzadkich przedmiotów sztuki i erudycyi, salę billardu obserwatorium — gabinet do przyimowania osób dystyngwowanych — osobny do interessow odbywania — Archivum — Lamus.

Oba jednak te Apartamenta pomieszkania służąc się z sobą i mieć związek z sobą, powinny bezpośredni — a zatem być sobie przyległe. Każde z nich ma mieć powinien Sień, salę wprowadzenia introdukcyi, salę przyięcia — pokoy sypialny poprzedzony przedpokoiem z Kommarką garderobą gabinecikiem potrzebną wygody obok, nie mniey też izdebkę dla służącego lub służącey lub w półpiętrzu entresol. — Pokoje Sypialne dwóch Apartamentów powinny być sobie przyległe. Izba iadalna i pokoy obcowania czyli zabawy będą wspólne obom, lecz każde z tych pomieszkań powinno mieć osobne wychody i schody. — Mogłyby nawet mieć Sień wspólną równie jak przedpokoie —

Jeżeli się znaydują w rożnych piętrach potrzeba aby schody zapewniały między niemi wygodną kommunikacyę —

<u>W czem się rożni pomieszkanie letnie od zimowego</u>

Podług Borgnisa — Pomieszkanie letnie obrocone być ma na północ i być jeżeli można w przypoziomie (*) tak dla widoku na ogród itd: iako też że w lecie częściey nastręcza się ochota wychodzenia iak w zimie, piętro więc byłoby trudzącem — Sierakowski chce mieć obrocone na Wschód, dla tego że to położenie chłód przyiemny i świeżość utrzymuie, iako na prażenie słońca nie wystawione —

Powinno się składać z sal obszernych w których by się być chłodnem zatem powietrze odświeżało letkim przewiewem — i były chłodnemi

Tu służą posadzki podłog — ściany murow marmurem okrywane, mozayką lub marmoryzacyą gipsową — Sadzawki Bassyny wodotryski mogą zdobić sale — równie iak kwiaty w wazonach porcel: i krysztalowych — szkło kolorowe

(*) Przypoziom iest nayleprzem mieyscem z wyiściem i wychodem na ogród

× W zwyczay weszło nazywać Apartamentem każde porzędnięysze pomieszkanie — Wyraz ten wprawdzie chociaż w francuskim i Włoskim ięzyku to samo ma znaczenie miewa, pochodzi iednak od partimentum — czyli a parte edificii v mansionis, a zatem iako część składowa całości wtedy za samo pomieszkanie wyrażać może, kiedy to iest częścią iedną domu iakiey większey podobnych części mieszkalnych dla osobnych familii lub części familii w sobie mieszczącey — Za część pomieszkania zas wtedy kiedy to będzie obszernem może być podziełem na części mniey zawiste od siebie; wreszcie w Pałacach itd. Zob: wyrzy. i w tem drugim znaczeniu wyrazu tego w kształcie Pałaców używać będę —

Gabinet pracy. Jeżeli Pan Domu piastuie urząd wysoki cywilny lub militarny i ma własne bureau Sekretarza — i dla niego potrzebnie mieszkania lub pokoju, te szukać w przypierzeniu lub w oddzielnem mieyscu się zrobi.

Wart sypialnie robić osobno, lubo Pani chce mieć z podwoynym Toilettem dla wszystkiego co do ubiorz należy —

Wart pokoy przebywania robić dla Pani osobno.

Często iest żądaniem mieć pokoie dla Córek i małych Dzieci w bliskości Apart: Pani, tak by mieć mogę widok na dziedziniec lub być w skrzydłach Domu ieżeli budowla nie ma dość długości we froncie.

łagodzi blask światła, i sprawia przyjemne odbicia.

Pomieszkanie zimowe przeciwnie ma bydź obrocone na południe – pokoie te będą szczuplejsze mnieysze i niższe* Okna z podwoynemi ramami – Kury czyli obłmie ciepłodayne kręzą pod podłogami czyli posadzkami i w grubości murow – mury okrywaią się obiciami, podłogi kobiercami kilimami – Drzwi oponami axamitnemi etc:

* dla lepszego ogrzania –

Pomieszkania Wiosenne i Jesienne obrocone ku Wschodowi na ogród lub okolicę. (: Zdaie mi się że u nas wiosna i Jesień iest chłodną więc by wystawienie na południe służyć mogło:) –

Pomieszkania familii: podług stanu, wieku i płci osobnych sypialni – garderob – iżb do Nauki – zabawy dla Nauczycieli i służących wymagaią. – Dla powinowatych dorosłych czasem oddzielnych kompletnych apartamentow.

Pomieszkania Gościnne: podług Vitruvis są to pokoie sypialne z przedpokoiykiem i Alkierzem w ktorym sługa znaydować się może – wychod z niego iest na korytarz wspolny –

Apartament Łazienny w mnieyszych pomieszkaniach łazienka z Jedebką i etuve wystarcza – w większych potrzeba ieszcze osobnego pokoiku sypialnego – garderobki – pospolicie bywa w przypoziomie, i na północ obrocony Blondel chce mieć na południe –

Uw: Etuve znaczy Jedebkę ogrzewaną piecykiem przy ktorym może to iest łazienka parowa potna moskiewska. Schwitzbank, Swizstube podług Krafta – banc a suer – longette aux etuves ou l'on sue –

(to w Częściach pomieszkania osobno opisane)

Jakie są Pokoie w Pałacach v Apartamenta

Tak iak w pomieszkaniach osob prywatnych iedne pokoie są wstępne to iest poprzedzaiące właściwe pomieszkania, drugie mieszkalne to iest do osobistego przemieszkiwania i zatrudnien, inne dla towarzyskiey zabawy inne nakoniec od upodobania lub dla okazałości służą

kore są wstępne – mieszkalne – bawialne – i dobry byt znaczniemniejsze t.i. okazałe, tak i w Pałacach z tą rożnicą że co w pierwszych ieden pokoy a czasem przeznaczeniu odpowiada a czasem ~~ieden ma ich dwa~~ dwom nadoścżyni, tu tay ~~kilka~~ pokoi na to się przeznacza, ktore osobnego apartamentu lub Sal ~~potrzeba~~ i to iest iakeśmy wyżey wspomnieli ~~Apartamentem lub pokoiami nazwisko przybiera~~

gdzie przy wolności niewolnicza minowolnie Sal i Izb rozmaitey wielkości i użycia ~~ogolnego~~ wyszukiwany ~~wymagaie~~ kilka pokoi na ieden cel się przeznacza ~~pewnie u których w tym zbiorze cały się przeznacza~~ tu zdaie, każdy takowy oddział czyli zbior Izb oznaczonego przeznaczenia osobnego przybiera nazwisko Appartamentu iakeśmy o tem na wstępie wspomnieli przystępie

Pokoie więc w Pałacach czyli Apartamenta są troiakie: mieszkalne Zabawy i przepychu: – często pierwsze nazywamy Apartamentem małym – dwa inne dlatego że zawsze razem formuią ciąg ieden, apartamentem wielkim –

Apartament mały w Pałacach Natura iest przyczyną dla czego w pałacach nawet okrom sali i sallonow robią się pokoie pomieszkania szczuplejsze w których sam z familią przemieszkuie ~~i mieszkalne~~, bo że są wygodnieysze i przyiemnieysze zwłaszcza w zimie: – w wielkich Pokojach człowiek zdaie się bydź źle proporcyonowanym samotnym. – i dla tego pokoie Apartamentu małego w pałacach ~~dosyć mieć bydź~~ tey samey ktora wielkości co mieszkalne w pomieszkaniach osob prywatnych pewnego stopnia bydź dostarczaiące. – Że służą dla osobistego użycia i spoczynku właściciela, lub iego familii nie potrzebuią więc bydź kosztownie zrobione ale wygodne i zdrowe spokoyne – dla tego powinny bydź oddalone

Ponieważ przeznaczeniem Apart: wygody iest służyć dla osobistego użycia i spoczynku ten zaś tem większey w nim doma wygody im będzie więcey zamkniętym, więcey bydź mogł bydź dla siebie samego, wielkie pokoie nie byłyby tu zamiarowi odpowiadaiące lecz też ani zbyt małe w ktorych z trudnością powietrze mogą się odświeżać, a prędko zarazić byłyby zdrowiu byłyby szkodliwemi miernej więc wielkości i wysokości, i starannie dobrane bydź maią.

Części składaiące ten Apart: są: Pokoie sypialne ubieralne przedpokoiki gabinety, garderoby – Jedebki służących pod które staraie się tu o to potrzeba zeby miał osobny wychod i schodki które ustronne i skryte wrazie potrzeby bydź mogą – aby nie same głowne przedpokoie do niego prowadziły, także aby kierne przechody pozwoliły łatwą w nich i wolną usługę zapewniały; wszakże że przechody i pokoie (czyli przystanki) zapomocą lekkich drewnianych Scian i przegrod czyli przepierzen robione bydź mogą, i dzielić podług upodobania naymnieysze przestrzenie, przemieniaiąc ie w kształty wygodne i pyszne, nadeewszystko daiące sposobność aby służyły

dalone od dziedzińców ulic, gdzie przechod ludzi, przejazd pojazdów, i inne chałasy przy posłudze domowey czyniłyby Państwu niespokoyność—

Wchod iest nayleprzem położeniem dla pokojów mieszkalnych, północ naygorszem (: zob. o Pomieszk: letnich i zimowych:)

Rozumie się przez się że w Pałacach, osobny iest apartament mieszkalny dla Pana — oddzielny dla Pani — inne dla familii —

Apartament towarzyski czyli zabawy — Kompanii

de société — Składa się z Sal i pokojów i gabinetów do codziennego obcowania z familią i znajomemi przeznaczonych, czasem nie są w sobie pokoje billardu — Małe pokoie przybierają tutay nazwisko gabinetów kompanii — Chociaż pokoie w tym Apartamencie ani są tak wielkie ani takiego nie wymagają przepychu iak w Apart: wielkim powinny iednak być dosyć obszerne piękne i przystoynie umeblowane.

Apartament wielkim okazałości czyli Parady

iest to zbiór Sal i pokojów wielkich wspaniale ozdobionych i służących dla przyięcia wielkich osób pierwszey kondycyi recepcyi i obrzędów nadzwyczaynych, czasem do odbywania działań nayważnieyszych i nayświetnieyszych — Okazałością więc i bogactwem zalecać się powinien, gust iednak powinien dodawać świetności bogactwu aby przyiemne sprawiało podziwienie —

Apartament ten składa się z pysznych Sallonów — Sali Audyencyi tronu Obrad Koncertu balu. tak zwanego pokoiu Sypialnego Parady i innych pokojów i gabinetów.

Biblioteki galerye: Gabinety obrazów posągów starożytności, historyi N[ат] i innych zbiorów uczonych dlatego że przy tych mogą nayprzeważnieysze przyozdobienia i kosztowne umeblowania do tego rodzaiu Apartamentu pokazane bywać, że iednak całkiem innego są przeznaczenia mniey do niego należą —

Do uzupełnienia potrzeb w wielkich Pałacach należy kaplica — czasem Teatr czyli widownia — obserwatoryum —

pomieszkania osób należących do Świty

Uwagi nad układem Apartamentów w Pałacach.

Apartamenta mieszkalne służące dla spoczynku osobistey wygody właściciela żaden z iego pokoi przerywać ciągu pokoi nie powinny przecinać głównych przestrzeniów Apartamentów zabawy lub parady bo przyzwoita iest raczey aby codziennie mogli używać Apart: wielkie Pałacu nie nie żądaiąc panu ani iednego dowiedząc iednak przechodu z iey pani nie żądaiąc:

Dla tego ieżeli rozległość Budowli nie dozwala umieszczenia Apartamentów mieszkalnych według Apart: wielkich w Pałacach półtoraczney lub podwoyney szerokości, lub wymiar Pałacu nie dozwala umieścić wszystkiego w iednym piętrze dach iest lepiey te Apartamenta w niższem lub wyższem — lub w skrzydle — lub też w antresolu czyli pół napiętru nad pokojami Apart: zabawy bawialnego, do czego mierna wysokość tego apartamentu w porównaniu z wysokością Pokojów Parady w iednym i tym samym piętrze może posłużyć (: ieżeli tylko (co się nadto żądaną wysokość Piętra do wysokości Sal Apart: wielkiego zastosowana za dostateczną się ku temu być okaże:)

mogli odbywać służbę nie naruszaiąc spokoyności Panów (: ... przy których tych przegród podadzą:)

Pokoie sypialne gabinety garderoby są schodami które potrzebuią naywięcey takowych przechodów

w Hôtel Blondel tu że nie chce mieścić galeryi Kompanii — Pieczęcie czyli tu Lore Loggie nie należą.

Przyimuie ozdobienia iakoto złocenia bronzy zwierciadła
Gabinet kompanii z 2 gabinetami garderobami sekretnemi dla obrych Dam
Gabinet dla gry

w Pałacach Osób partykularnych Apartament ten z nierównie mnieyszey liczby Sal i pokojów się składa — służy dla pomieszczenia oczyliw: głównieyszych mebłów (sprzętów). a zatem nie iest do codziennego użycia, ale tylko podczas iakieys uczty otwiera się — Przyimuie malowania sztukaterye złocenia obicia — zwierciadła — marmury.

Że Audyencye nie mogą być dawane wszystkim razem — a ci którzy ich żądają zasługuią na konsyderacyą potrzeba więc w skład pałaców wprowadzać Przysionki Sienie Galerye Sale, w których każdy mógł oczekiwać wygodnie w każdey porze czasu dopóki przypuszczonym nie będzie.

W Pałacach Xiążęt Sienie Przysionki i nadpokoje Sale Straży (Szwaycarów) etc: poprzedzać winny Apart: wielkie składaiące się ....

Wszystkie lokale tego Apart: powinny mieć drzwi na przeciw siebie iżeby (azeby) na przestrzał przez całą długość Pałacu a nawet iego przedłuż przecinały — Gdyby rozkład wygody lub inne przeszkody wymagały innego któreby te przestrzały przerywały, trzeba za pomocą wielkich zwierciadeł (: lub drzwi fałszywych w zwierciadlanych:) takowe starać się przedłużać

Apart: ten ma mieć widok na rynek publiczny, ulicę lub ogród; starać się także trzeba przezornie rozrządzić przedmiotami przyozdabiaiącemi w dziedzińcach i ogrodach aby w nayłomnieyszych tych położeniach okazuią się z Apartamentów powierzchowy bogactwo zastanawiaiące oko rozmaitością punktów widoku —

zob: Milizia T. 2. k: 113 o zakresie ogrodów i wolnych widoków —

9 Dlatego ażeby lepiey używać tego widoku wygodniey i przyiemniey, lepiey umieścić ten Apartament w przyziomie ale wzniesionem na dosyć wysokim podmurowaniu, a niżeli w pierwszem piętrze iak dawniey robiono —

boby apartamenta wielkie i zabawy nie miały pokoiu w związku z sobą a zatem oddzielnego zbioru by nie formowały, co iednak iest warunkiem apartamentu wyrazu Apartamentu. ażeby więc każdego było oddzielnem i niepotrzebowało przechodzenia przez pokoie drugiego.

Że Apartament iest zbiór pokoi sobie wystarczać winnych pod względem swego przeznaczenia oddzielnemi więc być winny to iest żeby pozamykawszy w iednym drzwi wszystkie nie utrudniłoby przez to użytek drugiego — to iest aby nie być przymuszonym przechodzić przez pokoie drugiego Apart: — ale każdy miał swoy wychod i posługę zapewnioną —

Zas w Budowlach półtoraczych Apartamentów mieszkalne mogą się robić przytykiem do wielkiego i Zabawy, nie może być tylko wygodny sali układ aby Pan wprost z swego pomieszkania do Apart: wielkich wchodził, ~~równie się przez się iednak~~ ~~ze wchód ten służy tylko dla niego, to dla obcych~~ które iednak z swey strony inne wnyście główne dla osób obcych mieć winny. przez pokoie albowiem spoczynkowe i osobistemu iatrdnieniu poświęcone przechodzić do publicznieyszych nie uchodzi. – równie także dla wielu potrzeb całych usługa w Apartamentami mieszkalnym wymaga niedogodnie a nawet nieprzyzwoicie by było izby się ta przez pokoie towarzyskie lub parady odbywała, i dla tego każdy Apartam: osobne wchody Sienie a nawet ieżeli tego potrzeba i Schody lub wrepcie Schodki wewnętrzne mieć winien –

Że dla tey przyczyny Sala iadalna właściwe komunikacye z Kuchniami mieć winna niżey mówiąc o niey rozścieremy. Naydogodnieysze dla niey mieysce być może w 2gim lub 3cim przedpokoiu styczne z Apart: towarzyskimi nie wchodząc w iego przestrzał –

Uwagi nad układem z sobą Apartamentów – pomieszkań. w Pałacach.

– Że ~~Apartament iest zbiór pokoi sobie wystarczaiące wzwiąznych pod względem swego przeznaczenia~~ Każdy Apartament bądź uważany iako ~~część~~ mieszkanie osobno w budowli mieszczącey ich w sobie ~~kilka~~ więcey dla szczególnych familii lub Osób bądź iako dział wielkiego pomieszkania w Pałacach zawsze iest zbiorem pokoi sobie wystarczaiących pod względem swego przeznaczenia także więc nad lub wzdłuż lubo: bok ~~siebie umieszczać należy~~ drugiego położenie przystawić mu może aby przemyślawszy w nim dzieło wszystkie nie utrudził się przez to wszystek z nich żadnego drugiego to iest aby nie był przymuszonym przechodzić przez pokoie drugiego Apart: – ale każdy miał swoy wychód i posługę zapewnioną –

Budowla ~~mieszcząca~~ mieszcząca w sobie może iedno tylko pomieszkanie lub ~~kilka~~ więcey – mieści ie często może wszystkie na iednem piętrze ~~lub w piętrach różnych~~ kilku – wzdłuż lub obok siebie – lub w kilku –

W ~~Pałacach wielkich~~ Sanow– ~~Nigrat wygoda mi się aby wszystkie ich oddzielne~~ ich pomieszkania i familii znaydowały ~~się na iednem poziomie~~ ~~piętrze przypoziomem lecz nad poziom przyziemie wzniesionem, ta iednak żądanie obszerność wielkiey wymaga i nie zawsze czynić Pałace obszernemi tak nie dość wzniosłemi – lokalność bądź wiele mieyscowość znagła do robienia ich o iednem a nayczęściey o 2 piętrach~~, bo wyższe Domy w miastach tylko partykularnym obywatelom służyć mogą, aby iak nayczęściey mieszkańców pomieścić może wtedy każde piętro zaymować osobne pomieszkanie składaiące się z 3 odrębnych Apartamentów.

Domy o iednym piętrze lub w parterze robią Apartamenta wesołemi bo iż światło z obu stron obiaśniać, lecz wiele

takiego tego dopiąć nie ~~[illegible]~~ potrzebnie biorąc w pomoc wymysłów Architektury przyozdabiaiącey ~~ich~~ na których w reszcie wrchanii zalety szukano – Salonowy, Sala widowisk – Tronowa Kaplica są czystemi wysokości piętrowey przechodzącemi te się niech okazują widocznie – Podcienia przysionki Perystyle czyniące iż loży postępu przepisy przeszywać mogą iednostayność płaszczyzn murowych – Wreszcie ~~ni~~

cmi trakłować musi aby były wygodnemi — iakoz mało ich zostać w nich miejsca dla mebłów — przechodzić się musi przez pokoie koleyno dla braku koniecznego układu kommunikacyi — Budowle takie są kosztownieysze bo przyiednakowey obszerności z układem dwutrzędnym Izb więcey i grubszych murów wymagaią — Ogrzanie pomieszkań mniey dogodne bądź zwyczaynym sposobem, bądź za pomocą ogrzanego powietrza lub pary, bo daleko i ukośnie w murach z szkodą ich trwałości tyłkie kanały prowadzić wypada

Zwykle więc stawiaią się Domy i Pałace o dwoch lub więcey rzędach Izb iedney lub żadney połaci większey iak drugiey szczególności — układ ten iest wielce dogodny dla wygodnego umieszczenia 3 rodzaiów Apartamentów pańskich Pomieszkanie Pańskie na iednym poziomie bo wtedy rząd pokoiów Apartamentu mieszkalnego &c: wygodnie można przy zachowaniu porządnych kommunikacyi przyzwoicie umieścić ~~wzdłuż dwoch innych Apartamentów drugą stronę Piętra w przestrzeń zaymujących~~ — Niema wysokość Izb (dla) Apartamentu tego będąc wystarczaiącą a zatem ~~często~~ ~~stąd~~ często nierównie mnieyszą w porownaniu iakiey Saleń Sallony wielkiemu Apart: przystoią iedno i toż samo piętro zaymującemu, posłużyć może do pomieszczenia garderob i Izdebek dla sługących w napiętrach czyli Antresolach nad pokoiami sypialnemi Pana lub Pani lub ich Gabinetami &c: do których Schodki w mieyscach nay bliższych umieszczaiące wypadnie aby usługa z łatwą większą prędkością odbywała się — że przez takie rozporządzenie wygoda osięgniętą zostanie rzecz widoczna ~~bo Pan z swego pomieszkania wprost do Apartamentu~~ (towarzyskiego) ~~wielkiego wchodzić będzie nie przechodząc przez pokoie i przedpokoie do niego prowadzące — byle wszystkie przechody, Sionki i Schodki ustronne i kryte w mieyscach przyzwoitych usługę Izbom Apart: mieszkalnemu całkiem nie zawiotę od dwoch innych~~ zapewniały — ~~tak równie~~ dla tego

Dla tey samey przyczyny ani żadna z Izb Apart: wygody nie ma wchodzić i przerywać linyi Sal Apart: zabawy i parady tego nie tylko wymaga istotna wygoda ale i (w przeciwnym) wspaniałość lecz: nytnicz widoczna w dwoch drugich wzaiemie:

Chociaż Apart: towarzyski i parady iako (kolwiek) części rożnego przeznaczenia ~~w układzie pomieszkań wytwornych wchodzące~~ ~~mieszkania niezawisłe od siebie mieszczą się~~ powinny uważane w pewnych szczegółach — uważane iednak pospołem iako Apartament wielki powinny się móc połączyć w iedno co w czasie uczt nadzwyczaynych lub festynów dla pomieszczenia licznego zgromadzenia osób i gości iest nieuchronnym — ~~Jeżeli ciąg~~ (aby ich mogły osobie wygodnie) Apart: bawialnego znaydzie się w tem wypadku przedłużeniem Apart. Parady a to za pośrednictwem drzwiom w przestrzeń sobie odpowiadaiących utworzy całość iedną i tem skutkiem wspaniały iaki długim szeregiem Sal równey wielkości kształtu i przyozdobienia z wyłącz: towarzyskie —

Że Pokoie Apart mieszkal: takiey wysokości nie potrzebuią iakiey maią w tym układzie obok będące Sale dwoch innych Apart: można więc wygodnie skorzystać z tego robiąc nad Pokoiami Apart: wygody półpiętra w których Garderoby Izby służących podrzędnych wygodnie pomieszczą się do których schodki wewnętrzne ukrytych nayblizsze umieszczaiące usługa z znaczną prędkością odbywać się

W pewnych mieyscach kurytarze i tym podobne łączniki powinny wiązać ten Apart. z Apart: Zabawy

~~aby obcy których ciekawość sprowadza do oglądania Apart: wielkiego nie doznawali ani Pana nie mogli ie widzieć nie zadaiąc Panu ani od więcey takiey dozwoleń przykrości~~ —

Dla tey samey przyczyny ani Sala stołowa ~~styka się tylko winna z iednym z Sal Apart: towarzyskiego~~ (i iednym mieszkalnego) ~~aby z niego~~ wprost ~~do niey wchodzono, iednak przez nię nie~~ (do nich) ~~przechodzono~~ nie (wciąż ich wchodzić może) ~~winna więc być przedpokoiem iako się często~~ (aby przeciwnie) ~~widziało~~ (w niey przechodzono) ~~bo wiecey stołowa~~ (że) całkiem wolną być powinna od uważania się gości i sługących obych, (w czasie zastawiania stołu) ~~Sala więc ta mieć winna osobną kommunikacyię z Kuchniami iżby zastawianie stołów nie pod okiem gości odbywało się — dla tego umieszczenie iej w iednym z przechodnich do Apart: bawialnego przedpokoi nie może dobrego znamienować rozporządzenia~~ — Dlaczego więc Sala (w przeciwnie połączona) po przedpokoiach opieraiąca z iedney strony do iednego z Sal Apart: bawialnego z drugiey do mieszkalnego byle miała osobną Kommunikacyę z kredensami i kuchniami zadosyć uczynić może wyszukaney potrzebie wygody — bo się do niey wprost z tych dwoch Apart: wchodzić będzie mogło. i z nim zwięzie za pomocą drzwi kilku

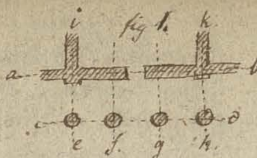
Lecz często obszerność [rozległość] Pałacu nie dozwala umieścić wszystkich 3 Apartamentów w iednym piętrze – potrzeba przynaymniey aby dwa charakter go zaymowały – a Apartament mieszkalny iako więcey szczegółów i spokoyności potrzebuiący umieścić w piętrze niższym wyższym lub we skrzydłach pałacu –

~~Kaplica~~ Biblioteka Galerye obrazow i Gabinety zbiorów uczonych ze całkiem bez innego przeznaczenia nie zawsze więc ie umieszczenie przystoi w iednych przestrzeniach z Aparta: wielkiemi, aby wcale one nie były wystawione na ciekawość zgromadzenia licznego czyszkolwiek nabożnego, osobliwie dla ciekawości znawców i umysłów uczonych służyć mogą w przyzwoitym czasie lub oznaczonych godzinach dla nich być dość pewnie mieścić bez więc mogą w przestrzeniach poprzecznych – innem piętrze lub częściach pałacu osobnych –

Dla Kaplicy nabożnie Wdowemu miejsce bliskie pomieszkaniu – a dla teatru styczne z Apartamentem balowym lub parady obmyśli się –

Przykład Pałacu Blondel. Tab 35. Apartamenta parady znaczone lit P i N mieszkalne dla niego [mieszkalne] ściśle P2 P3 P4 P5 do niego należące maią – w planie drugim robił dwa Apart: parady Pana i Pani, i oprócz tego Apart mieszkalny sam –
Apartament Zabawy znaczony Lit: M –
Apart: wygody lit O znaczony.

Składanie Elementow w Budowlach

Przez Elementa Budowl rozumieią się kolumny arkady – Mury – skarpy – pilastrosłupy – drzwi – okna –

Te Elementa albo bydź mogą obok siebie składzione albo nad sobą –

Kiedy się robi iaki rysunek iakiey Budowli: oba te rodzaie Kombinacyi powinny się wspolnie umysłowi przedstawiac – lecz kiedy się ich uczy można a nawet potrzeba osobno ie uważać, aby sobie naukę ułatwić.

Dwa więc rodzaie kombinacyi bydź mogą – pozioma czyli horyzontalna i takową wystawiaią nam plany czyli sztorysy – i Pionowa ktorą się daie poznawać przez fasady i przekroie –

Kombinacye poziome kolumn.

Kolumny iak się w swoim mieyscu powiedziało powinny bydź w rowney odległości od siebie stawiane – lecz w budowlach ta odległość zawisła od rożnych okoliczności –

W Budowlach partykularnych oszczędność wymaga iak nayumnieyszey liczby kolumn – i nayumniey kosztować mogących – robić więc ie wypadnie z materyału naytańszego a ~~zatem~~ czyli miękkszego – ażeby zaś mogły znosić na sobie ciężar więc ie wypadnie robić grubsze – co na to wychodzi że w tych Budowlach wypadnie używać porządków osiadłyszych iakiemi są Toskański Dorycki grecki – rzymski – i oddalac ie od siebie iak można nay bardziey –

Przeciwnie w Budowlach publicznych, i znacznych aby zapewnić ich trwałość liczbę podpor czyli kolumn powiększyć trzeba, a zatem nayściśley ie stawiać iak tylko można przy sobie. – tu można użyć Porządkow osiadłych rownie iak wysmukłych pamiętaiąc w ostatnim razie robić ie z naytwardszego materyału –

W iakieykolwiek Strukturze kolumn nie należało by używać tylko tyle, ile te by mogły służyć dla portyków galeryi –

A zatem nayumnieysza odległość w iakiey ie od muru stawiać można winna się rownać ich odległości od siebie. fig. 1. – to się wykona prowadząc oś ab rownoległą do cd w odległości od niey takiey iak iest odległość kolumn ef od siebie od srodka do srodka, bo wszystkie odległości ef, fg, gh powinny sobie bydź podług tego iak się wyżey powiedziało rowne – po obu zaś stronach osi ab odetnie się połowę grubości muru –

To pierwsze urządzenie służy tam gdzie kolumny mogą bydź w znaczney odległości od siebie, i są niskie, bo przysionek staie się przez to pewnym, i zabezpieczonym od słońca i deszczu –

Lecz kiedy kolumny są gęsto i są wysokie wte dy przysionek lub podcienie nie mogłoby być dosta tecznie szerokie i od słońca i deszczu zacisżone. — Po trzeba więc w tym przypadku inaczey zrobić układ ko lumn względem muru ażeby Podcienie przeznaczeniu swemu odpowiadało. Zatem:

Zamiast oddalać kolumny o iedno międzyosie od muru, oddali się ie od niego o dwa a nawet o trzy ieżeli tego potrzeba — I wtedy pomiędzy szerokością i wysokością Podcienia będzie stosunek porządany i ściśły. fig. 2 i 3. —

W Podcieniach Przysionkach Powały czyli Podsiebitki mogą być albo rowno z Antikwawem fig. 4. albo rowno z fryzą fig: 5. i wtedy antitraw iest widoczny i w podcieniu co iest naynaturalniey — albo i fryza iest widoczna fig: 6. — a czasem cały gzems fig: 7. —

Zamiast Pował można użyć Sklepien —

Natura konstrukcyi wierzchniey części Przysionków i podcieniów znagla nas iescze do innych kombinacyi — ażeli się o nich mówiło 1. i.

Jeżeli Portyk iest o 1. 2. lub 3. międzyosiach i iest nakryty powałą czyli Sufitem prostym, mur tylni wraz z kolumnami na przodzie będzie dostateczny znosić część wierzchnią.

Toż samo więc nawet mogące użyć dwoch pierwszych sposobow to iest iednego lub podwoynego międzyosia chociażby się portyk miał zasklepiać.

Lecz ieżeli portyk ma być o 3 międzyosiach odległo ści i być sklepionym potrzeba koniecznie po przed pier wszym szeregiem kolumn dać drugi dla utrzymania ciśnienia sklepienia ieżeli to iest połkoliste fig: 9. Lub też stawiać kolumny na ~~po~~ wszystkich przecięciach się osiow ieżeli sklepienie iest poziome — fig: 10.

Układ poziomy Płaskostupow

Mówiąc o Płaskostupach podało się sposob ich ryso wania, ktory się tu powtarza:

Mając daną średnicę kolumny z wiadomey iey wysokości, i to w mieyscu gdzie wypada postawić pilastr, nakreśli się koło promieniem rownym promieniowi tey kolumny, i opisze się go kwadratem — co będzie grubość kolumny kwadratowey gdyby odosobnioną stać miała.

Lecz ieżeli ta kwadratowa kolumna łączy się w iaki kolwiek sposob z murem lub murami, potrzeba grubość tego muru zrobić rowną 5/6 średnicy kolumny czyli 5/6 boku iey grubości fig. 11

~~Lecz~~ Takowa grubość pilastr przystoi kiedy są same lecz kiedy się przed niemi maią znaydować kolumny ktore iak wiemy zwężaią się o 1/6 części, pilastry zas nie zwężaią się, zkąd by wypadło że płaszczyzna ~~kolu~~

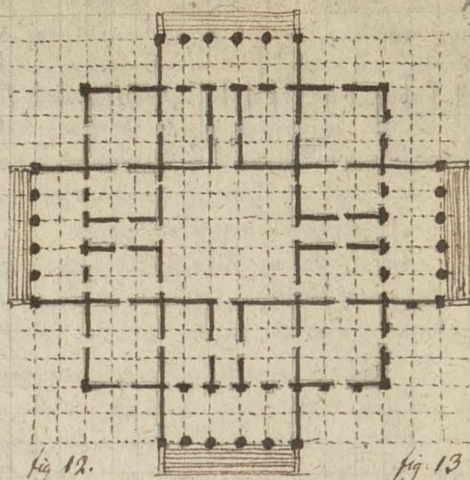
fig 2. fig 3.
4. 5. 6. 7.
fig 9.
fig 8.
fig 10.
fig 11.

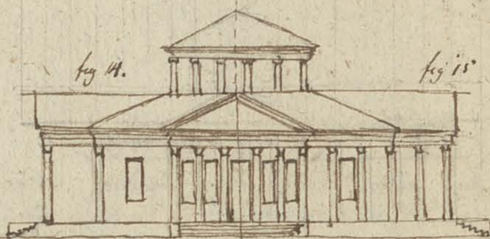
wania byłaby w nadspiernie na kolumnach, lub w zapionie na pilastrach, co byłoby mniey źle; dla zgubienia tych błędów, daie się nieco mniey grubości pilastrom niżeli kolumnom, tym ostatnim daie się nieco mniey zwężenia; nakoniec kładzie się belkowanie nieco występujące nad kolumnami, i w ustępie nad pilastrami.

Kiedy pilastry są odosobnione są kolumnami kwadratowemi, i wtedy tak się ie rozstawia iak kolumny okrągłe. — lecz ieżeli są w mur wpuszczone chcą niektórzy aby tylko były umieszczane w końcach murów w łogach zewnętrznych tychże murów spotykaiących się to iest w narożnikach, i we wszystkich mieyscach gdzie do głównego muru poprzeczne przypieraią. — Że zaś mury poprzeczne zawsze w większey są odległości od siebie niżeli kolumny, nadto ponieważ nie zawsze się znaydują w iednakiey od siebie odległości ztąd wypada że ~~międ~~ i odległości między płaskostupami powinny być większe iak między kolumnami, a nawet że te odległości między pilastrami być mogą różne w teysamey strukturze — dla tego nie chcą ich gęściey rozkładać iak o 2 międzyosia kolumn, ale dozwalaią ie rozkładać o 2 3 i więcey międzyosiów w iedney i tey samey strukturze.

To na tem zasadzaią, że uważaią pilastry iako słupy czyli tancuchy pionowe należące do szkieletu niejako budowli; między którymi reszta murów iest tylko wypełnieniem — i że takowe słupy szczególniey być uważane potrzebne w narożnikach i spotykaniach się murów. robią ie z materyału twardego — resztę muru z mięższego.

Inni niecapetnią w rozkładzie pilastr ^murowych^ równym rozkładowi kolumn nic sprzeciwiaiącego się naturze rzeczy. 1° Czyliż się moc struktury nie powiększy ieżeli liczba tancuchów pionowych będzie większa, to iest ieżeli te będą dane i w samym ciągu murów, ieżeli ~~te~~ ^na^ łancuchy ^od^ rzeczywiście ma się zasadzać ta moc i trwałość —
2re Rozkładaiąc pilastry rzadko t.i. w narożnikach i w odległości murów wewnętrznych, belkowania maiące wyskok taki iak same pilastry z przed murów, ciążyć będą naprzód tym wyskokiem, na mury same, czego się uniknie wzywszy pilastr pośrednich na którychby naturalniey leżeć zdawały się —
3cie Użycie pilastr w tey odległości iak kolumny oszczędzić można materyału, bo można nie robić tak grubościannych murów, bo pilastry pogrubiaią ie w pewnych odległościach i służą im niejako za szkarpy które im będą gęściey dane tem lepiey —
4° Nie zawsze pilastry robią się z ciosu ale z tego samego materyału co mury, nie więc za żadne tancuchy pionowe czyli słupy formujące ~~ważny~~ ^żywe^ budowli uważać się mogą, aby koniecznie tylko w narożnikach i spotykaniach murów ie robić przyzwoitość nakazywała —

5te Często rozkład wewnętrzny murów nie będąc symetryczny więzby i pilastry symetrycznie w fasyadzie rozłożone być nie mogły, co byłoby błędem nie dodawania więzby naturalnie wynikającej musiała potrzeba uchylania ich w iednych mieyscach gdzieby do mocy budowli były potrzebnieysze, a dawania w mieyscach mniey potrzebnych. Sposob więc powyższy tylko by Architektom symetrycznego wewnętrznego rozkładu mogł służyć.

6te Ileż nie mamy Pałaców Świątyń Domów partykularnych przed którymi kolumn nie użyto, Płaskosłupy ich mieysce zastępuiące piękną formuią architekturę. —

Sądzę więc że rozkład Płaskosłupów równy rozkładowi kolumn używanym być może — lecz można używać ich tylko w narożnikach i naymniey spotykać się murów dla rozmaitości, nie iednakże to za prawidło żadne maiąc niezmienne —

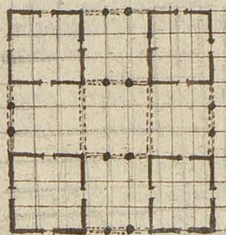
Układ poziomy murów.

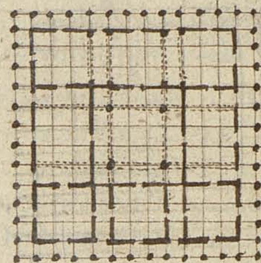
Mury główne maiące otaczać budowlę, powinny iść prostey linii od iednego narożnika do drugiego, bo linia prosta iest naykrótsza. —

Mury zaś wewnętrzne które nie tylko dzielą budowlę na części, ale ieszcze wiążą między sobą mury główne, powinny więc być ile przyzwoitość dozwoli prowadzone przez całą ~~w~~ długość i szerokość budynku fig: 12. 13.

W przypadkach gdzieby koniecznie wypadało ie przerwać, potrzeba starać się związać ie z sobą w górney części albo belkami, albo przesklepieniami fig: 16.

Dla tey samey przyczyny ieżeli się znayduią kolumny wewnątrz, potrzeba ażeby mury odpowiadały iedney z nich fig: 17. —

fig: 16.

fig: 17.

Układ Drzwiów Okien

Drzwi i okna nietylko robią kommunikacyę między rożnemi częściami Domow, i dozwalaią widziec przedmioty zewnątrz, ale jeszcze powietrze i światło wnętrzu przynoszą – powinny sobie więc ile możności odpowiadać, to iest być na przestrzałach wspolnych – Położenie zaś tych przestrzałow czyli ansztad znaydzie się dzieląc międzyosia na 2 rowne części –

Jeżeli się znaydzią kolumny zewnątrz budowli, można robić drzwi i okna we wszystkich międzystąpiach lub też co drugie międzystąpie. – Pierwszy układ przystoi szczegolniey wtedy kiedy kolumny są bardzo od siebie oddalone – przeciwnie zaś drugi kiedy są bardzo blisko siebie.

Toż samo się rozumie o framugach –

Ten iest sposob prosty i naturalny w iakim były rozkładane kolumny mury etc: w naypięknieyszych budowlach Egipskich Grekich Rzymskich, w naylepszych tworach Palladiusza Skammozzego Serlisza etc: nakoniec w budowlach wykonanych lub projektowanych przez naylepszych budowniczych naszego czasu –

W wielu budowlach iednakowoż przed niejakim czasem stawianych, a nawet stawiaiących się przez mniey dobrych architektow widziemy kolumny przypierane do murow wpuszczane w też mury, płaskostupy wyginane łamane etc: zaś mury ktore w każdey chwili zbaczaią od kierunku naturalnego, aby się wyginać i łamać w tysiąc sposobow na przod, w tył, a to wszystko dla Przyozdobienia – lecz iakaż iest rożnica pomiędzy takim układem a kombinacyami o ktorych się wprzey mowiło !. Można sobie łatwo wystawić wielki skutek tych, a politowania godny tamtych –

Z tego wszystkiego co się w układzie horyzontalnym powiedziało, widziec się daie że nie masz nic prostszego iak ta część komponowania projektow:

Nakreśliwszy dwie osie rownoodległe, i przeciąwszy ie drugiemi dwoma prostopadle i w odległości takiey iak pierwsze, pomiędzy pierwszemi i drugiemi nakreśli się potrzebna ilość innych osiow w rowney odległości tak że się znaczna liczba przez to kwadratow uformuie. na tych osiach znaydować się będą mury, ~~kolumny~~ płaskostupy – a na przecięciach się osiow kolumny, pilastry, etc.

Potem podzieliwszy ieszcze raz międzyosia liniami prostemi na dwie rowne części, te linie będą Przestrzałami dla drzwiow, okien, arkad, framug, etc:

Zadaiąc sobie przykłady podobne Układu Murow Kolumn pilastr Drzwi okien, wypada aby uczący się robił sobie przekroie budowl samych, i ich fasyaty — bo tym tylko sposobem można nabyć wprawy prędkiego prostego i ~~wielkie~~ poprawnego i wielkiego sposobu rysowania architektury. —

Powinien poczynać ~~zaczęcia~~ zawsze od Planu budowli z Planu rysować przekroy, i nie uważać fasyaty tylko iako wypadek z tego Planu i przekroiu, czyli iako rzut budowli iuż skomponowaney zupełnie — nie bę:dzie nigdy w przypadku przykrym robienia iak wielu ktory ~~poczynaiące od Fasyaty~~ dla tego że nic w Architekturze nie widzą tylko przyozdabianie poczynaią od rysowania Fasyaty i do niey naprowadzenia iak mogą Plan i przekroie — Łatwo widzieć iak ten sposob nie tylko oddala uczącego się od celu Budownictwa, ale nawet ~~oddala od celu przyzwoitego przyozdobienia budowli bardzo często~~ pozbawia samego budowniczego szukaiącego ozdoby, sposobności przyzwoitego iey użycia i zastosowania.

Projekt

I w istocie samey wszystkie budowle projektowane w tym duchu są sobie mniey więcey podobne i mimo wielkiey ich liczby, nie wystawiaią nam tylko 3 lub 4 rozne kombinacye. — Gdy tymczasem te w ktorych projektowaniu szło się za torem iak natura wskazuie, to iest w ktorych naypierw się zaymowano planem, potem przekroiem, i w ktorych fasyata nie iest tylko wypadkiem z tego dwoyga, tak wielką rozmaitość mieć mogą że się w nich przyozdobienie nawet razy dwa iednako nie reprodukuie.

O tem się łatwo przekonać wiedząc się w Planach roznych i przekroiach i z nich robiąc Elewacye —

Uwagi Sleigelina.

Rożne powody wcześniey wytłumaczone zostały dla ktorych prowadzenie t: i: umieszczanie otworow na przestrzał na ścianach budowli prostych zwłaszcza tych ktore w środku budowli przypadaią iest przyzwoite i zamiarowi zadość czyniące.

Mury, rowne iak rzędy kolumn i więzby z płatwami ~~ścisłe~~ lub przesklepieniami utworzone prowadzić podobnie w linie na przełom idące, tak z względu prostoty roboty iako też wzaiemnego posprzęgania ma rowniez swe korzyści rozne —

Uwagi te ściśle prawdy (: nie zawsze iednako uznawane :) przyiął Durand słusznie za podstawę ~~nowey~~ dobrey Teoryi, lecz gdy przytem inne względy z oka spuścił udało mu się utworzyć System ktory iakkolwiek na pierwszy rzut oka wiele ma uymuiącego powabnego, i pomimo swey prostoty przez wdzięk niepospolitey głowy mogł być pomysłem: że ~~działowo~~ wchodząc iednak w niego ściśley pokaże się nie mieć żadnego prawie użytku w istotney Nauki i wykonaniu t: i: zastosowaniu w praktyce, a w istocie nauki chyba ten że się młodzież w nim kształcąc zachęca do większey

respus

tarności planów w projektach, niżeli się o nię dotąd starano.

Durand nie tylko chce aby osie to iest środki ścian przerwami i otworów w prostych liniach. (: wyjąwszy okrągłe formy:) przechodziły, ale ~~aby~~ także aby cały rozkład Rzysu miał za osnowę siatkę z linii krzyżujących się i w równey odległości położonych na które tak główne iak pośrednie osie trafiaią —

Mówi że iednakowa odległość tych linii iest potrzebna dla iednostayney mocy. — Toby wtenczas swą prawdę miało gdyby Durand na każdey linii iednakowe przerwy postawił. Przyczyna więc ta iest więcey pretextem aby poprzeć zamiłowanie ku kwadratowemu rozkładowi —

Fig. 2. Heigelin wystawia Rzys podług Systemu Duranda. Obiorze wolnego w tym planie, nayprzód ~~się~~ ~~ucieszemy~~ nas zabawiaiąca forma matematyczna, lecz zaraz wiele spostrzeżemy przeciwnego zamiarowi w całem układzie, i forma matematyczna pokaże się nam wymuszoną — ~~Wie osiów na przestrzał idących nigdzie nie zostawiaią ścian potrzebney może długości~~ ściany wielomą osiami na przestrzał poprzerywane nigdzie nie maią dostateczney długości aby się do wszystkiego wygodnego nadawały, budowla więc dosyć w sobie obszerna, mniey usługi daie; przecież wygoda iest warunkiem ~~poprzedzaiącym~~ wprost zamiarowi podległym —

Przeciwnie zaś w planie fig 3 w którym mało osiów przestrzałowych i mało ściennych się zatrzymało więcey znaydziemy wygody. Schodki na strych, gruby do pieców a a lub innego użycia komorki wygodne dla siebie maią umieszczenie, co iednak osiągnięłem tu zostało wbrew wielomą zasadom Systematu Duranda.

Nie w każdym Rzysie zwłaszcza większego wymiaru zaniedbywać zarówno można regularności osiów — lecz w małey bardzo liczbie zdarzeń ta może być konieczną dla wygody, a nawet iak mniey potrzebny dla piękności —

Plany Palladyusza z których które Durand wprawdzie miał przed oczyma, lecz im ~~większey~~ mniejszą tylko wrzeszczącą swoią ścisłością dać nie zdołał raczey daleko pozostał w tyle za klasyczną ich piękności tego wielkiego Mistrza którego więcey iak cokolwiek innego odznaczaią — w krajach północnych ~~tylko~~ wtedy dopiero zdołamy iść w zawod z południowcami w tem co się tycze urządzania planów gdy sposób ogrzewania zupełnie pozostałych pomieszkań wydoskonalonym zostanie.

W Planach fig: 2 i 3. wyżey przywiedzionych iest ieszcze ta okoliczność do rozważenia: Aby System swoy ustalić i środkom równych przerwy zawsze w liniach prostych dać kierunek, zaniedbuie całkiem Durand stopniowania w grubości murów i Kolumn — Ogólny sposób podług którego w spotykaniu się murów i słupów postępuie iest w fig 4 wydany

Nie od rzeczy będzie wnijść w kilka przypadków —

4 5' 5. 6

Gdy w budowli zachodzą mury iedno i kilko piętrowe razem, to iest rozmopiętrowe, rozna ich grubość sprawia że ich środki ^trudno pogodzić aby^ nad sobą przypadały, a zatem żeby w każdem oddzielnie piętrze rozkład równy osiów ściennych mógł mieć mieysce, oprócz rzeczy starajmy się aby powierzchnie murów z iedney lub drugiey strony były pionowo nad sobą — lub były ciągle bez przerwy chociaż ieden grubszy iak drugi — 2ᵒ Często się zdarza że części budowli będą rozmopiętrowe, dach nad murem niższym aby nie zachodził za krawędź wyższego swym okapem, cofnąć go wtedy trzeba, więc wtedy z murem piętro ieszcze na sobie maiącym nie będzie mógł być w linii, a zatem na Osi wspólney — fig 5

Toż samo się ściąga do przypadku gdyby media część fasady miała mieć w środku Otwór lożowy, i na tem piętro, a zaś te fasady miały powstać bez piętra – wtedy z kolumnami loży występie trzeba po przed ośćiennę, że zaś kolumny nie mają grubości aby całą grubość muru wraz z występem zajęły, wtedy Loże przesklepi się tak fig: 6 poza kolumnami – (: także ten występ dla utworzenia okapu topiącego się w końcach w murze obok loży. tak się domyślam bo autor nie jasny:).

Także może być przypadek że dwie osie słupów w grubości muru mieści wypada fig 7. aby między niemi okna drzwi kraty osadzić

Też przy przechodzącej osi można drugą i trzecią umieścić jak fig: 8

NB Żeby dodać można kolumny pa: nyste nie zmaływszy w systemacie Duran do zastosowania bo ich osie bliżej są siebie jak układ kwadratowy wymaga –

Jedna z tych pożądanych lub koniecznych przypadków, a kto: zych wiele innych przytoczyć by można, niszczy System ścisłej kwadratowości osiów – Nikt zaś żądać nie może aby te urządzenia wyłączane być miały

Chociaż System □-kratkowy ma swoje wady nie idzie przecież aby umieszczanie murów arkad, przesklepień kolumniemniej Otworów (innych szerokości) na osiach nie miało być wypadkiem dobrej konstrukcyi i tak:

~~Fig 9. Tab 22. Kiegelin 12.3 i 4. fig 23.~~

Fig 4. Tab 22 Kiegelin wystawia budowlę sklepioną w której największa oszczędność murów przy wielkiej mocy osiągniętą została – Sklepienie (stropne i krzyżowe) środkowej sali ciśnie na 8 kolumn ~~które są przeciwoparte i pospieszane przesklepianiami:~~ Sklepieniem ~~kolebkowatym~~ za pośrednictwem otaczających je pasów. Na przedłużeniach ich tak to postrzegają tak przyciskania ta mury krótkie czyniące powinność oporów – Rysunku kościół Kolonii jest podobnego urządzenia – Najgłówniejsza część budownictwa Gotyckiego zasadza się na wydoskonaleniu tego rozsądnego krzyżowego wiązania

Fig 1. 2. 3. Tab. 23 okazują różne układy w podobnym stylu Fig 2. jest urządzeniem Gotyckich kościołów, i aleńkowich dowcipnie szprychach jest aż do pyramid aby unikać parcie – wybór żednak form jest całkiem nie do nasladowania verwerflich.

NB Toby należało dokładnie wykazać w art. o Sklepieniach

Lub też gdy środkowa część budowli ma mieć salon do którego okna wyjście i pełnie od innych zatem wypadało, osie więc dla tych okien nie w takiej odległości być muszą jak dla innych

0,7071 1,4142 2,1213 2,8284 3,5355 4,2426

4,9497

0,5 : 0,7071 = 0,7071 : X 1.

7071

7071

49497

49497

0,49999041

1,141

0,7071

Ozdobienie Zewnętrzne.

56 1 Prawdziwa harmonia w Budownictwie zawisła na
zgodności mass i ich rożnych części. Tey części w Budownictwie
ktorą zowiemy Przyzwoitością nabywa się prędzey i pewniey poznaniem obycza-
iow, zwyczaiow kraiow i okolic w ktorych budowla stawia
wypada prędzey niżeli iakiemibądź prawidłami. Z tym wszy-
stkiem odważmy się dać reguły ogólne ktore smak rozwinąć
a doswiadczenie utwierdzić potrafi.

57. 2 Z proporcyi ze stosunku mass rodzi się ten ogół, to pilne dobra-
nie, nakoniec ta piękna słodka harmonia, bez ktorych nic nie
można zrobić przyiemnego.

3 Dla doyscia do tego celu, unikać należy w massach drobno-
sci; robią zagmatwanie, zgodność iest zepsutą, nie mass więcey
proporcyi tylko obłąkana i wątpliwa. Można uważać za pra-
widło że nie mass proporcyi w wielkościach niewymiernych,
i że naypięknieysze proporcye w ogólności są te ktore się fun-
duią na sprawiedliwych stosunkach, bezpośrednich i widocznych.
Prawdziwy Artysta ieżeli iest dobrym badaczem postrzeże się
iż ieżeli chce aby Budowla okazywała spokoyność stosowną
powinien połączyć massy tak aby się nie wiele rożniły od sie-
bie, rozpoznawszy że im nie wypada dawać wielkiego ruchu i wy-
58. skoku, z przyzwoitego użyte sporu swiatła z cieniami, wiel-
kość iednego i drugiego zachodziłaby łagodności ktorey
lepiey nie można nigdy uczuć iak kiedy cienie nieznacznie
słabieią.

4 W rodzaiu budowli ktora więcey surowości wymaga mo-
gą cienie bydź mocnieysze nie tak regularne. i czyściey precy-
zowane.

5 W Budowli ktorą prostota ma cechować unikać się będzie
częstych podziałow. Gdzież rzecz o wystawieniu domu wykwin-
tnego bez żadney przesady, można w ten czas pomnożyć ilość
mass i podziałow. Gdzie panować ma żywość wesołość tym
sposobem postąpić sobie trzeba, liczba Pasow, Podokapiow do-
pełnią ozdoby.

59 6 Ruch za twardy ktory ciała wielkiego wyskoku sprawia-
ią, wrażenia żywe swiateł i cieniow ponięszanych, truią wy-
wanie przyiemności i ukontentowania.

5 7 Wspaniałość połączona z spokoynością nigdy nie iest
nieprzyiemną. W budowli tego rodzaiu prawdziwy rozsądek pa-
nuie; harmonia znaydować się powinna we wszystkich czę-
sciach; okazałe przedmioty, wielkie co do obiętości i stylu, są do-
stateczniemi do napełnienia duszy, i podobania się.

8 Rodzay straszny iest skutek wielkości połączony z mocą.
Można porownać Strach, iaki sprawić może scena naturalna
z sceną drammatyczną, dusza iest mocno wzruszona lecz te
uczucia nie są przyiemnemi. Grota maiące dużo wyskoku
są w stanie sprawić uczucie podobne, kilka otworow koncza-
cych się w kątach ciemnych, gdzie wzrok zaledwo może prze-

nikngi przez ciemnosć, będą prawdziwym sposobem wy
wznia strachu; z drugiey strony można dać spostrzedz w
położeniu pozwoli przestwory odległe wąsphiwe, w ktorych
den przedmiot nie pokazuie się na ktorymby wzrok mogł
oczy. Nic straszniejszego, dusza bywa zdziwiona, drży. W
massy, smiałe na ktore nayprzod oczy były zwrocone, przy
towały ią do tych uczuciow.

9 Powiększyć można rodzay straszny ozdobami przy
nemi, iednakowoż te ozdoby stałyc będą bardziey do oznacz
charakteru strachu niż sprawienia uczucia.

10 Nie można mieć dosyć bacznosci na massy budow
na skutki ich sprawić powinny na swiatło mniey wię
z gory przychodzące ktore iezeli się wzaiemnie odbiia i po
ksza będzie naykorzystnieyszem. Budowniczy zatem stara
ma wystawić głowne części budowli od strony nayw
słonca. Potrzeba azeby iako zdatny Malarz umiał korzys
z cieniow, swiateł, ich stopniowań, i azeby we wszystkim
utrzymał prawdziwą zgodność tak iak gdyby miał wyst
obraz.

11 We wszystkim pomieści dowcip, wdzięk i delikatnos
mi sposobami dzieła Grekow były prowadzone. Wszystko
winno być z niechcenia i naturalne, zeby ~~się~~ w nim n
zna postrzegać pracy i usilności, potrzeba azeby kiedy szt
Budownicza iest ukonczona zdawało się że nic nie ko
wała. zeby się w niey oddychać można nie wiem czem
ciemnem. Zostawmy pospolstwu ich zimne ozdoby sa
bemi srodkami. Ogoł ściąga na się uwagę, i on moz
ko zachwycać sam oczy i duszę.

12 Pierwsze spoyrzenie powinno nas uderzyć, ogarn
nasze zmysły, szczegoły, massy ozdoby, okrote swiatło pro
dzą do tego celu. Wielkie oddziały, czystość okrożow, ani
mowne ni też zastabe swiatło, wiele harmonii pełne p
cia oznaczaią wielkość i wspaniałość. W proporcyach Koryn
skich znaleść można te bogactwa.

13 W rodzaiu marsowym uyić się proporcyi Porządku
tyckiego, potrzeba stałości, plan ma być surowym.

14 Chcąc wzbudzić ton przyzwoity Pałacowi Xcia, w
nieść na pomoc Porządek Joński, swiatło być ma mniey
sne, ciała mniey powinny być ostre niż w poprzedzaiących

15 Smutek i wesołość zależy od mass mniey lub więcey
cieniowych. iest to otoczyć duszę, lub iey dadź chod iakiego
natura zgadza się ~~[illegible]~~ wymaga. Mieysce otwarte gdzie pełny dzień pan
wiele harmonii, zgody, mało cienia ~~swiatła~~ ~~zeby nie było fron~~
stanowią duch wesołości ktory się dobrze oznacza ~~zgadza ze dorok~~

16 Chcesz tey wesołości szalonej, iak nayw̃yższe dasz
tło, massy mało uderzaiące, wszystko ma być naturaln

17 Chcesz oddać smutek, daj mu wiele światła, ściśnionego robiącego pokłyinty, massy iednostayne i proste, panować ma monotonnia ażeby oko nie oddalało się i rozłargiwało rozmaitością przedmiotów.

18 Mieysce otwarte, odbiiania się światła ogół proporcyi sonichich sprawią roztargnienie.

19 Światło z góry, z myslone może bydź korzystnem, odbite światło naywiększy sprawia effekt.

20 Dla wzbudzenia uczci, poważania, użyć się charakteru wielkości, nie wiele światła, cokolwiek refleksu.

21 Jeżeli wypada wzbudzić rozkosz volupté po części poruszenie trzeba w planie linie proste, pomieszay ie przynaymniey z krzywemi, ten kroy iest poświęcony Wenerze: światło nie ma bydź za mocne, nie byłoby tego tonu skrytości który iey iest właściwy, potrzeba nadto ażeby delikatność i galanterya panowały. Ozdoby lekkie przystoią.

22 Ale wróćmy się do rzeczy: powiemy że przechod nawet drzwi powinien nosić piętno mieysca gdzie prowadzi przez swoy kroy i wielkość; w powszechności za wielka długość ieżeli do niey szerokość nie iest stosowna, zrobi go smutnym. Gdyby długość była większa nad dwa razy więtą szerokości co się często zdarza, potrzeba po bokach użyć ichże drzwi lub okien chociażby tylko fałszywych. Mieszkanie Szwaycara, wchod na schody ułatwią te otwory które tem bardziey wydadzą się im będą większe i uproporcyonowane. — Kilka framug z Posągami wyrażą cechę budowli i przeznaczenie i przygotuią uczucia.

23 W Podworcu budowle nniey więcey wyniosłe na tymże samem przestworze formuią stopniowanie wysokości do smaku itd:

24 Ażeby Dziedziniec był pięknej proporcyi trzeba ażeby połowa była przynaymniey słońcem oświecona, Dla tego da się mu nadługość 1½ razy tyle ile ma szerokości, uważaiąc ażeby tak szerokość znowu była = dwa razy więtey wysokości frontu: del Budowli; lecz iakaż proporcya iest tych skrzydeł.? Jeżeli Budowla iest dolnopiętrowa, porządek Architektury i wstrzymywanie dlatego tenże zachować wypada. Jeżeli domu ma dwa piętra podziel całą wysokość na 6 części z tych dasz 3 dolnemu piętru, 2 pierwszemu a 1 na Balkowanie. Chcesz mieć 3 piętra podziel ią na 14 części, 5 na dolne piętro, 4 dla pierwszego, 3 dla drugiego a 2 na Balkowanie. —

25 Nie wynoś się nigdy wyżey nad 3 Piętra, wpadniesz w drobność ciego mimo naywiększey usilności nie unikniesz. Gdybyś iednak do tego był znaglonym przemień dolne piętro na Połpiętrze, którym dasz tenże wymiar co 1[mu] piętru, reszta poddziałów służyć będą na wyższe piętra.

26 Jeżeli wygoda wymaga użycia międzypiętra zrób tak aby go nie widać z frontu, zrobiłby postać słabą i popsułby ogół piękności ogółu.

151 Ście: Wchod do Pałacu powinien bydź zawsze we środku, wniyście z boku sypeci strukturę. — Dla regularności daią niektórzy drugie drzwi z podobnemi ozdobami. Przychodzień tym sposobem nie wie którędy mu wniyść należy. —

Brama do pałacu przy wstępie na dziedziniec ozdobić się może kolumnami trofeami etc: —
Dwa są rodzaie rozporządzenia budowli wewnętrzne maiące za cel układ sprzęt: drugie zewnętrzne obeymuie rozkład przednich dzieł pawillonów itd które razem wzięte sprawią tych budowli:

2. Ście: Skrzydła Pałacowe mogą mieć terassy zamiast dachów w krajach cieplejszych, u nas zastąpić to można dachami krytemi — wyniesienie zaś murów które dach zastanawiać maią nie ma bydź przenosi murów Pałacu. Te terassy ozdobić się mogą wazonami drzewami kwiatami etc:
Do wygody dziedzińców i piękności wiele przyczynią się przysionki z słupami i obtukami. Jeżeli długość Dziedzińca iest 30 do 40 stop, Przysionek będzie mieć szerokości 1/6 dziedzińca. Jeżeli od 40 do 60 iak 1/8. Jeżeli od 60 do 100 iak 1/10. — tyże szerok. Dziedzińca.
Starożytni dawali pierwszemu piętru o 1/6 mniey wysokości niżeli dolnemu. —

Na Symetryę w występach ustępach mieć uwagę. na
korbiny okna dymniki &c: tak zewnątrz iak wewnątrz
apartamentow.

27 Uważać trzeba że dziedzińcu ktorego długość prze-
chodzi dwa razy wziętą szerokość zdaie się ściśniony chyba
dy za pomocą występow budowli złagodzi się taż długość.
28 Budowle ze skrzydłami nie powinny bydź tak wyniosł-
w skrzydłach iak sam srodek pryncypalny.
29 Srodki bądź skrzydeł, bądź głowney struktury pow-
ny się zdobić występami, takie urządzenia daią ruch ca-
emu planowi. Cztery pawillony wyskakuiące miasto 4 na-
rożnikow dobrze udaią się. Czasem zięcia i ieden występ
czynią dobry skutek. Można nakoniec uczyć wszystkich
rio, rożnych mass lecz nie można mieć nadto uwagi na
stosunki harmonią i proporcyą. Te massy, które stanowi
rodzay, charakter uczucia.
30 Nadto, wyskok występu powinien bydź w stosunku
massy budowli i rozciągłości Dziedzińca. —
Ballowanie nie powinno czynić wyskokowo tylko
występach wtenczas zrobi piękne massy, i doda duszy
sunkowi, inaczey po~~tęga~~ ^rozrywa^ całość i zrobi ią bezgustowną.
31 Występy nie powinny bydź tychże wymiarow z ustę-
mi co do szerokości byłyby, iednoobrazniące. Tylne dzieła by
maią podwoyne przednich tak że ieżeli przednia część ma
stopę; tylnia mieć powinna przynaymniey 2, naywięcey
3; nie można oddalać się od tego prawidła ieżeli się nie
chce wpaść w niezgodność.
32 Massy, tylnie i przednie dzieła są co sprawuią effe-
w wy wysokości przecinaią linię proste i iednostayne kone-
ce budowle, a ktoreby ie fatygującemi robiły. W samey na-
za pomocą perspektywy, występy zdaią się bardziey wysu-
-ne niż ustępy.
33 Lecz unikaiąc iednego błędu nie wpadamy w drugi
przez pomnażanie często występow, ogoł staie się chudym i
tyguie oko
34 Uważmy ieszcze że każda budowla maiąca nieco roz-
głości powinna bydź przecinana i przerywana nierównal-
emi wysokościami; nie iest dosyć wyrysowac w niey kilka
występow ażeby wystawiały oczom niejakiś spor, rozmaity
i ażeby z pewnego punktu oddalenia widziana gdzie wysu-
kie części mięszaią się, ~~nie~~ wystawiały ~~tylko~~ ^grupe^ massy. Zam
Wersalu zdala zdaie się podobnym do długiego wysokiego
ru, ~~ma całą~~ ^wyplenia^ iednostayność i smutek. Przeciwnie gdyby mia
części iedne wyższe iak drugie, więcey rożności mass i planu
więcey by miał życia.
35. Lewe skrzydło powinno bydź rowne prawemu i iednako
ozdobione — Jeżeli w budowli iest wiele części wyższych iedny
nad drugiemi, zazwyczay srednia ma panować nad wszy-
stkiemi
36. Uczmy się natury; przez rozważanie iey w ogole i w
częściach, przychodziemy do rozłożenia i rozrzniecia w planie
neralnym tego rzędu stosunkow i iakoby tanecznego iednych
grę splętanych ktorych massy szczegolne robią prawdziwą
monią zawsze prostą zawsze wspaniałą

Większych daleko kosztow wyciągaią domy ~~iedno~~ ^dal^ nopiętrowe niże-
li iednopiętrowe lub dwochpiętrowe dla dachu fundamentow

37 Ogrody przyczyniaią się także wiele do ruchu budowli kiedy są dobrze pobratane, kiedy część splantowana przede domomem iest wyproporcyonowana, kiedy partery odpowiadaią sobie zachowuiąc zawsze tę szczęśliwą prostotę natury i iey płodów.—

38 Czytay Dzieło P. Watelet d'Essai sur les Jardins.

Rozporządzenie wewnętrzne, Ozdobienie

39. Byłoby błędem głownym dadź wiele wspaniałości zewnątrz nieodpowiadaiący wewnętrznemu urządzeniu, ten błąd sprawiłby w nas tożsame co widząc człowieka którego suknia iest ugalonowana, reszta ubioru uboga prosta lub ogrubiona.— 80.

40 Budowle Greków i Rzymian miały za cel ozdobę zewnętrzną, niżeli wygodę wewnątrz— Obszerne Galerye czyniły u nich głowną sztukę, Pliniusz opisuie: W Laurentin znaleść można ogrom ziemi, wiele parady, wspaniałości lecz żadney wygody. Umieli tylko korzystać z położenia mieysc, z wystawienia domow nayleṕszego co do zdrowia i tey rozkoszy, ktorey ludzie światli używaią powietrza czystego i umiarkowanego podług rozności pory i niestateczności czasu, doświadczać mogą.— 81. 82 83 84 85

86 W Ogólności Apartament naymniey z 5 sztuk powinien się składać, z przedpokoiu, salonu, pokoiu sypialnego, gabinetu i garderoby, lecz iłe rafinowanie nie rozmnożyło potrzeb: potrzeba ażeby Salon miał przed sobą kilka przedpokoi, przed temi była Sień. Pierwszy przedpokoy dla zgromadzenia służących, drugi dla Lokai, i dla osob słusznych ktorych przybycie oznaymić wypada: trzeci przedpokoy służy dla tychże osob kiedy są przymuszeni nieco poczekać, potrzeba ażeby sala Jadalna nie była oddaloną od tey pierwszey sztuki; taż sala mieć powinna obok siebie sztukę w ktorey się kłaść będą połmiski przychodzące z kuchni, potrzeba pokoiu gdzie się szklanki i szkło myie zwykło, i gdzie wino i inne likiery dla użytku przy stole ~~stawiać~~ składać wypada, wszystkie te zakątki muszą bydź komunikuiące z kuchniami i Officynami ile bydź może. Unikać trzeba przechodzić przez Przedpokoie, usługa stołowa powinna bydź odosobniona; przyiście do Salonu bydź powinno wolne od nawiiania się służących stołowych.

87 I dla tego z trzeciego przedpokoiu wchodzi się do Salonu i do Garderob ktore nie powinny bydź daleko od sali iadalney uważać trzeba ażeby wchód do tych garderob nie był przez Sallon lub Pokoy Jadalny, po spolicie 2go lub 3go Przedpokoy służy za wniyście—

88 Pokoy Sypialny bydź powinien przy Sallonie. Ta sztuka wymaga wiele innych przydatnych iakoto garderoby partykularney, gabinet toalety, budoir, i mieszkania dla iednego lub dwooch lokaiów, lub kobiet pokoiowych dla kaźdeia osobno. Nie daleko powinien bydź Apartament kąpieli ktory pospolicie składa się z Łazni, ze Sali, ze sztuki z kubinetem, i z Gabinetu

Rozporządzenie iest poiedyncze połtoraczne podwoyne to iest kiedy formuie ieden rząd pokoi co perolkosa, lub dwa rzędy i te albo sobie rowne co do perolkosu albo nie.— W iednym domu wszystkie te 3 rodzaie rozporządzenia zachodzić mogą.— Rozporządzenie poiedyncze iest nayłopłowniejsze dla murow ocilnych— W rozporządzeniu połtoracznym iedna strona przeznaczona na garderoby gabinety Unikać więc trzeba rozporządzeń połtoracznich i poiedynczych dla kosztow.

W krajach zimnych wystawienie domu będzie naylepiey na południe Na połnoc wystawiania unikać trzeba dla wilgoci, wiatrow— nawałnicy W obieraniu mieysca na budowlę chronić się trzeba mieysc gdzieby bliskie strumienie mogły psuć fundamenta, dolin gdzie wiatry z pokażdym go wychodzące panuią, mieysc bagnistych dla zdrowia. Nayłepiey na wzgorkach nie przykrych blisko dobrey wody.—

Apartamenta są albo nieodzowne to iest do potrzeby służące albo dla wygody albo parady.

Pod nazwiskiem Apartamentu rozumie się kilka sztuk maiących iedno przeznaczenie— Apartementem kompanii zowie się gdzie właściciel przyimuie familią i przyiacioł. Apartament ten tak ma bydź urządzony ażeby w czasie uczty ~~iedno~~ mogł się połączyć z Apartamentami Parady, i z iednego przestrzału zdawał się z nimi robić iedność oznaczaiącą wielkość Właściciela— W tym przestrzale więc pokoje dla służących mieysca mieć nie mogą.

Apartament parady przeznaczony dla mebli i rzeczy kosztownych, w nim odprawiaią się ważne Interessa, służy czasem za mieszkanie pana— dla tego powinien robić ieden przestrzał z Apart: kompanii.

Apartamenta wygody i potrzeby będą nierownie przyiemnieyszemi bo wygodnieyszemi, nie powinny robić głownego przestrzału z Apar: kompanii i Parady—

a l'Angloise naostatek z pokoikiem Sypialnego osobnego.

88 W tym Apartamencie ktory pospolicie iest Pani Domu nastepuie Apartament Pana ktorego pierwszy i drugi przedpokoy bywaią też same wspolne co pierwey, lecz potrzeba dwoch Gabinetow zamiast Sallonu dla przyimowania gosci, Potem idzie pokoy Sypialny ktoremu towarzyszą ieden lub dwa tylne gabinety i garderoby z pokoikami partykularnemi. Nie należy zapominać biblioteki i Gabinetu przy niey. Czasem potrzeba Galeryi na obrazy gabinetu na medale i bronzy, historyą naturalną. Oprocz tylu i tak obszernych Apartamentow, iest często wiele małych, w ktorych staramy się znaleść wszystko co wygoda, zbytek, i dobre mienie mogą wymagać. Dla tego te małe Apartamenta bardziey uczęszczane bywaią niżeli wielkie, natura często przyczynia się tey przewagi. Wielkie Apartamenta utrzymuią mowią że nie są tylko do Parady, w wielkich pokoiach człowiek zdaie się być zdeproporcyonowanym. Obiekta są za nadto odległe od niego, odchodzi się w iedną stronę, reszta bywa nieużyteczną i niepodoba się.

89. Mieszkania Służących i Officyalistow domowych, być powinny pod ręką wszędzie. –

15ᵗ. Uwaga: Zimowe Apart: powinny być na Południe i Zachod obrocone, lecz miernej wielkości – Letnie zaś na Połnoc i Wschod, ale wyższe.

90 Bywaią czasem apartamenta letnie, zimowe, wiosienne.

90 Kuchnie potrzebuią Spiżarni, Umywalni, piekarni itd.

90 Officyny wymagaią ~~…~~ obszerne, pieca, dwoch sztuk ze szafkami, iedna na Konfitury i cukry, druga na owoce, potrzeba dużey sztuki pour dresser le dessert. Na srebra powinna być izba stykaiąca się z mieszkaniem Officyalisty, złożonem najmniey z 3 do 4 sztuk, tem większych, że w przypadku kiedy daią ieść, część tych pokoiow potrzebna iest do pracy.

91. Sekretarz, Intendent, Burgrabia maią mieć swoie mieszkania stosowne do funkcyi.

91 Stayenny, Myśliwy, Cyrulik, będą blisko staien w Podworzu staiennem, w pobliskości staien powinny być zakryty na siodła, mosztuki itp.

91. Wozownie będą na Połnoc obrocone, naywiększa część wcale otwartych, lecz potrzeba i zamykanych dla bogatych powozow, prócz tego potrzeba mieysca dla chowania poduszek powozowych wstęg kokard itp:

91. Podworze być powinno dosyć wielkie żeby tyle zaprządz można koni i nawracać ile tylko potrzeba. Podworzyk na gnoy, tego usługa zewnątrz na ulicę prowadzić powinna. Wychody dla Służących w tych podworzach będą

91 Wielką niewygodą iest wychodzić z Powozu pod gołym Niebem – Potrzeba ażeby Szwaycar był pod ręką wielkiego wchodu, mieć powinien przynaymniey, pokoik, mieszkanie – piwnicę – drwalnię. –

92 W rozporządzeniu domu na wielkie przestrzały mieć dobrze bardzo potrzeba, nawet starać się trzeba pomnażać ie i przedłużać za pomocą zwierciadeł.

Przestrzały te pomagaią nawet do rozporządzenia murow między niemi srodkowych i że tak rzekę szkieletu całego domu. – Przestrzały poprzeczne także powinny sobie odpowiadać, przez co nie tylko o długości ale i szerokości domu sądzić można –

92 Międzyoknia i mury ścienne obok okien w iednymże pokoiu

521

bydz powinny rowne, rownie iak okna, drzwi, chociaż zmyślone, rownie dla symetryi; tak będą urządzone drzwi ażeby idąc z iednego pokoiu do drugiego nie ocierać się o meble potrzeba ażeby idąc można zataczać tuk koła wygodnie, to mowię o posadzkach.

93 Kominek, piec tak będą ustanowione ażeby nie były na drodze idąc z iednego mieysca w drugie, nadewszystko w przedpokoiach. Służący pospolicie są nieostrożni i bez Edukacyi.

150. Uwaga: W pokoiach dużych drzwi i kominy we srodku sciany dawane bydz maią, na tem ozdoba pokoiow zawisła wielce, aby każda ściana przydłuższa miała przerwę; oko potrzebuie odmiany przedmiotow. W małych pokoiach drzwi we srodku za zaiepte sobią kąty na meble.

93 Konieczną iest rzeczą zamykać kominy w murach, inaczey wystkoki podokapsiow i murow w pokoiach nie są nayprzyiemnieysze, i są przyczyną wielu trudności w ozdobieniu ich, nadewszystko podokapsiow z krokwinkami których stryiecznego podpiebitki korony powinny bydz □.

94. Szerokość kominka w swietle stosowna bydz ma do mieysca, w ogólności = $\frac{1}{6}$ sztuki. Węgarki kominkow = $\frac{1}{6}$ szerokości swiatła kominkow. Wysokość swiatła kominka = $\frac{2}{3}$ szerokości. —

94 Nie trzeba obawiać się zniżać bardzo sztorow kominkow, łatwość przeglądania się w zwierciedle nad kominkiem wynadgradza to, przy tego im mniey mieć będzie kominek wysokości tem mniey będzie dymić. — W niektórych Kabinetach znayduią się kominki wysokości stołu. Są uprzedzenia czyli bardziey nałogi które porzucić należy.

95 Posadzki maią bydz symetrycznie ułożone do środka.

Skrytki ~~Gabinetu~~ degagements będą wygodne, światłe, prowadzić będą do schodow międzypiętrow, będących pospolicie nad garderobami i innemi małemi sztukami, którym nie można było dadz iednakowey z wielkiemi pokoiami wysokości. Byłoby ieszcze pożyteczną rzeczą dla Pana Domu przebiegać ie wzdłuż od końca do końca nie będąc widzianym; sposob łatwy do wykonania za pomocą którego zdawać się będzie że się przechodzi grubością muru nawet w podłuż. Co tego celu nie potrzeba tylko zrobić Korytarzyk między sztukami głowney części domu podwoynego. double. W tym razie potrzeba Korytarz zakryć skrzydłami drzwi pryncypalnych. Niektórzy Budownicy robili Korytarze w Międzypiętrzu nad tamtym co się powiedziało a to w wysokości drzwi tak że powała stanowi oraz podłogę — sposob ten stanowi to że można przebiedz i widzieć wszystkie części domu swego nie będąc widzianym, przymuszonym się iednakowoż iest wchodzić po schodkach skrytych escalier derobé Ten wierzchni Korytarz iest w tem dogodny że można widzieć za pomocą małych Okienek wszystko co się dzieie gdzie, ten sposob iest dobry do utrzymania służących.

96 Rożne kroie dadz można pokoiom były regularne prostokąt i □ są naypospolitsze. Osmiokąt iest dobry dla malowań, zwierciadeł. Ieżeli pokoy ma bydz tonu serio ma bydz □. wszystkiego okrągły, szerokości, krzywego o czem niżey zobaczymy. —

97. <u>Sień</u>. iest to wchód czyli bardziey sztuka z którey po spólnie do wielkich schodów i innych pokoiów nayprzód ieśt z Dziedzińca przystęp; Sień zdobi się stosownie do rodzaiu iaki dadź chcemy budowli. Czasem iest otwarta w dwóch końcach a schody powinny bydź z prawey strony, wtedy wszelka łatwość wiechania z powozem i wyiścia z niego pod nakryciem; nie należy opuszczać tego prawidła — W iakiey kolwiek budowli sień będąc pierwszą sztuką która się pokazuie, powinna zatem ią charakteryzować.

99. <u>Pierwszy Przedpokoy</u> iest przedział następuiący tuż za Sienią lub za klatką schodów, w którym się Służący zatrzymuią, powinien zatem bydź proporcyonalny do ilości osób w nim znaydować się mogących. — Ubiór iego będzie prosty; lamperye ~~drewniane~~ ścienne będą całą ozdobą Przedpokoiów tego gatunku; Powała często bez ~~Podokapnia~~ Gzemsu, lecz ieżeli go się użyie iak naymniey mieć powinno członków. Podłoga może bydź kamienna w ośmiokąt, z wypełnieniem czarnego marmuru. W powszechności zwykło się ogrzewać tę sztukę piecem ustawionym we framudze, można nawet iednymże piecem ieżeli chcemy ogrzewać i drugi przedpokoy ieżeli framuga iest w grubości muru. Starać się trzeba ażeby piec ~~w odległości~~ był oprócz od tey części którędy odprzechodu się przechodzi. Główną iest rzeczą ażeby drzwi tak były urządzone żeby przechodząc z iednego mieysca na drugie nie uderzać o meble. W tey sztuce maią bydź wielkie szafy na kapelusze i suknie służących iako też na lichtarze światło. W iedney szafie można pomieścić łóżko dla służącego, powinno nadto bydź mieysce na pochodnie zachowane od niebezpieczeństwa ognia, z drugiey strony na drwa dziennie potrzebne, które iednakowoż zawsze pod zamknięciem tak z przyczyny ostrożności iako też ochędóstwa bydź powinno —.

100. <u>Drugi Przedpokoy</u>. powinien bydź ozdobnieyszym służy dla ~~[illegible]~~ kammerdyners. Ta sztuka może mieć posadzkę drewnianą lub podłogę, kominek zrzeźbiony z marmuru, tył ogniska może bydź żelaznemi blachami lanemi, nad kominkiem źwierciadło, na około ma lamperye ~~wielkie~~ ścienne. Przyimuie na siebie gatunek przyozdobienia; można w nim dadź kilka ozdob rzeźby, lecz zawsze w charakterze Pana iak niżey się powie. Podokapnie może się zdobić ząbkami i wycinać ozdoby. Naprzeciw Kominka może bydź źwierciadło tey że wielkości i kroiu równie iednako obramowane; uważać iednak trzeba żeby przeciwna traverse spodnia była niższą dla tego że źwierciadło zaczynać się powinno nad tablicą marmurową, którey wysokość pospolicie bywa 32 cale.

102 x. <u>Trzeci Przedpokoy</u>. ieśt gatunek małego Salonu lub pierwszego Gabinetu, w którym osoby pewney dystynkcyi czekaią po:

<u>151.</u> <u>Sień</u>. Kształt Sieni może bydź rozmaity, okrągły, czyli owalny. 6 gran w 8 bok: w □ etc: Ozdoby przyimuie iakoto: Słupy, Pilastrowe Słupy, Framugi, Popiersia, Trofea. Nayprzednieyszą ozdobą Sieni będzie regularność. Kamienia na te Ozdoby żałować nie wypada.

<u>210</u> <u>Błon</u>: Sień będzie prosta ieżeli w niey żadne występy ani ustępy nie zachodzą; ozdobna ieżeli w niey zachodzą kolumny i występy — Zowią Sień <u>Tetrastile</u> ieżeli wewnątrz w środku są 4 kolumny odpowiadaiące 4 Płaskosłupom lub Słupom przyściennym iak w Wiaździe Inwalidów. — Sień ieśt <u>Octostile</u> okrągła kiedy ma 8 Słupów przyściennych lub odosobnionych Sień en <u>Peristile</u> w którey 4 rzędy słupów dzielą ią na 3 części, iak w Zamku Wersalu — Wiazd można iescze dwoma rzędami słupów tak rozdzielić że środkowa część zostanie dla przejazdu, poboczne dla przechodzących. Przez <u>Wiazd</u> rozumiemy gdzie poiazdy przechodzą, ten bywa równo z poziomem dziedzińca, Sień zaś zawsze o kilka stop nad poziom zewnętrzny równo z podłogami pokoiów wynosi się.

<u>212</u> Sienie robią się szersze niż głębsze, iednak nie zbyt szerokie.

<u>213</u> Posadzkuią się kamieniem sienie — Ozdobią się Sienie Porządkami Tegoż lub mnieyszego Modułu niżeli Porządki Fasady podług tego ieżeli są otwarte ku dziedzińcowi lub nie — Słupy im mogą Podokapie Wyłamowane, lub tylko sama płatwa, lub gzems w szyię których wysokość = 2/6 zamiast 1/4 wysokości słupa — Unikać trzeba w Sieniach gzemsów gipsowych iako naśladuiących stolarszczyznę bo tych tylko używać można w Lamperyach —

<u>221</u> Rozróżnić trzeba przystęp, wniyście, Sień —

<u>Do N^ru 64</u> Nad temi przedpokojami daią się nakrem międzypiętra około 7 stop wysokie — Lepszeby iednak było aby pokoie prowadzące do Apartamentów miały przyzwoitą wysokość — W przedpokojach tych lepiey dadź piec niżeli kominek

Zdaie się, że pomieszczanie takay nie powinno mieć miejsca dla nieochędóstwa —

... ki im Salon lub Gabinet nie będzie otworzonym. Sztuka ta bywa posadzkowana i suffitowana z Podokapiem rzniętym. Węgary kominków ma bydź z białego marmuru lub innego pięknego z blachami odogniowemi dwoma i dwoma croissant. Zwierciadło nad nim z ramą rznięta i złocona czasem, Członki drzwi futryn chambrante będą także ozdobione snycerstwem. Węgary nawet mogą bydź zdobione kroksztynami dźwigaiącami Podokapia, nad temi mogą bydź Płaskorzezby lub malowania i obrazy; lecz iakimkolwiek sposobem bydź potrzeba azeby te ozdoby przyiemnie pięknity drzwi daiąc obelitowi pryncypalnemu sztuczkie i dowcipnie Okroy pyramidalny; w srodku powinna się znaydować grupa figurek lub przedmiotów stosownie do cechy i znaczenia budowli.

67 Tutay Artysta będzie się musiał starać pogodzić masy i ich części z ogółem. Tutay może użyć malowań, złocenia, snycerstwa; zwierciadła są koniecznemi; niech iednak uważa że to iest sposob ozdobienia ktorego nadużywać nie można, ieżeli się szafuie za nadto ozdobami tutay niebędzie można w nich zachować stopniowania idąc do większych pokojów. W tym przedpokoiu użyć można adamaszku lub obicia zamykaiące ie w ramach, symetrycznie założonych — W używaniu tych ozdob niech Artysta ma zawsze na oku przyozdobienie dalszych pokoiów.

104 **Sallon.** iest to sztuka zgromadzenia w ktorey się uczty odbywać zwykły; w tym mieyscu odbywa się naywiększa ceremonia, dla tego w ~~tym mieyscu~~ nim lub wspaniałość powinna się pokazywać, lub bogactwo albo natężenie geniusza i gust Architekta; Marmury, bronzy, złocenie, malowanie rzeźby zwierciadła będą mu pomocą: Obicia które się w tych czasach pięknie wyrabiane mogą go wzbogacić, równie ich lustra kryształowe girandole, swiecznikі, kosztowne, wazony, porcellany nadrozpe i nayrzadsze. meble. w Sallonach powinna się okazywac możność właściciela, wszystko w nich ma bydź wyszukane. Zwierciadeł nadto pomnażać nie trzeba. Długość ich stosować się ma do perokości i wysokości, nie zas przypadek ma ich wielkości stanowić. Główne Członki będą wycinane, starać się trzeba o dobre i gustowne ozdoby; od rozporządzenia których wiele zależy na harmonii całości, podług ich pionów robi się zgodność: Jeżeli podokapie nie ma mieć Kroksztynów, główna ozdoba zastępuie ich funkcyą. Jeżeli iednakowoż nie przypuszczamy ozdob w Podokapiu, sam gust będzie przewodnikiem byle Symetrya była zachowana.

69. Maluie się czasem powała. Pańskie niebo dobrze rzucone nie wiele zaciemnione chmurami i waporami wiele dodaią wdzięku i lekkości. Podokapie lepiey się odłącza i czyni Effekt ktorego się mogło żądać w Budownictwie. Jeżeli chcemy umieścić nieco figur w Podsiebitke, dobierać się obiekta allegoryczne; tu iest chwila Gdzie Artista ma ocenić swoią uwagę; za wiele figur, koloryt

200 Sallony mogą bydź □, 0. Ellyptyczne, zcinanemi rogami.
197. w zimie Stanie mogą za schowanie drzew pomarańczowych.
214 Wysokość Sallonów do szer: = 7:4 lub 6:4 ieżeli okragły lub □ — to nayczęściey zależy od wysok: piętra — zakończaią się w Baszty.
217. W Sallonach nie zwykło się dawać kominków bo te zeby były słabe w stanie ich ogrzać ale na 1m piętrze niewidzieć iakim rodzaiem ozdoby ie zastąpić. Zmyślona Arkada nie sluzy Obraz lub płaskorzezba nie przystoi. Nayleypiey iest chcąc mieć kominki dawać ie za drzwiami fałszywemi.
Jeżeli Sallony zdobiemy w porządki np Jonyczny; międzystupia mogą zaymować obluki prechodziwe ~~lub~~ i zmyślone, w nich drzwi z płasko rzezbą popod oblukiem — Nadedrzwiami dać można także obrazy iako bliżey oka zrobią więcey Effektu — Małe Międzystupia ozdobić można trofeami metallowemi złoconemi równie iak głowy i stopy stupów. Framug używać by nigdy nie należało chyba w Swiątyniach. —
Przedmioty malarskie służą Sallonom wtenczas kiedy ozdoby czynią się z marmuru kolorowego, ~~złocon~~, i użyto się bronzu i zwierciadeł. — i kolaspreyzny złocony. Można użyć i Płaskorzezby Sallony powinny się w ogolności pokazywać na ozdobnie przystrojeniu mogą bydź albowiem uważane za przechod z Dziedzińca do ogrodu — Sallon zawsze sienią poprzedzać należy azeby się sam sieniu nie wydawał.

za żywy i za błyszczący zepsułby zupełnie harmonią architektury. Dla tego malowanie Podsiebitki ma bydź zawsze w tonie powietrza, i obielita zdawać się w odległości i iakoby zgubione w niegraniczonym przestworze.

70 Jeżeli ta sztuka ma okazywać bogactwo właściciela może mieć cechę wesołości, czasem też może bydź surową lub poważną, co niżey opiszemy. Sallonom przystoią rozne kroie, w samych krujach znaleść można po części ich charaktery. Starożytni rożnili swe Sallony na Tetrastile Korynckie i Egipskie. Zwali Sallon tetrastyle kiedy podsiebitka suffit wspierała się na 4 Słupach. Koryncki obeymował w swym obrębie Kolumny wpuszczane w mury. w Egipskich nareszcie Sallonach Kolumny Korynckie w około dane były wolno stoiące, uwieńczone prostym Podokapiem i utrzymuiące drugi Porządek z Podsiebitką.

71 Nazywamy Sallonem Włoskim który obeymuie dwa piętra w wysokości, i który oświecony bywa zazwyczay oknami pierwszego piętra.—

72 W zamku Clagny był ☐ rowni iak w końcach Galeryi Wersalu. W Pałacach Vaux i Siiny były okrągłe w Marly 8 kątny, w Ogóle Francya naywięcey posiada ich z przyczyny iż dowcip narodowy zatrudnił się wynaydowaniem.—

73 Dawniey sam Sallon był dostatecznym do uczynienia sławy budowniczemu, dzisiey smak wymaga ogółu skończonego, stopniowania przyzwoitego w ozdobach i zgodności między niemi.

III Pokoy sypialny. w rzędzie wielkich Apartamentow służy tylko do Paradu. Bywa obszerny. Przyiemniey szym [bywa zazwyczay miejsce] ~~iest~~ ~~kąt~~ którego powała ~~iest~~ za mniey iest wysoko, gdzieby zamknąwszy się, bydź dla siebie samego—

Daleko bydź ma od wrzawy z dziedzińców i od wszystkiego coby mogło wzbudzać roztargnienie. Jest to Pałac gdzie wszystko w nim bydź powinno prostem i iednostaynem. Swiatło słabe, łagodne, tak iak go maluią w obudzeniu się Wenery kiedy grace uwiadomiaią ią o wychodzącey zorzy. Opony gazowe do $\frac{2}{3}$ wysokości okien wprowadzone tylko tyle swiatła dopuszczą ile go temu mieyscu potrzeba lecz nie powinny iednak bydź za mocne. Artysta który się podeymuie ozdoby powinien mieć sobie za prawidło: że im swiatło będzie mocnieyszem i żywszem tem cienie będą mocnieysze. Łożko stawia się w głębi pokoiu we środku szerokości na przeciw okien. Kominek dzieli będzie ściany boczną.— Nad kominkiem zwierciadło, i naprzeciwko kominka, pod Zwierciadłem postawi się Kommoda zwana a la Regence. tych bywa kilka iednego wymiaru i kształtu. Sztuka mieć może Obicia, lub Adamaszki w ramach złoco:

Na Ballkowaniu dać można poręcz żelazną i ganek 3 stopy szeroki dla umieszczenia Orkestry — W mieyscu Sallonow nie można mieć dla szczupłości mieysc. — Ganek ten służy dla kommunikowania Apart: 1go piętra—
Sallony mogą zaymować tylko 1½ piętra lub 1 piętro z czapką umieszczoną w wyższym piętrze.

Okna pokoju Sypialnego naylepiey na wschod dla Słońca wschodzącego

Pokoy Parady Tu bywa zbiór mebloẃ i materyi naykosztownieyszych pospolicie takie pokoie zdobią się kolumnami zamykaiącami łożka z balustradą oddzielaiącą ie od reszty pokoiu. dla tego długość tego pokoiu przed balustradą będzie ⅔ szerokości.— Zdobią się te pokoie stolarszczyzną, mieysce zaś za balustradą obiciem takim iak i łożko— Kolor biały tamperyi nie służy spoczynkowi a zatem i pokojom Parady, lepiey użyć żółtego, lilas, pakowego. perłowego, niebieskiego.— W tym rodzaiu pokoiu daie się do dwa okna, łożko naprzeciw między okna. Drzwi od łożka do garderob wygodnie umieszczą się i symetrycznie, iż te drzwi Pan wchodzący nie przechodząc przez wielkie apartamenta, może iść do mnieyszych swoich pokojów dla expedyowania swoich Interessow.— Drzwi te czyli wychody od łożka pokoju Paradnego pokryty bydź pod materyami ostaniaiącemi alkowę, inaczey zepsułyby porządek w meblach ustudze i Symetryi. Nadto między łożkiem a drzwiczkami powinno zostać mieysca na ieden stołek. Jedne takowe drzwiczki prowadzić mogą do pokoiku mieszkalnego, a drugie do tylnego Gabinetu oraz do komnaty [stolca] Angielskiego (108) i do Składu Papierow (144). Można także zrobić alkierz dla Służącego. z wychodem na gorę do entresolow.
Przy Apar: Parady powinien bydź przyłączony Gabinet do podpisywania Tranzakcyi – depeszow – a przy nim Kancellarya dla Sekretarza –

nych. Kompartymenta z lewey i z prawey strony będą podobne – Porządek Joniki może w nim panować, pośredni między innemi Porządkami oznacza spokoyność. Meble przyczyniaią się do cechy generalney.

75 Nad wszystkie Kolory, zielony naybardziey przystoi Pokoiowi sypialnym, pochodzi to od zieloności drzewow i liści, sen zdaie się w nich znaydować naywiększy Słodycze. Ramy obrazow będą pozłacane; ich iednak okrocie będą przecie mało mieć będą wyskoku ich członki i bez żadnych ozdob. Można przypuścić kilka obrazow ze smakiem umieszczonych, wielka iednak ich liczba szkodziłaby spoczynkowi.

Kolor biały czernieie i iest za smutny rownie iak kolor naturalny drzewa – czernieie zas od swiec, mnogości osob

76. Łożka mieć mogą rozne formy. Tak nazwane Polskie dopełniaią chęci swoią wytwornością, ogółem piramidalnym zakonczeniem w kopułę. Kutasy, Piora piękny sprawiaią Effekt; lecz umieć trzeba uproporcyonować te ozdoby do wielkości pokoiu, i zrobić ie stosownemi do wieku i możności Osoby, dla ktorey przeznaczone.

77 W małym bardzo używaniu są teraz Alkowy, iedne nie wygodne w usłudze kiedy się iest chorym, drugie że powietrze nie tak cyrkuluie, potrzeba że w nich pysznych tuszek stawiać nie można żeby ie było widzieć. –

159 Sier: Kiedy pokoy wypadnie wązki a długi, iuż go można gatunkiem Nyży ktora żadnych nieprzyzwoitości dawnych alkow mieć nie będzie, owszem ukroi długości pokoiu i zrobi go proporcyonalnieyszym. – W pokoiach Zabawy nyze podobne służyć mogą dla Muzyki. –
Gdyby się użyło Nyzow z balustradą chociaż w pokoiu sypialnym w Domu: wygody schodkow do nich się nie daie Około łożka postawia się kobierce – Łożka blisko drzwi dla ciągu powietrza nie stawiaią się. –

78 Łożka we Framugach mniey miały nieprzyzwoitości, nie miały iednak wszelkiey wygody; Garderoby ktore stawiano po prawey i lewey stronie źle się wydawały przy wspaniałości Pokoiow Parady, dla tego te urządzenia dla mniey ważnych Gabinetow zachować można –

79 Zawsze tedy lepiey łożko osobno stoiące przekładać należy

116 80. <u>Boudoir.</u> uważać można iako mieszkanie rozkoszy, w nim zdaie się rozważać o swych zamysłach lub się poddawać Słodkonnościom. Ważną tedy rzeczą będzie ubrać ie ze zbytkiem miękkości i smakiem. Proporcye Porządku korynckiego przystoią im. Galanterya od ktorey się w tym mieyscu nie można uchylić wymaga mass lekkich, okrocow mało wydatnych. Unikać trzeba iak naybardziey cieniow i swiateł mocnych, Potrzeba swiatła łagodnego dla czego okna gazami zasłaniać sztucznie w części można.

81 Przebiciow, powtarzań nie należy oszczędzać w Boudoirze, dla czego liczyć Zwierciadeł; uważcy iednak ażeby nie robiły przeważnego umeblowania pokoiu. Wielka ich ilość daie karakter smutny i iednostayny. Tak maią być rozrządzone aby między zwierciadłami dwa razy tyle zostało mieysca ile maią szerokości; te przestrzeni mogą być zdobione bogatemi i pięknemi materyami, w każdem ich obramowaniu zawiesza się obraz z wielkiemi kutasami złoconemi na sznurach iedwabnych przeplatanych złotem. Przedmioty obrazow czerpane być maią z bibli mitologii i z baiek przyiemnych et galans. Tryumf Amfitryty, Psyche Bożka Miłości, Venera i Mars będą stosownemi do mieysca.

Wszystko tu ma bydź wygodne, i wszystko się podobać. U-
żywanie i rozważanie zbliska przedmiotow staią się w pe-
wnym względzie obiektem pryncypalnym.
82. Połączony z budoirem garderoby partykularne dobrze
dobrane.
83 Jeżeli Okna są na wschod, dzien w nich będzie łagodnie-
szy, powinny mieć ile możności punkta widoki zaymu-
iące, w niedostatku piękney natury, sztuka zastępuie wypa-
da. Widok ogrodu partykularnego, drzewa sklepione, treliaż
Kasznik piękny effekt uczynią. Spiewanie ptakow, kaska-
dy dowcipnie zrobione etc: zdaią się wołać Miłości. Czasem
też słodki sen obeymuie zmysły nasze. Rozne statuy, Pom-
rańcze, mirty w wazonach sprawuią przyiemność. Girlan-
dy z Jasminu powoie uwieńczaią łożka ktorego czasą wdzię-
ki pomożą. Rozmaitość dobrana wydaie interessuiący obraz pię-
kney natury. Utrzymywać trzeba drzewa i kwiaty w świe-
żości odmieniaiąc podług pory roku.
84 Budoar rownie będzie rozkosznym kiedy części będą-
ca w głębi gdzie się łożko stawia będzie ubrana zwiercia-
dła, których spoienia będą okryte łozą drzewo rzezaną, i li-
ściami gdzie niegdzie przeplecioną i malowaną podług na-
tury, możnaby wierzyć że się iest w gaiku.—
85. Kominek może się zdobić bronzami złoconemi lek-
kiego rysunku, ktorego basis będzie biały żyłkowaty mar-
mur. Wszystkie inne marmury powinny bydź tey farby
by ktora się przykłada do świeżości, ozdoby i wspaniało-
ści tego mieysca.—
86 Naprzeciwko okna lub kominka robi się nysza dla
umieszczenia w niey łożka lub sofy. Nysza bydź ma na-
koło ubrana w same zwierciadła nawet i iey powała.
87 Alkowa czyli bardziey wgłębienie się o 10 do 12 stop
tym bardziey się uda że się w niei będzie coś w sobie
taiemniczy. Zwierciadła na około, kopułka symproporcyo-
nowana w srodku powały, łożko pod nią, całe od siebie
odosobnione ułożone po Polsku piękny skutek uczyni.
88. Kolor czerwony mebelow iest za twardy, żołty nie
iest przyiemny, Zielony byłby za seryo; biały tylko i nie-
bieski iest nayprzyzwoitszy będzie.
89. Meble, obramowania, zwierciadeł i barw będą rze-
żane i złocone, Podobające przyiemnie też ozdoby, uważać
tylko trzeba aby rzeźba była lekką i złocenie nie było na-
pchane, może bydź na niektorych ozdobach, na listewkach
szpta mieć może piękny biały kolor.
90. Sufit może wystawiać niebo pogodne mało obłokami
parą gołąbkow ulatuiących w powietrze szukaiących wo-
zu Wenery będą dostateczne.
91 Lamperye porcelanowe będą białe, ozdobiowania złoco-
ne iak szpta pokoiu.
92 Posadzka będzie w kompartymenta, w zimie ma-
tacami przykryta.

93 Za prawidło mieć trzeba nie oddalać się od Planów
okrągłych, ten kształt przystoi charakterowi mieysca, iest
poświęcony Wenerze. W rzeczy samey uważaymy ładną
kobietę iey obrysy są łagodne i pięknie zaokrąglone, muskuły
nie wydatne, panuie w niey przyiemna prostota i naturalna
94 Unikać trzeba Zwierciadeł wklęsłych lub wypukłych.–

126 ~~95~~ <u>Gabinet Toalety</u> iest mieyscem obrad gracyow, są proste
dowcipne, postawy lekkiey, zwinney, ni małey ni duzey, Nie-
pięknie zatem to powinno się stosować do ich przymiotow–
Porządek Joniki przystoi mu.

96 W Ogólności Gabinetom dawać można 12 stop szeroko-
ści na 15 do 16 Długości a 9 wysokości, należy zatem do na-
tury mnieyszych Apartamentow.– Mieć ma posadzkę, po-
wała z Podkapiem, ozdob z opieszdnioscią użyć można w Pod-
kapiu lekkich, gustownych.

97 Sciany maią bydź w lamperye wielkie pięknej formy
98 Unikaymy przepychu, gracye nie lubią okazałości tylko
szlachetną prostotę.

99 Oddalmy kąty proste w tey sztuce, korzystną rzeczą bę-
dzie zciąć kąty dla pomieszczenia w nich zwierciadeł.
Częsci koł udaią się dobrze, nawet lamperye zamiast zię-
ciow pasy mogą bydź zaokrąglane. Zwierciadła w ten
czas dadzą się w mieyscach oplastnich; ponieważ zaś
w ogólności te zcięcia są nie wielkie, wyłąbienia się ren-
forsemens na zwierciadła nie będą nieprzyiemnemi
maią tę korzyść że łagodzą ogół sztuki.– Drzwi komin-
ki nie powinny przeszkadzać położeniu toalety która
powinna bydź zwrócona od strony Wschodu. Nie byłoby
wygodnie żeby toaleta była w przestrzale drzwiow <u>enfilade</u>
ani blisko komina.– Wchodzić się zatem będzie do tego Ga-
binetu nie naprzeciwko okna, bo tam zwierciadło przystoi
lecz drzwi powinny bydź z którego z boków.–

100. Ozdobienie Kominka będzie z białego cukrowego mar-
muru, krokszTyny będą zaokrąglane Połka czyli wierzchnia
część komina będzie kształtu całego krokszTyn wymagać
będzie. Który może niebydź za nadto nizko, Nad ko-
minkiem będzie zwierciadło i naprzeciwko kominka, aże-
by się można widzieć ze wszystkich stron.–

101 Lamperye wielkie będą biało malowane, lub iasno
szaro, równie iak ramy zwierciadeł, członek tylko sty-
kaiący się bezpośrednie ze zwierciadłem można złocić–
Na ścianach w każdey tablicy Lamperyi zawiesić się
sztychy w gładkiey ramce złoconey. Te landszafty
dodadzą wesołości sztuce– Podokapie będzie nie nadto
wydatnem równie iak obramowania Lamperyi.

102 Można ustawić kwiaty w różnych wazonach, w in-
nych mieyscach bez obawy obciążenia Kominka. Przy-

nną rzeczą będzie w łazkach praktykować małe termy, gdzie a tych wazony pięknego obrysu. w których mogłyby być kwiaty w wodzie umieszczone dla utrzymania świeżości. Wazony mogą być z miedzi malowane kolorem lapis lazuli, ich zaś ozdoby złocone.—

103. Żelaźnica drzwi i okien lepiey polerowane i lakierowane, wydadzą się niżeli złocone, sznury dzwonków pleciona będą robić girlandy których białość i niebieska barwa będzie podstawą;

Chociaż Garderoby ostatnie tak mówiąc utrzymuią mieysce w rozporządzeniu Planu, za pomocą nich iednak pokoie Zabawy Paradne nabieraią piękności wygody i prędszey usługi sługących—
155 W ogólności pod imieniem Garderob rozumieią się małe pokoiki postronne, Gabinety ubioru, Merydieny — Mieszkania sługących mieysce stołowe, na suknie bieliznę — Na pieniądze srebra papiery tytuły. — mogą być czasem w Antresolach.
W Garderobach powiększey części powinny być kominki piece Kommunikacye pokoiów paradnych z Garderobami są przyczyną że tym ostatnim form regularnych dadź częstokroć nie możemy w tym razie trzeba umieć profitować z nieregularności, mieścić szafki na naczynia i inne rzeczy do ochędostwa i potrzeby sługą

130 ~~124~~ <u>Garderoba na Suknie i ubiory</u> będzie tuż przy Gabinecie Toalety lub przynaymniey nie daleko. Mieysce to będzie otoczone wielkiemi szafami dobrze zamykanemi, z półkami i wieszadłami. Powinna być wystawiona na Północ światło w nich będzie iednakowe, materye pióra, futra &c. lepiey się utrzymuią. Insekta uciekaią od takiey postaci nieba — Kominka się nie daie, dym mógłby szkodzić i przenikać przez szafy iakokolwiek szczelnie zamykane. Posadzka kamienna lub marmurowa niżeli drewniana być ma dla tego że robactwo nie znaydzie schronienia. — Wysokość takich garderob będzie 9 stóp dostateczna, będzie suffitowana, ieżeli się da Podokapie może służyć za umieszczenie szaf. We środku postawi się stół okryty Kobiercem tapiseryi na którym by można suknie i materye rozwijać &c: Stołki lepiey będą słomiane niż trzcinowe, nigdy materyalne dla robactwa. Drzewo stołkowe z drzewa akacyi.

O Garderobie Bielizny niżey mowa będzie.

132 ~~125~~ <u>Garderoba ochędostwa.</u> Nie powinna być daleko od pokoiu Sypialnego i Gabinetu Toalety — Posadzkowana kamieniem, suffitowana z gzymsem ieżeli tego chcemy. W kątach stać będą stoliki na różne wazony ochędostwa, wody pachniące inne ingredyencye. — Mogą w niey być szafy z półkami.

106 Co się tyczy stolca ten ma być we framudze w iedynym boku wyłącznie umieszczany.

107. Ta Garderoba może być ogrzewana trąbami prowadzącemi ciepło z pieca poblizkiego. Światło mieć powinna od Północy. Czasem wypada się kontentować światłem przychodzącym z ponade drzwi ieżeli inaczey nie można. Nadto drzwi mieć powinna wychodowe, ażeby usługa nie odbywała się przez przyzwoite pokoie; malują się wszystko biało lub szaro. — Każdy zakątek mieć powinien swóy użytek lub dla ułożenia serwet, lub zrobienia małey fontanny z muszlą marmurową.—

133 ~~126~~. <u>Gabinet Angielski.</u> ma wiele wspólnego z Gabinetem Ochędostwa — Koryto marmurowe przyimuie materyą, która natychmiast spłukaną bywa iak się podniesie stępel znayduy w spodzie zastawkę szczelnie przylegaiącą i zatrzyma kurek przez co woda w obfitości spada na koryto i zabiera z sobą co napotka to iest gówno. Jest oprzeć

159: Względem zaś kanału z góry to zachowane być powinno żeby nie był z cegły, bo materya zgryźliwa i wilgoć od niey niszczy się pomału i mur aż na wylot plami, kamień nawet niektóry się ey nie wytrzyma, nayłepiey aby marmurem polerowanym wyłożone były, a ieszcze lepiey fosztami dębowemi.—

inny kanalik mnieyszy ktorym wody wytryska do ob:
mycia się kiedy potrzeba. Umieszcza się na ten koniec po:
spolicie wodozbior w Antresolu, Delikatność wymaga
w zimie wody ciepłey dla tego kładzie się w wodozbior
cylinder ogniem napełniony. Z tegoż wodozbioru idzie ma:
ła fontanna do mycia rąk, ktorą trąba wypuszcza się
zewnątrz. Stolec nigdy naprzeciw okna bydź nie ma, lecz
z prawey lub lewey strony pospolicie bywa we framu:
dze □ w planie, po każdey stronie są połki na białą bie:
liznę. W wysokości stolca iest mała szafka w ktorą się
kłady dzienne wrzucaią. Zabudowanie w ktore się wkłada
bielizna na połkach i wody pachniące, konery się pospoli:
cie wyworzeniem uwinionym wazonem z perfumami
Sztuka ta bywa posadzkowana kamieniem lias czasem zaś
marmurem; suffitowana z gzemsem – bez ozdob żadnych.
Lamperye maią bydź proste i massiv. z tablicami wyska:
kuiącemi lub wklęstemi; zwykło się ie malować w sposobie
marmuru, gładzić i pokostować, co iest trwalszym niż
marmurkowanie gipsem. Stiuc nie iest iednak tak pięknem.
Można iescze Dekoracye te robić z Gipsu, uważnie iednak
trzeba krawędzi ostrych nie zostawiać dla mocy. – Można
iescze mury tego Gabinetu malować. – Okna bydź ma:
ią od Połnocy, ażeby odor mniey się czuć dał –.

Na południe maią mieć otwory Łaźnie

136 ~~109~~. **Łaźnia.** potrzebuie Przedpokoiu, sali przeznaczoney
na kąpiele osobki, małego pokoiku Sypialnego, i kilka gar:
derob partykularnych.

136 ~~137~~ ~~110~~. **Przedpokoy Łaźni.** następuie po Konglarzu i pro:
wadzi do Gabinetu Łaźni, Angielskiego, i kilku garderob słu:
żących do wychodu degagement, do Schodow międzypiętra,
gdzie iest wodozbior, i gdzie się daią mieszkania dla poko:
iowek. Podłoga bywa kamienna, suffit z gzemsem, wo:
gólności okłada się lamperyami wielkiemi, i malować pra:
wo, może bydź na iakiekolwiek światło wystawiony. Da:
ie się w nim piecyk z ktorego trąbami rozchodzi się ciepło
do garderob Gabinetu Angielskiego i Łaźni. –

137. 111 **Łaźnia** Dzienna wchodzi do Łaźni. Tu więc iest miey:
sce rozweselenia iey kroiem Łaźni, i iey urządzeniem. Pro:
porcya w niey ma bydź Korynckia, iako wymagaiący wy:
kwintności i lekkości, trzeba dać nich swoiemu planowi
światło ma bydź piękne nie pocieszaiące go całością o:
kien, iedno iest dostatecznem naprzeciw Wanny; wystawio:
na ile można bydź powinna ku wschodowi, oknem wi:
dać bydź powinno drogę drzewną zakonczoną gaikiem
gdzie sztuka rozwinie to co ma naypiękniejszego. Myśli
w kąpieli się smutne należy ie rozweselić.

112. Wanna tedy będzie położona tak aby można prześlo:
wać z punktu pięknego widoku. Jeżeli gdzy zdarza się za:

brania przychoda swiatła wielkiego, do ptaki należeć
będzie podniesić ie że smakiem.

113 Wanna nie powinna bydź bezposrednio położona
na posadzce, trzeba ią wgłębić tak aeby nad ziemię nie
zostało naywięcey 8 do 9 cali, przez co przystęp się będzie
wygodnym. Lepieyby może nawet było ustawić wannę
na srzodku pokoiu niżeli w nyszy, usługa byłaby łat-
wa. Trzy zwierciadła naymnieý w łazni bydź maią
w każdey scianie iedno, Kominek zaś zwierciadła tak
naymniey spuscić wypada aeby się widzieć można ze
wszystkich stron, wysokość Kominka pod sztorcem nay-
więcey 15 cali bydź ma, szerokość zaś między węgarami
2½ stopy. Biały żyłkowany marmor naylepiey służy
na węgary kominka i na posadzkę, może bydź malo-
wana w en berceau de treillage tak żeby będąc w kąpieli
było się otoczonym iasminem i powoiem. Łatwo by było
w Łazienkach pans zrobić kaskady któreby się powtarzały
zwierciadłami, a które swoim szmerem robiłyby przyie-
mną kąpiel i mnieyszy samo.

114 Forma Łazni może bydź 8 kąt, sufit malowany
w niebo, coby robiło czaszkę niebieską nad ogaieniem
iak wyżey się powiedziało, kilka ptaszków mogę ulaty-
wać w powietrzu. Chcemy żywszego widoku, dobrzeby było
praktykować klatkę nie wiele wyniesioną w całey szero-
kości okna z ptaszkami, tych ruch i świegotanie przyczy-
niłyby się do roztargnienia zmysłów. Gdyby się iednak
chciało bydź w spokoyności możnaby nad wanną po-
stawić baldachin lub Łoże Polskie z oponami białemi
Lecz Dyanna przebiega czasem lasy, wtedy firanki takie
można zrobić niebieskie, wszystko należy przewidzieć
co przystoi blondynce nie przystoi brunetce.

115 Drzwi będą dubeltowe, tak się urządzą żeby iedne
były zamknięte kiedy się drugie otwieraią. Jeszcze raz Dy-
ana iest w kąpieli nie trzeba aby ią ralu Akteon nadszedł.

116 W Przyozdobieniu Łazni daley iść możemy, bo dla czegoż
by nie można wyrazić groty wspaniałey Amfitryty pokazuiąc
bogactwa morskie. Dla czegoż nie udać iednego z pokoiów
wewnętrznych Pałacu Neptuna, skąd rzeczy Interessuią-
cych możnaby w nich połączyć. Zwierciadła ukośnie
postawione odbiiałyby pary słupów któreby były funda-
mentem ozdoby: wspaniałość pięknych i bogatych prze-
biciów sprawiłaby naywiększy effekt.

117 Wóz Panuiącego Morzem służyłby za wannę, był-
by zaprzężony morskiemi końmi któreby nozdrzami
wodę wytryskały formuiąca strumienie dobywaiące się
z pomiędzy skał, a którychby srebrne bałwany upinowa-

tyle widoki, wierzyłoby się można że się iest nigdzy prow:
zanie. W reszcie wanna opatrzona byłaby kranami wo:
dy ciepłey i zimney dostarczaiącemi, iak iest w zwyczaiu.

118 Chcemy więcey wzbogacić tę kompozycyą, przyday:
my szczególnie ptaków, ożywimy go. Ustawmy zewnątrz
naprzeciw okien kilka ptaszników, zaplantujmy drzewa,
zrobimy terassy, rozmaite posadzimy zioła wodne,
muszle, ślimaki. W niedostatku natury gaza srebrzona
może zastąpić kryształ wód, szmer zaś ich naśladować
innym iakim można sposobem. — Artysta może rozgrza:
swoią Imaginacyą nauką obrazów, landszaftów, i deko:
racyi teatralnych.

119 Uważaymy nadewszystko łatwość w usłudze i nie
opuszczaymy nic co by się mogło przyczynić do wygody.

120 Kąpiele podobne powinny mieć pierwszeństwo nad
Kąpielami rzecznemi —

121 Gdyby przyszło zrobić proiekt naśladuiący Kąpiel
Dyany, równie przyiemnie Kompozycyę możnaby wy:
stawić. Możnaby przypuścić i udać rodzay wyrębu zro:
bionego z różnych drzew zawsze zielonych, wonnych, po:
mieszanych z krzakami różanemi, powoiem, pomarań:
czami których skrzynie byłyby w części ukryte przez róż:
ne rośliny z wazonów niskich wychodzące.

144 122 <u>Izdebka Łazienkowa.</u> Wchód do niey będzie przy
Łazni, powinna bydź zamykana dubeltowemi drzwiami
tak iak Gabinet Kąpieli, nadto ze wszystkich stron obwa:
rowana. Miejsce to nie iest wielkie, podłoga bydź ma
z iedney sztuki kamienney wydrążoney nieco środkiem
tak ażeby woda nalana mogła spłynąć sama zewnątrz
za pomocą trąby z klapą. Światło nie powinno przy:
chodzić tylko z iednego otworu bayu nie bydź iednak za
słabe, zwyczaynie światło naylepsze do tego. W głębi ma
bydź koryto do którego woda lać się będzie dwoma kra:
nami ciepła i zimna opatrzonemi kurkami. W kątach
mogą bydź stoliki marmurowe na bieliznę perfumy
w niszy będzie jeszcze stoliczek do usługi i roboty, Dno
Niszy które iest □ i naprzeciw okna może w sobie mieścić
zwierciadło w ramach nie złoconych, bez rzeźby. Obwód murów
należy wymalować w marmur z tablicami i kompartymen:
tami. Odsadzka powinna zachodzić nad kamień podłożny
wiarcey w krótkim czasie wszystko zepsutem byłoby przez
wodę którą w obfitości leią w Izdebce; Ciepło będzie dochodzić
z pieca w Przedpokoiu za pomocą rur, Uważać trzeba wył:
dem rur ażeby szły w górę przynaymniey 2 cale na sążeniu
im więcey będą podniesione ze strony Izdebki tem lepiey cie:
pło dochodzić będzie, przeciwnie gdy chcą prowadzić ciepło
przez poziome lub spuszczone rury, wiele się utraci bo zimno
w połowie stanowić masę.

146 123 <u>Pokoik Sypialny Kąpielny.</u> będzie bardzo simple
niewielki i z umiarkowanem światłem. Widok zachodu
Słońca przystoi mu; w tym to mieyscu potrzebne są opony
gazowe; ich skutkiem będzie ze zrobią lekkie światło demi-
jour tak potrzebne i usypiaiące.
124 W tey sztuce przestać należy na czystości, nie płochego
żadnych ozdob; dosyć będzie lamperyami wielkiemi zasło-
nić ściany umalować iasnoszaro. Kominek z białego mar-
muru, łożko teyże barwy! Alkowa w nysze przystoi temu
mieyscu zdaie się że sen więcey w niey zaśnie. — Nadto
zrobią się z każdey strony Garderobki — Pokoy ten będzie po-
sadzkowany i suffitowany z gzemsem nie wiele ozdobnie
maiącym tak żeby się zdawało że wszystko iest zrobione
żeby na się żadney nie zwracało uwagi — Proporcyi Sofi
kunsztowney użyć tutay możesz, ono charakter przysobi mu
kilka zwierciadeł możesz dać — Prostota i iednostayność
sprawią ziewanie a potem sen
148 125. <u>Garderoba Kąpielna.</u> służy dla pomieszczenia
w niey wszystkiego co do Łaźni należy, w niey kładą się
suknie i bielizna w czasie kąpieli, służący oddalaią się
tutay kiedy nie są potrzebni — W garderobie takiey pano-
wać powinien porządek naywiększy —
126. Potrzebny tu iest kominek do ogrzewania bielizny,
szafki z połkami, kołkami, stoł okryty materacem, kil-
ka stołków. Sztuka ta będzie suffitowana, posadzka
kamienna, na około lamperye wielkie, szaro malowa-
ne, tak iak drzwi, okna, szafy.
148 127 <u>Garderoba ochędostwa.</u> Dosyć esmy o niey wyżey
powiedzieli mowiąc o pokoiach Sypialnych Parady.
128. Co się sztuki należące do Apartamentu Damy,
przydać iescze trzeba że nad niemi iako nie wiele
potrzebuie mniejszemi wysokości robią się pokoiki w
międzypiętrze, ktore są przeznaczone dla panien poko-
iowek; każdey potrzeba dwoch pokoiow z kominkami
a trzeciego Sali wspolney do roboty z piecem. Można
by ieszcze do tego dodać dwie sztuki iedną dla Panny robo-
tney i dla Garderobiany. Wykalkulują tak schody aby
kommunikowały do Garderob i do Pokoiu Sypialnego.
149 129. <u>Izba na bieliznę.</u> nie ma bydź odległa, iest to wielka
Izba otoczona szafami z połkami. We środku wielki
stoł. Mieszkanie kobiety trudniącey się bielizną ma
bydź tuż obok. Mieszkanie to składać się będzie z trzech
pokoiow z kominkami i z 4 do roboty pospolitey z pie-
cem. — Pokoie te będą czyste wygodne światłe i dobrze
z sobą połączone. —
130 Nie potrzeba ażeby w środek Apartamentow dochodził
szelest i robota w tych zakątkach odprawuiąca się. Bliskość
iednak tych sztuk pryncypalnych potrzebna iest dla usługi

Może bydź w międzypiętrze

rownie iak iedna pokoiowka na podworzu. Podobne Apartamenta są przeznaczone dla Pani.—

131 Jezeli dla woyskowego ma bydź Apartament attrybuta bydź w nim powinny Marsa, ieżeli dla Osoby Magistratualney, Temidy — W pierwszym razie w ozdobach wiele ma bydź członkow prostych mało krzywych;

132. Apartament bogacza oznaczać powinien bogactwo i rozrzutność, i przepych w ozdobach i złoceniu, iednak stopniami postępować trzeba aż do naydystyngwowańszych pokoi — Byt podobnego Apartamentu mało co powinien bydź odmienny od Apartamentu Pani co do rozporządzenia przepych w bogactwie będzie ich różnicą.

133 Apartament Wielkiego rossi ma cechę szlachetności i okazałości —

134 Apartament przeznaczony dla Dworzanina lub Urzędnika potrzebuie obszernych pokoi. Małe detale powinny bydź wykluczone równie iak drobne obiekta, z bytku uniknąć potrzeba.

135 Apartament Prałata ma bydź tak iak Osoby Magistratualney, attrybuta mogą bydź inne i ozdoby. Niepotrzebny w nim będzie oczywiście Gabinet Toalety ani buduar, lecz za to można porobić tylne Gabinety, Modlitewnie. Każda Sztuka Apartamentu Prałata powinna wzbudzać pobożność i respekt. — Ozdoby w nim nie maią bydź nadto suto byłoby to grzeszyć przeciw aktu litości charité, gdzie dochody chwalebniey użyte bydź mogą.

136 Apartament Ministra będzie podobny iak Apar: Wielkiego; powinien wystawiać swego Pana, iego powagę, możność, dobrą wolą, przyiemność, chęć uymowania sobie ludzi, sentymenta czułe i godne ludzkości. Te uczucia znaydziemy w swiatłości okrąców, ich dobrey proporcyi, harmonii, ogole mass, i wielkim świetle.—

156 ~~137~~ <u>Gabinety.</u> Wyłożyliśmy to co należało do Apartamentu Pani Domu, mowiliśmy o przedpokoiach i że pierwszy z nich powinien bydź wspólny i do Apartamentu męża, uważemy na moment że podług tego pierwszego przedpokoiu sztuki biorą nazwisko Gabinetów których trzeba dwa przed Gabinetem pryncypalnym; są pospolicie poradzkowane i sufitowane z Podokapiem; bogactwo powinno w nim stopniami postępować; pospolicie te Gabinety maią w około lamperye poręczne, reszta iest w materye z iedney sztuki ubrana z kilkoma obrazami —

138. Kominki będą z marmuru, ze zwierciadłem na wierzchu — Posadzka drewniana. — W każdym Gabinecie bydź powinno biuro; w drugim zaś Gabinecie Lustro.

139 Czasem wielki Sallon może zastąpić mieysce pryncypalnego Gabinetu — Lepiey zawsze zrobić sztukę osobną. — Dobrawszy co iey przystoi.

158 ~~140~~ **Wielki Gabinet.** Swiatło w nim ma bydź łagod-
ne dla tego powinien bydź od Wschodu. Miejsce to może być
posadzkowane, ieżeli zas chcemy bogactwa i nieoszczędza-
iący wydatków kompartymenta z drzewa kosztownego lub
en ebenisterie przystoią mu; w czasie zimy podłoga nakryta
tą materacem. — Powała będzie z Podokapiem złoconym i
wycinanym w rzeźbę. Rownie przystoią temu Gabinetowi
Lamperye porzeczne w około z kompartymentami. Piękne
obrazy mogą zdobić ściany byle z wdziękiem zawieszone.
Kominek będzie z marmuru białożyłkowanego ubrany
w bronze złocone. Swiecznik mogę bydź w kątach poko-
iu, nad kominkiem zwierciadło.
141 Drzwi będą w przestrzale drzwi przedpokoiow; iednakowoż
ponieważ potrzeba ażeby osoby znayduiące się w Gabine-
cie nie były za bardzo widzianemi kiedy się drzwi otwie-
raią, powinny się dawać z iednego końca i podwoyne
tak urządzone ażeby wychodzące nie znaydować się mię-
dzy niemi iak w ciasnie, ozdoby ich będą rzezane w ciało
kach; Gust powinien dyktować wyprowadzenie nadedrzwi
można tam dadź obrazy lub płaskorzeźbę. czasem
wierzch futryn chambranle z skagarzem i Podokapiem są
dźwigane krokztynami pokrytemi liściem akantu. co-
garżowanym nawet można dawać ozdoby. — Zaleczy Gn
roulements udaią się tutay dobrze: — Podokapie i futry-
ny będą proporcyi korynckiey rownie iak cały pokoy
którego ogół będzie malowany en blanc de Roi, ich zas gzem-
su wycinane i złocone.
142 W tey sztuce będzie biuro ze swemi przynależytościa-
mi i kilka szaf zgubionych w lamperyach. na papiery.
Sztuka ta nadto powinna mieć za sobą tylny gabinet
i Gabinet na papiery. do ktorey potrzeba garderoby
i wychodu degagement.

na Gabinety dla nauki potrzeba żeby okna były na wschod dla wschodzącego słonca.

161 ~~143~~ **Tylny Gabinet**, iest zdrobniałym poprzedzaiącego
nie powinien bydź wielki, i wysokości przyzwoitey, tym
sposobem dwoiaką odnosi się korzyść. Można nad nim
zrobić Międzypiętrze na skład papierów, do ktorego wcho-
dzić się będzie ukrytemi schodkami ze drzwiami w lampe-
ryi zgubionemi, lub w przechodzie zrobionemi. — To między-
piętrze poświęcone iest spokoynosci i robocie Pana, nikt tam
nie ma wchodzić. Starać się trzeba o wyposadzkowanie
go i wysufitowanie z gzimsem, z niewielką rzeźbą; Ko-
minek z białego marmuru żyłkowanego z zwierciadłem
lamperye porzeczne biało malowane tak iak reszta nawet
prawie Gust mebłów biało; żadnego złocenia; biuro z drzewa
pięknego, schowanie na papiery w biurze; kilka stołków
dwa krzesła i cała umeblowanie.

Kominek kryiy naprzeciw okien dla swiatła padaiącego

162 ~~144~~ **Skład Papierow** Serre-papier iest sztuka gdzie

Sekretarz, składa papiery potrzebne do roboty dzienney, przy puszcza się, że iest osobny Gabinet na Archiwa, na gdzie są tytuły i inne ważne rzeczy domowe. O tych mówić się będzie niżey gdzie będzie rzecz o mieszkaniach Officyalistów. Posadzka w tym pokoiu bydź ma kamienna z przyczyny robactwa. W około ustawia się szafy z oknami podwóynym kluczem. Suffit z gzemsem wieńczącym szafy; żadnego kominka kłaść nie można, dla niebezpieczeństwa, stawi się ieszcze stół pokryty Kurdybanem, kilka stołków.

162 ~~146~~ __Garderoba.__ o tych iuż śmy mówili wyżey mówiąc o garderobach obywatelstwa, ta niniey wymaga wymysłu.

163 ~~146~~ __Sionka.__ o którey mowa powinna prowadzić do iakiego pokoiu większego iako np do Sali, lub inney sztuki maiącey bezpośrednią kommunikacyą z pokoiem sypialnym. Że sionki są koniecznie potrzebne dla większey spokoyności osob, – wiemy, że w bardzo wielu domach są zmyślone wychody, za pomocą których możnaby myśleć żeś wyszedł z domu, tymczasem gdy iesteś zatrudniony. Pokoy sypialny będzie w bliskości, i wszystko będzie sposobnie urządzonem do wygody właściciela. –

147 Po podobnych Apartamentach, nadewszystko przeznaczonych dla Prałata, Ministra lub Urzędnika, życzyćby sobie można żeby następowała biblioteka. Sztuka ta iest ważna, nie przystoi bowiem mieć swoie książki rozrzucone, a czasem pomieszczone w szafach przedpokoiów bo nie przystoi mieć w nich swoy gabinet roboczy, w tym nie miałbyś spokoyności potrzebney – Za prawidło mieć można nigdy w te mieysca z ogniem nie chodzić gdzie są książki.

164 ~~148~~ __Bibliotéka.__ Charakter iey bydź powinien szlachetny i seryo. Proporcya Dorycka przystoi mu, wystawienie iey na północ iest naykorzystnieysze, ponieważ smutne bywa światło z tey strony lecz iest iednakowe, robactwo nie lubi tego położenia. Okna kubiczne psuć mogą Symetryą, bo dawać ie z przeciwległey strony byłoby umnieyszyć sobie mieysca, powiększyć kosztów. Dla zapobieżenia temu czyliżby nie było lepiey oświecać biblioteki z góry lub za pomocą latarni, lub kopuł sztucznie urządzonych. – Części te mogą bydź □ lub okrągłe na wzór Sal Antycznych. Kwadratowe i mieszaniny zdaią się mieć w tym razie pierwszeństwo. Uważać trzeba ażeby słońce nie padało na szafki. Piękne obicie krzywe poczynaiące się w spodzie gzemsu wieńczącego szafki unoszą mogą rodzay attyku robiącego piękny skutek ieżeli sklepienie idzie w ciąg gdzieniegdzie może będzie przesklepia z szczytnemi: Może by ktoś ~~rozum~~ powiedział że ten gatunek

ozdoby wymaga wielkiey wysokości powały, prawda: lecz
nic nie przeszkadza tymczasem aeby w wysokości 8 do
9 stop nie zrobić galeryi sztucznie zawieszoney do ktorey
wchodzić się będzie małemi schodkami w szafach ukry-
temi lub między szafami i murem, lub w samey grubo-
ści murów, dla czego w stawianiu zrobią się wydrążenia
des vuides tak iak dla okien. Za pomocą tey galeryi łat-
wo można będzie dostać wszystkich książek nie wcho-
dząc po stopniach wysokich i niebezpiecznych czasem po-
dług potrzeby przystawiać się mogących, krzesełko podo-
bne o 4 lub 5 stopach wysokości może służyć dla ksią-
żek w szafach ułożonych. Co się tycze szafek w galeryi
te nie powinny mieć więcey nad 6 stop wysokości. – Po-
dług tych proporcyi wszystko ogół będzie szlachetnym i wspa-
niałym; używanie książek będzie wygodnem. Między
każdą szafą i drugą można umieścić iakie popiersie
wielkich ludzi na gaines z napisami. Ta przezorność
zapobiega pytaniom czasem naprzykrzonym.

149 W cały długości biblioteki będą ustawione stoliki
pokryte kilimami, między szafami. Odległość szaf od siebie
będzie naymniey = 3 stopom. Możeby także nie było od rzeczy
mieć małe gabineciki dla osob ktorzy zdaią się nie modz
dać tonu swym myślom kiedy nie są sobie samym zosta-
wieni; nie potrzeba tylko stoliczek i krzesło w tych miey-
scach postawić; półeczka w wysokości porzęczy byłaby
w nich iescze potrzebną dla położenia kilku książek,
i nie zaymzątania stoliczka.

150 Globy ziemskie i niebieskie mogą się mieścić koniecz-
nie w bibliotece.

151 Lepiejby było posadzkować Bibliotekę kamieniem
niż drzewem. Dla zimna iezeli iest, można pod stolika-
mi posłać kobierce. Kamień w tem dobry iest że nie
wiele miewa kurzu, i nie gnieździ myszami szczurów.
Chłod panuiący oddala insekta. Dla większey doskonał-
ości drzwi powinny być od Południa poprzedzone pri-
pokoiem, naymeniey drzwi okno od Połnocy. Te dwie czę-
ści mogłyby się ozdobić iak naysymetryczniey, i Biblio-
teka mogłaby być wygodniey przewietrzana. Drzwi mo-
głyby być iak zowią żelazne, równie okiennice okna, tym
sposobem zapobieży się przeciw ogniu.

Niektorzy obieraią na Bibliotekę stronę połnocną mowią że książ-
ki nie tak się psuią niżeli na wschod.

168 Gabinet przyległy Bibliotece. iest to mała Bibliote-
ka gdzie się składą nayrzadsze książki, manuskrypta par-
tykularne i inne obiekta których na dyskrecyą całego świa-
ta zostawić nie wypada. W tym mieyscu iescze składaią
się iescze nowe książki iescze nierozgatunkowane, wreszcie
co się mowiło o bibliotece tu można przystosować w ogolno-
ści. – Swiatło przychodzące z gory lepszem iest od światła

okien porzecznych, dla tego dobrzeby było w około dać szafy 6 stop wysokie, wciąż przy sobie, uwieńczone gzymsem małym i cokołem na którym w małych odległościach posta wią się wazony bronzowe i inne ozdoby kosztowne. Z nad nich przychodzić może swiatło

153 Suffit będzie albo biały lub malowany w niebo z Appolinem i Muzami.

154 W srzodku postawi się stół na dwoch nogach żelaz: nych pokryty materacem zielonym. Ten kolor iest przy: iacielem oczów, stołki pióra kałamarz papier dokończą umeblowania.

155 Możnaby oprócz tego dadz tylni gabinecik na skład książek przychodzących. Sztuka ta będzie sklepiona z żelaznemi drzwiami i okiennicami — są to srzodki któ: rych nie można dosyć zalecać gdzie są papiery.

170 ~~156~~ Gabinet Medalow i Starożytnosci. będzie prosto kątny iak 2 : 3. z posadzką drewnianą i suffitem. Swiat: to będzie od wschodu. Szafki maią być pilnie dobrze usta: wione z firankami. Wpośrzód wzdłuż scian pomieszczą się stoliki marmurowe białe na bronzy i inne kawałki. Ogoł będzie w Porządku Dorykim. rownie iak okna drzwi nieozdobne i inne okrągi.

Galeryom obrazow daie się A naymniey naywięcey zaś 7 razy szerokosći na długość — Dla galeryi okna od połnocy dla swiatła ie: dnakowego — To swiatło prosto z nieba spadać nie zaś kradzionem być powinno, dla effektu obrazow.

171. Gabinet Historyi naturalney. formować powi: nien pilnie gallerya, możeby sobie życzyć należało aby swia: tło przychodziło z gory albo przynaymniey z nad szafek w koło ustawionych. Ozdoby szafek chociaż podobne do siebie na pierwsze wejrzenie okazywać powinny co w sobie mieszczą. Szafki będą z połkami rozney wysokosci. Okna szafek być maią z wielkiemi szybami. Spodek tych szaf w wysoko: sci poręczney występować ma o 6 lub 7 cali, i pokryć się marmurem białym tak dla stawiania obiektow, iako też dla dania niektorym więcey placu z przyczyny ich obfitosci.

158. Posadzka będzie kamienna, powała suffitowana, o: goł będzie Porządku Joństkiego. Miejsce to poswięcone nat naturze ktorey cechą iest prostota szlachetna, pilność bez sztuki. Obok Gabinetu tego można mieć drugi mnieyszy służący za skład, lub za mieysce roboty gdy coś potrzebo: wać będzie reparacyi.

172 ~~17~~ Gabinet Machin. w tymże guście będzie co poprze: dzający — Porządek Dorycki służyc mu będzie iako surowy Surowość iest skutkiem reflexyi ktora przecechuie to mieysce —

Otoż są wszystkie części należące do Biblioteki.

173 Pokoy iadalny. tak rozporządzić trzeba aby, weso: łość, swieżość, żywe kolory i charakter pilney młodości stano: wiły ton ozdoby.

Blondel Pokoy Jadalny nie powinien być w rzędzie głó: wnego przestrzału apartamentow żeby nie maskowała cho: ciażtylko na kilka godzin pilney kommunikacyi pokojow. Wysokość gzemsu dać żeby = 1/7 wysok: Pokoju, Lampy nie mogą być białe malowane ozdobione rzeźba —
Pokoy Jadalny nie powinien być oraz nigdy przepo: łowiony ... zrobił w przystadzie.

161 Drzwi będą na zachod poprzedzone przepyszną sztuką zastawią się stoły podług symetryi i podług usługi. Swia:

tle będzie od wschodu, okolic z tey strony Konceyc się
powinny widokami nayprzyiemnieyszemi. Parterami
gaikami, wodotryskami, kaskadami upięknim się godzina
obiednia, wieczor dekoracyą odmienić należy; Lustra pa-
iąki, swiecznikı zastępią blask i piękność natury; prze
pomnożenie ich w zwierciadłach, pomnożą się i bogact-
wa i sprawią podziwienie. Ktoś zna effekt swiatła
i ktoś korzysta z tego; iey tryonf iest nasladować piękny
i młodość Nieby. Humor iey coraz stać się weselszym,
przyczynia się do rozkoszy ogołu.
162 Sala Jadalna będzie w Porządku Jonskim; iey wiel-
kość stosowną bydź ma do liczby osob maiących się przy-
tąc, lepiey niech będzie za wielka niż za mała, wygod-
nie sobie należy siedzieć przy stole, i usługa bydź powin-
na łatwą. Długość iey ma bydź stosowną do szerokości
dać iey wypada przeciągłnią z □ pe rokości na długości
163 Zamiast narożnikow można użyć dla pomieszcze-
nia zwierciadeł, powtarzanie objektow szczęśliwie udaie
ie się przez nie ieżeli są ułożone podług prawideł sztu-
ki. Pod temi zwierciadłami postawią się wanienki mar-
murowe białożyłkowane dla płokania kieliszkow, i dopły-
wania wody czystey która w lecie spadałaby w kształcie stoż-
ka lub kaskady, a którąby czyniąc tysiączne formy, do-
dawałaby swieżości w każdym zakątku nayrozkoszniey-
szy. W zimie, uniknąć trzeba tego coby sprawiało wil-
goć nieprzyiemną, i kontentować się małą ilością wody
wytryskuiącą z dziobow lub pyskow iakich zwierząt wo-
dnych.
164 Okna ze strony długości nie mogą tylko się dobrze
udawać będąc obrocone na Połnoc i Południe. Podwoyną
korzyść mieć można z tego położenia, można albowiem
to lub owe otworzyć podług pory czasu. Żaluzye ruchome
przyczynić się mogą do utrzymania chłodu w lecie, okien-
nice materacowane, dla ciepła w zimie szczelnie zamy-
kaiące się. Można mieć ieszcze ciepło za pomocą rur
i innych piecow.
165 W głębi sali stawia się piec pięknego kroiu w nyszy
sztucznie ozdobney stosownie do mieysca. Z przeciwney
strony ustawi się stolik buffetu także w nyszy podobney
który służyć będzie tak iak piec za piedestał Posągow bę-
-dz w Nyszach postawionych. Tu Hebe, tam Flora; Posągi
ludzi nie dobrzeby się udały, wypada dać pierwszeństwo
objektom przyiemnieyszym; nie surowości ani sporu, przyie-
mność i zabawa nie chcą przymusu, wszystko oddy-
chać powinno wolnością i ukontentowaniem.
166. Zdarzyło nam się widzieć czasem Piecyki umieszcz-

czone w kłodach słupów, słupy zas same miały wskroś
otwory któremi dym odchodził, oraz służyły za ozdobę we:
wnętrzną: w takim razie wypada aby naokoło panował
Porządek Budowniczy przyzwoity do rodzaiu Pokoiu —
w Międzysłupiach stawiaią się Posągi, Płaskorzeźba Me:
dale wspinaią się nad Rzędą; nakoniec ta sztuka przyi:
muie na siebie nayprzyiemnieysze ozdoby; może być
wykładaną marmurem; lecz ponieważ exekucya staie się
trudną dla wielkich Kosztów; kontentować się wypada
Marmurkowaniem, z kompartymentami tablic i obra:
mowaniami architektonicznemi. W niedostatku Mar:
murkowania, można wszystko malować w marmur
polerowany i pokostowany. Marmur biały zytkowany
udaie się dobrze, żywego koloru powinien mieć przestrzen:
stwo. Figury będą białe. Kolor mebłów będzie stosow:
nym do koloru marmurów.

167 Naywiększą ozdobą są marmury, naywiększy czy:
nią effekt, nayprzyięcey w trzech gatunkach można go użyć.

168. Porządek Joński zdaie się przystawać Pokoiowy Ja:
dalnemu, od niego więc oddalać się nie trzeba w ozdobie
ogułu —

169 Sala przyimuie tysiące przyozdobień rozmaitych, lam:
perya w ścienne można ią okrywać wielkie przedziały
zamykaiąc w ramach ozdobnych, czasam zamiast tego mo:
na zawieszać obrazy.

170 Jest przystowie że żeby ~~obiad~~ uczta był przyiemnym nie po:
trzeba aby liczba uczestników ~~composée~~ nie była większą od lic:
by ~~Gracyow~~ ~~i~~ ~~Muzów~~ Grayow ani ~~sam~~ mnieysza od liczby ~~grazi~~ Muzow. w tym razie można mieć drugi mniey:
szy pokoik Jadalny. Za wielka przestrzeń dla małey licz:
by pożywaiących zdaie się bydź pustynią, znaydniemy
się w niey samotnemi, osoba nasza gubi się w obszerno:
ści, to wyobrażenie pokrzywia miłość własną.

171 Mały więc Salon opuszczony byłby uczciwym, u:
rządzić go można sposobem interesuiącym bardzo. Sala ta
ciekawa może służyć za wzór odmienności iednakowe
przymioty do niey przywiązane. Stół okrągły przystoi
mu, nikt nie iest żenowanym narożnikiem stołu, i każ:
dy pożywa iednako. Jesteśmy naprzeciw siebie, kommuni:
kacya iest łatwieysza i prędsza rownie iak i usługa. Przez
środek stołu niechay przechodzi pień pomarańczy lub in:
nego drzewa daiący cień na około siedzących, i wydaiącego
zapach przyiemny, to upiększenie czyli nie zastąpi
nayprzyiemnieyszey ozdoby, widzielibyśmy wychodzący i
rozpościeraiący się z łona swego ugaienia gęstego alabastr

cego kwiatow i złoto błyszczącego owocow. Wyobrażenia wzięte z natury podobaią się zawsze. Kilka pięknych wazonow kwiatow przyozdobiłyby obręcza okien, nie zapominay o myrcie, iest to prezent bogow. Bogini Paphos sama go szczepiła w smutnych dolinach gory Ida, bożkowie miłości figluią pod iey lekkim kwiciem. W Polach Elizeyskich szczęśliwi kochankowie błąkaią się w lesie młodych mirtow. Jest to na lato.

172. W zimie, w grubości muru ma bydź umieszczony piecyk ogrzewany z przyległego pokoiu, można iszcze powiększyć ciepło rurami oddychaiącemi ciepłem dla zrobienia temperatury wiosny w porze nayzimnieyszey

173 Posadzka ma bydź marmurowa, pod stołem można położyć materac —

174 Suffit zieli ma bydź malowanym niech wyraża niebo pogodne mało obłokowe, zrobi to wrażenie na duszy i przygotuie do używania darow natury nayslodszego i nayspokoynieyszego — Możnaby iszcze na niebie oddać Florę, Pomonę, Bachusa itp: strzeż się zagmatwania i wielości figur, nie potrzeba ażeby oko było za nadto roztargnionem. —

175 Sprawić można iszcze wyższe ucznie wzdłuż ściany zrobiwszy mały amfiteatr z dwoch lub 3 stopni, na ktorych się postawi kwiaty zawsze świeże, ich rozmaitość, żywość i zapach nie mogą nie sprawić naypięknieyszego widoku. Kwiaty były zawsze ozdobą pięknych festynow. — Wety kładą się na stole dla ozywienia uczty przy końcu. —

176. Przyozdobieniem pokoiu Jadalnego mogą bydź iszcze malowania kwiatow w pięknych obramach z girlandami pięknie rzuconemi zawiązującemi się lub spadaiącemi z podokapia; widzieć nam się dały te ozdoby wycinane i sztucznie malowane czyniące wielki skutek — Mięsto przedziałow Lamperyi można robić szafy mało głębokie na szkło; trofea artyficyalne kwiatow mało ustępuiących naturalnym —

187 **Sala Bufetu**. Pokoy iadalny miewa pospolicie przed sobą przedpokoy gdzie iest buffet na skład rzeczy potrzebnych do usługi i piecyk ogrzewaiący sztukę rowniez pokoy iadalny za pomocą ciepło ciągnącego podczas obiadu. Służy talii do odgrzewania roznych potrawkow, lub przynaymniey kładaią się nad nim talerze aby nie były zimne.

Sztuka ta ma mieć posadzkę kamienną, suffit z gzymsem. Proporcya Dorycka przystoi iey, brzybiera się ią w guście pokoiu iadalnego. Jeżeli ten ostatni iest marmurkowany lub malowany w marmur i buffet bydź podobnież powinien, marmur ten ma bydź pospolitszym i ordynaryinieyszym.— Blisko drzwi do Sali iadalney ustawią się stoły na tych porządkiem półmiski zanim poydą na stół. Tutay to Pan widzieć może iednym rzutem oka czyli podług iego stanu czegoś nie brakuie na stole. W spodzie buffetu będą mieysca na serwety i wiele innych rzeczy.—

178 – Noszenie potraw i odnoszenie nie powinno się odbywać pryncypalnemi pokoiami apartamentu, żeli nie pozwoli by można noszenia ich przez pierwszy przedpokoy, potrzeba ażeby z buffetu była sionka i wyiście do Kuchni i Officyn. Znaleść iescze trzeba mieysca na wino i likiery potrzebne podczas uczty. Sztuka ta powinna bydź poprzedzona inną gdzieby można stawiać szafliki na szkło; a ponieważ pospolicie w takim mieyscu spada woda, wybrukować go należy bałami kamiennemi nico pochyłemi dla spływu wody która spodem ołowianą trąbą odchodzi.—

179 Potrzeba iescze zakątku na drzewo do pieca, dobrzeby iescze było mieć mały piecyk gdzieby się znaydował piec z kilkoma fajerkami do odgrzewania potraw studzonych, rechaut. w niedostatku pieca.—

Kuchnie i Officyny.

191 180 Kuchnia tey przymiotem nayglównieyszym powinna bydź czystość. Musy bydź dobrze obielone, iednostayne dla uniknienia występow które pospolicie są magazynem śmieci i nieochędóstwa; światło w niey ma bydź wielkie, prosto z nieba idące na kominy i piec.—

181 Proporcya Toskańska należy do tego mieysca, kuchnia bydź ma obszerna wystawiona nayprzyzwoiciey na północ, będzie brukowaną i sklepioną ile możności bydź powinna.– Piec ustawione wzdłuż okien mieć będą 28 cali wysokości naywięcey inaczey kucharze byliby zmorzeni.– Liczba odgrzewadeł rechauts i panew bydź ma stosowną wielkości domu. Na niektore uczty robi się kilka kuchni. Kapa kominowa powinna bydź obszerna ażeby zakrywała piec.– Ognisko kuchni i odogniska maią bydź wyłożone blachami żelaznemi lanemi.– Blachy odogniowe wzmocnią się szynami żelaznemi w krawędziach aby się zdawały robić iedno ciało.

182 Woy kuchni tylko części okien powinny się otwierać naywyżey dla tego że ciepło w górę idzie, powtore otwie

157 Lui: Budowniczy powinien także nabydź wiadomości o wiatrach w tem mieyscu panuiących aby żaden fetor z nich do Pałacu nie dochodził.

166. ~~Bellid~~ Blondel Tom IV. Kuchnie ile możności od głowney części domu oddalać należy z przyczyny wyziewow czasem niemiłych.– Ich kominy nie powinny bydź na wiatry gwałtowne wystawione — powinny bydź wielkie dla ognia ~~się~~ wielkiego który się zwykle pali.– Dla podparcia wszystkim kapy dodzą się przymurki w zatok en encorbellement – W kuchniach daią się piece piekarskie zwane potager

168 – Przedkuchnie służy do przygotowania pod okiem dozorcy kuchmistrza wszystkich potraw nim bydź zaniesione do kuchni.

169. Przedkuchnie powinna poprzedzić izba czeladna gdzie czeladź iada i gdzie się przeczyne z rana znosi zwykły i dzieli podług przeznaczenia w przytomności Marszałek.

Przy kuchni bywa osobno piecznarnia rotisserie.

Oprócz tego składy na drob, szlachtuz, skład dziczyzny to wszystko na spotnie obrocone.

Spichrze czyli Spiżarnia małe ziarna mogą bydź na strychu.—

raciż że dotem szkodziłby potrawom będących na pie-
cach, zadymałyby przestwiem z pola i podwiewałyby sma-
ci. — Dobrzeby jeszcze było azeby ramy wszystkie okien były
183 z żelaza dla uniknięcia ognia; uważać nawet trzeba a-
by nogi stołów były z tejże materyi. tak dla ochędostwa a ra-
też dla ognia. —
184 Mury będą opatrzone w półki, w całym ich obrębie po-
wbiiaią się kołki dla wieszania naczyn kuchennych.
185. W iednym końcu da się trąba z kurkiem a pod nią
z korytkiem w spodzie dla wody i obmywania. Odchod
tejże wody ma bydź zaraz zewnątrz azeby wilgoć w kuc-
hni nie było. ✗
186 W środku kuchni postawi się stół wielki bukowy
wiele innych stołów można dadź jeszcze przy ścianach dla
odmiany i obmywania ich częstego. — Bruk kuchni ma
mieć także spadek azeby woda mogła wszelka odchodzić
zewnątrz domu. — W brukowaniu kuchni uważać trzeba
azeby kamienia śliskiego nie używać. — kloc do rąbania mięsa
194 187 Spizarnia. przy kuchni ma bydź także od Północy, o-
knami takiemi en abat-jours. w kształcie okien piwnicznych
tak aby promienie słońca nigdy dochodzić nie mogły. Dać
otwory przynaymniey tego rodzaiu mieć potrzeba azeby
powietrze cyrkulowało w około murów. Daią się dwa
rzędy półek, pod spodem zaś mocne stoły; gdyby miejsce
to było sklepione, naylepiey w wyższey stronie wprawić
w mur kilka klub, za pomocą których na zawieszonych
poprzeczniach traverse lub kołach opatrzonych w haki, wyszać
można mięsiwo zwierzynę. Miejsce to może bydź wysa-
dzone tablicami kamiennemi. Uważać trzeba aby mu-
ry były dobrze wytynkowane, żeby nie było dziur, ramy
okien dobrze się zamykały równie jako i drzwi dla nie-
dopuszczenia myszy i szczurów. Naprzeciw okna ma być
krata z okratkowaniem drucianym. Zamiast szyb okien
można dadź płótno, azeby powietrze mogło się zawsze
odmieniać — Pod spizarnią powinna bydź Piwnica —
194 ~~188~~. Spizarnia na ryby. będzie podobną do poprzedzaiącey
co do światła, bruku, stołów, półek. Zrobi się jeszcze tutay
kurek do wody, pod spodem koryto dla obmywania ryb.
Te sztuki równie iak kuchnia powinny być poprze-
dzone Sienią któraby ie zastaniała od gorąca Południowe-
go. —
189 Drwalnia. bydź powinna blisko, iest to skład drzewa
na kilka dni. węgle mieć powinny także swoy kąt osobny
Nadto, nayczęściey w piwnicach chowa się drzewo, do nich
robią się okna czyli bardziey otwory dosyć szerokie dla wrzu-
cania drzewa — po schodach nie należy znosić drzewa.

160.✗ Dla tego podłoga kuchni ile można powinna panować nad
poziomem zewnętrznym. tym sposobem woda odpływać będzie mogła
Blond: 169 Osobną robi sztukę na rąbanie mięsa, na siekanie i przy-
sposabianie mięsiwa.
170. Ługownia dla robienia ługu

Pod Spizarnią piwnica na jarzyny.

169 Blondel. Osobny chce mieć skład na drob. osobny na zwierzynę, za-
wsze te sztuki na północ obrócone będą. —
Spizarnia pieczywa i innych zapasów powinna bydź opodal od kuch-
ni — także, od innych składów i spizarni ponieważ się potrawy
nie konserwują się w cieple — też w chłodzie.
Dla potraw zimnych szafa pleciona z witek
korytarz powinien te wszystkie sztuki z sobą kommunikować
azeby kuchmistrz kuchcikowie mogli się dla dobra publicznego schodzić.
Osobny skład będzie na mąki, ziarno.
Korytarz podziemny prowadzący do pałacu z podwo: kuchennego.
Piwnica win. —
Szafarnia mała kuchmistrza gdzie powierzone sobie rzeczy
przechowuie pod kluczem.

Drwalnia będzie osobna dla pałacu osobna dla podwórza ku-
chennego. 196

153 Sür: Piekarnia (zgywiarnie) jest dwoiaka na chleb i na ciasta, rożnią się tylko piecami; dlatego w iedney sztuce połączone bydź mogą. — Potrzebuie szaf, potok, szuflad. wody w bliskości; i aby czeluścia pieców były naprzeciwko okna. —

Blon: 169. Blisko kuchni umieszcza się piekarnia rotisserie z małą sztuką osobną, gdzie się przygotuie mięsiwo
Piekarnia chleba osobna dla ludzi osobna dla Domu.

169 Blondel dla przygotowania ciasta w Pasztetni daie osobną mnieyszą sztukę. —

170 Blondel. W kuchni stawia się kamień 6" gruby maiący 3" wydrążenia z kanalikiem odchodowym dla umywania. — W Umywalni robi się ieden lub dwa piecyki, koryto, odlewnik, rafraichir, egoutoir, kredens pólki &c.

Pralnia bydzie także w Officynie (Podwórku) kuchennym składa się z Ługowni, Suszarni, Izb do prasowania, Magli. —

196 197 **Piekarnia** (na piekarnię miejsca) robi się często obok kuchni. Sztuka ta powinna bydź sklepiona i brukowana równie iak kuchnia i spiżarnie. Komin ma bydź rozległy, kapa wzdłuż iednego z boków idąca. Ogniska będą z blachy laney, ramy ołów nogi stołów żelazne. —

191 **Pasztetnia** bydzie sklepiona, brukowana. Pod oknem postawi się dzieża, wa środku stół z żelaznemi nogami w poboczney ścianie kominek którego kapa odbierać będzie w części wapor pieca na którym stać bydzie panew niewzruszona, dostarczaiąca wody ciepłey podług potrzeby, a którey dostać można za pomocą rury z kurkiem. Nadto zimna woda do panwi przychodzić będzie podobnym sposobem za pomocą rury z kurkiem; z drugiey strony będzie piec którego otwór ma bydź naprzeciwko okien lub bardziey podług ich przekątni, tak aby można widzieć co się robi wewnątrz pieca chcąc w niego włożyć kilka sztuk pasztetów. — U kapy bydź maią podawane haki dla kładzenia na nich pogrzebaczów i innych narzędzi.

198 **Umywalnia.** iest mieysce gdzie się znosi srebro, półmiski talerze ze stołu; porcellana składa się w Officynie lub w innym mieyscu przeznaczonym na ich umywanie.

193. Sztuka ta sklepić się zwykła i brukować iezeli można. Znaydować się w niey koryto, kocioł i kominek z kapą powinien. Woda przychodzić tu będzie z tey że samey rury co idzie do kuchni z osobnym kurkiem — Odlew tey wody bydzie z podem po za dom.

194, Okna będą zamykane szybami, zewnątrz zas opatrzone w pręty żelazne i kratę drocianą. Dobrze także będzie ieżeli Umywalnia stanowi dolne piętro, azeby parapety okien były o 5½ lub 6 stop wysokie dla zachowania w niey srebra; drzwi maią bydź mocne; w około postawią się stoły — Sztuka ta często myta bydź ma, w tym celu bruk ma bydź pochyłym aby woda spłynąć mogła prędko. Przekłada się w podobnych razach zawsze wypada bruk nad wykładanie podłogi kamieniem gładkim dla uniknienia przypadkowego upadania.

199. 195. **Izba iadalna dworzanów.** iest mieysce gdzie przyiadaią Officyaliści i ludzie których Pan zechce zgromadzać się; iest to wielka sztuka dobrze oświecona, z podłogą tarcicową fugowaną i sufitowaną. Dla zrobienia iey kompletney mieć powinna wodę trąbą z kurkiem prowadzoną pod spodem wodozbiór. z którego potem odlewa się trąbą spodnią. Należy w niey postawić piec, iezeli ciepło z komina kuchennego przez blachę żelazną odogniową nie może się kommunikować. Tak blacha żelazna w lecie zamaskowana bydź powinna drzwiami żelaznemi oddalonemi o 3 cale od blachy odogniowey. z oddechem zewnątrz którymby często ulatywało. — Oddech ten Ventouse opatrzony

bydź ma klapę dla zamknięcia i skoncentrowania ciepła
Jezeliby się nie mogło użyć tego sposobu można ciepłowa
gami tuyaux de chaleur prowadzić ciepło z komina ku
chennego. Jeżeli ta sztuka nie ma bydź z podłogą drewnia
ną można iey dać ceglaną posadzkę, ponieważ zaś bardzo
można użyć kamienney. — Robi się w niey szafa z zam:
knięciem na bieliznę serwety. — Wzdłuż i na środku tey
izby postawi się stoł na dwoch nogach żelaznych. w Kuchen
nych podłodze. Sztukę tę należałoby przynaymniey raz
myć na tydzień, dla czego możnaby podłogę nieco po:
chyloną ku środkowi zrobić. —.

201. Podworze Kuchenne. ma bydź dosyć wielkie azeby 12
przynaymniey woźki mogły się w nim obrocić. Z iednego bo
ku zrobi się gatunek podcienia dla wkładania i wykłada
nia w dżdżystym czasie obiektów ktorymby wilgoć szkodziła,
rownie iest dogodnym dla noszących, ktory tym sposobem
nie zaprzątają kuchni ani Korytarza. — W Podworzu ma
bydź iescze koryto zawsze wody czystey pełne za pomocą
rur z kurkami. Nadto uważać trzeba azeby woda kuchenna
nigdy nie przechodziła przez głowny dziedziniec, bo iest
pospolicie tłusta, brzydka i złego zapachu. Ogoł zatem bu
downi tak urządzić należy azeby podworza kuchenne i Offi
cyn miały na ulicę swoy wychod osobny i oddzielony od
głownego Dziedzińca. Toż uważać o Podwarzach stayennych
i wozownych. —

197 Officyny. Do tych należy wielka liczba sztuk. Pierwsza słu
zyć ma iakoby za sień z ktorey wchodzić się będzie 1. do
Sklepu roboczego gdzie się robią konfitury i cukry. 2
Izba gdzie się sporządzaią wety 3. gdzie się zamykaią cu
kry 4. na owoce 5. na porcellanę i połmiski 6. na srebro
nakonie sztuki inne na pomieszkanie Officyalisty, to w u
czym 10 do 12 sztuk istotnie przywiązanych do Officyny
zobaczymy ie w szczegolności.

171. Jeżeli Officyny należą do wielkiego pałacu mogą mieć iedne
lub dwie sztuki gdzie pancowie i Officyaliści śniadanie iedzą
lub osoby ktore przy dworze nie mogły pomieścić Offia pare
Procz tego Szafarnia mała.

198. Pierwsza Izba Officyny powinna bydź wielka, widna
wyłożona posadzką ceglaną wielką, suffitowana; słuzy
pospolicie za wnyście do innych sztuk; użyteczną iest iesz
cze dla noszących, wzdłuż ścian dać wypada kilka moc
nych stołow, z 3 lub 4 klocki. W samey rzeczy w tym
to mieyscu są moździerze do tłuczenia i robienia ciasta
na hurtowne roboty, na podział wszystkiego

199. Druga Izba robocza Cukrow. podobnież będzie widna wy
łożona posadzką ceglaną, suffitowana. Naprzeciw okien bę
dą piece opatrzone w fajerki rechauts stosownie do wielko
ści roboty; Piece te naywięcey mieć powinny 28 calow wyso
kości dla łatwości w robieniu. Kapa komina będzie obszerna.
Na srodku stoł na nogach żelaznych, naokoło połki i sta
liki; w kącie lub w wyżłobieniu takim zrobi się mieysce ku
pienia cukrow. Ustawienie pieca ma bydź podobnież iak
w Pasztetni. Kocioł kaflowe z żelaznym kocionkiem dla bisz[k]ocikow
innych przysmakow.

Lit Dać w kuchni kominki do roboty cukrow konfitur
Kawiarnia z kominkiem wysokim obszernym.

200. Trzeci pokóy gdzie się sporządzaią wety będzie obszerny, swiatły, posadzka ceglana suffitowany, na środku postawi się stół, w około stoliki mozne. Nad stołkami połki. Jeden lub dwa niskie buffety i ze 12 słomianych taboretków.

201 Czwarty pokóy skład cukrów likierów będzie niewielki, powinien bydź posadzkowany suffitowany, oswiecony od wschodu. Na około będą szafki zamykane z połkami. Czasem wchod się iest przez Apartament Officyalisty, naylepiey nawet. — W szafie iedney można zrobić une étuve, czasem bardzo potrzebną.

Ciepła Etuve gdzie się utrzymuią wety w suchości.

202 Piąta Sztuka na Owoce. ma bydź między czterema murami grubemi, i mieć wniyście od Officyalisty; należy ią zamknąć dobrze dubeltowemi drzwiami, okna na Południe obrócone. Gdyby się nie mogło mieć prosto swiatła z Południa należy obrać wschód. Potrzeba podwoynych dobrych ram i podwoynych opon, zewnątrz w oknach prętów żelaznych z kratką drociana, osobliwie gdy to mieysce iest przypoziomem iako nayprzyzwoitszem y naydarnieyszym. — Skład ten owoców nayleypiey dawać o 18 cali pod poziomem, w mieyscu ani wilgotnem ani zimnem bardzo, suchem. Dla większego bezpieczeństwa należałoby podawać szafy szczelnie zamykane — Na połkach układa się słoma i papier lecz te robią nieświeżemi owoce, naylepiey podkładać mech ze spodkiem drzewo wysuszony na słońcu i ubłocony; owoc w nim zrobi sobie małe wydrążenie w którem leży. Wiemy że owoce doyrzewaią następnie w schowaniach tem lepiey im są zasłonione od zewnętrznego powietrza, Doswiadczenie nauczyło że to to powietrze, które im gorycz dodaie, i więdnieią prędko.

203 Sposob ekonomiczny przechowywania owoców, aby ich mieć następnie podług czasu takiego potrzeba do ich doyrzałości.

204 Wybiy dno z beczki świeżey, ułoż w niey rożne połki w rzędy na tych połkach rozściel mech iakiemy powiedzieli a na tem ułoż owoców tyle ile ci ich potrzeba na dwa tygodnie. Ażeby się udało owoce maią bydź świeżo zbierane i podczas pogody tak aby wszystek kwiat miały. Winogrona należy zawiesić szypułką przewrócone, zabiie się nazad beczka aby więcey powietrze nie mogło przenikać. Naznaczy się czas w którym beczkę otworzyć wypadnie. Złoży się w owocarni; ostrożnie iednakowoż aby iey nie poruszać; w ten czas może się bydź pewnym że się otrzyma podług żądania owoce tak piękne iak świeżo zbierane a do smaku przyiemnieysze.

205 Szósta sztuka na Półmiski i Porcellanę, ma bydź obszerna, z posadzką Kamienną i suffitem; wystawiona bydź może na iakiekolwiek światło; w środku i w około ustawia się stoliki, a nad temi w scianach dwa rzędy połek. Dobrzeby było aby w pobliskości była Umywalnia podobna tey do kuchenney lecz mnieysza; ażeby skład ten Porcellany miał wchod przez mieszkanie Officyalisty i ażeby Pomywalnia miała inny wchod z sieni czyli pierwszey sztuki opisaney.

206 Skarbiec.

206 Siódma sztuka na Srebro. Wchod do niey powinien bydź koniecznie przez pokoy Officyalisty, ten odpowiada za Srebro które mu iest powierzone, posadzka w niey będzie Kamienna

powała suffitowana. Wzdłuż scian będą stoły a nad temi rząd półek tak azeby wszystko srebro mogło na nich bydz po rzędnie ułozone na niebieskim płotnie, i można łatwo spostrz ciego brakuie. Mieysce to ma bydz bezpiecznie zamknięte, drzwi mocne, okna z prętami żelaznemi okiennicami mo ni etc:—

207 Osma sztuka mieszkanie Offiçyalisty [Kuchmistrza] Potrzeba 5 od działów. Pierwszy Przedpokóy który ma służyć za wniyscie do ukuchni, Cukierni, składu srebr nakoniec do innych sztuk iemu przeznaczonych to iest do Sali, pokoiu Sypialnego, gabinetu kancelaryinego, i mały pokoik dla siebie.

208 Dziewiąta sztuka dla PodOfficyalisty [rafarz] odosobniana i na poddaszu, łożko stolik, stołek są iey umeblowaniem.

209 Mieszkanie ~~Dozorcy~~ [Marszałka]. Maitre d'hôtel. składa się z 7 sztuk z Przedpokoiu, mieysca w którym wiele rzeczy których strzeże ma zamknięte, z gabinetu, izby sypialney, pokoiu gdzie przyimuie osoby i kupców z któremi w przypadku mieć może do czynienia, dwa nakoniec ostatnie do swey wygody.

Mieszkanie Marszałka składa się nadewszystko z sali Jadalney gdzie osoby nie mogące się pomieścić w Pałacu na obiedzie tutay zostaią.

210 Apartament ten ma bydz blisko kuchni, powinnością albowiem ~~Dozorcy~~ [Marszałka] czuwać w niey nieprzestannie.

211 Mieszkanie Kuchmistrza obeymować będzie dwie sztuki ile możności w pobliskości roboty.

170. Bl: Wszystkie te opisane sztuki powinny się kommunikować korytarzem aby kuchmistrz kuchnie i dozor mogli się bydz sobie na podorędziu

212 Dla tegoż Kucharza ieden pokóy dosyć będzie na poddaszu—

Mieszkania Urzędników.

213 Apartament Sekretarza. składa się z przedpokoiu, z 3 gabinetów, pokoiu Kompanii, sypialnego, garderoby, kuchni i dwoch izb dla służących, dla Kucharki, i dla lokaja.

214 Przedpokóy bywa pospolicie wykładany posadzką kamienna suffitowany, z lamperyą poręczna w około; dwa gabinety są opatrzone w szafy z szybami gdzie się składa tytuły domow

215 Trzeci gabinet ma mieć lamperye scienne, szaf bydz ni powinno ieżeli się ma dadz kominek dla ognia. Lamperye będą biało malowane, nad kominkiem marmurowym zwierciadło; biuro okryte kurdwanem, kilka stołków, i krzesełek—

216 Sala kompanii będzie z lamperyami sciennemi iak pospolicie się robi; lecz, ieżeli chcemy można przestać na lamperyach poręcznych i obiciu papierowem; kominek marmurowy zwierciadło nad nim, taboretki, stołki słomiane etc:

217 W pokoiu sypialnym zrobić można Alkowę co robi naturalnie Garderobę. W około lamperye poręczne, obicie papierowe przyklione do muru. Kominek, zwierciadło, kilka krzeseł. Obok kominka szafki iedna z półkami druga z kołkami.

218. Mieszkanie Podsekretarza. mieć powinno dwie sztuki iedna stanowić będzie gabinet, druga pokoy sypialny, czasem pierwsza miewa alkowę zamykaną kratą, wten czas ta będzie mu służyć za gabinet, druga za pokoy Kompanii. Pokoie te będą mieć lamperye poręczne, obicia papierowe klione na murze. Można ieszcze dadz zwierciadło nad kominkiem, szafki obok, których przodki należą do obicia scian— biuro.—

219 Bibliotekarz, iestto czasem drugi Sekretarz, potrzeba mu przedpokoiu, sali kompanii, i gabinetu z alkową zamykaną,

Kratą z dwoma skrzydłami; w głębi przedpokoiu może bydź przepierzenie dla słuzącego. Mieszkanie to wreszcie będzie tak meblowane iak poprzedzaiące; w przedpokoiu może bydź piecyk, w innych kominki.

220 ~~400~~ **Mieszkanie dzieci.** dzieli się na dwa apartamenta dla chłopcow i dla dziewcząt. Przyroda że do pewnego wieku np. 5 lat wszystkie są razem pod okiem Guwernantki i służącey. Wtedy potrzeba 5 sztuk: przedpokoiu; wielkiego pokoiu dla cwiczenia; sypialnego gdzie i Guwernantka sypia; innego na szafki i bieliznę; piątego dla służącego. Prócz tego dobrze by było mieć garderobę na brudy i stolcki nocne. —

221 Te sztuki mieć będą gzemsik w wysokości poręczy, obicia papierowe klione. Przedpokoy będzie ogrzewany tymże piecem co iest w wielkim pokoiu; piece te bywaią pospolicie fagansowe, iako nie wydaiące odoru, pali się w nim z przedpokoiu, aby dzieci nie bawiły się z ogniem.

222 Dwie inne sztuki są z kominkami i zwierciadłami. Przed kominkami daią się zasłony plecione z drutu mosiężnego rownie naprzeciwko okien. Apartament ten bywa zwyczaynie na 1m piętrze obrócony ku wschodowi; to położenie iest nayzdrowszem; nieco uwierzenia iak wiele wpływa na temperaturę ment.

223 **Mieszkanie Synów** Kiedy dzieci przychodzą do wieku gdzie potrzebuią nowey edukacyi, daie im się Nauczyciel i lokay, a czasem Guwerner.

224 Apartament ten składa się z 5 sztuk, z przedpokoiu, wielkiego pokoiu, pokoiu sypialnego z kilkoma łozkami i Gabinetu Guwernera. Prawie toż urządzenie w poprzedzaiącym

225 **Mieszkanie Panien** iest to samo co służyło dla oboyga płci; a które chłopcy w pewnym wieku opuscić byli przymuszeni. Mieszkanie Nauczyciela Chłopców iest toż samo co dla Sekretarza lub Bibliotekarza. — ma bydź obok mieszkania Synow

226 Mieszkania dzieci maią im bydź wesołe, kolory przyiemne widok, dobre powietrze, ochędostwo są potrzebne do zdrowia. —

227 **Mieszkanie naywyższego Dozorcy.** Dozorca ten obowiązany iest utrzymywać ekonomikę domu, temu inni Urzędnicy zdaią rachunki; potrzeba tedy aby iego pomieszkanie było takie żeby mogł na wszystko dadź baczności. Należy mu dadź 7 pokoiow, przedpokoy, salę kompanii, gabinet, pokoy sypialny, kuchnię i dwie izby dla służących. zachowania rzeczy mu powierzonych. Umeblowanie będzie czyste i proste, po bokach kominkow mieć będzie suchne szafki; w większey części pokoiow będą lamperye porzeczne, lub gzemsiki; wszystko malowane szaro tak iak Drzwi i okna. Sciany mieć będą obicia papierowe lub materyalne. w Pokoiu kompanii, sypialnym i Gabinecie dadzą się kominki marmurowe ze zwierciadłami — w innych kominkach trzon może bydź kamienny. Przedpokoy ogrzewany będzie ciepłociągami; zrobi się framuga w niey się umieści potka zamiast stołu w wysokości 32 cali, spodkiem przechodzić maią ciepłociągi, i blacha żelazna dobrze postawiona. — Mieszkanie całe powinno bydź tonu seryo.

Nad Apart: nmieyszemi a zatem nie takiey wysokości potrzebuiącemi co wielkie robią się Entresole, i że nie iednakiey bywaią wysokości z przyczyny nierowney wysokości ~~tych~~ sztuk w mnieyszych Apartamentach

228 <u>Mieszkanie 1^go Kamerdurnia.</u> iest pospolicie w międzypiętrzu blisko pana, mieć powinno 4 sztuki, przedpokoy, Pokoy, gabinet, na bieliznę pana i suknie Pokoy. — 3 pierwsze będą z lamperyami lub tylko z gzemsikami porznemi obite papierem. Kominki z pokoiu sypialnego lub Gabinetu ogrzeią przedpokoy, wzgary kominkowe są kamienne, zwierciadło nad kominkiem, przykrywa kominka Marmurowa. Co do izby bielizny i sukni to samo uważać należy cośmy powiedzieli o Garderobie Sukni Damskich.

229 <u>Drugi Kammerduren.</u> mieć będzie dwie sztuki, przedpokoy z szafami; posadzka kamienna, suffit. Pokoy sypialny, taki w alkowie z dwoma garderobami po bokach oświecanemi przez drzwi z okienkami. Z iedney Garderoby może być wyiście do przedpokoiu. Można się by iescze obeyść alkowy za pomocą podwoynego przepierzenia, ieżeli głębokość sztuki iest dostateczna. — Pokoy sypialny mieć będzie lamperyę porznaną lub gzemsik Obicie papierowe, kominek kamienny z przykrywą marmurową, zwierciadło, etc: —

230 <u>Pierwsza pokoiowka.</u> mieć będzie 3 sztuki, przedpokoy, pokoy, i gabinet roboty kobiecy. — pierwsza sztuka będzie z kamienną posadzką i suffitem, ściany papierowe. gwoździe gzemsik; w głębi środku szafy.

231 Pokoy sypialny będzie takie miał posadzkę kamienną i sufit; garderoby z alkową; kominek kamienny z pokrywą marmurową, nad nim zwierciadło. — Sciana obita papierem z gzemsem porznanym drewnianym malowanym pod tak iak przedpokoy, drzwi, okna, szafy po stronach kominka.

232 Trzeci pokoy podobnie będzie meblowany; iedna sciana cała przynaymniey zaprzątnięta bydź powinna szafami z połkami i kołkami; w środku stoł, stołki, kommoda.

233 <u>Druga pokoiowka.</u> mieć będzie podobne mieszkanie iak drugi Kamerduren; potrzeba iey tylko kommody w pokoiu sypialnym. —

234 Mieszkania pokoiowych obydwoch zrobią się w międzypiętrzu nad garderobami Pani, iako też mały pokoik dla garderobiany bez kominka, obicie papierowe, posadzka kamienna suffit.

235 <u>Sala bielizny.</u> nie powinna bydź daleko od Kobiet, iest to wielki pokoy, światły dla pracy. W około tey sztuki która bywa pospolicie w międzypiętrzu postawią się szafy lub ścienne, lub ze szybami dla utrzymania porządku — Posadzka kamienna, suffit. Ieżeliby się dało Podokapie będzie wiencye szafy — wszystko malowane będzie szaro; na środku Stoł obity kurdwanem zielonym.

236 <u>Mieszkanie gospodyni</u> <u>femme de charge</u> będzie podobne do mieszkania pierwszey pokoiowki, trzeci pokoy służyć będzie do roboty szwaczek naprawiaiących bieliznę.

237 <u>Sala choroby.</u> <u>L'infirmerie</u> potrzebną iest dla odniesienia do niey do służącego ktoryby zachorował. Mieysce to składa się z 5 sztuk z przedpokoiem, z dwoch innych sztuk, iedney dla chorujących mocno, drugiey na słabych, — W pobliskości bydź

200 O strychach na suszenie bielizny nie należy przypomnieć. Blondel chce mieć iesz osobne sztuki na prasowanie iey.

będą dwa pokoie dla Kammerdynera Cyrurga. – Trzy pierwsze sztuki będą czysto utrzymywane, posadzka kamienna, suffi, malowane biało, z kominkami kamiennemi. Łożka chorych powinny bydź także biało malowane aby ich myć można. Wystawienie tych sztuk będzie na wschód, drzwi naprzeciw kominka służyć będą za przewiew; mieszkanie Cyrurga Kammerdynera będzie zamykać aptekę z kominkiem i piecem z szufladami, szafami, Pokoy sypialny z żoną chorego.

238. Zwyczaynie szpital takowy daie się wysoko dla świeżego powietrza – przewietrzany bydź ma. Można by ieszcze przy tych sztukach zrobić łazienkę gdzie obok. Kocioł nad piecem dostarczyłby wody goręcy rurą z kurkiem, a wodozbiór na strychu który przecie tego zawsze dla niebezpieczeństwa ognia iest potrzebny, dostarczyłby wody zimney – woda deszczowa iest zdrowa. W bliskości także powinien bydź gabinet ze stolcem, dobrze byłoby ieszcze przy sali zrobić garderobę ze stolcem wynoszonym przez przechód do przedpokoiu, drugą garderobę na brudy. Brudy iednakowoż te pierwszy dobrze byłoby wysuszyć na powietrzu w mieyscu zamkniętem – Pomówmy że o Kaplicy.

239. Kaplica. iest potrzebna w domu obszernym, gdyby zaś iey dla przyczyn partykularnych mieć nie można było, wypada ią zastąpić Modlitewnią o ktorey mówiliśmy w Pałacu Prałata. Mieysce to powinno wpaiać uszanowanie naygłębsze. Kroie surowe, koła spłaszczone; powały nieco niskie, okna nie nadto obfitujące w światło, potświatła demi-jour, ołtarz w grocie, obraz piękny w głębi, przyczynią się do tego kosztownego widoku

Podworza

240 **Stayniów i Wozowni**. Staynie powinny bydź wystawione na Wschód, Wozownie na Północ. Uwaga ta tem iest ważnieysza, że wystawienie inne iest przyczyną chudnienia koni nadewszystko na Południe. – Powozy na Słońcu zesychaią się i pękaią. Swiatło słońca wzrokowi koni szkodzi.

Czasem w pośrodku stajen podwórnych robią się place ☐ z obięciem rogami stajen za napawadła koni, i w przypadku ognia – sam zaś plac ieżeli obszerny będzie Raitszulą – Zakończaią się w czasie –

241 W ogolności nad temi Podworzami powinna północ panować potrzeba aby ich położenie takie było ażeby usługa w nich robić odbywała się z ulicy; i ażeby woda spływaiąca z nich nie przechodziła przez Dziedziniec; wypada ieszcze aby podworza były nieco opodal od Pałacu dla uniknienia hałasów i smrodów; Koniczną iest iednakowoż rzeczą zrobić Kommunikacyą między Podworzami i Dziedzińcem. Wrota na Dziedziniec wychodzące otwieraią się tylko przy okazyi, klucz od wrot będzie u Komisarza lub osoby dozoruiącey porządku.

242 Wszystkie te mieysca równie iak wozownie będą brukowane. W Podworzach znaydować się powinno kilka koryt kamiennych z rurami dostarczaiącemi wody i kurkami – Bo mycie często utrzymać w nich tylko można ochędostwo. Wodozbiory byłyby ieszcze dobre tak dla napawania (pławienia) koni, iako też dla ognia.

243 W rzeczy samey zbierałyby się wody wszystkie z dachów nawet z Dziedzińca ieżeli położenie dozwoli, Wodozbiory te maią bydź tak urządzone ażeby ie można wypróżniać. W stawianiu ich dla tego ziemia trzeba ażeby była o 5 stop wyniesiona naymniey nad strumyk w ulicy, w tym sposobie będzie się miało od 4 do 4½ stopy wody którą odlać nawet można rurami podziemnemi. – Naywiększą trudnością iest obszerność mieysca –

Uważać iednak potrzeba że sadzawka takowa od 4 sążni na 5 iest dostateczna do obmywania wielkiey liczby koni. – Podczas posuchów należałoby mieć Pompę konną. –

244 „Staynie. Tych bydź powinno 4 większych i mnieyszych. Pierwsza dla koni karecianych; druga dla wierzchowych – 3° dla koni chorych, 4° dla obcych, iakoto Burgrabiego, Dzierżawcy dla przyiaciół. To odosobnianie koni iest potrzebnem żeby się nie zarażały konie.

245 Czterema sposobami stawiać można staynie; poiedyncze, podwoyne, potroyne, poczworne.

246. Podwoyne są naywięcey w używaniu, bo naywygodnieysze, iednym rzutem oka widzieć można co się dzieie.

247 Poiedyncza staynia mieć powinna około 12 stop szerokości zewnętrzney; podwoyna naymniey 22. Jeżeli nawet staynie te maią pewną długość daie im się do 30 stop, a czasem i więcey szerokości; potroyna mieć powinna 30 stop, poczworna 40. są to naymnieysze miary, im się ie da większe tem lepiey. Rozumie się w ostatnich dwóch rodzaiach stayni że powały położone bydź muszą środkiem na belkach wspartych na słupach, a których niższą część zasłaniaią żłoby i drabiny.

Takie staynie sklepione podwoyne mogą bydź środkiem na filarach wsparte – żłoby bydą w środku i konie łbami ku sobie obrocone tym sposobem światło padać będzie na ich krzyży – Blondel dał 3' na grubość filarów, 8 stop na długość klatki wraz ze żłobem i 8 stop na przechod razem z grubością murów 33' szerokości stayni podwoyney. Podwoyna staynia z przechodem we środku 24 do 27 stop szerok: Poiedyncze 16 do 17 stop. –

248. Sklepione staynie są nayleps ze, w każdym przypadku mieć powinny przyzwoitą wysokość dla oddechu koni. –

249 Kiedy światło pada prosto w oczy koniom, ciemnieią, potrzeba tedy aby padało z tyłu. Dla tego w poiedynczych stayniach żłoby i drabiny od ściany przeciwney z kąd światło przychodzi. W stayni podwoyney ponieważ iesteśmy przymuszeni stawiać konie po obudwu stronach, przynaypalniey bydź trzeba, aczeby światło z okien o 5 stóp wysoko poczynało się. Drzwi robią się naywygodniey we środku, lub w końcu wystawione zawsze na wschód. Można gdybyśmy chcieli więcey wielkości i doskonałości w dwóch końcach stayni przebić w szczycie drzwi dla przewiewu, uważać iednak trzeba aczeby te drzwi wychodziły każde do gatunku sieni których wchód bydź ze wschodu. Sieniów tych szerokość będzie szerokości stayni, aby w nich wygodnie odsiodłać konie i pozawieszać na kołkach umyślnie powbiianych. Drzwi te w szczytach maią ten jeszcze awantaż, że przy wchodzeniu iednym rzutem oka widzieć można całą długość stayni.

250 O 10 stop od murów z każdey strony iest strumień [nad linią: rynsztok] a we środku dróżka tak że osoba przychodząca może sucho dość. – Dla zrobienia tey porządney drogi wygodniey przyymuie się szerokości stayni.

251 Pochyłość od muru ku rynsztokowi ma 2 cale na sążeniu. Rynsztok może mieć mało spadku np. ½ cala na sążeniu dla tego żeby konie krzywo nie stały. Nadto cała długość stayni dzieli się na dwoie dla spływu wody z przeciwnych stron.

153. Suw: Mieysce które koń zastępuie z deliny dębowey ma bydź ułożone tak aby mocz do rynsztoku a potem do kanału spływał.

156 Staynie na wschod chce mieć wystawione, Drzwi iednak i okna na północ żeby słońce koniom nie wpadało w oczy

252. Żłoby robią się z bali 3 calowych, krawędzie obiią się żelaznemi blachami, aby konie drzewa nie gryzły. – Maią stopę głębokości, iedne stopę szerokości w spodzie, a 15 cali u wierzchu. – Wierzchnia część żłobu bywa o 3½ stopy nad brukiem.

253. Dla utrzymania żłobów daią się co 12 stop podpory spodem podcięte aby się konie nie kaleczyły. –

254 Drabinki robią się dębowe, lub iarzębowe – Maią 3 stopy

wysokości, pochylone naprzód. tak aby nie psuły [mywenj] Sercę konięm i wygode były, w ogolności ¼ lub ⅓ wysokości da się na pochylenie. Nareszcie przecznica drabiny wierszchnia o 7 stop i ¼ ma bydź nad poziomem stayni.

255. Proch ze siana padaiący na konie szkodzi im, dla tego wymyslono dawać drabinki prawie pionowo; w tym celu spodek był zamkniety koszem trenie, a mieysce aż nad kory: tem obłożono deszczkami fugowanemi, koryta w ten czas od dalano o 6 cali od muru, tak że proch spadał bez żadney trudności. — postrzeżono iednak że konie dla tego znaicznie chudły dla tego że z prochem który ulatywał, ulatywały i nasiona sienne, siano samo nie miało smaku. — Lepiey zatem proch ten chędożyć często, a używać sposobu dawnego. —

256. Koń karetiany potrzebuie więcey mieysca niżeli wierszchowy, dla tego dla konia karetianego daie się 4 stopy, dla wierszchowego 3 ½ klatce na szerokości. Klatka każda składa się z dwoch słupków okrągłych. z głowicą u wierzchu 4 stopy wysokich nad ziemią, z kołkami żelaznemi w które wchodzą dwie łaty maiące drugie końce zaczepione w kołka będące przy żłobach. — W każdey klatce bydź powinny 3 sprzączki do wiązania koni. w Poprzeczni drabin nazwisko konia, równie nad mieyscem gdzie wiszą zaprzęgi oddali zdarzyć się mogące zamieszanie. —

257. W dwoch końcach stayni dadzą się izebka dla stayennych dzień i noc albowiem nad końmi czuwać wypada. — Wchod do nich będzie po schodkach ze sieni za zaprzężeniem — Pod temi schodami zrobi się skrzynia na owies zamykana; do niey za pomocą trąby drewnianey sypie się owies ze spichrza podług potrzeby, tym sposobem owies zawsze będzie suchym i bezpiecznym. Staynie takowe powinny bydź z dwoch końcow oświecane za pomocą reverberow. — Z izebka stayennych to odbywa się. W tym razie lampa zawieszona oświeca izebko i staynią. — Podłoga gdzie są łożka stayennych powinna bydź z cegły iako i całe izebko sztuką sklepienia. — Szerokość tego ma 4 stopy. —

258. Staynie na konie wierszchowe. Wszystko cośmy wyżey powiedzieli i tu się przystosować może. Szerokość tylko klatek będzie 3 ½ stopy, — Zapomnieliśmy powiedzieć że koryto przegradza się takie w szerokości klatek.

259 Staynie dla koni obcych. Złob i drabina mogą bydź nieco niżey ustawione, żeby konie małe zdarzyć się mogące wygodnie stać mogły. — Lepiey będzie całą staynią wybrukować kamień dla czystości. Można się obeyść nawet bez klatek. ze słupkami, można użyć wiszących.

260 Staynie koni słabych. maią mieć te wszystkie ostrożności bywaią nayważey na 5 lub 6 koni. —

261 Wożownie. starać się trzeba stawiać na Połnoc, i tak urządzić i podzielić aby każda nie mieściła w sobie tylko 2 karety, iedną — Wozowni o 2 karetach da się 16 stop szerokości — o iedney karecie nayrnniey 9 stop. co do głębokości potrzeba 20 do 21 stop, ponieważ nie należy dyszla podnosić [nlerez] — Zwyczayna Wozownia mieć może 15 stop głębokości. —

262 Wozowni zamykane bywaią wielkiemi wrotami — z furtką w iednem skrzydle, —

153 Sie.: Klatka na konia rosłego rachuie się szerokości dobrey miary łokci 2 ½ długości łokci 4 ze złobem. — Na przysiek łokci 1. a zatem staynia naymniey 8 łokci szeroka bydź może — Gdzie zaś konie po dwoch stronach stoią trzeba 12 łokci szer:
Wysokość sklepienia ma bydź pomierna, mniey 4 łokci więcey 5 dawać więcey nie można.
Okna bydź powinny nad drabiną sienną ze szkłem nagłem otwierane dla zeduchu. Drzwi obszerne nawet kilkoro w długości stayni.

Blondel chce mieć dla koni chorych staynie z otworami na południe, dla zdrowych z otworami na połnoc.

154 Sie.: Mieysce dla karety bydź powinno szerokie łokci 4 ½ długie łokci 9 ½. —
Wozownie nigdy na południe lub zachod obrocone nayleprey na połnoc.
Blondel daie wozowni 21 stop głęboki: a 19' szerokości
w wozowniach daią się legary w Δ dla wtaczania wygodnego poiazdow.
Potrzeba i sadzawki lub wodozbiorn dla mycia poiazdow.

263 Powozy mnieyszey wagi mogą bydź bez zamknięcia
Wozowni zatem zamykane mogą bydź przegradzane otwarte
264 Wysokość wozowni będzie 12 stop — Wewnątrz wozowni
kładą się belki (mogi) klinowate, aby powozy między nie przechodząc nie zachaczały się. Przy wchodzie do wozowni dadzą się
ieszcze iedną stopę wysokie kloce kamienne. —
265 __Mieysce na Szory.__ będzie posadzką kamienną wyłożone i suffitowane, inaczey będzie bardzo wystawione na kurz.
Ochędóstwo ma bopanować wielkie. Co 3 stopy wbiią się haki
w ścianę na 6½ stop wysoko od ziemi. Haki te maią 2 stopy
długości z muru, zaokrąglone; służą do wieszenia zaprzęgów.
Żeby się zaprzęgi nie mięszały przepierzą się tyle ile wyskoku
mieć mogą. Jeżeli powała iest wysoko, na wierzchu robi się
podobnież półka, u którey wiszaią się zasłony. Nad półką
dadzą się nazwiska lub N.ro zaprzęgów. —
266 Haki któreśmy dali w Sieniach Stayni służą tylko na
moment, wszystko bydź ma pod zamknięciem, i nie należy
doń wchodzić tylko kiedy potrzeba. Okna będą z kratami,
drzwi z dwoma skrzydłami dobrze zamykane. Dobrzeby było
przyłączyć do tego małe podwórko z obiachem do obmywania zaprzęgów pod zasłoną, dla tego potrzebaby ieszcze koryta z wodą prowadzoną trąbami. Obok przedziału zaprzęgów można ieszcze po
dawać szafki zamykaiące się na wstążki kokardy, nakoniec dla
uniknienia nieporządku. We środku długości tey sztuki postawi
się stół szerokie stopy szeroki 5 do 6 długie na nogach żelaznych
Brukuią się czasem te mieysca, lecz posadzka kamienna iest
lepsza.
267 Należałoby ieszcze gdzie zrobić mieysce partykularne dla
siedlarza stół i kilka stołków.
268 __Mieysce na Siodła__ ma bydź blisko koni wierzchowych; posadzką kamienną wyplastrowane, suffitowane, okna
z kratami żelaznemi; W około podaią się szafki 4 stopy szerokie z dwoch stron otwieraiące się, czasem te szafy są ze szybami, aby można bez otwierania widzieć.
269 Szafka każda zamykać będzie 3 Siodła na troygraniastych
pulpitach zawieszone, u góry strzemiona na kołku, w spodku
dadzą się pod każdym kołki na kokardy wstęgi itp:— można zrobić gatunek trofeów, nad każdym siodłem będzie nazwisko konia
dla którego przeznaczone.
270 Na środku wzdłuż tey sztuki postawi się stół — Mieysce
będzie większem lub mnieyszym podług okoliczności; starać się
trzeba obok mieć zakątki dla dwoch lub 3 rzemieślników do
roboty, mieysca te będą posadzką kamienną wyłożone, światło
mieysca te mogą bydź nakształt sklepików. —
271 __Podworze gnoiowe.__ Przy Podworzach Stayni i Wozowni
bywa podworze na gnoy, bydź powinno na północ obrocone;
w nim pomieści szopa na wozy gospodarskie. W tey części i
pod tą szopą kuć się będą konie uporne — i wiązać w przypadku operacyi. — Bydź tu także powinna kuźnia — Prewety dla
stałaiących dobrze utrzymywać należy — Przedziały będą od 3 do 3
stop. Siedzenia z trąbami —
272 Nadto wszystkie te mieysca będą brukowane, wyiazd z
tego podworze będzie na pole ~~lub~~ ulicę, klucz od wyiazdu ...

Masztarnia zgrzi Sier: Skład na rozne narzędzia.

W Podworzu gnoiowem umieszczaią się prewety
Procz mieszkania Kowala bydź powinno mieszkanie koło
dzieia rymarza z warsztatami. i Składem ich materyałów

go bydź powinien u Szwaycara lub innego przełożonego aby tylko wczasie potrzeby był otwierany. 68

273 Przez te wrota powinny wieżdzać fury ze sianem, słomą do usługi Podworzów, ponieważ Dziedziniec od tego wcale uwolnionym bydź ma.

274 Dla Staynów potrzeba Składow Siana Owsa słomy.

Tu gdzie potrzeba schodow na strych.

275 **Składel siana.** bydź ma obszerny, bywa pospolicie nad Poddaszu, i azeby go uczynić wygodnieyszym wynoszą się mury obwodne o 3 stopy po nad powałę. Będzie miał posadzkę kamienną w pewnych odległościach dadzą się dymniki zamykane okiennicami — W pośrodku da się wielki dymnik przez dach dla wkładania Siana nb: z podłogą występująca opatrzona w poręcz żelazną 3 stopy wysoką — itd:

276. Powiedzieliśmy że ze składu Owsa trąbę skuwaną dostarcza się go do Stayni w Sieni Stayni będący, toż samo można zrobić dla zrzucania Siana, którym sposobem byłoby zawsze suchsze, te trąby i otwory mogłyby bydź w końcach sieni. — Toż mowić o składzie słomy. Wszelka żywność na gorze lepiey się konserwuie.

277 **Skład Owsa.** potrzebuie więcey ostrożności, potrzeba aby był blisko schodów — Skład ten może bydź posadzką kamienną wyłożony, mieć lamperye; starać się trzeba aby żadnych dziur w nim nie było dla myszy i szczurów. — Dymniki mogą tutay bydź iak i w innych składach z okrami i okiennicami. —

Koniuszy podług Blondela ma mieć osobną stainkę 2 na konie wierzchowe i karetowe wozowni

278 **Mieszkanie Koniuszego.** nie ma bydź opodal od Podworza; iest z rzędu pierwszych Urzędników mieć powinien mieszkanie przyzwoite, dwa przedpokoie, salę iadalną, sallon, gabinet, pokoy sypialny, kuchnia, i dwie lub 3 sztuki dla służących i inney wygody. Co do meblow takie bydź blisko mają iak generalnego Dozorcy i Sekretarza.

279 ~~Piqueur~~ Podkoniuszy mieszkanie Jego ma bydź nakształt Podsekretarza potrzeba by mu iednak iedney sztuki na ekwipaże i effekta kosztowne, które ma sobie zostawione. — Potrzeba jeszcze wielkiey ilości pokojów dla ludzi staiennych, Postylionów, Lokaiów bez kominków, oświecanych tylko iednym oknem, formujących gatunek cel w których łożko, para stołków i stół.....

280 **Kamerdyner tapicer.** można mu dadź mieszkanie gdzie się podoba — Przedpokoy, warsztatu izba, pokoy sypialny i gabinet. Wszystkie te części będą miały posadzkę kamienną i będą suffitowane — Mogą mieć dwa kominki lub tylko ieden w sypialnym pokoiu, reszta będzie ogrzewana piecykami — Blacha kominka pokoiu sypialnego może ogrzewać oraz i gabinet. —

281 Mieszkanie to blisko bydź powinno składu meblów starych lub popsutych i odmieniać się mających podług pory roku.

282 **Skład Meblow.** powinien bydź położony przy schodach wygodnych, na połnoc obrocony, posadzką kamienną wyłożony i suffitowany. Na około mieć będzie kilka rzędów połek, z iedney strony będą wielkie szafy dla chowania materyi i innych meblow kosztownieyszych. Na srodku będzie wielki stoł na nogach żelaznych. służący do rozkładania wycierania obiektów.

283 Blisko tego mieysca będą iedna lub dwie sztuki na o[...]
narnieysze meble, numerowane i opisane – każdy rodzay
mieć będzie swoią klassę tak że w przypadku zaraz możn[a]
znaleść czego się szuka. – Klucz będzie u kamerdynera [...]
picera, który za wszystko odpowiada. –

284 Uważać ieszcze trzeba że wszyscy Lokaie mieć powin[ni]
po osobnym pokoiku bez kominka, dla niebespieczeństwa.
Wszystkie klucze będą odmienne; klucz zaś generalny bę-
dzie u Naystarszego Dozorcy. Intendant. –

Ujazdy robią się czasem odkryte to iest na polu, między alleami drzew – w ogrodach – w podwórzu stayennym

285 **Ujazdy** Manege. Obok apartamentu woyskowego u[...]
zdy koni czyli Rautszula dobrze urządzona, i gustownego k[...]
iest potrzebna i przyiemna. Jey punkt widzenia zakończ[y]
by można alleą pryncypalną ogrodu, wystawiwszy na
wozie tryomfalnym czterma końmi zaprzężonym bożka
Marsa – który zdawałby się zmierzać ku Ujazdowi. –

286 Słupy stosowne Ujazdom będą Doryckie z balkowan[iem]
z Krokierokami, a nad balkowaniem pełna balustrada.
Możnaby tutay nie używać stop słupów dla uniknienia p[o]-
padków, konie wyskakuiące nie są naybespiecznieysze p[o]-
czas uieżdżania koni. – Słupom tym chce dadź Autor, bęben
zamiast stopy a słup sam ubrać w obręcz, co się nie zg[a]-
dza z cechą tego Porządku.

287 Wierzch części pokryty Ujazdu zrobi się w terras, [...]
dla apartamentu będzie iedną wielką przyiemnością. Na t[er]-
rasie można ułożyć skrzynie z pomarańczami, myrtam[i]
wazonami; buduar, gabinet toalety czyliby nie mogły b[yć]
urządzonemi, aby to mieysce stanowiło ich ogród; nie m[o]-
że mieć położenia lepszego, Mars i Wenera zgodzą się zaw[sze]
z sobą. Uważać się będzie nadto aby okna tych pokoi wy-
chodziły na wschód, aby części kolumnady naprzeciw okien o[b]-
rócona na Zachód była z Effektem oświecana od słońca za-
chodzącego. – Przypuśćmy dwa rzędy kolumn, pierwszy rzą[d]
będzie cały oświecony, drugi tylko w części, bo go balkowani[e]
zasłaniać będzie. –

288 Nad Słupkami Balustrady możnaby poprzestawiać Wa-
zy kamienne. –

289 Ponieważ zaś środkowe części mogłyby występować
naprzod wten czas postawiłoby się słupy parami, a nad n[imi]
gi, gryfy, figury lub trofea stosownie do cechy Ujazdu. –

290. Ujazd dobrze zrozumiany dokończyłby Apartamentu
młodego Pana, którego ćwiczenia powinnyby stanowić pi[er]-
wsze przedmioty edukacyi, przyczyniaiąc się do zdrowia
do mocy temperamentu – przymioty nieoszacowane osobli[wie]
w Woyskowym. –

Uwaga Gzems iest 1/2 częścią wysokości pokoiu wewnątrz, wysokość zaś
Gzemsu o 1/4 lub 1/5 większy od swey wysokości.
Stopa Paryska o [...] linii dłuższa od krakowskiey – Wiedeńska o 6 linii.

Sier: 154. **Piwnice** prócz wygody są bardzo potrzebne, bronią
wilgoci, ale powinny bydź sklepione, brukowane i obrócone na pół-
nocy zachodni i na południe powinny bydź oddechy dla obiegu powietrz[a]
Kloak nigdy w piwnicach bydź nie potrzebno. chociaż z odey[...]

za mury. dla jeżoni — Schody do piwnicy maią bydź obszerne nie łamane. — Wysokości piwnicy do wierzchu sklepienia od 4 do 4½ łokci więcey bydź nie powinno. — Jeżeliby wypadły za szerokie mogą się środkiem sklepienia wspierać na słupach.

Ziemie tylko piaszczyste i na sucho mogące się obracać wolne są od powietrza mefitycznego czyli zaduszaiącego.

Jeżeli wypadnie (bo się trafia w fundamentach głębokich:) dać iedną piwnicę nad drugą, w niższey trzeba dać otwór, któryby przez wyższą miał kommunikacyą aż do góry.

Dot Daie mu się zawsze Cokoł. Żeby pokoie dolnego piętra były suche, mieysce między podłogą i sklepieniem piwnic wysypie się albo węglem tłuczonym albo cegłą.

158. W pokojach Panuiących Sala Audyencyi, bydź ma kosztownie w marmury, brązy złoto etc: ozdobiona. Obicie kosztowne i tron nieodbytą takiego mieysca składaią ozdobę. — W pałacach zaś Xiążąt panuiących partykularnych, gdzie Audyencya mieysca nie ma, Portrety, Pamiątki historyczne poprzedników powieszone bydź mogą. —

W Salach tańców i festynów mieysce dla muzyki powinno bydź w gatunku ganku lub galeryi. —

153 Pawillonem zowie się u nas mała budowla złożona z iednego Sallonu w którym się wyżyło iadać podwieczorek, z dwoma małemi Gabinetami iedno ze Zambrzęcemi rzeczami, drugi służy za Garderobę.

Grota iest rodzay podziemnego domu, ozdobionego skałami, sklepionego, czasem przebitego żeby widzieć można niebo. Na podłodze tych grotto układa się robią się Wodozbiory bassin z wytryskuiącemi wodami a blisko nich bywaią małe pokoiki, dla zachowania w nich rafraichissements.

Kiosk mały Sallon otwarty ze wszystkich stron, położony nad brzegiem wielkiego iakiego Jeziora, stawu, rzeki, i tak ustawiony że sobie widok w alleę główną odpowiadaiącą innemu podobnemu działu.

Trianon mały domek służący za schronienie Panom i Mieszczanom w przypadku tłumu wielkiego, lub dla oddania się Filozofii i samotności. —

Belweder mały Domek w pięknym położeniu ze Sallonem i z iednem lub dwoma małemi Apartamentami z kuchnią i Officyną podziemną, gdzie się oddala Pan kiedy chce bydź sam ze swoim przyiacielem, w swoich dobrach.

Pomarańczarnie, wchód od Południa i okna z podwoynemi ramami, nie na ogrodu dla przewozu skrzyń drzew.

Mleczarnie gdzie Damy z przymiotwa cedzą mleko i masło pośkudza. —

Bażantarnia Królikarnia Zwierzyniec zaiące.

spichlerze Ziemianki na północ dla świattra zdrowego i zdatnego do konserwacyi Ziemiopłodów. —

Kanały odprowadzające nieczystości równie iak Jatki mięsne Garbarnie na północ — biegnąca woda w bliskości opłukiwać to zabierać powinna.

Dodatek z Blondella

227. **Sale kompanii.** Maią bydź regularne — z kominkami zwierciadłami, okrywaią się lamperyami ciemnego koloru. W salach kompanii ponieważ przypaszcza się że wielka liczba osob znaydować się często może, wielką zatem ilość stołkow kanap mieścić w sobie powinna z tąd widziemy że zaokrąglenie, przebiciów fałszywych zcinan rogow unikać należy — Ponieważ sala kompanii idzie po pokoiu jadalnym więc powinna iedno przynaymniey przebicie naprzeciw okna Okno zaś wychodzić bydzie na ogród. Jeżeli bydź może i dwa przebicia dobry sprawią effekt.

Dla tego ciemnego koloru że iasny kolor rownie iak złocenie spełzną od kopciu świec gorąca piec, oddechu ludzi bo ta sztuka ciągle bywa mieszkalną.

Przy sali kompanii zwykle się robi Gabinet kompanii czyli gry

232. **Sala assamblow.** Będą regularne dosyć obszerne dla pomieszczenia przyzwoitey ilości stołkow i meblow potrzebnych dla tego nie potrzeba robić drzwi zmyslonych, bo przy nich stawiać stołkow ani stolików i nic nie można. Sciany okryią się obiciami, lamperyami — Dla symetryi gdyby kąty nie wypadały rowne ścianom zastąpić ie trzeba przepierzeniami z lamperyi ściennych, prawda że przez te zapierzenia skroci się długość sali i obięcia drzwi z placard powiększa, lecz zyska się na regularności sztuki mogącey przyiąć tym sposobem ozdoby interessujące. Nad to zapierzenie to służyć może za szafy na sprzęty stosowne do tey sztuki —

Sala assamblów służy do zabawy kompanii po obiedzie, robienia muzyki itp:

Uważać trzeba aceby przymurki dopuch drzwiow nie były za małe to iest dla tego azeby wysokości meblow nie przeciąły głownych przestrzałow. — Też przymurki nie powinny mieć więcey iak 2½ stopy ani mniey iak 21 cali wysokości z murow obwodnych żeby wielkie ich wysok nie przeszkodził położeniu kominka w srodku ściany, a przynamniey nie był przyczyną zbliżenia odrzwiów za nadto ku kominkowi, a zatem żeby nie był przyczyną dymu

Wreszcie kiedy nie możemy dadź tym sęgarom iak około 1 stopy trzeba starać się dadź iak nayrnnieyszą szerokość odrzwiom futrynom drzwi a placard potrzeba także uważać na ostonienie murow lamperyami i należnie przedział między niemi a futrynami drzwiow. Za odległość czyli przedział dać się 4 cale bo pospolita odległość ram lamperyi czyli szerokość przedziałow między niemi iest 4 cale — Podług tych uwag należy oznaczyć wyskok przymurkom; lecz gdyby z przyczyny głownego przestrzału nie można im było dadź więcey iak 1 stopę, przemienić trzeba futrynę w pas en bandeau, aby nie tylko żeby nie przenikn

lamperyi scian obwodnich lecz ieszcze zostawic pole przedziału między niemi. Szczegolnie gdyby występ przymurku wypadał na 20, 24, lub 30 cali, obok futryny zrobi się pole występujące i pilastr ravalé ou embrevé, co dla symetryi i z drugiey strony futryny drzwi powtorzy się.

We zwyczaiu iest w Pokojach Assamblow stawiać sofy klawikorty stoliki marmurowe, biora, — Kominek będzie naprzeciw drzwiow w środku sciany — stawianie kominkow naprzeciw okien może tylko mieć mieysce w gabinetach nauki lub innego zatrudnienia azeby swiatło padało na xiązki blisko ogniska i nie fatygowało oczow. Kominek w pokoiu Assamblow ma bydz z marmuru białego, ze zwierciadłem z ramami złoconemi — Położenie iego naprzeciw drzwi wchodowych w tem wygodne że nie tyle podpada dymieniu bo drzwi poboczne nie tak często otwierane bywaią.

Obicia odmieniać się zwykły stosownie do pory roku. Użycie materyi w pokojach tych nie nie przeszkadza azeby mury obwodne i przystawne wraz z drzwiami i kominkami były okryte stolarszczyzną, kolor obiciow stosować się powinien do koloru ciemnego meblow w zimie, a jasnego w lecie.

Wszystko to co się dla Sali Assamblow powiedziało stosować się może do Sal Audyencyi, seymowey, kompanii, Jadalney.

244. Wielka Sala Audyencyi może także należeć do rzędu pokojow w głownym przestrzale będących podczas uczty mieć powinna osobny przychod ze sieni; poważnie zdobić się powinna, wielka obrazow allegorycznych na tle obicia złotawnego do koloru lamperyi zawiesi się — kominek z marmuru starożytnego przyozdobi się bronzem w tonie poważnym, mało ozdob nad kominkiem, w międzyoknach zamiast zwierciadeł płaskorzezbę — Zakonczy się ta sztuka sklepieniem en arc de cloître upstrzeżonym, bo sklepienia połowkowe przystoią suterenom. — Czasem ieżeli wysokość iest nie wielka można zmieścić na czasie 18 cali wysokiey z gzemsem 18 calowym. Gzems ubierze się w podkrzyty console i metopy lepiey ieżeli w te ozdoby płynne robione w szycach gzemsowych wielu Appartamentow.

Galerye

Galerye wielkie mogą mieć 4 razy wzięta szerokość na długość, Rogow czyli kątow zaokrąglać w nich nie należy azeby ich długość przez to pozorney nie uymować. Do Galeryi wchod powinien bydz zawsze z iednego konca, dla obięcia w myśli całey długości — Galerye malowań mogłyby bydz o 2 piętrach oswiecane z gory rownie iak biblioteki składy kopersztychow.

Galerye czasem poprzedza Sallon obrazow także oswiecany z gory za pomocą okien Attyku 1go piętra bo oswiecanie go latarniami w kształcie cupolette nie może się udać w naszym sniezny klimacie — Swiatło z gory idące

przyczynia się do doskonałego i wyraźnego sądzenia o Obrazach. Przydzie się potrzeba ubierać nadokniów w Attykach w zgięciu zgłoku, dla uniknienia wielu liniy krzywych gdyż pospolicie te sztuki kończą się czaszką u wierzchu. Jednokształtność ta byłaby nieprzyjemna oku. Nawet ozdoby snycerskie na tych załokach będące oświecane pożyczanem światłem nie wiele bydz by mogły widziane i byłyby bez effektu.

Gdyby się Galerye miały oświecać latarniami pionowemi od góry, tak należy urządzić ażeby szerokość latarni była do całey szerokości iak 3 : 5, i ażeby ich wysokość miała $\frac{2}{3}$ szerokości nie rachując w to czaszki podniebitki.

Latarnie w sposobie Inspektów mogą mieć szerokość = $\frac{2}{3}$ szerokości sztuki, wysokość zaś = $\frac{2}{5}$ szerokości swoiey; nie są iednak tak wspaniałe iak latarnie pionowe.

Przyznać iednak trzeba że ten sposób puszczania światła nie może się udać tylko w sztukach pewnego dyametru ponieważ latarnie tak ciągnione wzdłuż galeryi są nieregularnemi porównawszy ich szerokość do długości. Których sposób nie może rozumnie tylko chyba bydź użytym w sypialniach zakonnych lub korytarzach Pałaców wieyskich —

Czasem Galerye przeznaczaią się na gry, zabawy bale w tenczas stanowią część Apart: Kompanii, będą miały widok na ogród, i będą tak oświecanemi iak i inne sztuki tego Apartamentu.

Galerye są 4lich, Kompanii służące za schronienie Kompanii uczęszczaiącey i bawiącey się. 2º Służące za korytarze kommunikacyine do Apartamentów. 3º Biblioteki albo 4º nakoniec Galerye obrazów, medalów, Historyi Naturalney. — Podług tych 4 rodzaiów widziemy że pierwsze mogą przyimować ozdoby wesołe iakoto Snycerstwo, malowania obrazy bronzy zwierciadła &c: Zobacz o Gabinetach Medalów Bibliotek wyżey Nro 148, 152, 156, 157 159. —

Kominki w Galeryach chyba dla ozdoby nie dla użytku wprowadzać można —

W zaokrągleniach Galeryi postawią się Posągi osobliwie kiedy Galerye są ozdobione Rzezbami Snycerstwom obrazami że posągi fałszywie stać na cul-de-lampe nie powinny i gdyby framugi nie miały mieć dla nich dosyć głębokości lepiey użyć świeczników gerido, kilka pięknych medalionów lub mebli. — Posągi można stawiać odosobnione na podstawach

Dla oświecenia Galeryi rzecz naylepsza okna połeciowe ażeby światło padało i na powałę — Gzemsu nie robić w załok, bo podniebitka będąc w czaszkę te 3 krzywizny nad sobą zły bardzo Effekt zrobią — lepiey dadź balkowanie regularne —

Galerye Kontry można Sallonami mianować

w apartamencie wygody przy Pokoiu Sypialnym potrzebny iest.

<u>Pokoy dziennego mieszkania</u> dla Pani, ten z główną enfiladą pokojów nie wspólnego mieć niebędzie Prestrzat odedrzwi przełnie się naprzeciwko kominkiem ze zwierciadłem.

<u>Kaplice</u> stanowiące część apart: w budowlach wzanych są małe kościoły poziome z chorem dla Muzyki; lub tylko iest sztuka w której Ołtarz stoi dla słuchania Mszy Świętej nie wychodząc z głównego części Pałacu. — Może mieć 12 tolu średniey bydź kotowa, chór na 1m piętrze nad gzemsem, może bydź oświecana w dole 3a u gory 7a oknami Obicia tych okien służą za chór do którego przyjść można korytarzem nad gzemsem z poręczą będzyn — Ołtarz z obrazem oddala się od muru o 3½ stopy — Obraz przystawia się do lamperyi 9 stop wysokiey, w tyle obrazu iest mała zakrystya przechód zewnętrzny, modlitewnia, mieysce dla Jałmużnika Lamperya ta nie idzie w koło lecz iest zastąpiona balustradą poręczną wyniesioną na 3 stopniach, formuie na dole mały chór który za pomocą obicia okiennych ma dosyć mieysca dla pomieszczenia stołków ławek itd: —
Może bydź zakończona czaszą ubraną w przesklepia odpowiadające 8 Oknom w 1m piętrze — Złocenia Malowania robią zagmatwanie w kaplicach dla tego lepiey ubierać ie poważnie —

<u>Piwnice</u> winne bydź na północ; mieć będą 9' wysokości popod zamek sklepienia a 12' do 15' szerokości prócz drzwi głównych osobne będą mieć schodki dla piwnicznego Piwnice na drewno węgle bydź na południe mieć otwór dla suchości —

Mieysce między sklepieniem piwnicy a podłogą wysypuie się węglem tłuczonym lub cegłą

Dla światła w Piwnicach robią się lejuchy w odsadzce domu w iego ustępach — Tymże sposobem oświecaią się Sutereny — Sutereny służą dla oddalenia wilgoci w wyższych apartamentach dla tego lejuchy te powinny bydź naprzeciwko siebie dawane żeby powietrze ciągle krążyć mogło.
Gdyby piwnice wypadało robić obszerne Sklepienie opierać można na słupcach w środku wyprowadzonych.
Piwnice winne osobliwie od kloak oddalać trzeba, nimo przeciw murzów ich się zwykło dawać; bo exhalacye i sączenie się wyn psuią wina —
Piwnice na drewno używa się tylko w domach partykularnych, lepiey składy drzewa umieszczać w podwórzach.
Dawniey Sutereny przeznaczali na Officyny Kuchnie, lecz dla trudności odprowadzania wilgoci, hałasów odorów przenikaiących do wyższych pięter porzucono ten sposób, równie dla natrętnictwa sługących —

Wysokość Pokoi. Opinia teraznieyszych. W pokojach ☐ zakonczonych w czaszkę daią wysokość = średniey
połowie + $\frac{1}{6}$; w pokojach suffitowanych płasko tylko = szero-
kości, można im nawet dadź cokolwiek mniey kiedy są o-
kragłe lub ścinane. iako mniey powierzchni obeymuiące
Co się tycze sztuk prostokątnych używanych na Sale Assem-
blów, pokoie kompanii Jadalne etc. pospolicie tych długość
ustanawia się przekątnią ☐ z szerokości, wysokość zaś bę-
dzie równa $\frac{1}{2}$ summy z szerokości i długości; Rozumie się że
wyższa część iest w postaci sklepienia. Znalaztszy wysokość
dzieli się ią na 9 części, z tych 2 na wysokość czaszki, iedna
na gzems, 6 pozostałe na lamperye i ściany.
Jezeli zaś wyższa część iest suffitowana płasko, tedy wy-
sokość takowych pokoi przywiedzie się do $\frac{7}{9}$ poprzedzaiącey
$\frac{1}{9}$ będzie na gzemsie —
Chociażby dla niektorych sztuk nie można było dadź na dłu-
gość przekątnią ☐ z szerokości, trzeba zawsze pokojom zakon-
czonym w czaszkę dawać $\frac{1}{2}$ summy szer: + dług na wysokość
zakonczonym zas płasko podściebitka $\frac{4}{9}$ teyże summy.
Pokoie czaszką zakonczone pięknieyszy maią Effekt.
Kiedy wysokość piętra nie dozwala dadź wszystkim sztu-
kom przyzwoitey wysokości dla poprawienia błędu w poko-
jach ktore nie maią dosyć wysokości na gzems da się $\frac{1}{12}$ wy-
sokości przez co lamperye nie będą dosyć wyniesienia przeciw-
nie wała mniey powierzchni bo się gzems w nią na założe-
li przez wpuszcza — W mnieyszych pokojach a zatem w stosun-
ku wyższych da się gzems = $\frac{1}{6}$ wysokości całey — w naymnie-
szych da się gzems = $\frac{1}{8}$ wysok: i czaszka także = $\frac{1}{8}$ —
Schowania kryiowki w międzypiętru bywaia nie-

Sz: 155: Schody podwoyne w górze schodzące się stare
w Pałacach — .
Naywygodnieysze schody są proste — więc w budo-
wnictwie krętych nigdy, a rzadko chyba potrzeba
tamie prawo[illegible] używać można kliniastych —
156 Szerokość schodów 3 łokcie wyparniatych 6 łokci
Odpoczynki mieć powinny miejsce — [illegible] doko
Balustrada nie powinna mieć miejsca tylko
na stołcach —

Schody Dawniey robiono Schody w wieżach okrągłych czwo-
rogrannych w pawilonach wielu kommunikacyi Apartament
Schody głowne bydź powinny po prawey stronie Sieni, dla ktorych
wnebicie do klatki schodowey mogą bydź na kolumnach, lub w
sposobie arkad półeliptycznych lub spłaszczonych
Schody w sionkach przechodach nie wymagaią tyle skrupu-
latności, byle nie przecinały głównych Apart:; Tak się urządzi
żeby służyły kilkoma oraz Apartamentom dla Kortu i m
Także blisko pokojow sypialnych bydź nie powinny dla
hałasu to iest w ten czas kiedy by ie tylko mur lub przepierze-
nie miało przegradzać.
Naywiększa długość schodów 8 do 9 stop naymnieysza
Klinowatych a tem bardziey wyszczerbionych lub wklęsłych
stopni unikać należy iako niebezpiecznych.
Swiatło w Schodach będzie wszędzie iednakowe. — Latarnia
oświecaiąca klatkę schodów mogą bydź użyte, co tym ie-
razie unikać trzeba ciągłych odpoczynków ganków w scho-
bo te rzucałyby wielkie cienie — Piętrami idąc symetrycz-
można poddawać okna nad odpoczynkami po ścianach kl
gdyby dla wielkiey wysokości nie można było użyć latarni

Szerokość tałarni bydź powinna równa szerokości między legarami schodów czyli przestrzeni między schodami; aby światło pionowe tem lepiey dochodzić mogło

Nachylania stopni na przód uczyć tylko można zewnątrz dla spływania wody.

Proporcya stopni iest wysokość + szerokość = 18 calom, lub szerokość z podwoioną wysokością = 24 calom, to wyrachowane podług średniey wielkości kroku człowieka.

Uważać trzeba że im więcey przyzwoitość wymagać będzie bogactwa w schodach tem starać się trzeba bardziey ażeby odpoczynki wyższe nie szkodziły widokowi dla całey klatki i podsufitki którą ile można zawsze starać się trzeba zakończać okrągło bądź światło od niego przychodzi, bądź że iest ozdobioną w rzeźbę lub malowanie. — Szaro malowanie przystoi czaszce schodowey. — Malować także można klatkę schodów w sposobie marmuru, bo inkrustować ią prawdziwym marmurem iest rzecz kosztowna.

Porządki budownicze zdobić mogą klatkę schodów lecz tylko w mieyscach poziomych, w mieyscach pochyłych pod legarami schodów użyć się tablic gzemsów pochyłych

Poręcze schodów iść maią bez przerwy, użyć można balasów lub splotów żelaznych — balasy żelazne nie zabieraią tyle światła co kamienne. — Balasy przecinię kamienne są poważne —

Obok schodów przechodzą czasem korytarz kommunikacyine. —

Piarnie są sale gdzie się przechowuią, mieć powinny podworka wodę dla napawania mycia, prócz tego mieszkanie Piwniczego wyższego.

Dom administra składa się z mieszkania Rządcy nadwornego, Intendenta, Sekretarzów, Chwesciarza, Kommissarza Dóbr, Marszałka, Burgrabi — wysłużonych Offeyalistów, czasem Teatru kapliczy —

Z Sierakowskiego kart. 195.

Szkoła Główna Ma 4 Fakultates. Teolog: Prawa, Lekarz: i Filozof: —

Wydział Lekarski mieć będzie gabinety na preparata i konserwy w spirytusach. Preparata woskowe Florenckiey roboty same osobney sali potrzebuią. — Teatr anatomiczny z ogniskami. — Laboratorium dla Katedry Farmacyi z ogniskiem Sala na Instrumenta chirurgiczne i szkoły położniczey

Wydział filozoficzny mieć będzie sale do experymentów fizycznych, przy nich zamknięcia na machiny narzędzia materyały modele mechaniczne &c: — Laboratorium chemiczne z ogniskiem i obszerny skład na naczynia szklanne gliniane żelazne — Skład węgla materyałów &c: — Gabinety Historyi naturalney we trzech podziałach; zatem i 3 sale — Obserwatorium — Sala na rozłożenie In-

strumentow – Sala na Zbiory starożytności medalów i
osobliwości Kraiów; wszystkie zaś wydziały mieć będą
sale na dawanie lekcyi. – Salę popisową i posiedzeń
osobne swoie bibliotheki. – Mieszkanie dla rządcy Domu
pokoy przy każdym Gabinecie i Laboratorium dla Pro-
fessora, mieszkanie dla stróżów, odźwiernego itd.
Dom taki potrzebuie Galeryow krytych czy między ko-
lumnami czyli arkadami – dla przechadzki, i służyć bę-
dzie za przysionek do rożnych sal – potrzebuie wieży dla
zegaru i dzwona, drugiey dla obserwatorium
Bibliotheka ma mieć mieszkanie bibliotekarza, pomo-
cników stróża, te na dole być mogą na gorze sale z gabi-
netami ogrzewanemi – Komina w całym domu nie da-
wałbym żadnego dla ognia – Sala główna może być o-
krągła włoska z porządnemi popiersiami &c. – Gabinety
na rysunki, książki zakazane, koperszt[y]chy, rękopisma &c.
Sale te przedzielać można samemi arkadami lub kolu-
mnami – Szafy w murze nayrzadziey widziane być mo-
gą. –
akademia pięknych sztuk. Jedna sala okrągła w po-
średku postument, na około uczniowie rysują i wylepiaią
w Sali do malowania okno być [ma] iedno w gorze, lub
ieżeli sala duża kilka okien. – Skład potrzeb i narzędzi
osobno dla rzeźbiarstwa osobno dla malarstwa, osobno dla
obydwoch na modele Gipsowe – Sala popisowa
Na dole mieszkania rządcy domu stróżow &c: Składy
na materyały, paliwo &c: Cały dom ma być sklepiony –
Porządek Jonicki ma panować
Ratusz – Przysionek z ławkami siedzeniami, Izba
dla wszystkich oczekuiących – Izba radna dla Magistratu
w bliskości Sekretarya, Kancellarya a może i Exhibi-
tura Expedytura itd: Izba rachunkowa z Kancellary-
ą – Izba Kassowa, Archiwum – Izba aresztu krotkiego
Izba dla Żołnierzy mieyskich. Mieszkania Dozorców
Stróżow – Na gorze Izby sądowe Kancellarye, Archiwu[m]
sądowe – Schody iasne wygodne – Na dole mogą
być także i Sklepy. – Podsienia i Stuponzdy na gorze
być mogą w galerye – Wieża zegarowa – balkon, – Po-
rządek Dorycki użytym być może

Z Sierakowskiego k. 150.

Przystępy obszerne przed pałacami dodaią im wspaniałości — Plac przed pałacem nie powinien być zastawiony domami — Kordygardy dawne przed pałacami w Warszawie służyły do znaczenia wielkości Właściciela Pałacu, nie zaś samego Pałacu. Sztachety między słupami ozdobnemi nayleypiey obmurowanie dziedzińca zastępuią — Brama przezroczysta stosownie przyozdobiona — Stawianie Offieyn w dziedzińcu nieprzystoyne dla nieochędóstwa

Wnijście. Że iest brama czyli wrota powinny być w środku — Czasem bywa po 3 wrot przy sobie które iedno wnijście stanowią — tego sposobu chyba w mieyscach gdzie tłumu ludzi obawiać się trzeba używać można

Oparkanienia z Otworami, Bramy, Pawillony, Splecione Allee, Kioski, Ujazdy z Amfiteatrami, Zwierzynice, Podwórze, Mieszkanie Ogrodnika, Filozofa, pustelnika, Kanarnika

Z Bellidora Lib 4. Kar: 89

Sale mieć będą od 11 do 12 tok szerokości: a 17 do 18 tokni długości. w wielkich domach Sale będą dwa razy dłuższe niż szerokie. — Pokoie robi □ iako mówi naybardziey przystaiące 11 do 12 tokniowe
apartamenta dolnego piętra mogą mieć 13 do 14 stop wysokości, 1go piętra 12 do 13 stop, 2go 11 do 12. od
zmnieyszaiąc o 1 lub 1½ stopy.

77

Oparkanienia z Otworami, Bramy, Pawillony, Splecione Allee, Kioski, Ujazdy z Amfiteatrami
Zwierzyniec, Podwórze, Mieszkanie Ogrodnika, Filozofa, pustelnika, kanarnika

Z Bellidora Lib. 4. Kar. 89

Sale mieć będą od 11 ~~na~~ do 12 tok. szerokości: a 17 do 18 tokii długości. w wielkich domach Sale będą dwa razy dłuższe niż szerokie. — Polioie robi □ jako mówi naybardziey przystaiące 11 do 12 tokiowe
apartamenta dolnego piętra mogą mieć 13 do 14 stop wysokości, 1go piętra 12 do 13 stop, 2go 11 do 12. od zmnieyszaiąc o 1 lub 1½ stopy.

Podwórze iest plac mniey więcey obszerny otoczony murami budynkami, brukowany cały lub w części iest zowie się Podwórze Kuchenne w wielkich Pałacach gdzie są Kuchnie Office spizarnie Dwornie, Sucharnie, piecarnie, i pomieszkania Officyalistow i służących żywności.
Podwórze Stayenne gdzie są stacynie wozownie, kuźnia, pomieszkania Haydukow Postylionow Stajennych ludzi &c: —
Podwórze Folwarczne gdzie bydło, drob piwnice &c.

Folwark na wsi składa się z podworz dziedzińców, potrzepiwo, szop, stayniow, wozowni, stodoł, spichrow, owczarni Chlewow, mieszkan ludzi folwarcznych, Gołębniki, Drobiu, Brogow siana Szczkami
Owczarnia będzie niska, z podłogą stoczystą

Staynie dzielą się w wielkich Pałacach na podworza, wozownie, staynie, kuźnia, Składy szorow homontow mieszkan kuniuszego, Pasiow, Myśliwczykow, Stajennych ludzi Stangretow Postylionow i innych składow siana owsa słomy.
Staynie same dzielą się dla koni karecianych, wierzchowych, uitrnych, ciągłych zdrowych i chorych
Każda konia ma około 4 łokci. — Drabina być powinna prosto nie pochylana.

Mieszkanie odźwiernego iest mała izdebka przy sieni

Apartament w Pałacach składa się porządnie z dwoch przedpokojow, Sallonu, Sali Assamblow, sali sypialney i kilku garderob i gabinetów.
Parady na 1^m piętrze na ogrod obrocony składa się z rzędu wielu sztuk w enfiladzie od końca do końca iakoto Sali koncertu, tronu, massa, Merkurego, Galerye.
Wygody będzie zdrowy oddalony od zgiełku, Składa się z Przedpokojow, Sali Assamblow, sypialney gabinetow i Garderob. ... mnieyszych niż w apartamentach Parady. —
Mały apartament iest w międzypiętrze —
Prócz tego zowie się Apartament Łaźni, gościnny

Szpital Infirmerie iest to dom osobny złożony z kaplicy sall, izb, kuchni, officy, apteki, prewetow Łaźni potrzebn itd.

Wozownie są, albo pojedyncze na pojedyncze pojazdy 8 stop. szer. a 20 stop długie, iezeli dyszel iest podniesiony to tylko 14 stop.
Podwoyne lub mogące więcey mieści pojazdow, w takich na szer. każdego pojazdu 7 stop.
Obok murow dawać trzeba barriery aby osi nie psuły tynku. — kastry.

Spichlerz na ziarno słoma siano może być na strychu czasem w podworzach stajennych

Skład mebliow może być w mieszkaniu na Poddaszu —

Reitszule znaiome Galerye opisane — Kaplice
Straznice.

Ogrod

Partery, Boskiety zielone, Połkopce Kopce Terrassy Schody Stopy Balustrady Fontanny, Żywe Płoty, Szpalery, Drzewa w szachownice, Trety, Allee, Gaie, Chłodniki, Sale krzewne, Ogrodzienie, Labirynty — Altanki, Treliaże Wazony, Obrazy Hermy, Ogrody Jarzynne, Sady, Rzeki Strumienie, Kąpielnie, Lodownie, Połrzyczce, Dziedzińce, przeddziedzińca, Drzewa miotlaste, stawy Kanały Mosty Zwodzone, Domki wieyskie, sztachety, Bukiety drzew, Klomby, Kempy na wodzie Kataradty, Bażantarnie Baszniki, Oranżerya, Teatr zielony, Kolumnada Ruiny przez ... mosty Gołębniki — Mierzarnie. Ujazdy — Sallony Antykow, Treliażowe. — Zchadzki myśliwcze — Grzęda noga — Winogrania. Pola, place, Inspekta, Rasieniki, Skrzynie drzew, facetki, Ronnie Złotko, Kwatera, Grządy, Skała, Belweder, Gaiki, Sale zielone z balustradą — Stawy dla Ogniskow, Knieie, Koła wodą wzniesione — Mostki Chińskie, Domki Chińskie, Grobowce Mogiły Groty Portyki:

Pokoy w Sądach iest gdzie są na około ta stołu i porząc, gdzie się zgromadzaią Sędziowie

Bureau iest pokoy gdzie się zgromadzaią Urzędnicy i Officyaliści Pana czasem wszystkie ztonki do naradzania się — Mui powinno Gabinet czyli zamknięcie papierów na Archiwa skrzyn Nazywaią czasem Kancellaryą —

Buduar Jest mały gabinet z kominkiem blisko pokoju Sypialnego i Gabinetu Toalety — dobrze przyozdabia się — Nazywa się budoir bo w to miejsce oddala się kobieta zamyślaiąca dla czytania robienia, iednym słowem dla samotności —

Gabinet w ogólności skład szafek z szufladami na papiery. — czasem miejsce odosobnione i światłe gdzie się uczyć czytać można lub pisać. Sztuka ta miewa pospolicie 3 inne, to iest tylny Gabinet na bibliotekę; inny na papiery a Garderobę ze stołem a l'angloise Gabinet Medalów, Starożytności, Historyi Naturalney Machin

Garderoba zowie się skład sukni bielizny —
Łazienkowa iest sztuka przy łazni w którey się rozbiera
Prewetna gdzie są stolce — ta bywa blisko pokoiu sypialnego

Łaznia Rzymianie składały się z kilku podworzow, z apartamentow, sali łaziennych osobno dla kobiet i mężczyzn — Sale łazienne były otoczone stołkami, portykami, w środku basin do którego przychodziła woda ciepła i zimna —
Partykularna powinna mieć ogrodek dla przechadzki; wszęć w łaźniach można zwierciadeł marmurów, groteskowo, malowań &c: Pospolicie Sala Łazniowa ~~wykłada~~ wspodzie się marmurem i posadzkiem ściany zaś tablicami faiansowemi: Składa się Apart: Łazni z Przed: pokoju, Gabinetu Kompanii, Izby sypialney, gabinetu toalety, garderoby, stolca, z Sali w którey wanna, i z Kuchenki gdzie się woda grzeie, etuve wraz z Drwalnią mała wannę stawia się w framudze, nad nią belwedere z kurtyną

Serrepapier bywa izbeczka blisko gabinetu ludzi uczonych lub...

Sionki służą do kommunikowania sztuk nie przechodząc przez wielkie apartamenta

Biblioteka iest znana do czego służy

Alkowa wgłębienie w pokoiu Sypialnym na łożko, może bydź iednym stopniem wywyższona, może się zdobić w pilastry, słupy, pedokamie spłaszczone, w spodzie balustradę — w lamperye po bokach są drzwi szklanne —

Officyna iest w wielkich domach Izba wielka ~~w którey~~ w Departamencie Żywności dela bouche gdzie się składa i zamyka srebro, porcellana, etc: bywa z piecem z ~~po~~ pawdiami; na Konfitury, kawe &c.

Kuchnia, z ogniskiem z kapą — z piecem angielskim, blisko niey będzie pomywalnia Spizarnia Izba czeladna — czasem się mieszcze często w Suterenach

Spizarnia wiadoma Drwalnia w piwnicach lub pod poszopami.

Pralnia Jest w szpitalu lub innym zgromadzeniu Sala, z kotłem, z tygownią &c: bruindenie z Pral: nikiem

Pomywalnia przy kuchni na naczynie.

Izba czeladna gdzie ci Czeladz bywa przy Kuchni

Podworze iest plac mniey więcey obszerny otoczony murami budynkami, brukowany cały lub w części iest zowie się Podworze Kuchenne w wielkich Pałacach gdzie są kuchnie Office spizarnie kwasz- nie piekarnie, pieczennie, i pomieszkania Officyalistow i służących żywności.

Podworze Stayenne gdzie są stajnie wozownie, kuźnia, pomieszkania haydukow Postylio- now Stajennych ludzi &c: —

Podworze Folwarczne gdzie bydło, drob piwnice &c.

Folwark na wsi składa się z podworz dziedzińcow, potrzebnicz, szop, staynicow, wozowni, stodoł spichrow owczarni Chlewow, mieszkan ludzi folwarcznych, Gołębnikow, drobiu, Brogow siana Sieczkarni

Owczarnia będzie niska, z podłogą stoczystą

Staynie dzielą się w wielkich Pałacach na podworza, wozownie, staynie. kuźnia, Składy skorow homont mieszkan Koniuszego, Paniow, Myśliwczykow, Stajennych ludzi Stangretow Postylionow i innych składow siana owsa słomy.

Staynie same dzielą się dla koni karecianych, wierzchowych, cudzych, ciągłych zdrowych i chorych każda konia ma około 4 stop. — Drabina być powinna pionowo nie pochylana.

Mieszkanie odźwiernego iest mała izdebka przy sieni

Apartament w Pałacach składa się pospolicie z dwoch przedpokojow, Sallonu, Sali Asamblow, sali Sy- pialney i kilku garderob i gabinetow.

Parady na 1^m^ piętrze na ogrod obrocony składa się z rzędu wielu sztuk w enfiladzie od końca do końca iako to Sali Koncertu, tronu, massy, Merkurego, Galeryi.

Wygody będzie zdrowy oddalony od zgiełku, Składa się z Przedpokojow, Sali Asamblow, Sypial- ney gabinetow i Garderob. lecz mnieyszych niż w apartamentach Parady. —

Mały apartament iest w międzypiętrze —

Prócz tego zowie się Apartament Łaźni, gościnny

Szpital Infirmerie iest to dom osobny złożony z kaplicy sall, izb, kuchni, officy, apteki, prewetow Łaz- ni potni itd:

Wozownie są, albo poiedyncze na poiedyncze poiazdy 8 stop szer: a 20 stop długie, ieżeli dyszel iest pod- noszony to tylko 14 stop.

Podwoyne lub mogące więcey mieścić poiazdow, w takich na szer: każdego poiazdu 7 stop.

Obok murow dawać trzeba barriery ażeby osi nie psuły tynku. — Karsiery.

Spichlerze na ziarno słoma siano mogą być na strychu czasem w podworzach stajennych

Skład mebli może być w mieszkaniu na Poddaszu —

Reitszule znaiome Galerye opisane — Kaplice

Strażnice.

Ogrod

Partery Padoły zielone, Pothopce Kopce Terrassy Schody Fossy Balustrady Fontanny, Żywe Płoty, Szpalery, Drzewa w szachownicę, Trety, Altee, Gaie, Chłodniki, Sale kwiatowe, Ogro- dzieniec Labirynty — Altanki, Treliaże, Wazony, Obrązy kermy, Ogrody Jarzynne, Sady, Rzeki Strumienie, kapielnie, Lodownie, Potrzęsycze, Dziedzińce, przeddziedzińce, Drzewa miotłaste, stawy kanały Mosty zwodzone, Domki wieyskie, Sztachety, Bukiety drzew, Klumby, kempy na wodzie Kataradty, Bażantarnie Ptaszniki, Oranżerya, Teatr zielony, kolumnada Ruiny przez konsso- nasy Gołębniki — Mleczarnie. Ujazdy — Sallony Antykow, Treliażowe. — Schadzki myśliwcze &c. Gra na nogę — Winogranie. Pola, place, Jnspekta, Kasienniki, Skrzynie drzew, faceki, Ptasznik Szkołka, Kwatera, Grząd, Skała, Belweder, Gaiki, Sale zielone z balustradą. — Stawy dla Ogniskow, Kniele, koła wodą wznoszące — Mostki Chinskie, Domki Chinskie, Grobowce Mogiły Groty Portyki:

Pokoy w Sądach iest gdzie są na ohoto ta stołki i porząc, gdzie się zgromadzaią Sędziowie

Bureau iest pokoy gdzie się zgromadzaią Urzędnicy i Officyaliści Pana czasem wszystkie członki do naradzania się — Mniey powinno Gabinet czyli zamkniącie papierow na Archiwa skrzyn Nazywaią czasem kancellarya —

Buduar Jest mały gabinet z kominkiem blisko pokoju Sypialnego i Gabinetu Toalety — dobrze przyozdabia się — Nazywa się budoir bo w to mieysce oddala się kobieta zamyslaiąca dla czytania robienia, iednym słowem dla samotnosci —

Gabinet w ogólnosci skład szafek z szufladami na papiery. — czasem mieysce odosobnione i swiatłe gdzie się zwyczay czytać można lub pisać. Sztuka ta miewa pospolicie 3 inne, to iest tylny Gabinet na bibliotekę; inny na papiery i Garderobę ze stołem à l'angloise Gabinet Medalow, Starozytnosci, Historyi Naturalney Machin

Garderoba zowie się skład sukni bielizny —
Łazienkowa iest sztuka przy łazni w ktorey się rozbiera
Prewetna gdzie są stolce — ta bywa blisko pokoiu sypialnego

Łaznia Rzymian składały się z kilku podworzow, z apartamentow, sali łaziennych osobno dla kobiet i męszczyzn — Sale łazienne były otoczone słupkami, portykami, w srodku basin do ktorego przychodziła woda ciepła i zimna —
Partykularna powinna mieć ogrodek dla przechadzki, wzięć w łazienkach można zwierciadeł marmurow, groteskow, malowań &c: Pospolicie Sala Łazniowa ~~wykłada się~~ wspodzie marmurem i posadzkuie ~~nim~~ sciany zas tablicami faiansowemi: Składa się Apart: łazni z Przed: pokoju, Gabinetu Kompanii, Jzby sypialney, gabinetu toalety, garderoby, stolca, z Sali w ktorey wanna, i z kuchenki gdzie się woda grzeie, etuve wraz z Drwalnią mała wanna stawia się w framudze, nad nią belwederu z kurtyną

Serrepapier bywa izbeczka blisko Gabinetu ludzi uczonych lub ...

Sionki służą do kommunikowania sztuk nie przechodząc przez wielkie apartamenta

Biblioteka iest znana do czego służy

Alkowa wgłębienie w pokoiu Sypialnym na łozko, może bydź iednym stopniem wywyzszona, może się zdobić w pilastry, słupy, pedokazie sklepione, w spodzie balustradę — w lamperye po bokach są drzwi szklanne —

Officyna iest w wielkich domach Jzba wielka ~~w ktorey~~ w Departamencie Zywnosci dela bouche gdzie się składa i czyszczą srebro, porcellana, itp: bywa z piecem z ~~pr~~ pawdiami, na konfitury, kawę &c:

Kuchnia, z ogniskiem z kapą — z piecem angielskim, blisko niey będzie pomywalnia Spizarnia Jzba czeladna — czasem są mieysce iest w suterenach

Spizarnia wiadoma **Drwalnia** w piwnicach lub pod poddaszami.

Pralnia Jest w Spitalu lub innym zgromadzeniu Sala, z kotłem, z kugownią &c: brandenie z Pral: nikiem.

Pomywalnia przy kuchni na naczynie.

Jzba czeladna gdzie ie Czeladz bywa przy kuchni

Sień iest wchod do Walli schodow. i do apart:-
Prosta simple maiąca przeciwne sciany iednako ozdobione w arkady prawdziwe lub fałszywe
Wiezdna z przechodami po bokach oddzielonych za pomocą kolumn w srodku utrzymujących skle-
pienia lubowego lub innego.
Figurowa figury ktorey kszałt ma rozne wystąpy ustępy ozdobione pilastrami lub kolumnami
symetryczenie rozłozonemi.
w Peristile maiąca 4 rzędy kolumn odosobnionych z przechodami ss:ni
Okrągła z Porządkami Archit: przytykanemi do muru- może bydz owalna Octostile
Tetrastile wsparta na 4 słupach w srodku maiących płaskosłupy odpowiad: przy scianach

Przedpokoy 1y słuzy dla służących- służy za wchod do 2go Przedpokoju.
Przedpokoy II słuzy dla przyięcia osob maiących Jnteress do Pana- słuzy czasem za Pokoy iadalny, za
Salę de dais baldachinowę, podług więc swego przeznaczenia przyozdobi się.

Przedsala sztuka apart: poprzedzaiąca Salę tak iak Przedpokoy poprzedza Pokoj-
Sala iest każda wielka sztuka apartamentu- Starozytni zwali Salę Tetrastile w ktorey podsiebitka wspar-
ta była na 4 kolumnach. Korynteka z kolumnami przytykanemi na około z podstyp: lub bez
Egiptska z kolumnami korynteckiemi odosobnionemi utrzymującemi balkowanie i z drugim po-
rzędkiem nad nim dzwigaiącym podsiebitke.
Sala iadalna iest sztuka w dolnym piętrze oddzielona od apart: przyozdobiona buffetami fontannami, ma-
iąca kommunikacyą łatwą z Officyną i Kuchniami.
Buffetem zowie się Kredens stołowy w sali jadalney, lub też osobna sztuka z kredensem
ktora nazwano Kredens.
Sala assamblow iest sztuka apart: gdzie się przyimuie kompania, bywa naypięknieysza i nayozdob-
nieysza
Sala honorowa des Gardes iest pierwsza sztuka apartamentu gdzie się straz i Officierowie.
Sala audyencyi w ktorey Xże przyimuie Ambassadorow cudzoziemskich na audyencyą- Takaz bydz mo-
że u Ministrow, Naczelnikow Magistratur.
Sala billarowa iest sztuka obszerna na billard.
Sala balowa iest sztuka apart: w ktorey iest trybuna dla Symfonii L. Loziowsk i słuzy do tańcu.
Sala Komedyi Balletow zobacz Teatr. robi się czasem w Pałacu.
Sala Starożytności w Pałacu gdzie się składaią Statuy Wazony termy i inne rzeczy starożytne
Sallon Wielka sztuka wsrod Pałacu lub w koncach galeryi maiąca czasem 2 piętra wysokości: bywa
okrągły sklepiony owalny □ prostokątny - osmiokątny.
Włoski maiący dwa piętra oswiecany oknami 2go piętra.
Pokoy iest sztuka w ktorey bywa łozko. inaczey nazywaią Salą i bywa:
Sypialny gdzie łozko naprzeciw okien- bywa z alkową czasem zobacz alkowe z Nyzą
Parady w ktorym łozko iest także we srodku lecz bogato ubrane służące tylko na 1y dzien slubu
Panow, i do pol kładzenia ich po smierci- słuzy czasem dla przyięcia kogo Dystyngwo.
czasem do łozka może się wchodzić po stopniach, na ostatnim stopniu balustrada- tako
wy przyimuie naykosztowniejsze ozdoby. Kolumn malowan złocon.
Pokoy Sypialny z nyzą. Nyza ma mniey głębokości niżeli Alkowa, łozko stawia się w poprzek
z nyzy się wychody do Gabinetu i Garderoby- W małych apartamentach używa się.

Sień iest wchod do Walli schodow. i do apart:-
Prosta simple maiąca przeciwne sciany iednako ozdobione w arkady prawdziwe lub fałszywe
Wiezdna z przechodami po bokach odłączonych za pomocą kolumn w środku utrzymuiących skle:
pienia lubowego lub innego.
Figurowa figury ktorey ktorys ma rozne wystepy ustępy ozdobione pilastrami lub kolumnami
symetrycznie rozłozonemi.
w Peristile maiąca 4 rzędy kolumn odosobnionych z przechodami [illegible]
Okragła z Porządkami Antik: przytyczonemi do muru - moze bydz owalna. Octostile
Tetrastile wsparta na 4 słupach w środku maiących płaskosłupy odpowiad: przy scianach

Przedpokoy I.szy dla stoiących - słuzy za wchod do 2go Przedpokoju.
Przedpokoy II służy dla przyięcia osob maiących Interess do Pana - służy czasem ze Pokoy iadalny, za
Salę de dais balbachinowe, podług więc swego przeznaczenia przyozdobi się.
Przedsala sztuka apart: poprzedzaiąca Salę tak iak Przedpokoy poprzedza Pokoy -
Sala iest każda wielka sztuka apartamentu - Starozytni zwali Salę Tetrastile w ktorey podsiebitka wspar:
ta była na 4 kolumnach. Korynelią z kolumnami przytykanemi na około z podstyp: lub bez nich,
Egipska z kolumnami korynckiemi odosobnionemi utrzymuiącemi balkowanie i z drugim po:
rzędkiem nad nim dzwigaiącym podsiebitke
Sala iadalna iest sztuka w dolnym piętrze oddzielona od apart: przyozdobiona buffetami, fontannami, ma:
iąca kommunikacyą łatwą z Officyną i Kuchniami.
Buffetem zowie się kredens stolarski w sali Jadalney, lub też osobna sztuka z kredensem
lepiey nazwana Kredens.
Sala assamblow iest sztuka apart: gdzie się przyimuie kompania bywa naypięknieysza i nayozdob:
nieysza
Sala honorowa des Gardes iest pierwsza sztuka apartamentu gdzie się straz i Officierowie.
Sala audyencyi w ktorey X.ze przyimuie Ambassadorow cudzoziemskich na audyencyą - takaz bydz mo:
ze u Ministrow, Naczelnikow Magistratur.
Sala billarowa iest sztuka obdłuzna na billard.
Sala balowa iest sztuka apart: w ktorey iest trybuna dla Symfonii [illegible] i służy do tańcu.
Sala Komedyi Balletow zobacz Teatr. robi się czasem w Pałacu.
Sala Starozytnosci w Pałacu gdzie się składaią statuy wazony termy i inne rzeczy starozytne
Sallon Wielka sztuka wśrod Pałacu lub w koncach galeryi maiąca czasem 2 piętra wysokości: bywa
okrągły sklepiony owalny □ prostokątny - osmiokątny.
Włoski maiący dwa piętra oswiecany oknami 2go piętra.
Pokoy iest sztuka w ktorey bywa łozko. inaczey nazywaią Sala; bywa:
Sypialny gdzie łozko naprzeciw okien - bywa z alkową czasem zobacz alkowe z Nyzą
Parady w ktorym łozko iest także we srodku lecz bogato ubrane służące tylko na 1y dzien slubu
Panow, i do pol kładzenia ich po smierci - służy czasem dla przyięcia kogo Dystynkcyi.
czasem do łozka moze się wchodzić po stopniach, na ostatnim stopniu balustrada - tako:
wy przyimuie naykosztownieysze ozdoby. Kolumn malowan złocen.
Pokoy Sypialny z nyzą. Nyza ma mniey głębokości niżeli alkowa, łozko stawia się w poprzek
z nyzy są wychody do Gabinetu i Garderoby - W małych apartamentach uzywa się

Bibliotèki

Przez Bibliotekę w ogólności rozumie się mieysce na Książki —
Wielkość obszerność iey od wielości Xiążek zawisła
U partykularnych iest to sala wielka osobna na to.
A w Pałacach Panuiących — Klasztorach zaś iest to dłu-
ga Galerya gdzie Książki są ułożone na półkach porząd-
kiem materyi: —

Czasem robi się na nie Budowla osobna i odosobniona
też wtedy nie tylko szafy na Xiążki drukowane, ale i na
rękopisma — mieści w sobie Kabinety Starożytności,
medalów Kopersztychów.

W Bibliotekach układ książek porządny naygłów-
nieyszą ich ozdobę być winien —

~~Ponieważ Biblioteki są dla Nauki — nie powinno
się więc ich umieszczać w Przestrzale Apartamentów
Zabawy — na boku więc być muszą lub na innem
piętrze —~~

Biblioteka iest Sztuką która zasługuie na uwagę.
i chociaż układ Xiążek nayglównieyszą iey ozdobę stanowi
winien, nie iednak potrzeba na nią tylko mieć względu.
potrzeba aby w swym przyozdobieniu była szlachetnej
~~surowa~~ — poważne —

Podług Witruwiusza powinna być na Wschód bo się
Xiążki nie tak psuią iak w położeniu na Południe lub
Zachód które podlega robactwu i wilgoci, bo ta sama wil-
goć którą wiatry południowe przynoszą żywi robactwo i
zaplesnia Xiążki. —

W naszym kraiu Północ iest naylepsza — iakkol-
wiek smutne iest światło z tey strony, lecz iest równe i
powietrze od niey przychodzące nieprzyiazne iest owadom.
mogącym gryźć Xiążki.

Okna po iedney stronie robiąc nie będzie Symetryi
odawaiąc z drugiey strony wiele się mieysca traci i po-
nieść kosztu niepotrzebnego. — dla tego

Naylepiey będzie oświecić bibliotekę światłem z góry
tym sposobem się i światło pożądane równe otrzyma
i wyższa mieysca wiele przy obu stronnych ścianach na
szafki Xiążki symetrycznie ustawiać się mogące:

To oświecenie z góry można iak się o Galeryach po-
wiedziało zrobić albo za pomocą okien w powale po-
czynionych, albo latarni czyli kopuł sztucznie ułożonych
i rozporządzonych —

Że Latarnie czyli kopuły mogłyby być okrągłe
lub czworograniaste. — Czworograniastym [umieszczanym] zdaie się żeby
należało dawać pierwszeństwo. — Trzeba uważać robić
ie w wysokości porzączney okien enseuillement. tak aby
Słońce nie mogło padać na szafki — Piękne zatoki
wgięte idące od Gzemsu wieńczącego szafy utrzymy-
wać będą ten rodzay attyku, i wszystko nie będzie mo-
gło tylko bardzo piękny formować Effekt, ieżeli samo
sklepienie będzie iść w przestworach pomiędzy przesklepie-
niami czyli pasami i Kessonami.

Blondel. $\frac{116}{4}$. Otwory bibliotek i galeryi wspaniałości powinny
być wystawione na wschód: iednak wiela budowniczych
daią pierwszeństwo północy; z doświadczenia że w tem po-
łożeniu Xiążki i meble kopltowne lepiey się przechowuią:
Blondel. $\frac{200}{4}$ Bibliotekom wielkim dawać nayminiey 4 ra-
zy szerokość na długość, a naywięcey 7.

Lecz tu możnaby zarzucić że ten rodzay przyrządzenia wymaga wielkiego bardzo wysokości sklepienia Sufitu — to iest prawda; lecz mi nie szkodzi w wysokości 8 do 10 stop nad podłogą zrobić Balkon czyli Galeryą sztucznie zawieszoną przy ścianach nad szafkami, do których się wchodziło schodkami ukrytemi w szafkach i wypróżnieniach murów — Na tey Galeryi umieścić się drugi rząd szafek, i zapobieży się wspinaniu się do nich po krzesłach po drabinach wysokich zazwyczay niebezpiecznych — Stopnie ruchome 4 stop wysokie nayżeższy mogą w tym przypadku służyć dla Szaf dolnych — co się zaś tycze szafek w Galeryi te nie wyższe nad 6 stop się robiąc, nie będzie więc potrzeba żadnych wspinań ani podstawków dla wyimowania i układania Xiąg.

Podług więc tego Urządzenia ogół mieć będzie postać szlachetną i wspaniałą — użycie i usługa wygodną — światło przyzwoite —

Pomiędzy Szafami można na podstawkach stawiać popiersia wielkich Ludzi — z napisami Imion —

Przez całą długość Biblioteki iść powinny Stoły przykryte kilimkami — Układ szafek może służyć za wskazówkę stołów, dając między niemi 3 stop odległości nayrmniey.

Gabinetki małe są czasem potrzebne dla Osob które w spokoyności chciały korzystać z Xiąg — w tych Stolik ze Stołkiem się pomieści — mieysca półka w wysokości poręczney dla kładzenia kilkunastu Książek a to aby stolik mieć wolny do pisania —

Globy mogłyby zdobić Bibliotekę ziemskie i niebieskie

Posadzka kamienna byłaby tu naylepsza — lecz w zimie za zimną iest w naszym kraiu — przez nie szczury i myszy się przeiskać nie mogą — owady i robactwo gnieździć — nie tyle prochu wydaie — i chłód potrzebny zapobiega robactwu mogącemu psuć książki — Jeżeli idzie o Zimno w nogi, można pod stoły popodściełać kilimy Kobierce —

Wchód do Biblioteki może być od Południa ale poprzedzony przedpokoiem — zaś w końcu drugim od północy przypadaiącym okno wielkie — te dwa otwory naprzeciwko siebie mogłyby ułatwić odświeżanie powietrza podług upodobania —

Drzwi wchodowe mogą być żelazne — także ramy okienne i okiennice żelazne — a to dla bezpieczeństwa od ognia — Nawet ramy okien w Mezaninach czyli Kopułach —

Camus 168. Chce mieć i szafki z blachy co nie iest tyle potrzebne, bo wewnątrz dozor uważać winien nad bezpieczeństwem od ognia.

Borg: 547.

Wielkie biblioteki z kilku obszernych galeryi których mury szafami na xiążki się okrywaią.

Te szafki idą aż pod początek sklepień, i maią we 1/3 części mniey więcey wysokości balkon do którego się wchodzi schodkami skręconemi w szafach

Unikać trzeba w Bibliotekach wszystkiego coby mogło dać początek pożarowi — wszystkie więc Sklepy potrzeba aby były sklepione; nie maią bydź prowadzone w murach żadne szuflady kominowe — ani piece stawiane — przy murach przy których się książki znayduią —

Dla wygody uczących się i czytaiących w zimie potrzebne będą iedna lub dwie sale oddzielne przy Bibliotece ogrzewane za pomocą ciepła rurami z dołu prowadzonego.

Dach biblioteki powinien mieć konduktory — Dziedziniec mieć wodę w obfitości za pomocą pompy którą w czasie ognia na pompę wytryskuiącą przemienić by było można —

Mieszkanie Bibliotekarza i osób do biblioteki przywiązanych bydź ma albo osobne albo zabezpieczone od pożaru naytroskliwiey —

Do Biblioteki należą iescze Galerye na rękopisma, kopersztychy, medale i inne przedmioty erudycyi — te mogą się mieścić w Gabinetach osobnych ieżeli nie są w wielkiey ilości —

Przykład. 54.

Biblioteka Oxfordska iest okrągła — Świętey Genowefy w Paryżu iest w krzyż, w środku którego iest kopuła, ozdobiona w popiersia wielkich mężów, tak iak wielka liczba Bibliotek podług podania Pliniusza —

Ponieważ Biblioteka może się z iedney strony uważać iako Skarb publiczny mieszczący w sobie nayszacownieysze Zbiory umieiętności ludzkich; z drugiey iako świątynia Nauki, powinna więc bydź taka Budowla urządzona w sposób zapewniaiący naywiększe bezpieczeństwo i spokoyność — Podług tych uwag podaie Durand Plan Biblioteki na Tab: 10. —

Budowla ta okrągła w środku iest Biblioteką i iest cała murowana — a zatem od ognia zabezpieczona — Środek sam iest dla bibliotekarzy, Sale czytania 8 idą w promieniu dążące do środka, są oświecone z góry — więc przez to porządek i dozór wewnętrzny łatwym się staie. — Światło z góry we wszystkich salach zostawia dosyć wszędzie mieysca na szafy — na około iest Podcienie czyli Portyk. — Dziedziniec czworograniasty iest otoczony z 4 stron placami obsadzonemi drzewami chodzić więc można i medytować pod niemi lub pod gołem niebem przyiemnie równie iak spokoynie. — W 4 rogach dziedzińca są pomieszkania Bibliotekarzy Straże i inne budowle w których się ognia potrzebuie więc Sama budowla Biblioteki odosobniona iest od nich a zatem zabezpieczona od pożaru. — równie iak zabezpieczona od napaści złych ludzi bo cały plac iest murem otoczony. —

Gabinet Biblioteki. iest małą biblioteką ale na Książki nayrzadsze i naykosztownieysze — na rękopisma i przedmiota które na dyskrecyę ludzi zostawiać nie można, i pod dozorem samego Bibliotekarza bydź muszą. — i tu Swiatło z gory lepiey urządzi ściany w wysokości porządney — dla tego w około ustawią szafki 6 stop wysokie — z cokułem w gore na ktorym się Wazony bronzowe i inne ozdoby. — z nad szafek okna oswiecać będą Gabinet, co da swiatło łagodnieysze i roztargnienia nie zrobiące. — Sufit będzie biały, lub malowany w Obłoki z Appolinem i muzami.

W srodku postawi się Stoł na nogach żelaznych obszyty kobiercem zielonym lub suknem

Skład przy Bibliotece na Książki nieoprawne w bakach przychodzące — Połki mieć będzie w około — Strop ma sklepiony, drzwi żelazne i okiennice okienne co w ogolności wszędzie zachować trzeba gdzie się znayduią papiery. — Lam. 170.

o Galeryach. zbiorow Sztuki

Gabinety Historyi Natur: Canus 171
Medalow i Starozytnosci 170
Machin 173.

Galerya w ogólności nazywany mieysce nakryte daleko dłuzsze niżeli szerokie – sklepione lub powałę maiące, oswiecone oknami z iedney strony – lub z dwoch albo z góry. –

~~Użytek Galerii iest rozmaity:~~

~~albo służą w Pałacach za przechadzkę i kommunikacyą apartamentow~~ – albo dla Zbiorow Sztuk pięknych i Starozytnosciow – ~~albo za proste korytarze czyli kurytarze wewnętrzne lub zewnętrzne do rożnych pomieszkań~~ i Apartamentow.

Długość Galerii naymniey 4 a nayuięcey 7 razy większa iak szerokość – Blondel. 200.

Galerye 1º Co iest stanowiące część Apartamentu kompanii; przyimnicą w swem przyozdobieniu wszelkie przedmioty przyiemności iako rzezbianka, obrazy, bronzy – złocone zwierciadła i wszystko co może wzbudzić wesołość i radość, powinny być na dole rowno z Apartamentami kompanii z widokiem na ogrod – być oswiecone swiatłem iak inne tego rodzaiu Apartamenta – są przeznaczone na gry, bal, koncerta dla liczney bardzo kompanii – w czasie zas innym dla przechadzki Pana podczas słoty, i kommunikacyą apartamentow. Zatem wypada ie robić powazniejsze, na wybore materyałow przepisywać Architektury ozdobienie zakładaiąc.

Galerye iako części Apart: kompanii tylko Pałacom służą lub publicznym schadzkom zabawy, dlatego że mogą być długie przy mnieyszey szerokości gdzie ~~mieysca~~ zastępuie mieysce wielka sal którąby iz inaczey nigdzie z siebie wychodzących uważało – W mierney szerokości Domu mogą być pomieszczone nie przeważnie za sobą kosztow na obszerne położenie – To iest Galerye zabawy te maią koszyk przed Salonami tamże pozwierzchni że mogą szadnicą być w budowli umieszczone – Galerya długa wielka bullen sal zaymowana sobie Sztuke wspaniałą być może –

Galerye zbiorow uczonych i Starozytnosci.

Tu należą Galerye obrazow – posągow i rzezby – zbiorow machin historyi Naturalney, medalow, Xiążek czyli Biblioteki: i naydroższych rzeczy iakie ktoś może posiadać.

Ozdobienie ich zawisło na układzie nayprzyzwoitszym przedmiotow Sztuk pięknych to iest obrazow i rzezby – co się zas tyczy innych ciekawości na rozkładzie szafek aby w nich wszystkie porządnie ułożone i widziane były, mało w nich ma być ozdoby aeby całe natężenie umysłu zwracało się na pięknosci Natury i kunsztow. –

Inni przeciwnie sądzą to iest: Poniewaz Galerye są składem nayciekawszych kunsztu płodow i zawsze dla publiczności są dozwolone, nie tylko wraz w Architekturę doskonałą ale i ozdobną ubrane być winny, i że tu maią mieysce kolumny marmury bronze malowania Sklepien safitow itd: –

– Luby należało rozroznić czyli Przedmioty w Galeryi umieszczane są dla nich, lub te dla Galeryi, bo taką małą liczbę obrazow posągow umieszczać w wielkiey Galeryi prostey nie mogłoby się podobać rownie iak przeciwnie okrywać Architekturę i ozdobami sciany i nie mieć mieysca przyzwoitego na też obrazy rzezbę szafki itd – bo oczywista że w pierwszym razie Galerye za Sztuki raczey wchodzące w skład Apartamentow uważane być mogą niżeli za mieysca Zbiorow Sztuki.

~~Jeżeli w Pałacach maią być Galerye Gabinety różnych zbiorow rzadkich i stuki — te nie powinny być przerywać ciągu Sal. Położenia Apartamentu kompanii, azeby nie były wystawione na ciekawość często niedyskretnych Osob, i szkody z różnych przypadkow wynikaiące.~~

Galerye te powinny mieć światło pewne nie przyrzane t. i. nie z kilku stron okna. Położenie ich okien winno być na Połnoc, albowiem w innem albo za nadto iest swiatła, albo daie odbitae w obie wypadności Obrazow i rzeźby iest szkodliwe — farby zmienia

Blondel. III. 4. chce mieć okna na połnoc, dla tego że z tey strony światło rownieysze; lecz mowi potrzeba aby wprost z nieba przychodziło, nie przez odbicie, bo fałszywe światło i szkodzi gipsom i wymaga obrazom większą część ich skutku.

Przystęp do nich powinien także być iasny wolny obszerny. —

Galerye o dwoch piętrach piękny bardzo robią skutek kiedy są oswiecone z gory — bo takie swiatło oświeca korzystnie obrazy rzeźby i inne kosztowności.

Swiatła z gory użyć można i w bibliotekach — gabinetach i sallonach zbiorow rożnych, kopersztychow —

W kościołach i wielkich sallonach zazwyczay mało uważano na sposob oswiecenia Obrazow i rzeźby ie zdobiących, zatem rzadko widzieć można te przedmioty często szacowne wyraźnie i wygodnie.

Obrazy umieszczone na międzyoknach wąskich lożem na ścianach między zbliżonemi bardzo do siebie oknami nie mogą mieć Effektu, iakiby w innem położeniu mieć mogły, bo światło zokien uderzaiące wprost w oczy patrzącego odeymuie mu sposobność widzenia przedmiotow samych.

Kilkorako zaś można puszczać do Galeryi światło z gory.

1º ieżeli Galerya wysoka dwupiętrowa, mogą być dane okna w gorze w około lub dwoch stron podług okoliczności w murach samych. — lub w attyku.

2do Robiąc okno długie w Powale nakształt płaskiego dachu szklannego. — to iest szyby pochyło na obie strony składaiące — w tym razie to okno nie koniecznie mieć może całą szerokość Galeryi na szerokość, dosyć iest dawać mu 2/3 tey szerokości, a wysokość = 2/5 szerokości okna, co stanowi będzie iego pochyłość —

Używaiąc takiego swiatła w powale uważać trzeba azeby żałob powały od ścian w około prowadzony nie zdobić malowaniem rzeźbą, bo te nie będąc oświetlone tylko przez odbite światło nie mogą się wydać iak powinny —

3cie Zamiast ciągłego okna w powale robiąc ich kilka, a to iest dla uniknienia zbytniey nieproporcyonalności iednostaynego okna co iego szerokości do długości — dzieląc go na kilka części, co znowu nie uchodzi dla sal wspaniałych i Galeryi. — lecz bywa w używaniu.

4º Robiąc takowe okna w Suficie pochyłe ~~ale~~ nie w samym środku powały ale po bokach w kompartymentach stosownych.

Wreście trzeba przyznać że ten sposob przezierania
światła z gory w pokoiach nie mogą się korzystnie
wydadź tylko w Sztukach pewney obszerności —

Sallony okrągłe pokrywanie kapeluszami szkłan-
nemi pięknie rzucaią światło, i są w ciągłem używa-
niu bardzo — Kwadratowe także ie miewaią — Gal-
da Paryska nad Sallonem prostokątnym ma ciągłe
okno daszkowate szklanne na wzgląd na rzeczy
Galerye Kupieckie Paryskie — w Bruxelli będące razem
Ulicami krytemi są Dachami szklannemi pokrywa-
ne — etc:

5º Chcąc oświecić Galeryą Swiatłem z gory za pomocą
Latarn stoiących na Suficie, trzeba zrobić aby ich sze-
rokość miała się do szerokości całkowitey iak 3 : 5.
i ażeby ich wysokość była 2/3 ich szerokości nie ex rachu-
iąc w to podniesienia ich powały. Tab. 262/4

Jeżeli nie można dadź światła z gory, wtedy musi
bydź z boku — albo po iedney stronie albo po obu — Jeżeli
to po iedney stronie się daią okna, można na przeciwko
nich w Scianie przeciwległey podawać Zwierciadła tey
że wielkości aby się światło od nich odbiiaiące oświecało
Obrazy między oknami umieszczone i inne przedmioty
a to gdyby dosyć Swiatła z rzeczonych okien nie było. —
Lecz zwykle w Galeryach obrazow maiących okna
po iedney Stronie, w tey się ich nie wieszą — ale na przeciwko,
dla przyczyny wyżey przytoczoney. —

Dla Symetryi robi się zwykły na przeciwko strony gdzie
okna w Scianie przeciwległey framugi arkady podobne
i w nich drzwi fałszywe lub zwierciadła — lecz to w Ga-
leryach do Apartamentu Parady i kompanii należyd.

Kominkow w Galeryach umieszczać się nie doradza
ażeby dym szkodliwy obrazom w nich zgromadzonym nie
szkodził — lecz mogą bydź tylko dla ozdoby, zwłaszcza
że tak wielkich sztuk ciepłem kominkowym ogrzewa-
nie podobna —

Posągow w framugach umieszczać się nie powin-
no ani popiersiow bo te całkowicie widziane bydź
winny — a zatem zaokrąglać umyślnie kątow Ga-
leryi aby w spomnione robić framugi. — Posągi od-
osobniono na postumentach stać winny.

W końcach Galeryi robią się Sallony okrągłe
lub kwadratowe dla rozmaitości, i ktore albo za
wchod do niey służą, albo na Zbiory kosztownieysze.

Obrazy wielkie w Galeryach Obrazow zamiast bydź wieszane
na Scianach, stawiać się winny na podłodze, aby ich można
poruszać obracać pod kątem mniey więcey ostrym
z murem, aby naystosownieyi światło na nie padało
to zaś wtedy ieżeli to Swiatło nie iest z gory ale z okien
zwyczaynych. — tak iest w Watykanie. — Zaś małe drzwi
zy mogą na zawiasach się obracać na kształt Drzwiow
iak w Galeryi Borghese w Rzymie a to wszystko dla widzenia
ich w świetle przyzwoitem —

Biblioteka

Biblioteki nayprzyzwoiciey mogą bydź oświecane światłem z góry.

Podług Dziękowińskiego powinny bydź na wschód, bo te rzeczy nie tak psuią swem położeniem iak na południe lub zachód, które podlega robactwu i wilgoci, bo ta zaś ma wilgoć które wiatry południowe przynoszą zapsie robactwo; i zapleśniałe książki.

Encykl: Tom 18. Gewächshaus. — **Oranzerye.**

A. Oranzerya — BB dwa Treibhausy — C składy nazyd 2 Sienie — i schodami na gorę.

Wysokość Oranzeryi małey lub sredniey od 8½ do 9½ łokci krak: — Głębokość nie ma przechodzić wysokości w swietle — Długość propor: ilości Krzewow. — Wysokość Oranzeryi wielkiey od 11 do 13 łokci. — Głębokość D° —

Szczupła lub zawielka głębokość iest niedogodna —

Odległość okien od Ziemi iest ¾ łokcia, takze od gornego Kranca ¾ łokcia —

Okna im wyższe tem w proporcyi szerokie bydź nie mogą dla ciężaru — np. w wielkich oranzeryach 3½ łokcia szerokie do 3¾ łokcia szerokości: jezeli maią ramy, będą trudne do władania przez 1 Człowieka, są mniey trwałe — Okiennice od nich będą ciezkie, nie dobrze dopierające do filarow murowanych, i rasta maiące promienie.

Filary między oknami murowane z kamienia maią mieć 5/4 łokcia sredniey — maią bydź oble czyli okrągłe aby swiatła nie zabierały rogi. — Z cegły bydź 1½ łokciowe — bo nad Oranzeryą zakłada się Sala dla ciepła lub Izby. —

Za Oranzeryą da się Skład C dla ciepła na Narzędzia &c:

Mur przegrodny w tym razie będzie dosyć gruby na 2½ cegły — gdy wrazie gdyby składu tylniego nie było musiałby bydź gruby na 3 do 3½ cegły — Nad Oranzeryą i Składem mogłaby bydź zadna Sala — 13 do 16 Łokci szeroka —

Pod schodkami w Sieni ktore na gorę prowadzą mogą bydź drzwiczki do Oranzeryi dla Ogrodnika — aby w mrozy okien nie otwierał. —

52. Podłoga Oranzeryi wyłożyć się marmurową lub ceglaną posadzką — ma bydź w suchem mieyscu na 1 łokci — w wilgotnem na 1½ łok: nad poziomem zewnętrznym — Pod podłogą można dla suchości wysklepić całe mieysce cegłą.

O ½ łokcia od przedniey sciany daie się pod podłogę kanał ½ łokci szeroki a 1 łokieć głęboki przez całą Długość Oranzeryi ktorym dym obchodzi i kominem w tylniey scianie wychodzi. Ognisko z popielnikiem ma wychodzić do Składu C tylnego gdzie może bydź skład drzewa —

Okiennice nayprzyjey 1½ calowe, nayprzyiey szczelnie zamykane — na hakach do filarow składaiące się —

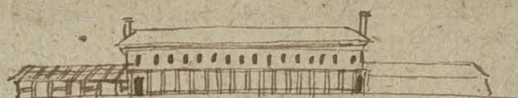
Ogrzewanie Oranzeryi ogniem w Garkach iest szkodliwe krzewom

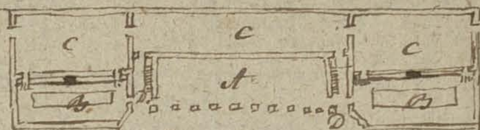
Otynkowanie gipsem lub wapnem tylniego muru iest potrzebne

Niektorzy oszkliwiaią Oranzerye — Bielenie scian, powały w Oranzeryach iest potrzebne bo odbiia swiatło.

Z przodu ~~wp~~ od Okien zostawia się przechod 2 łokcie szeroki z tyłu 2 łokcie i pół — w srodku idą stellagi stopniami w gorę po sobie aby wierzchołki krzewow nie zastaniały się Niektore krzewy potrzebuią ~~mnieyszego~~ większego ciepła dla czego po skrzydłach można przybudować inne mnieysze

Woda stoiąca iest potrzebna przy Oranzeryi.

Skrzydło od Wschodu nayciepleysze bydź może. — Można także Oranżeryą od Skrzydeł ścianą szklanną oddzielic — nawet dawną Oranżeryą w środku ieżeli tego potrzeba —

Każda oranżerya lub Skrzydło mieć powinno osobne Ognisko. —

W Skrzydle od Zachodu mogą bydź Krzewy naymniey ciepła potrzebuiące

Prowadzenie Kanałów może bydź tak uregulowane żeby idąc połową każdego Skrzydła mniey ogrzewało ich drugą to iest tę która iest szklanną ścianą przedzielona — można więc mieć 5 Gatunków ciepła.

Jeżeli się nie da Składów lub szop za Skrzydłami — Mury tylnie naymniey na 2 cegły grube dać wypadnie. —

Dach nad Skrzydłami iest pochyły Dachówką pokryty — pod Dachówką ma bydź Sapowe wysłać dla ciepła

57. Okna pochyłe i proste powinny bydź otwierane lub zdeymowane:

Gdzie nad Oranż: nie ma mieszkan trzeba nad podsufitką dach wyściółkę z Siana Sapowa etc: na pół łokcia naymniey grubo. łatami przygnieść i utwierdzić i dach powłoką z wapna i Sierści dla utrzymania ciepła myszy wody

Karta 58.

58. Mury kamienne są szkodliwe Krzewom bo wzimie pocą się i sprawiaią pleśń na nich dla czego potrzeba ie deszczkami wszędzie obkładać — wysokość Oranżerii ma bydź większa nad 7½ do 8½ łokci bo ciepło do góry ucieka, i sprawia zimno od dołu a nawet mróz — Okna od południa i zachodu iak nayrzadsze i naywiększe — Dla przewiewu czasem daią kilka okien od północy i wschodu Okiennice wszędzie bydź powinny — szpary Oranżeryi mchem utkane wszędzie. lub Sianem — — Powała robi się z dyłów lub szpałtów 1½ do 2 łokci odległych na których da się powała z deszczek, na to na 1 łokci grubo ściele się Mchu lub siana, przyciska deszczkami kilkoma, a na tem pokrywa dach gontami lub deszczkami. fugi wszelkie zatykaią — Pod gonty dobre dach pierwey deszczkowe pokryć. — Drzewo z wiosny zaraz na Oranżeryą przygotować trzeba i wiązać aby wyschło. — Wywyższenie podłogi Oranżeryi od poziomu na 1 do 1½ łokcia — W Gruncie piaszczystym trzeba piasek wykopać i ziemi nawieźć dobrey.

Drzewa sadzą się w skrzyniach bez dna w rzędy z początku o 3½ do 4 łokci od siebie

66 — Można mieć małą oranżeryą w iednym większym pokoiu od południa przy Gabinecie opalanym do którego otwory w ścianie dla zapachu świeżego Drzew dadzą się. — Malowanie Pokoiu w okolicę — Ptaki w klatkach etc:

Zob: fig: 885 Oranżeryi z złamanemi oknami czyli Traibhauser —

68. Oranżerye (Glashäuser:) są albo suche, albo do Tanu — W suchych dym idzie Kanałami pod podłogą lub w ścianie tylniey oprowadza się kilka razy — Krzewy stawiaią się na rusztowaniach na deszczkach —

W Tanowych środkiem iest zagon 1½ łokcia głęboki wypełniony świeżą dębową korą garbar: — 3 do 3½ łokci szeroki podług szerokości Glashausu. W ten zagon zakopuią się doniczki z Krzewami. — Wilgoć co Tanie służy do krzewom Jeżeli Glashaus ma 20 łokci długości potrzebuie iednego ogniska — ieżeli dłuższy to dwóch — ~~Podług tego~~ Jeżeli grunt suchy zagon może bydź na łokcia w Ziemi a na pół łokcia nad Ziemią, murem obmurowany — w mokrym miejscu tem zagon całkiem nad Ziemią na 1½ łokcia wywyższy się i obmurowane.

70. W Treibhausach przednia ściana okienna 3¼ do 3¾ łokcia
wysoka pionowa — przyciesza dębowa 12 cali szeroka a 6 cali
wysoka — stępy o 2 łokcie odległe od siebie — Sutap szklany po-
chyły nieco ma ramy 1½ łokcia szerokie — Mur tylni 14 do 24
cali gruby 8 do 10 łokci wysoki, nawet wyższy dla dachu stromy
tylnéy — Płatwa na murze na 16 łokci nad powierzchnią za-
gonu ma być wywyższona. — Ścieżka przednia 20 cali szeroka
z tyłu 24 — Zagon 4 łokcie szeroki jeżeli treibhaus ma 8
łokci całey szerokości: — Dla kanałów przy tylnéy ścianie zostawić
1 łokieć. — Kanały te 12 cali szerokie — wysokość kanału dolnego
24 cali wyższego 20 itd — przegrody poziome z cegieł szerokich
na 18 cali w □. — Tych kanałów może być 6 do 8 nad sobą
Średnia ścianka kanałowa 4 cale lub 3 gruba wytynkowana
i płótnem grubym ~~wyklej~~ wyklejona — Palenia w końcach —

72. Piec opałowy z fałszywym Steinkiem — wieżyczką — rurami:
74. Piec do torfu.
Sutap okienny ma okiennice. lub płótno smolne — także
dla przednich okien prostych trza mieć płótna smolne dla zasłony.

76 Treibhausy w których nie masz przedniéy ściany okienney
prostey tylko pochyła ledwo pod 45° nie są tak wygodne
bo słońce w porach ~~kie~~ gdy niżko świeci nie może dzia-
tać

77. Kanały podziemne 18 cali wysokie i szerokie [illegible] by-
prowadzić nie prosto — Przykrywają się posadzkami ceglanemi
~~2 cale grubemi~~ 16 cali szerokiemi — na to sypie się piasku
na 2 cale grubo i przykłada innemi posadzkami aby ciepło
nie nagle ogrzewało. — Zob. autora.

o Kaplicach. Blondel. T. 4

Kaplic umieszczać w koncu Anfilad apartamentu kom-
panii, lub Galeryi Kompanii nie należy. – lub Parady. – bo po-
bożność nie zgadza się z rozrywką licznie zgromadzoney kom-
panii chociaż w osobnych godzinach k. 270.

Drzwi do Kaplicy przystoi mieć zamknięte ieżeli wychodzą do
Galeryi Paradney – inaczey się Anfilada psuie. 270

Kaplice ~~w Pałacach są małe kościoły w dolnem piętrze z Try-
buną dla muzyki~~ ~~iak~~ w Wersalu. – lub też są sztuką przyległe
wielkim Apartamentom, w którey Ołtarz do słuchania Mszy
Świętey nie wychodząc z Pałacu. iak w Pałacu Tuilerie – Luxem-
burgu. –

~~Przyzwoitość wymaga umieszczać Kaplice nie tuż przy Apar-
tamentach Zabawy, bo bydź winny oddalone od wszystkich czyn-
ności światowych – a iescze nieprzyzwoiciey tuż przy przedpokoiach
gdzie przebywa Liberya, lub przy Salach Jadalnych.~~ –

~~Wielkość Kaplic zastosowana bydź ma do obszerności Budowli i
Domowych. iloś. Wielkiy. i Państwa – czasem Trybuny służą dla Pań-
stwa~~ – Tab: 35. okazuie kaplicę okrągłą o 24 stopach średnicy –
~~Schodki do Trybun kręte są w grubości muru umieszczone.~~ – Te
Trybuny są w 7 oknach wyższych. Ganek na Gzemsie prowadzi
do nich w około. – Ósme okno stanowi wchod. – Na Dole są 3 okna.

Ołtarz iest o 3ch stopy od muru oddalony, za lamperyą 9 stop
wysoką iest zachrystyika, drzwi na tył, i modlitewnia dla Iał-
mużnika – Wchod zaś do kaplicy dla kapłana iest osobny – Ta
lamperya idzie w koło w kształt balustrady poręczney podniesio-
ney na 3 stopniach – formuie na dole niszkę trybuny – k: 277.
w których stolki ławki i w obięciach okien umieszczą się.

Ta kaplica z kamienia ciosowego – Sklepienie w pasy ozdo-
bione odpowiadaiące 8u tremom. oświeci okna 1go piętra.

Tu poważność i Prostota ozdobienia zachować się winna iako
zgodne z powagą mieysca. – Profuzya złocenia malowań archi-
tektury czyni zagmatwanie i wiele drobnostkow. 278.

W Pałacu Biskupiem przyzwoicie by było mieści kaplicę
w koncu Galeryi bo do niey drzwi mogłyby bydź otwarte dla słu-
chania Mszy z samey Galeryi.

W Drugim Proiekcie Pałacu Blondel zrobił kaplicę iednopiętrową
Przedpokoy Apartamentu mieszkalnego Pani służy oraz i dla kaplicy.

o Piwnicach Suterenach.

Szer: 154. w Piwnicach w Rzymie kuchnie – w Neapolu staynie obiedwie zwyczaie są naganne –

Piwnice procz wygody są bardzo budynkowi potrzebne, bo go robią suchym – ale powinny bydź sklepione – brukowane i obrocone na połnoc – w takich wszystko przechowywać można – Wszakże i na południe powinny bydź oddechu dla przewiewu powietrza –

Schody do piwnic bydź winny obszerne ile można iasne – nie łamane żeby się z niemi rzeczami i beczkami nie zwracać –

Wysokość piwnic do wierzchu Sklepienia 4 do 4½ łokci naywięcey, ieżeli szerokość znaczna użyć się filarow –

Jeżeli wypadnie iak się trafia w fundamentach głębokich dać iedną piwnicę nad drugą, w niższey trzeba dać otwor ktoryby przez wyższą miał kommunikacyę aż do gory –

Borg: 451. Piwnice bydź winny sklepione dobrze brukowane.
Służą na skład wina, drzewa węgla – albo wina oliwy etc:
Blisko lochow bydź nie maią.
W Medyolanie składaią w piwnicach gnoy od strony Ulicy, okienka do nich kratami tylko zamykane rozszerza fetor nie przyiemny.
W Londynie – w Krakowie Piwnice zachodzą pod Trotuary – Oknami spustnemi węgle drzewo w nich składaią – muszą.

Piwnice na wino nie potrzebuią mieć więcey iak 9 stop wysokości od posadzki do klucza sklepiennego mierząc – Szerokość ich. 12 do 15 stop naymnieysza, a to dla łatwości chodzenia około beczek. – Że piwnice są wyłożone pochyło dylinami spadzisto ku środkowi prowadzonemi gdzie się zrobi kadź w ktorą się wino zlewa w czasie przypadku rozlania się lub pęknienia beczki. (Doty kloak Zob: Bagnij k. 451)
Schody do piwnic wygodne i szerokie –.
Powietrze w piwnicach winno się módz odświeżać aby się nie zepsuło i nie stało się zaduszaiącem –

Borg: 441. Sutereny wymagaią podsadzki wyższey Domu dla pomieszczenia Okien oświecaiących; i aby miały wysokość przyzwoitą bez pogłębienia niebezpiecznego. – W wielkich Hotelach bywaią w nich kuchnie. Spiżarnie..

Blond. 163. Piwnice są użyteczne bardzo budowlom aby mieściły w sobie zapasy wina drzewa węgla –
W Budowlach mnieyszey wagi są tem czem Sutereny w wielkich. –
Suterenow przeznaczenie iest zrobić grunt suchym i budowlę mieszkalnieyszą, dla tego robi się podmurowanie pod nią na 2 lub 3 stopy naymniey wysokie – Okna mieście w Ustępach arrière-corps. oświecać będą Sutereny. – te otwory powinny się robić naprzeciw siebie od Ogrodu. Dziedzińca dla cyrkulacyi lepszey powietrza – co czyni apartamenta zdrowsze – nad niemi.

Piwnice na wino powinny bydź obrocone na Połnoc, wysokie 9 stop pod klucz, bo wielka wysokość rozprasza świeżość i staie się nieużyteczną, bo się nie zwykło stawiać iak 2 lub 3 naywięcey beczek wina nad sobą, i to nawet zwykło się tylko robić w Piwnicach równopoziomych pospolicie blisko Prass w Dziedzińcach winozbiorowych vendanges.
Nie potrzeba także robić Piwnic zbyt szerokich chyba gdyby mury wyższe rozkładu fundamentow obszernego były przyczyną. – Potrzeba iednak dawać im 12 lub 15 stop szerokości aby można wygodnie obchodzić około beczek dla zwiedzania ich.
Uważać trzeba że im Piwnice będą węższe tem sklepienia na nich mocnieysze dla podłog wyższych. – Jeżeli maią bydź zbyt szerokie a sklepienie chcemy w połkole wyprowadzić dla tego aby nie rozprężały murow, wtedy się użyć filarow, tym sposobem sklepienia spadaiące na nie będą krzyżowe we środku, a klasztorne od strony murow.
Oddalać trzeba piwnice wodne od dołow kloakowych, mimo pogrubień murow tym końcem przymiotu robionych bo iest obawa aby nie przesiąkać przez nie wyziewy psujące wino, samo wyziewy z tych fosś są wstanie ie psuć –

Blondel. 164. Schody do piwnic wszystkich wprost bez załaman żadnych iść powinny ażeby beczki łatwo wtaczywać można – wytaczywać –

Dobre iest także aby były osobne Schodki dla piwniczego –

Piwnice na drzewo węgle dosyć iest aby nie były wilgotne, dla tego okienka do nich zrobią się od południa – i dosyć wielkie dla przewiewu powietrza

Także tym piwnicam dać się wszystka wysokość iak na wino. – lecz trzeba uważać że to tylko w Domach partykularnych używać się może piwnic na składy drzewa i węgla, bo w wielkich Domach zostaniesz na Wsi osobne drwalnie na południe wystawione pod Obdaszami się robią appentis Poddasza

Dawniey umieszczano Kuchnie i Officyny z ich należytościami w Suterenach po pod główną częścią Domu, lub iego Skrzydłami, lecz choć ieżeli Fossy na około nich nie idą, potrzeba te Sutereny połową w ziemi a połową nad ziemią dawać a to dla tego ażeby okna do nich były wysokości dostateczney; i w tym razie te Sutereny które dla Schodow frontowych nie mogły bydź tym sposobem oświecone na drwalnie się użyie, a pod niemi zrobią się drugie piwnice na wino, likwory –

Dzisiay się nie używa Suterenow na kuchnie i Officyny, bo doświadczone że te zaduchy przenikaią przez Sklepienia do Apartamentow, i hałasy z nich do nich dochodzą; nadto naprowadzaią pod oczy Panow ludzi podwładnych czasem ciekawych i niedyskretnych –

Jeszcze to do uważania że kuchnie w Suterenach maią wadę iż woda z nich nie zawsze może odchodzić do studzienek lub kanałow odprowadzaiących opodal za zabudowania, i robota tych kanałow nie zawsze bez wielkich kosztow iest do uskutecznienia –

. W miastach uważać trzeba że Bruk się wznosi może przez co piwnice i Sutereny coraz głębiey pod ziemią wchodzą, okna się zasypuią – 168.

Kuchnie
~~Officyna kuchenna.~~

Mowiąc o Suterenach wspomniało się o niedogodnościach iakie wynikaią umieszczaiąc w nich kuchnie — a tylko w Domach obywatelskich mieyskich te w iednem piętrze z mieszkaniami bydź zwykły — Inna iest rzecz na Wsi, i w Pałacach — bo tam zwykły bydź umieszczane osobno na folwarkach lub w osobnych Dziedzińcach — że wiele Sztuk w skład dobrze urządzonych kuchniów wchodzi, dlatego obszernego zabudowania wymagaią które Officyną kuchenną zwać będziemy — i w niey wszystko tak co do kuchni właściwey iako też cukierni należące możemy opiszemy, nie dla tego azeby wszystkie Sztuki koniecznie wszędzie potrzebne bydź miały ale dlatego żeby powziąwszy wiadomość o nayobszernieyszym rozkładzie można było sądzić o potrzebach wyrafinowanych iakie zwykły w wielkich Pałacach panować. —

Dziedziniec kuchenny.

Dziedziniec kuchenny powinien bydź dosyć obszerny azeby dwa wozy mogły się na nim obrócić. —

W iednym z iego boków zrobi się pewien rodzay wozowki dla składania i wykładania wczasie deszczu z wozów przedmiotów które by na wilgoci psuć się mogły — ta wozowka będzie zarazem schronieniem dla ludzi donoszących żywność i odnoszących które tym sposobem nie będą zaprzątać kuchni i korytarzow.

W Dziedzińcu tym powinien bydź żłob czyli koryto dla wody z studni wyciąganey pompą —

Wody z kuchni odciekaiące nie powinny płynąć rynsztokiem przez Dziedziniec pałacowy, bo są pospolicie tłuste, mierzyste i fetor wydaiące

Dziedziniec kuchenny powinien mieć wiazd na ulicę lub na tyły, nie na Dziedziniec pałacowy, zabudowanie więc kuchniów i cukierni w sposób do tego dążący utworzyć należy. — a to dla tego azeby się z wozami nie wieżdżało do Dziedzińca kuchennego przez dziedziniec główny, i azeby się po nim służący do kuchni należący nie uwijali. — i czeladź

Taż sama uwaga służy i dla Officyn stajennych iak się w swoiem mieyscu powie.

Dziedziniec ten nie ma się stykać z Pałacem a to dla oddalenia fetorow — ×

Bo kommunikaya kryta lub podziemna mogą zapewniać. Konstana bydź potrawy donoszone aż do Pokoiu kredensowego w Pałacu a ztamtąd do Sali Jadalney — Bl. 152.

Sztuki do wygody kuchniow potrzebne są: Sale czeladne czyli stołowe, ~~zmywalnie~~ pomywalnie, Spiżarnie, Piekarnie,

Borguis w wielu hotelach kuchnie się mieszczą w Suterenach których Sklepienie wznosi się na kilka stop nad poziom co ułatwia wprowadzenie w nie światła.

W Pałacach znacznieyszych przeznacza się dziedziniec osobny na kuchnie które się w koło niego rozkładaią

× Powinien bydź na połnoc obrocony, lub podług wiadomości którą Budowniczy wprzod powziąść o wiatrach panuiących powinien azeby żaden fetor od kuchniow do pałacu nie dochodził.

Kuchnie ile można iak nayodleglęy bydź maią od pałacu dla wyziewow iakie wydaią

Galerye podziemne mogą mieć światło z gory, okienkami w murach terrassowych etc. —

Można używać ogrzewalnic rechauffoirs wewnątrz w Pałacu, i piecykow chodzących etuves ambulantes czyli przenośnych w czasie zimna, etc. —

Officyn w pierwszym Dziedzińcu stawiać w Pała-
cach wszystkich nie przystoi — przechodzenia kuchen-
na ciełaż znoszenie drew słomy itd. wylewanie wymia-
tanie itd nie zdobią wspaniałości mieszkaiącego i
mieszkania — lecz w Pałacach na wsiach mogą być
przyzwoitsze bo od nich Pałac nabywa okazałości
iednak tak aby wszelka służba koło Officyn była
w tył w Dziedzińcu osobny, ażeby główny był wol-
nym od służących i nieporządku — i dla tego to iak się
namieniło wszardy osobne ten pierwszy mieć winien

Dziedzińce kuchenny równie iak Stajenny ża-
dnych ozdob nie cierpi, cała ich zaleta na Symetrji
Luxtunii wygodney formie, ochędostwie, obfitości
wody — powinny więc bydz brukowane z spadkiem
ku środkowi, aby się wszystkie wody do niego zbie-
gaiące do kanału generalnego spływać mogły. —

Kuchnia

Kuchnia ma swoie urządzenia szczególne — czystość
iest pierwszą iey zaletą — mury iey będą proste, białe,
bo wszystkie występy ustępy bywaią zazwyczay kryio-
maż zakątkami dla śmieci i nieczystości;

Kuchnia bydz winna widna, ażeby światło oświe-
cało Ognisko i piecyki wprost. — Światło od lamp nie
iest dobre tylko do robot w nocy, ~~be wtedy iest [illegible]~~ —

Każda kuchnia powinna bydz obszerna, obrocona
na północ — brukowana i sklepiona ~~że możności~~ koniecznie dla
uniknienia pożaru.

Lepiey brukować kuchnie niżeli posadzkę wysadzać
i to brukować na Wapno i Cement — to zaś dla tego że roz-
lana tłustość lub woda na posadzkę iest niebezpieczne i po-
ślizgnąć się po niey często bardzo niebezpiecznie można — ~~t~~
o to obawy na bruku zwyczaynym bydz nie może. — Ten
Bruk spadek mieć powinien ku iednemu mieyscu dla od-
pływu wody. —

Urządzenie Ognisko — piecyków — i kuchniow ośpięd-
nych ~~nie~~ iest przedmiotem osobnym o ktorym tu wiele
mowić nie można.

Pospolicie w kuchniach wierzchnia część okien się otwiera
tego wiele iest przyczyn — 1º że ciepło zawsze się wznosi do góry
a zatem wapory łatwiey wychodzić mogą. 2º że gdyby okna
się otwierały od spodu mogły by szkodzić potrawom będą-
cym na piecykach, proch by się wznosił i nieczystości latały
po kuchni —

W iednym końcu bydzie kurek z złobem pod spodem dla
wody, i mycia ryb. — lecz woda ta nie powinna odpływać
przez kuchnię, ale na dwor zaraz, inaczey wilgoć i fetor
od niey nieprzyiemny nie zgadzałby się z czystością kuchni

W środku stać będzie stół długi bukowy; wiele innych
stołów będzie wmurowanych, lub tak ustawionych żeby
się odsuwać dały łatwo podczas częstego mycia posadzki
czyli bruku kuchni

Dawniey kuchnie wielkie bardzo robiono, bo w nich wszystko
odbywano, teraz zaś robią się mierne, bo inne pokoie osobne
służą do rożnych robot, i każda robota i rzecz osobne dla siebie
ma mieysce —

Kuchnie sklepione bydz maią, ieżeli nie to przynaymniey
sufitowane — dla bezpieczeństwa od ognia

NB. kuchnią winno poprzedzać Przedkuchnie czyli Izba
Robocza — i Izba Czeladna — Zob: Niżey

Nayważnieyszą wygodę iakiey żądać można w kuchniach iest [illegible]
ieżeli woda [illegible] z wodotrysków do nich płynąca rurą będzie
w obfitości — lub od studni będzie prowadzona —

Podłoga w kuchniach bydz ma wyższa od bruku uli-
cznego, aby woda odpływała. — W miastach gdzie bruki pod-
wyższaią się te podłogi poniżaią się — i proporcye okien
zmnieyszaią. Blondel $\frac{168}{4}$

Piecyki wzdłuż okien nie będą nayuższey 28 cali wysokości — Ilość fajerek rechauds i panew rybnych poissonnieres będzie podług wielkości domu. —

Czasem podczas uczty potrzeba kilka kuchniów.

Kapa kuchenna bydź ma wielka i obszerna i żeby zakrywała kuchnią całą. na kroksztynach, lub wiązana na prętach aby miejsca wiele zaymowała

Ognisko, zaognisko żelazną blachą laną się wyłoży też murem bydź. z tego nie raz z kamienia

Ramy okien i nogi u stołów chce mieć żelazne dla ognia —

Mury będą opatrzone w półki i haki do wieszania naczyń kuchennych — zob. Camus.

Kuchnie dymni nie maią bo byłoby było uciążliwe dla pracujących kucharzy i czeladzi. —

Starać się trzeba naystaranniey zapobiegać zaduchom mefitycznym i szkodliwym iakie w kuchniach są wszystkie bądź przez nieczystość bądź od węgla palącego się pochodzące. P. Darcet w Dziennikach przemysłu podał sposób na to i opis kuchni, gdzie za pomocą przeciągu powietrza zaduchy te się rozpraszaią. —

Tu wypadnie przytoczyć Sposób Darceta — Borg: 450.

W kuchni proponowaney przez P. Darcet — kuchnisko i piece są pod kapą komina bardzo rozłożystego u krańca tey kapy wisi firanka z płótna niepalnego która zamyka mniey więcey otwór kominowy nie przeszkadzając robić kucharzce: — Mały piecyk z którego wreszcie można zrobić wyciąg sprawia cyrkulacyą powietrza i zabezpiecza ią. —

Tablice marmurowe czyli stoły są w kuchni nader potrzebne dla czystości. —

Woda do kuchniów powinna iść rurami i kurkami bydź wypuszczona podług potrzeby, bądź zdrojowa — bądź z studni.

Aby kuchnia była wygodną potrzeba aby miała położenie przyzwoitey przestrzeni do robienia zup i rozmaitych ragout. daią się w niej popielniki czyli ogniska dla ognia i popiołu spadaiącego z kotlin rechaud. Vignole.

W kuchni potrzebny także Piec piekarski. Zob. Piekarnie chleb.

Blondel 166. Potager piecyk kuchenny, iest murek nisko porżeny w którym się osadzaią fajerki czyli tygle rechaud, te murki mają wśpodzie arkadki około 2 stop szerokie na filarkach 8 do 9 cali grubych i to l'aire utrzymywane iest na krawędziach za pomocą szyny żelazney — Fajerki te z żelaza lanego równey wielkości, formy kwadratowey, i rozkładaią się w szachownicę dla łatwości użycia. — Te arkadki są dla kommunikacyi powietrza i opadania popiołu. — Te piecyki powinny być wśrodku i w sposób naywygodnieyszy umieszczone

Vignole. Potager iest w kuchni murek porżeny na którego powierzchni są powprawiane fajerki rechauds, pod niemi są arkadki dla kommunikacyi powietrza i opadania popiołu ich powierzchnia ma w około szyny żelazne. plattebande

Blondel 166. Blisko komina powinien bydź drugi murek 12 do 14 cali wysoki 6 stop długi 2½ szeroki przeznaczony do utrzymywania potraw ragouts w ciepłości nim na stół poydą.

Spiżarnia.

Przy kuchni powinna bydź spiżarnia, na mięso też wchód do niey nie z kuchni — położenie iey na Północ, okna do niey ukośne en abat-jour w kształcie okien piwnicznych, ażeby promienie słońca nie mogły do niey przeniknąć. Dwa otwory przynaymniey tego rodzaiu zrobić potrzeba aby powietrze krążyć mogło wzdłuż murów na około. — Dwa rzędy półek się dadzą a pod niemi mocne stoły —

Jeżeli Spiżarnia sklepiona nayleypiey będzie w sklepienia środku osadzić kilka krążków czyli klub, w których by zawieszać można drążki lub obręcze opatrzone w haki na którychby się wieszało mięsiwa surowe. —

To miejsce się wyłoży posadzką kamienną lub plastrami kamiennemi, czyli tablicami.

Uważać trzeba aby mury były dobrze wytynkowane żeby nie było dziur — żeby się ramy okien dobrze zamykały tożsamo iak drzwi, a to dla niedopuszczenia myszy i szczurów. Okna opatrzą się w kraty żelazne

Sierż. Spiżarnia iest pierwszą potrzebą przy kuchni obeymuie schowanie na legaminy, na mięsiwa i piwnicę na jarzynę — każda z tych części wygodnymi powinna świadomo. —

Na mięsiwa lodownia będzie lepsza.

Spichlerz na zboże i mąkę bydź może — te się na strychach zwykle robią. Blondel 171/4

lub w prętydi [dla bezpieczeństwa zupełnego] w kratkę drociana — fil d'archal. Za miast ryb w oknach można dać płótno, ażeby się powietrze mogło zawsze odświeżać —

Pod spizarnią dobrze iest mieć piwnicę —

Spizarnia na ryby czasem dla większey wygody i konserwowania się potraw potrzeba drugiey Spizarni na skład ryb. — Ta będzie podobna do poprzedzaiącey w tem co się tycze swiatła bruku stołów półek — Lecz powinna mieć wodę kurkiem upuszczaną do mycia ryb w korycie pod nim postawionym. — ta woda powinna odpływać na pole. —

Spizarnia na małe legominy — ziarno czasem osobno się robi. —

Co się tycze mięsa to w piwnicach nayłepiey przechowywać —

Spizarnia na pieczywa iuż gotowe i inne zapasy powinna bydź opodal od kuchni — ponieważ się potrawy lepiey konserwuią w cieple ale w chłodzie. — Dla potraw zimnych szafa będzie pleciona wz wikla.

Szafarnia mała dla Kuchmistrza gdzie powierzone sobie rzeczy przechowuie pod kluczem. —

P

Piekarnia pieczystego

Często obok kuchni stawia się piekarnia — iestto mieysce szczupłe w którem iest piec do pieczenia drobiu dziczyzny — pieczystego. — na północ więc iak kuchnie powinna bydź obrócona — sklepiona — brukowana iezeli można. — Kapa powinna iść przez całą długość wszystkiego boku piekarni nad kuchniskiem — mury odogniowe blachą taną żelazną się wyłożą — ramy okien i nogi stołowe żelazne, iak się w kuchniach uważało

Vignola: Przy wielkich kuchniach bywa [rotisserie] piekarnia pieczystego w niey się drób dziczyzna przechowuie, nadziewa [piquer] czyli szpikuie się Świeżo — na północ obrócona.

Sier. Naliczniu do kuchni należy mieysca osobne na pieczyste gdzie powinien bydź kominem długości takiey żeby rożen duży od iednego końca do drugiego przestał oparty na żelazach maiących haki wygięte do góry — z boku gdzie ostawiać rożen obraca powinien bydź murek zastaniaiący go od gorącości ognia

Piekarnia chleba ciast

Te same uwagi służą dla Piekarni chlebowey [ciast] która też także przy kuchni znayduie — Powinna bydź sklepiona brukowana — powinna się tu znaydować dzieża poniżey otworem okien — stół w środku na nogach żelaznych na boku komin nad którym kapa zaymować będzie w części wapory pieca, na którym stać będzie panew niewzruszona czyli kocioł na wodę ciepłą aby ią mieć zawsze w razie potrzeby, i wylewać za pomocą kurka przyprawnego — zimna woda rurką płynąć sama winna do Kotła — także; z drugiego boku będzie piec maiący otwór [czyli czeluść] naprzeciw okien, lub podług ich przekątni, a to dla tego ażeby robiący i wsadzaiący ciasto do pieca widzieć w nim było można —

Podpory lub haki żelazne podzią się u krańca kapy dla kładzenia pogrzebaczy i innych naczyń i narzędzi —

Vignola: Piec piekarski w kuchni samey może zastąpić osobną piekarnią, kiedy na nią mieysca nie ma.

Sier. Piekarnia iest dwojaka na chleb i na ciasta [cukiernia], z których pierwsza robi się tylko piecami razem wiedney izbie połączona bydź może — Piekarnia potrzebuie szaf półek stołu dużego z szufladami, wody w bliskości, i żeby czeluść do pieców były naprzeciwko okna.

Poniewaz Piekarnia pieczystego rozni się od piekarni ciast tylko piecami, dlatego wiedney sztuce połączone bydz mogą

Sień

Wszystkie te Sztuki a mianowicie kuchnia, Spizarnie mieć winny przed sobą ~~Sień~~ rodzay Sieni ktoraby zastaniała wchod do nich od ciepła południowego, tem bardziey zesmy im połozenie na połnoc przeznaczyli.

Korytarz wspolny kommunikować moze do wszystkie Sztuk, i powinien obchodzić ile mozna około całego zabudowania kuchennego – azeby Naczelnik, powinności mozić się takowe mogli w wigłędzie dobra ogólnego –

Drwalnia

Wchod do Drwalni gdzie się składa drzewo do potrzeby kuchni na kilka dni nie powinien bydz od niey odległy.

Węgiel kamienny lub drzewny takze mieć winien swoy Sklep osobny – Wreszcie w piwnicach składać się zwykło drzewo, więc okna do tych piwnic dosyc wielkie bydz maią, aby go niemi zrzucać było mozno – inaczey zrzucaiąc go po schodach, stopnie ich by się tłuc musiały i wchod stałby się w krotce niepodobnym. –

Drwalnie pod Obdaszami sklep zwykły bywać – mogą i tam bydz zamykane. –

Wchod do tych piwnic moze bydz z kuchni samey, lub przynaymniey, nie ma bydz bardzo od niey odległy, aby w miarę potrzeby mozna drzewo i węgiel w pogotowiu pod ręką.

Osobna Drwalnia do kuchni, osobna dla Officyn

Pomywalnia

Pomywalnia iest mieysce gdzie się znosi srebro, półmiski, Talerze ze stołu do umywania – co się tycze porcellany, ta przy Officynie cukierni mieć musi swoie mieysce osobne ktore iest osobną pomywalnią. –

Pomywalnia bydz winna sklepioną i brukowaną czyli posadzkowana ile mozna. – mieć koryto – kociołek i komin z kapą – nie powinna bydz blisko spizarni dla ciepła ktore z nim schodzi.

Woda tu kurkiem iść powinna z rury prowadzącey wodę do kuchni i innych sztuk – odpływ zaś tey wody zaraz na pole –

Okna mieć będą szyby szklanne, zewnątrz pręty zelazne i kratkę drocianą – Nadto ieżeli ta Sztuka iest na dole potrzeba ażeby okna były na 6 do 6½ stop wzniesione to iest tak wysokie miały parapety dla przechowywania sreber ktore się tu składaią. – Drzwi dobrze zamykaiące się i mocne – Stoły powinny bydz w około –

Często pomywalnią myć trzeba dlatego bruk w niey powinien mieć spadek izby woda z niego miała odpływ na pole – i wszystko zeby schło prędko – Tu bruk lepszy iak posadzka gładka dla przyczyny wyzey przytoczoney t. i. niebezpiecznych przypadkow poslizgnąć się i upadnięcia

Podług Vignoli Pomywalnie są mieysca sczupłe, maiące koryto kamienne w ktorym się myie, i piaskiem wyciera naczynie. – bydz winny tuz przy kuchniach – ich wzięcie robi też kuchnie wolnieyszemi –

W Pomywalniach kuchennych starać się trzeba o wylewy dla pomyi takie izby się nie zatykały i nie sprawiały fetoru – Tu służyć moze sposob P. Sanierza umieszczenia zaraz przy wchodzie do rury lub kanału małe korytko kamienne pochylone nieco napełnione wodą, maiące po bokach dwa rowki dla zasuwki pionowo wkładaney i wysuwaney tym sposobem woda moze przechodzić pod zasuwkę do rury lub kanału, a zasuwka zawsze się w wodzie nurzy więc zapobiega powietrzu zgniłemu wchodzenia z kanału do kuchni lub pomywalni – Potrzeba odświezać często wodę w korytku – Bagno 450.

Pomywalnik ~~iest~~ zewierz do kamien 6 cali gruby, na 3 cale wydrążony, dla mycia i odcedzenia wody odchodzącey zmywaczkami na dziedziniec – odlew – ~~zlew~~. Blondel 170.

Pomywalnia mieć winna ieden lub dwa piecyki – szafy na naczynia stołowe itd – powinna bydz zamykana i bezpieczna podług kosztowności naczyń powierzonych sługom

Pokoy iadalny Dworzan *Commun*

Jest mieysce gdzie wszyscy urzędnicy i Ludzie którycho pan żywi zgromadzaią się — iest to wielka Sala dobrze oświecona z sufitem podłogą drewnianą ławami ... wanych —

Woda do niey także kurkiem iść powinna, pod nim korytko z którego się na pole odcieka — trąbę w spodzie — Potrzebuie bydź ogrzewana bądź piecem bądź ciepłem kuchni samey —!

Jeżeli nie chcemy uzyć Podłogi drewnianey może się iastrychem lub cegłą wyporządkować — nie kamieniem —

Mieć winna Szafki zamykane na Serwety Talerze itd: — W srodku Stoł mocny na nogach żelaznych osadzonych w Podłodze —

W czystości ią trzeba utrzymywać aby zaduchów nie było iak w wielu refektarzach! — myta bydź może przynaymniey raz w tydzień — dlatego podłodze dać trzeba spadek niejaki —

Sale stołowe *Commun* bywaią zwykle tuż przy kuchniach. podług Vignoli są to prawdziwe Izby Czeladne w których się stoły stawiaią z ławkami stale wprawionemi w końcach czyli osadzonemi w murach — służą do iadania Czeladzi i domowych, i dla zapobieżenia aby kuchni nie zaprzątali, w niey się zgromadzaiąc.

NB Vignole. dwie Izby zwane Commun robi iedną dla Czeladzi i Stużących i ta iest przy kuchni i zowie się Czeladną Drugą dla jadania Dworzan i urzędników Domu ta przy Officynie się umieści — w niey drugi stoł czyli Marszałkowski —

Izba ta czeladna iest neypierwsza Blondel 166/4 ~~po niey idzie~~ w którey Liberya jada i gdzie w przytomności Burgrabiego czyli Marszałka *każdego rana* zrobione racye i rozdzielaią — po niey idzie:

Izba robocza czyli Przedkuchnie

Tu się przygotuie potrawy pod dozorem podkuchmistrza a które maią bydź gotowane w kuchni pod okiem Kuchmistrza

Dziedzińczyk Drobiu — także gdzieś może mieć tworzy mieysce —

Pralnia *buanderie*

Jest kilka Sal na dole w iedney z nich iest piec i kocioł wanny cewier do robienia Ługu i sparzania, woda sama winna tu płynąć w obfitości — mieysce na suszenie chust pod obdaszeniem — itp: także mieć winna izbę do prasowania chust. — Lecz bydź maią i Pralnie odleyse w Dziedzińcu lub Szopa pod Obdaszeniem. Blondel 172/4

Officyna

Officyna wiele Sztuk potrzebuie:

1° Potrzeba Sieni któraby służyła im za wchod i kommunikacyą.

2re Izby robotney gdzie się robią konfitury i cukry.—

3cie gdzie się sporządzaią wety.

4te Cukierni gdzie się przechowuią cukry.

5te Izby na owoce.

6te Izby kredensowey na farfurki i porcellanę.

7e Skarbcu na srebra—

8e Mieszkań rożnych Officyalistow co uczyni 10 do 12 sztuk szczegulnie przywiązanych do Officyny — a które mieć mają z sobą stosunki i kommunikacye—

Zobaczymy te wszystkie sztuki w szczegulności:

Izba robocza Officyny.

Ta pierwsza sztuka powinna bydź wielka, widna, wyłożona posadzką ceglaną — suffitowana — służy pospolicie za wnyście do innych sztuk — niemniey dla służących donoszących i składania doniesionych rzeczy — Wzdłuż murow dać wypada kilka stołow mocnych, 3 lub 4 przaki mocne — W stole samey w tey sztuce znayduią się możdzierze do tłuczenia i robienia ciasta.— tu się odbywaią hurtowne roboty, i podział wszystkiego.

Druga Izba robocza cukrow.

Ta bydź winna widna, wyłożona posadzką ceglaną, suffitowana — Na przeciw okien znaydować się będą piece opatrzone w fajerki rechaud w ilości przyzwoitey.— te piecyki mieć powinny nayżywiey 28 cali wysokości pod: aby około nich łatwa była robota. Kosz kominowy będzie wielki i piec piekarski naprzeciw okien tak umieszczony iak w piekarni ciast.— azeby w nim widzieć było można.—

Na środku będzie wielki stół na nogach żelaznych — w około połki i stoły.—

W kącie lub framudze iakiey zrobi się piecyk etuve do suszenia cukrów.—

Sierak: tutay chce mieć kominki do roboty cukrow konfitur — i Kawiarnią z kominkiem wysokim obszernym.— Sztaple kaflowe z żelaznemi wciornątk dla bischoptowi inaczey [illegible].

Izba do przysposabiania Wetow Dessert.

Ta bydź ma wielką, dłuższą niżeli szeroką — dobrze oświeconą posadzka w niey ceglana, powała suffitowa — Na środku postawi się stół długi dla kładzenia talerzy i urządzania dessert wetow. Dobrze także będzie przy murach postawić stoły i naprzeciw okien.— te stoły maią bydź mocne dosyć dla pewnych robot. — Rząd potem się da nad temi stołami iedną lub dwie szafki niskie zamykane — stołki słomiane

Izba robocza likworow czyli dystyllatornia osobna

Sierak: mieć chce

Officyny należą do kuchmistrzow. i stanowią część wydziału kuchennego

Vignole do Officyny przeznacza tylko 4 sztuki zawsze ciedne od drugich 1° Izbę iadalną urzędnikow Domu, w ktorey iest drugi stół, czyli marszałkowski — 2re Officynę czyli kawiarnię w ktorey ktoś z Domu każe śniadanie etc. — 3cie Spiżarnię 4e Izbę sypialną dla kuchmistrza—

W Officynie iedna sztuka osobna zwana Office paré być ma gdzie przychodzą iest Panowie śniadanie — i Urzędnicy domowi obiaduią. Blondel 271/4

Blondel 171. Officyna — miejsce gdzie się składaią w domach partykularnych potrawy schodzące ze stołu likiery, owoce, pod dozorem kluczniczy — femme de charge W Domach znacznieyszych Officyna składa się z wielu sztuk — w Tab 33. są około Dziedzińca d. Podług Blondela składaią się:

a z Izby iadalney — gdzie Panowie przychodzą ieść śniadanie —, gdzie Officyaliści kuchenni iadaią. zwie ią Office paré. w tey sztuce wystawiaią się srebra, kryształy porcellany.

b Laboratoryum Officyny, mieysce gdzie się przygotowuią i przyrządzaią desserta—

c Izdebka etuve dla przechowywania ich w suchości t.i. ochrony od wilgoci.

d Szafka na cukry, korzenie, konfitury, likiery cantine.

e Komorka depense na zapasy mies. Burgrabiego tygodniowo Officyaliście powierzane—

f. Osobna sztuka z piecem gdzie się robią i pieką suchariki croquantes, biszkokty biscuits i marcepany, massepains

g. Kredens na srebra — bezpieczny zamykany ma bydź blisko mieszkania Burgrabiego

h Mieszkanie Burgrabiego Maitre d'Hotel z sali iadalney dla tbrych ktori ktory w pałacu się mieścić nie mogą: i innych sztuk mieszkalnych—

Skład Cukrów *likierów* y Cukiernia

Ta sztuka niepotrzebnie bydź wielką — powinna bydź posadzkowaną, Suffitowaną, okno mieć na Wschod — na około będą szafki zamykane z połkami — wszakże wchodu do niey nie mas innego tylko przez Apartament Officyalisty, i co iest nawet nayleprzy — może do niey bydź drugi wchód z sieni gdzie się robią wety, lecz zamykany i tylko wtedy otwierany kiedy robota wielka i pospiechu wymaga — W iedney z sztuk zrobi się suszarnia étuve, gdzie nawet chwile gdzie iest istotną — tu kantyna na cukry konfitury korzenie — likiery —

Skład Owoców.

Ma bydź między czterema grubemi murami, i mieć wnyscie z pomieszkania Officyalisty — potrzeba aby była szczelnie zamykana dubeltowemi drzwiami, i mieć okna obrocone na południe — Gdyby nie można było mieć swiatła wprost od południa, weźmie się go od wschodu —

Potrzeba podwoynych ram w oknach, i podwoynych firanek — zewnątrz prętow żelaznych lub krat w oknach i kratek drucianych, zwłaszcza ieżeli ten Skład iest na dole co iest nayleprzy i nayprzyzwoitszy. — nayużytecznieyszy.

Skład owoców nie może bydź ani w sklepie ani w piwnicy. w sklepie iest powietrze za zimne, w piwnicy za wilgotne. wszeby się owoce psuc musiały. —

Dobrzeby było zrobić go o 18 cali wyżey iak poziom zewnętrzny, w mieyscu suchem, od wilgoci psuty byłyby owoce, a zimno do szafky by się zwiędniało.

Dla większego bezpieczeństwa dobrze będzie opatrzyć to mieysce w szafy dobrze zamykane, z deszczek spa: rowanych dobrze sklejanych zrobione, a nawet na du: belt, tak aby do nich żadna wilgoć ani obce powietrze nie przenikało — Połki w nich tylko z drążkow się da: dzą — lub z deszczek i z przodu z drążka aby owoce nie staczywały się — Daie się połkom nieco pochyłości dla tego azeby czasami zwiedzaiąc owoce, można było postrzec zaraz które się psuią aby ie wyiąć dla konserwowania reszty —

Deszczki gołe są szkodliwe owocom, zbaczaią się iedne na drugie i gniią w dotykaniu się. — własnym swym ciężarem uginałaią się na drzewie — Słoma i paproc fougere podsciełana nadaią im smaku nieprzyiemnego. Piasek psuie ie swoią wilgocią, którey nabywa w cieniu — Nic więc nie znaleziono lepszego na to iak mech drzewny t. i. w spodzie drzew rosnący, wysuszony dobrze na słońcu i ubity. — Owoc robi sobie w nim mały dołek gdzie spokoynie leży. — można go zwiedzać i dotykać się bez ża: dnego niebezpieczeństwa —

Dobrze zrozumiany Skład Owoców iest sposobem nayprędszym zapewnienia dla każdego w zimie niesły ca owoców doyrzałych. Wiemy że owoce doyrzewaią na: stępnie w trzymaniu serre i tem lepiey im są bardziey zakryte przed zewnętrznym powietrzem — Do:

Kawiarnia także z konwiktem wyrobów obszernym należy do Cukierni —

Spiżarnia przy Cukierni na rzeczy iuż gotowe ma: iące iść na stoł, i nate co ze stołu schodzą — lecz ta mogłaby bydź przy kuchni —

świadczeniu nauczyło że to to powietrze które ich popędza i robi że przestawaią, to iest przestałemi [?] się robią — gorzknieią i gniią.

Podług więc tey obserwacyi podaie się taki sposób ekonomiczny przechowywania owocu aby go mieć w pełnie doyrzałości w każdym czasie następnie.

Wybiy dno z beczki świeżey, ułoż w niey równe połki w rzędy, na tych połkach rozściel mech iak się wprzód powiedziało, i na tem pokładay owoce w ilości iak zmiarkuiesz że ich na 2 tygodnie możesz potrzebować. — Ażeby się to udało potrzeba aby owoce były świeżo zbierane, w piękny czas i aby miały swóy kwiat cały. — Winogron wieszać się powinien szypułką przewrócony, — wszystko się porządnie ułoży i w rodzaiach różnych owoców iakie się spodziewamy spotrzebować w tym przeciągu czasu. — Poczem się beczka zabiie nazad aby nic w nię powietrza nie mogło przeniknąć. — i zapisze się na niey kiedy ma być otworzona. Wstawi się ią do Składu owocowego ostrożnie aby nic nie poruszować; może się być pewnym że się otrzyma podług żądania owoce tak piękne iak gdyby się ie z drzewa zrywało — a do smaku przyiemnieysze — Lamuel 207.

Kredens na Farfurki i Porcellany. Szkło, formy

Izba na Fajans i Porcellany powinna być obszerna posadzkowana, z sufitem — położenie iey względem Słońca iest obojętne; potrzeba poposławiać stoły w środku i na około — a nad temi w ścianach dwa rzędy połek. Dobrzeby było żeby w pobliskości była pomywalnia podobna iak w kuchniach lecz mnieysza.

Wchód do tego kredensu być ma przez mieszkanie Officyalisty — zaś do pomywalni wchód sposobny przez sień lub z Izby stołowey.

Kredens czyli Skarbiec na Srebro.

Wchód do niego koniecznie być ma z mieszkania Officyalisty, bo pod iego dozorem srebro znaydować się powinno. więc za niego odpowiada — Posadzka tutay będzie ceglana — powała sufitowana — wzdłuż ścian będą ~~tablice~~ stoły i nad niemi rząd połek tak żeby wszystko srebro na nich mogło być porządnie ułożone na wszystkim płotnie [?], aby za iednym rzutem oka można było widzieć czy czego nie braknie, i wybrać czego potrzeba —

To mieysce powinno być zabezpieczone. Drzwi mocne, okna z okiennicami, z kratami żelaznemi etc — Lepiey nawet żeby było sklepione.

Piwnice na Wino. powinny być pod Officyną aby były pod bliskim dozorem Officyalisty

Mieszkanie Officyalisty. – Cukiernika

Składać się musi z 5 sztuk. Pierwsza iest rodzay przedpokoiu, z którego się wchodzić będzie do Cukierni Składu owoców, do Skarbcu srebr, nakoniec do iego mieszkania, to iest składaiącego się z Sali która w razie potrzeby może bydź potrzebną do usługi Pałacu – z pokoiu sypialney, Gabinetu na regestra, pisanie, i z małey officynki do iego doswiadczeń.

NB. Officyalista ten z fran: Officier dlatego że Officyną naczelnie kieruie, może się zwać Naczelnikiem cukierni lub Officyny – iego zaś pomocnik czeladnikiem cukierni.

Mieszkania Pomocnika ~~Officyalisty~~ cukiernika. Szafarza

Tylko z iedney Izby się może składać i to odległey na poddaszu –

Mieszkanie Marszałka ~~dw~~ Maître d'Hotel

Składa się z 7 sztuk – z Przedpokoiu, z Pokoiu do zamykania wszelkich rzeczy mu powierzonych – Gabinetu, Pokoiu sypialnego, Pokoiu do przyimowania osób i kupców z którymi się ma czynności – dwa nakoniec dla własnego użycia –

Ten Apartament powinien być bardzo blisko Kuchniów, ponieważ iest obowiązkiem Marszałka czuwać nad niemi bezprzestannie. –

z Sali iadalney gdzie osoby nie mogące się pomieścić lub bydź przypuszczone do obiadu w Pałacu samym, tutay pozostaią – i których Burgrabia traktuie –

Vignole tę Salę Jadalney iako pierwszą Sztukę Officyny umieszcza, nazywa ią Commun dla Urzędników Domu, tu w niey iest drugi Stół czyli marszałkowski. – Zdaie się że tu iest dla tego przyzwoicie umieszczona a niżeli przy Officynie roboczey.

Mieszkanie Naczelnika kuchni. Chef de cuisine

Naczelnik kuchni mieć powinien dwa pokoie i ile możności w poblizkości iego roboty

Co się tycze pomocnika kuchni dlatego może bydź iedna izba dosyć i gdzieś opodal. – na poddaszu.

NB. Naczelnik kuchni może bydź brany za kuchmistrza – pomocnik iego kucharz –

Podług Vignoli

Do kuchnie należą: Sale czeladne iadalne dla czeladzi i domowych; Pomywalnie, Spiżarnia, Piekarnia pieczywa itd: – Drwalnia – w piwnicy Kuchnia z piecami piekarskiemi. –

Do Officyn należą: Izba stołowa urzędników Domu Pokoy iadalny Pana czyli Kawiarnia czyli właściwie Cukiernia; Spiżarnia cukierni; Pokoy sypialny cukiernika – Piwnice na wino – (: lodownia :)

Durand

Do kuchniów należą pospolicie Spiżarnia, pomywalnia, drwalnia, izba czeladna. – Czasem miewaią ~~piekarnia~~, ~~pieczywarnia~~, rotisserie, patisserie, piekarnie na pieczyste – na ciasta itd: – nayleprze ich położenie na północ –

Officyna mieć ma Izbę gdzie się robią wety, owocownię, i wiele innych sztuk do zamykania cukrów, srebra, porcelany – Officyny będą wystawione na Wschód.

Borgnis 450 Do kuchniów należą sztuki do robienia ciast, do robienia cukrów – lodów które stanowią wety dessert. i to pod nazwiskiem Offycyny się mieni. – Do Officyny są przyległe ieszcze dystillatorium, i - - - - - - - etuve

Przy kuchniach także mieszkania dla Osób do kuchniów przywiązanych – Pomywalnie

Blondel: 169/4 Pierwsza Izba do ~~Officyny~~ kuchenniów należąca iest czeladna gdzie iada liberya. – ~~2go Predkuchnie czyli Izba robocza~~ 2giey ; gdzie w przytomności Burgrabiego z kopą się zapasy, i rozdzielaią. – 2go Predkuchnie czyli Izba robocza gdzie się potrawy przysposabiaią pod okiem kucharza maiące się gotować w kuchni pod okiem kuchmistrza – i iego pomocników – 3cie przy kuchni właściwey umieszcza się piekarnia pieczystego rotisserie i 4o osobna mała sztuka gdzie się zapilnie mięso – 5o Rzeźbouchérie. 6o Skład na drob volaille; 7. Skład na zwierzynę – Te ostatnie sztuki winny bydź na północ – Także 8o Spiżarkę zamykaną na zapasy powierzone kucharzowi przez Burgrabiego – 9o Cukiernia patisserie z piecem osobnym z 10o Izdebką roboczą obok – Nakoniec 11o Spiżarnię garde-manger, i 12 pomywalnia lavoir. Pomy:

Mieszkania

Tyle potrzeb koło kuchni wielości takiey ludzi wymaga, a zatem i mieszkania dla wszystkich — Kuchmistrz zarzą: dzaiący wszystkiem mieć powinien osobne, ale tak żeby we wszystkie strony miał bliski i wygodny przystęp. Daley Cukiernik, Piekarz od ciast i chleba, drugi od pieczystego, Szafarz — ci wszyscy w bliskości i owszem przy samych Officynach swoie mieć maią mieszkania — Inna czeladź kuchenna, kucharze, piekarze, kuchci: cki, chłopcy, i stróże nakoniec mieścić się w bliskości muszą —

Rozumie się że tak obszernie opatrzona kuchnia po Pała: cach tylko monarchów i zbytkuiących Panów — Domy mnieysze mniey potrzebuią niezrownie —

Za Kuchniow należą także Piwnice — Zob: Art. o Piwnicach.

walnia zwłaszcza powinna bydź oddalona od kuchni, a szczególniey od rzezni boucherie, składow mięsiwa i spi: żarni, bo się mięsiwo nie może przechowywać w gorącu, lecz w mieyscach zimnych sucheych, i otwartych od północy — Wszystkie te składy powinny się kommunikować iedna z drugą za pomocą wspólnego korytarza — korytarz ten po: winien krążyć ile możności w około całego wydziału kuchen: nego, departament de la bouche, aby kuchmistrz Chef, Ku: charze Sous-Chefs i kuchcicki Aides mogli razem nara: dzać się nad dobrem usługi —

Dzwalnia dla kuchników i Officyn razem.
Pralnia w tymże Dziedzińcu — e Tab: 33.

Lodownie

Krünitz art: Eis.

Lodownie są to Składy dla Lodu w Zimie przysposabianego, ażeby w Lecie Napoie i inne rzeczy świeżości w nich przechowywanemi być mogły.

W zakładaniu Lodowni na następuiące okoliczności uważać trzeba — Na ich wielkość, położenie i materyał z którego ią chcemy budować.

Wielkość powinna być zastosowaną do potrzeby, bo nie tylko pierwszy zakład lodowni więcey kosztuie, ale i wypełnianie iey lodem corocznie pomnaża wydatki, zwłaszcza kiedy Zima iest niestała i śpiesznego dowozu loda wymaga.

Lod składować się maiący do Lodowni nie tylko powinien być dosyć gruby, ale oraz ~~w takim~~ podczas naywiększego mrozu wożonym dla tego ażeby obmarzł w czasie przewożenia to iest obszczył się z wody z którey został dobywany mokrego albowiem do dołu składać nie można. — Że częstokroć nie można wiedzieć iak długo mroz potrwa, zaniedbywać więc nie można korzystney pory czasu i fur i ludzi dosyć napędzić. — Zkąd oczywisty wniosek że im większa Lodownia tem większy Koszt.

Nie każde mieysce iest na Lodownią usposobione. Naylepsze mieysce na nią iest na pochyłości gory lub pagorka wystawioney na połnoc. Lecz takie mieysce bywa często tak odległe od pomieszkań że go użyć nie można bądź dla złodzieystwa bądź zbytniey odległości itp: Czasem woda z którey się lod w zimie dobywa iest bardzo odległą że z trudnością przychodzi napełnić nim lodownią lub przynaymniey z wielkim kosztem. — W wodzie stoiącey to iest stawach lod zwykł bywać grubszym iak w rzekach, korzystniey więc będzie używać pierwszego.

Lecz przypuściwszy że te przeszkody nie maią mieysca, i znaydzie się wzgorek na lodownią zdatniony od strony połnocney obrać go więc wypadnie, co ułatwi sposobność odprowadzenia wody w samey lodowni z topiącego Lodu się zbieraiącey.

Jeżeli okolica iest rowna tak że iest obawa o wodę w gruncie znaydować się mogącą, nie może być nigdy rzeczą doradzoną bić w nim doł na Lodownią ieżeli nie masz żadnego Sposobu odciągnienia z niey wody, lub by to z wielką trudnością przychodziło.

Lecz w okolicach rownych naywięcey się znayduią i niższe mieysca, a zatem i wynioślejsze, w potrzebie więc i takowych użyć można, nie wkopuiąc się głęboko, ale owszem staraiąc się z Ziemi nawiezioney gorkę uformować w mieyscu stateczenie od promieni Słońca południowych zasłonionem. — To kosztu więc ~~np~~ mogłaby mieć mieysce; w niebytności lasku trzeba około Lodowni posadzić drzewa cień wielki robiące i prędko rosnące iakiemi są dzikie kasztan — akacya. dzika. —

Materyały na Lodownią być mogą Drzewo, Kamień lub cegła.

Drewniana Lodownia nie trwa wprawdzie tak długo iak murowana lecz gdzie w okolicy takowey o drzewo iak kamień [illegible] na to nie zważaią bardzo, zwłaszcza że się przekonano że lod w drewnianych Lodowniach lepiey się utrzymuie iak w kamiennych, co się zwykło przypisywać poceniu się kamienia. Lodownia z iędrnego dobrego Drzewa zwłaszcza dębowego tako przetrwać może wiek człowieka a nawet dłużey, szczegolniey zaś w gruncie Gliniastym.

Gdzie łatwo o kamień, murować się lodownia z kamienia łamanego lub polowego. do tego nie potrzeba ani wapna ani gliny, ale się układaią kamienie przez zdatnego Brukarza na mech, tak iak w Studniach, szczelnie ie z sobą wiążąc.

Nie każda cegła na lodownią być może dobra, bo nie może znieść wilgoci; i pękać się musi – dobrze więc wypaloney to iest wypróbowaney że się w wodzie nie rozmięka, używać tylko można, lub dwa razy wypalaney w razie potrzeby; Kształt iey może być w kanię to iest szeroka w iednym końcu iak drugim. Zęgrówka to iest przepalona ale nie stopiona mogła by tu korzystnie użytą –

Nie wchodząc iaką wielkość ma mieć lodownia bo to zawisło od okoliczności i woli budującego, przystępuię się do budowania iey iak następuie:

Kopie się dół np. 8 lub 9 łokci szeroki i długi, a 12 do 15 łokci głęboki, a nawet podług okoliczności głębszy i to tak, aby im głębiey tem był węższy, a zatem aby miał kształt ostrosłupa przewróconego lub głowy cukru. – Aby zaś zachować iednakową pochyłość ze wszystkich stron, kładzie się nad środkiem dołu belka i na niey się wiesza pion w samym środku który aż do samego dna dołu sięgać powinien; od tego pionu się na dnie dołu ponaznaczaią odległości na wszystkie strony, równie i na powierzchni ziemi.

grunt tęgi, lub glina że się ściany dołu nie obrywaią ale mocno stoią opróżni nam podczas roboty. – Jeżeli grunt iest piaskiem lub inną sypką ziemią, nie masz innego sposobu tylko okasztować dół odrzutkami iakiego drzewa ieżeli się ma lodownią z kamienia murować. To się robi z góry na dół tak: Nie kopie się głębiey zaraz z początku iak na grubość drzewa, ieżeli dół ma mieć 8 łokci w kwadrat, położą się więc dwie sztuki drzewa 8 łokci długie naprzeciw siebie, a zaś dwie drugie z obokach przeciętych o grubość drzewa krótsze być muszą więc przyrznąć wszystkie podług tego i wstawowawszy w dwie pierwsze uformuie się kwadrat. – potem się kopie głębiey podobnież na grubość drzewa, podkopuie się ziemię pod położonemi wprzód drzewami tak aby podobnież sztuki pod nie podłożyć w około było można, w tem podkładaniu to uważaiąc aby sztuki 8 łokciowe to iest dłuższe pod krótszemi a krótsze pod dłuższemi były kładzione, a zaraz wbijane i podbiiane aby cały zrąb nieustannie był niemi opartym, i mocno o ziemię opartym. – Tym sposobem po opuszczać się można aż do samego dna dołu – Nie masz potrzeby obrabiać tutay drzewa bo by się go przez to tylko osłabiało. – Że w podkładaniu następnem sztuk drzewa ustępki zostawiać potrzeba aby się kasztowanie zwężało iednostaynie ku spodkowi dołu samo się przez się rozumie. – Ziemię dobywać można z większey głębokości za pomocą dwóch wiader i windą sposobem wiadomym, z tych iedno wiadro przez zie ... napełnione wyciąga się do góry kiedy tym czasem drugie wypróżnione spuszcza się w dół. – Taki dół mógł służyć za lodownią gdyby się na kasztowanie było użyto drzewa zdrowego mocnego i iędrnego, wstawiłoby się tylko w 4 rogach 4 długie drzewa, powiązałoby się ie rozpierstkami i mieczami, i osadziłoby się na dnie dołu kratę czyli ruszt przez który by się woda odciągała od lodu.

Jeżeli lodownia ma być murowaną wówczas tak kwadratowo ocembrowanym dole który w tym przypadku obszernieyszym nieco być powinien murować się powinno w okręg położywszy nayprzód na dnie samym mocną kratę z olszowego drzewa – w murowa-

niu zachowuiąc pochyłość podług upodobania aby się lodownia rozszerzała coraz w górę w kształt stożka czyli głowy cukru przewróconey — W miarę wznoszenia muru wydobywaią się cembrowiny kolejno, lub się ię zostawić może.

W takim ocembrowaniu można robić lodownią i z drewna, wiążąc go w ośmiogran porządnie coraz szerzey ku górze to iest lejowato, i błatując ~~w kątach~~ w rogach; co się robi wtenczas kiedy ocembrowanie nie można w kątach tak mocno spajać i porządnie, co nie zawsze iest niepodobieństwem. Wszakże na sposób studniarski możnaby go zrobić nayporządniey.

Ażeby lód się w lodowni ~~długo~~ w lecie utrzymywał koniecznie iest nieco dach nad nią pokryć czyli wystawić budę pokrytą gontem słomą lub dachówką. Aby się zaś długo utrzymywał lepiey iest nad dołem usypać kopiec z gliny lub ziemi, to zaś dwoiako można zrobić, albo na sklepieniu, albo na drzewie w sposób sklepienia związanym. — Pierwszy sposób iest wprawdzie lepszy, ale dla tego że pod sklepienie potrzeba fundamentu i muru, ~~do~~ lodowniom więc murowanym służyć tylko właściwie może — Sklepienie to może być okrągłe lub ośmiograniaste kuliste będzie naylepsze.

Jeżeli mieysce iest takie że można lód furami dowozić nad samo sklepienie wtenczas się w tem zostawi otwór w samym wierzchu okrągły, prosto po nad spuszczonemi drzwiami podłogi wewnętrzney przypadaiący, i tym otworem zrzucać się będzie lód zaraz z wozów do dołu za pomocą rynny żeby sklepienia nie naruszyć lub samey podłogi. — Sposób ten iest lepszy iak kiedy się każdy kawałek lodu osobno do dołu zrzucać musi — nadewszystko zaś mniey kosztuje. — Otwór ten się przykryje po napełnieniu lodowni, i ziemią równie iak całe sklepienie wielką porą zimową dokoła przysypie —

Gdyby właściciel chciał nad dołem zrobić sklepienie z drewna, to wykona nayłatwieyszym sposobem tak: — Ułożywszy po~~wałę~~ stogę z mocnych ~~płatew~~ przyciesiow sztragany nad ~~lodowni~~ dołem i zrobiwszy w niey drzwi spustne, wystawi się iakoby szopa na tych przyciesiach w ośmiokąt lub sześciokąt z drewna z 3 stron obrabianego w węgieł na 3 łokcie wysoka, to iest iak iest wysokość człowieka — Każdemu cieśli ten sposób stawiania wiadomy. Ponieważ się wszystko ma ziemią przysypać, nie potrzeba tu więc żadnych kunsztowności ani ozdob. Drzwi do tey szopy zawsze się dadzą od północy. — Dobrze będzie ieżeli po bokach tych drzwiów i od pola przystawi się dwie ścianki iak skrzydła, aby przededrzwiami zrobić sionkę z drugiemi drzwiami zewnątrz. — Wyprowadziwszy tak ściany w sześciokąt lub 8ᵒkąt, powiąże się ich płatwy krzyżem z drzewa grubego, który będzie wyształował niejako sztragany domu. W środku tego krzyża osadza się kluba do wyciągania i spuszczania przeznaczona, o czem nawet w lodowniach murowanych zapominać nie trzeba. Potem się pocznie znowu klasc drzewa na sobie tak iak w ścianach ale wciągaiąc ię zawsze o parę cali ku wewnątrz, położywszy tak 4ʳᵒ lub 6ʳᵒ drzewa na sobie nie będzie iuż więcey warto ~~po~~ daley ich kłaść w ten sposób, ale nad otworem pozostaiącym ~~położy się drzewem~~ położy się pułap z drzewa horyzontalnie, obrzuci się całe zabudowanie nayprzod gliną, ubłoci, potem ziemią ~~nakoniec~~ na 1 łokieć grubo przysypie, nakoniec darniną obłoży. i drzewami poobsadza wokoło. — Jeżeli glina iest w bliskości można zamiast darniny obłożyć kopiec dachówką wgniataiąc ią w powierzchnią kopczyka. — Lecz takie sklepienie drewniane nie iest trwałe, że zaś z niemałym kosztem

przychodzi wszystkę ziemię odrzucać i na nowo budować, więc murowane sklepienie byłoby nierownie lepsze.

Można także budować Lodownią bez dawania nad nią sklepienia — to iest nie robić do niey wchodu w gorze ale od spodu. Do tego iednak potrzebny iest pagorek, w tym się kopie doł obszerny i ocembruie się go pionowo w kwadrat, w srodku wystawi się z drzewa w węgieł wiązanego iak gdyby skrzynia węższa od dołu iak w gorze w ktorą się lod pakować będzie wszystko się z wierzchu belkami i powałą przykryie i natem się dostatkiem ziemi i gliny nawiezie, chcąc lod wkładać odgrzebie się nieco ziemi i wierzchem i przez dziurę się go wrzucać będzie. W tey figurze a iest tą skrzynią, b lod, c otwor w powale przykryty. d ocembrowanie, e ziemia nasypana, f szyia czyli Sionka do lodowni g, w ktorey wspomnioną Skrzynię dla tego że się w srodku znaydzie, do okoła obeyść można. Drzwi h do tey Sionki albo w pagorku być mogą albo lecz z piwnicy domu pod pagorkiem zbudowanego, Sionka ta czyli szyia dochodzi iak korytarzyk tylko do ocembrowania w ktorym zrobiony został otwor k dla przeyścia, i w tym otworze drzwiczki. k. Spodek skrzyni iest otwarty, w podłodze da się dołek w kształcie studzienki z kratą na wierzchu dla odciągania wody za pomocą rury ktorą się tylko w razie potrzeby otwierać będzie. —

Naylepszy i nayłatwieyszy Sposob budowania Lodowni na wsi iest następuiący.

Obierze się mieysce ku połnocy obrocone bądz budowlami bądz drzewami od gorąca Słonecznego zabezpieczone, w gruncie suchym i gdzie iest spadek pagorka lub dolina iaka w bliskości — w takowym gruncie ieżeli pod nim nie znaydzie gorącego piaszczystego pokładu ziemi kopie się doł nie wielki około iednego łokcia głębokości w srodku maiący, i na niem układa się drzewo stare tak gęsto aby mogło zmieścić ciężar lodu na sobie. Ze srodka tego Dołu kociełkowatego kopie się srednio nazbyt rowek ku nayblizszey Dolince służący do odciągania wody z stopniałego Lodu się formuiącey, wypełnia się ten rowczak kamieniem okrągłym zostawiaiącym dosyć szpar między sobą i pokryie darniną. — Potem się wozi lod i składa na położe wspomnionym ile się nań zmieścić może, układa się go zas w stos czworograniasty i kopiasto zakończa. — w czem się ieszcze to uważa ażeby go po warstwami układało z 10 lub 12 cali grubemi i każdą warstwę Solą lub Saletrą posypowało, przez to się lod tem lepiey ziednoczy i stałą massę utworzy. Potem zrobi się obudowanie w około w odległości o 18 cali od lodu, a powałę zaraz nad lodem, obłoży się wszystko chrustem gęsto i poobwiesza. Wchod zrobi się wąski i iak bydz może nayniższy, ten bydz powinien 6 do 8 łokci długi dla tego ażeby oprocz drzwi od pola ieszcze w nim można było pomieścić dwoie lub troie drzwi słomianych dla wzbronienia przenikania ciepła do Lodowni. — Obsypie się potem tak obudowanie iako też i korytarz zbiorką igełkową leśną Nadelstreu tak grubo iak tylko można. W niedostatku tey można użyć zbiorki liściowey ktorą się ziemią nakrywa i darniną okryie — Gdzie o słomę nie trudno zwłaszcza zytnią — naylepiey będzie nią Lodownią pokryć zamiast zbiorki, bo nayminiey przepuszcza powietrza

Krünitz na karcie 516. przytacza sposob uzywany w Persyi.

W Litwie robią Lodownie tak: Kopią doł czworograniasty w gruncie piaszczystym dosyć głęboki, cembrując ściany forsztami lub otaczaiąc palami; potem w około wywyższenie z kamienia i belek na 1½ łokcia szerokie a 2 łokcie wysokie — Nad tem daią Dach krokwiany i słomą go lub gontami pokrywaią — w wielkich czasem formalną drewnianą lub murowaną Szopkę nad dołem stawiaią — Wierzch nad dołem pospolicie iest podłogą z mocnych forsztow, w tey drzwi spustne ktoremi się po schodkach lub drabinie do niego schodzi, w około obsadzaią się drzewa i krzewy. — Zimą się w Lutym lod w doł poczynie pakować, podściela się pod niego nieco słomy., nawet się nią lod warsztwami przesciela aż do ~~gory~~ połowy wysokości dołu, to iest aż do rowności z wyniesiem w około z kamienia uformowanym pomiędzy ktorem a pomiędzy lodem powinno pozostować wąskie mieysce dla obeyscia w około.

W Rossyi zakładaią Lodownie tak: Obiera się mieysce cieniste w gruncie suchym. Poniewaz domy do połowy w Ziemi będące w dzień są chłodniejsze a w nocy cieplejsze, dla tego Lodownie w Rossyi nayczęściey nad Ziemią się budować zwykły, i to z podwoynych Scian iedney zewnętrzney drugiey wewnętrzney w odległości od siebie o 1½ łokcia a nawet więcey od strony słońca bo tu się daie 1¾ łokcia na odległość — Przestrzen między temi scianami wypełnia się Ziemią lub Iłem i ubiia się. Glina czyli Ił zatrzymuie ciepła nie przepuszcza. Pod międzydaszem kładą się mocne belki na ktore się Ił thon lub ziemia na ½, ¾, a nawet 1 łokiec grubo nasypuie. Wchod do Piwnicy powinien bydz z międzydasza z schodkami zewnątrz i w gorę. — Niektorzy dla wygody chcą mieć dawane drzwi w scianach iak do domu, lecz przez to Lod prędzey topnieje bo do niego ciepło od dołu przychodzi, przeciwnie zas dawszy wchod w dachu, duch zimny w Lodowni nie dopuszcza opadania ciepłemu powietrzu na doł iako lzeyszemu. Drzwi powinny bydz tak obszerne i dubeltowe azeby się beczka przez nie zmieścić mogła, lecz nie większy azeby wiele ciepła przez nie przenikało. Te drzwi wierzchnie zrobią się spustne z desek niezmiernie grubych zawiasami opatrzone. Drugie drzwi spodnie z grubszego drzewa także spustne ale od dołu w gorę zamykane i szczelnie otwor zamykaiące bezprzestannie dla drugiego wierzchnich. Te drugie drzwi spodnie są kraciaste i służą dla nadania swieżego powietrza Lodowni przez otworzenie wierzchnich, a razem zapobiezenia azeby się koty przez nie przecisnąć nie mogły. Piwnica robi się kształtu kwadratowego lub lepiey podłużnego w prostokąt na 4 łokcie naymniey w swietle głęboka, podłużna iest lepsza bo się lepiey może pokryć.

Pomiędzy wierzchnim a srzednim Dachem potrzeba tam gdzie się wchod zrobi dać 3½ łokcia wysokości azeby można było drzwi otwierać do piwnicy, i prosto wen wchodzić. W Rossyi nie zawsze się daie podłoga pod Lod w piwnicy, ale się lod na gołey ziemi kładzie, lecz podłoga zawsze iest lepsza, nie potrzebuie bydz szczelna, iednak taka ~~azeby~~ gęstą bydz winna azeby chodzące nogi w dziurach nie grzęzły. — W tey podłodze porobią się dziury tu i owdzie dla odciekania wody z topnieiącego Lodu —

Ukończywszy tak Piwnicę, w przyzwoitym czasie się trzeba w lód opatrzyć, a
zarazem uważać na Śnieg kiedy poczyna się od ciepła słonecznego ziarnować ko̲ż̲n̲e̲m̲
i iak grad spadać. Śnieg ten składa się z rana na kupy nim zwilżeje i przecho:
wuie się go równie iak Lód nawieziony w mieyscu suchem ciemnem. Skoro piwo
latowe wywarzone zostało i wyfermentowało, w beczki nalane i zaszpuntowane
zostało, wstawia się go w Piwnicę tak: Nayprzod na samym spodzie układa się warstwa
lodu w całey obszerności dołu, wypełniaią się szpary drobnym lodem i śniegiem
i wszystko się mocno ubiia. – Na tem daie się druga a nawet więcey takowych
warstew lodu z śniegiem i ubiia się ie, lecz tylko do takiey wysokości ażeby poro:
stawało dosyć mieysca na beczki na sobie stawiać się maiące. – To zrobiwszy usta:
wiaią się beczki z piwem, wypełniaią się lodem i śniegiem przestwory około i między
niemi, i nad niemi, natem się stawia druga warstwa beczek, i tak do wierzchu
do póki się całą piwnicę niemi nie zapełni, to iest aż pod dach. Gdy przydzie
czas odszpuntowania beczek, odrębywać się zwykło lód około nich dopóki się nie
dojdzie do szpuntu, gdy iedna beczka wyprozni się, przystępuie się do drugiey w miarę
potrzeby. Lecz w tem spostrzega się wiele niedogodności kiedy beczki tak na gołym
lodzie stawiane bywaią, bo lód pod niemi topnieie a zatem coraz głębiey grzęznąć
muszą. takie woda zbiera się w wyrąbanych dziurach i odpływać nie może,
przebijania zas dziur ~~prze~~ aż do dna przez lód spodniey warstwy beczek nie dozwalaią.
Dla zapobieżenia temu można beczki stawiać na legarach drewnach rąbiąc w nich
wcięcia ażeby beczki mocno stały. i lodem i Śniegiem między balcza niemniey przestwo:
ry między beczkami wypełniać, i takowe z wierzchu niem przykryć. – Na suchości
śniegu wiele zawisło. Nie trzeba zaniedbywać otwierania drzwi wierzchnich do
Lodowni 3 lub 4 razy w tydzień aby iey powietrze odświeżyć i to z rana ~~do~~ 9 do lub
10 godziny.

Skoro lód stopnieie wyczyści się lodownia wypróżnię z beczek, wysuszą się i otwo:
rzy drzwi na kilka dni. – Potem w niey można przechowywać przez całą zimę Ja:
rzyny Jabłka etc: Nawet piwo, gdyby nie było tak ciepłey osobney piwnicy dla niego
ażeby w niey nie marzło. – Lepiey iest iednakowoż żadnego piwa w niey nie mieć
przez zimę ażeby Jarzyny się lepiey konserwowały inaczey potrzebaby często drzwi
otwierać, przez coby się ią oziębiało.

Lodownie rossyiskie poprawne podług Szwedzkich rozpraw nad niemi następu:
iące Wzory objaśnia:

Wzór   iest Sztychem Piwnicy lodowey z podwoynemi ścianami.

a̲a̲ wystawia Podłogę na którey się Lód kładzie, b̲ b̲ b̲ są rynienki w które się
woda z topnieiącego lodu powstaiąca zbiera. i odpływa rurą c̲ kwadratową 4 cale
w kwadrat maiącą. – Wzór   wystawia ią w większym wymiarze gdzie v iest
Klapa otwieraiąca się zewnątrz naciśnieniem wody wypływaiącey, i zamyka się sama
po iey odpłynięciu, przez to się unika przewiewu ciepłego powietrza po pod lód; –
Klapa ta albo się robi drewniana, albo skurzana na zawiasce w górę, i żelazem
lub ołowiem się obciąża ażeby dobrze otwór rury zamykała

d̲d̲d̲ iest przestrzeń między ścianami podwoynemi Ziemią, lub lepiey ubitą
Gliną t̲h̲o̲n̲ wypełniona i ufasowana.

W̲z̲ó̲r̲   wystawia Lodownią równo ~~z belk~~ płatwami Dachu płaskiego

a̲ iest otwór którym się do niey zchodzi

b̲ b̲ b̲ belki na których się grube deszczki kładą, na nich kora brzozowa (?) się
na wierzch ziemię lub glinę na 3/4 łokcia grubo przysypuią i darniną obkładaią.

c są schodki do lodowni —
Wzor iest przekroiem Lodowni podług linii fg. w którym
a iest otwor dla wniyścia do piwnicy
bb. 4 rury w każdym kącie Lodowni iedna, te rury 4 cale w □ maiące robią się z desperek zbitych, sięgaią blisko do ~~[illegible]~~ podłogi piwnicy od którey są tylko na 4 lub 5. cali oddalone spodnim końcem, zas wierzchniemi końcami przechodzą przez Dach — Spodnie ich konce są otwarte, zas gornie są opatrzone kapturkami aby deszcz w nie nie zakatywał. lub desperkami zabite, po bokach ich zaś są porobione w gorze dziurki podłużne żeby wolny przelot powietrza miał miejsce — Części spodnia tych tak daleko iak lód na nie zachodzi iest poprzewiertywana ze wszystkich czterech stron małemi dziurkami, tym sposobem wilgotne powietrze przez nie odchodzić może i Lodownia sama się przewietrzać, do odswieżania więc powietrza nie masz tu potrzeby umyslnie drzwi otwierać — Przez rurki albowiem wspomnione cyrkulacya powietrza miec musi miejsce, bo rozgrzane w nich wyżey powietrze koniecznie inne od dołu wilgotne zastępować musi. i podłużnemi dziurkami po nad dachem wypływać.
ccc są rynienki w ktore się woda zbiera.; d iest miejsce dla rury z klapą
e przestwor Ziemią lub Iłem ufasowany.
Wzor. wystawia Szczytową połnocną strone Lodowni z Schodkami —
d iest Otwor drzwiowy zewnętrzny, w tym iest dwoie drzwi otwieraiących się i iedne na pole drugie wewnątrz. b rury przewietrzne wyżey opisane, których tu tylko dwie widać bo drugie dwie się za niemi kryią.
Wzory się rurami od ~~[illegible]~~ z ~~których iedna~~ albo okrągłemi lub □ mi.

Lodownia przez Harlemana proiektowana ktorey z wielkim pożytkiem sam używał, umieszczona w rozprawach Szwedzkich iest następuiąca:
Doł sam iest okrągły i suchy Kamieniem obmurowany w gorze 6, w spodzie 5 łokci srednicy. W spodzie o ½ lub ¾ łokcia od dna kładzie się rust czyli kratka z drzewa na którym się kładzie lod lub snieg. Tą kratką woda z lodu topniejącego się odsącza i albo się gubi w gruncie ieżeli ten iest piaszczysty, lub osobnym rowkiem wyżey opisanym ~~odciąg~~ i pokrytym ~~odciąga~~. albo teraz rurą opatrzoną w klapę na koniec odciąga. albo też się iak ściąga kanalikiem murowanym do studzienki w ktorey się nakoniec gubi iak we Wzorze. pod literą A widać.
Doł ten dlatego żeby się lod i snieg nie dotykał kamienia, obkłada się Deszczkami i obsciela chrustem jodłowym ~~lub~~ i Słomą.
Nad dołem rowno z powierzchnią Ziemi daie się podłoga, tę się gliną mocno ubijaną obkłada — w niey się daią drzwi 2 łokcie długie 1½ łok. szerokie dubeltowe spustne, przez nie się lod pakuie, i dobywa do codziennego użycia.
Zabudowanie samo wierzchnie c iest ze wszystkich stron murowane, 11 łokci w kwadrat. tu się znayduią beczki z napojami na podłodze drewnianey od wywyższoney na 8 do 9 cali nad poziomem Ziemi. — Miejsce to od wznoszącego się ziemna z lodowni tak iest chłodnem i świeże że piwo od szumu i innych nieczystości oswobodzić można, a ~~zatem nie podlega tey wa~~ w się mu w beczkach zupełnie w łodzie zalopywanych wszystko zawsze przytrafia.
Zabudowanie to składa się z Stołca Dachu i Krokwiów iak Wzor okazuie, z Obkładu

deszczkami lub okrzyckami, na czem się nakłonni skora brzozowa, ziemia na ½ łokcia grubo i torf przykłada. — W wiązaniu zabudowania dać się wilgocią z. 6 do 8 cali w kwadrat obszerny. na wierzchu przybyty i tylko z boków w szpary opatrzony.

We drzwiach wchodowych od strony północney także się zostawia dziura przewiewna ta dziura nie idzie wskroś ale do pół grubości drzewów gdzie się zwraca na doł: tam ze strony wewnętrzney w spodzie wychodzi — lecz więc powietrza tem iest skuteczniejszy.

Gdyby grunt nie był suchym dosyć można tym sposobem założyć Lodownię po większey części nad ziemią iak w 9. z (?) widzieć się daie.

<u>Z Słownika Ekonomicznego artykuł: Lisgrube.</u>

Lodownie 2 do 3° w górę szeroko się zakładaią, coraz węzey ku spodkowi — Jeżeli grunt suchy im głębsze będą tem zimnieysze. — Jeżeli grunt piaszczysty trzeba doł obmurowaić, ieżeli tęgi to wykopawszy go obwile się go matami słomianemi lub deszczkami obłoży. — Kratę o 1½ sążnia nad dnem dołu się da, na tem słomy podściele, na tem się warstwa lodu z stoiącey wody rozściele potem słoma i znowu lod itd: warstwami słomę przekładaiąc — to odbywać trzeba wszystko, póki czasu. Niektorzy nie robią tyle zachodu, ale kładą albo koło toczone (?) pod spod, albo deszczki stare na kant i na tem lod dopiero —

Krunitz: Lodowniów użytek iest bardzo wielki. Mięso z nich można napoić chłodzę chleb i wszelkie pieczywo w świeżości się utrzymuie, i nie pleśnieie — Owoce ogrodowe nie utracaią swoiey soczystey i naturalney własności. — Jarzyny i korzenie w dobrym się utrzymuią stanie przez całe lato. — wszystkie rodzaie mięsiwa i drobiu tu się przechowywać bydź surowe bydź gotowane przez wiele dni bez naymnieyszego skadu zgniliżny. — Toż masło, ser, mleko, — Mleko ma więcey śmietany wydawać i z tey Smietany lepsze masło. — Zboże nawet od robactwa iest w nich wolnę. — Bez wątpienia Sukmie futra mogłyby bydź przechowywane przeciw molom — Wszystko co w gorącu przechodzi w fermentacyę lub zgniliznę ~~to~~ w lodowniach przeciw zepsuciu naydłużey się utrzymywać może. Człowiek w czasie upałów tu znaydzie swoie odżywienie przyiemne kiedy iego ciało z podroży lub gorąca właśnie wątłeie nabywa sił nowych; nie należy iednak spoconym do niego się udawać. — Wreszcie taki doł iest wolnym od wszelkiego rodzaiu szkodliwych zwierząt tak że nawet myszy i koty ~~od niego~~ stronią tak zimnego mieszkania. Krety i lisy czasem się w nie mogą wciągnąć, czemu łapkami zapobiedz można.

Lodownie francuskie. Perthuis Arch: rurale

Każdy wie że Lodownia iest budowa szczególniey przeznaczona do przechowywania Lodu ~~w lecie~~ [pomiędzy] ~~podczas~~ nayw większych upałow. Lodownie nie powinny się wyłącznie uważać iako Dzieła zbytku, bo używanie napojow zimnych iest ~~istot~~ niezbędnym w krajach południowych – Sprawia skutek na ludziach nie dlatego że go ochładza ale że daie ton żołądkowi i wzbudza wszystkie sprężyny machiny. Korzyści inne aż nadto każdemu gospodarzowi wiadome. –

Własności stanowiące dobrą Lodownią są: 1° Żeby była zdrowa i nie wilgotna. 2° Żeby miała temperaturę zimną, stateczną, aby się w niey lod nie topniał. 3° Aby nie miała kommunikacyi żadney bezpośredniey z powietrzem zewnętrznem, chociaż się byłoby zmuszonym wniyść do niey dla brania lodu na użytek codzienny –

Żeby tym własnościom zadosyć uczynić, obiera się mieysce suche, nie wystawione lub barzo mało na Słonce. Kopie się doł A wzór na 6 lub 8 łokci średnicy maiący w gorze, w spodzie wierzchu nakształt głowy cukru przewroconey. Głębokość iego zwyczayna iest na 10 łokci. – Im Lodownia będzie głębsza i obszerniejsza, tem się w niey Śnieg i lod lepiey będzie konserwować.

Dobrze iest osłonić ten doł od spodu aż do góry murkiem małym z kamienia na 8 lub 10 cali grubym, otynkować go wapnem dobrze, i w dnie samym wykopać Studzienkę C na 1 łokieć średnicy maiącą a na 2½ łokcia głęboką – Na tey Studzience osadzi się krata żelazna, dla odcieku wody z topniejącego [masy] lodu.

Zamiast ~~mur~~ obmurowania dołu niektórzy okrywaią iego ściany krokwiami i łatami, daiąc studzienkę w spodzie wspomnioną.

Inni nie robią Studzienki ale ocembrowanie dołu robią tylko w ¾ części głębokości iego, i w odległości na 1 lub 1½ łokcia od dna zakładaią kratę drewnianą, którą woda odciekać może pod spod w czasie upałow.

Jeżeli grunt gdzie się Lodownia zakłada iest tęgi i dobry można się obeyść bez cembrowania, i kłaść lod w doł bez obawy, potrzeba iednak zawsze dno i boki obesłać słomą, żeby się lod ściąn [dołu] bezpośrednio nie dotykał.

Nad tym dołem daie się obdach ze strzechy na wiązaniu krokwianem spuszczaiący się aż do samey Ziemi –

Żeby doyść do Lodowni robi się ze strony Połnocney sionka D. ~~około~~ 5 łokci długa a 1¾ ~~szeroka~~ lub 2 szeroka. co się podobnież okrywa słomą. – W tey sionce daie się dwoie drzwi iedne zewnątrz drugie wewnątrz, i w tey sionce można przechowywać mięsiwo masło itd w lecie.

Nakoniec starać się trzeba oddalić opodal wodę deszczową od Lodowni rowkami w około.

Można ~~od~~ w odległości o 1 łokieć mniey więcey od krawędzi dołu wierzchniey wymurować w około niego murek okrągły na 3¼ łokcia wysoki na 1½ cegły gruby przez ~~co~~ się iescze lodownia chłodnieysza zrobi, obsypać go w koło Ziemią, i przykryć dachem spuszczonym aż na obsypaną Ziemię, żeby woda do dołu nigdzie ~~się prz~~ zaciekać nie mogła. Wzory.

Gdyby się mogło na tym murku dać sklepienie iescze by lepiey było. – ~~Nad~~ Sklepienie Dach słomiany dla zasłonienia go od promieni Słonca. a co iescze lepiey przykryć go naypierw warstwą iłu dobrze wymieszonego na 20 cali grubo, a na tem dać warstwę Ziemi wegetalney iak być może nayrgrubszą –

Konstrukcya ta wypada wprawdzie kosztowniejszą ale i Lodownia tem będzie lepsza. Obsadzić ią można drzewami w około; i na iey wierzchu posadzić krzewy nisko rosnące nie wielkie korzenie rozpuszczaiące, przez co się chłod lodowni zabezpieczy. Wreszcie takie Kopczyki krzewem obrosłe czynią piękny skutek w ogrodach i obok pomieszkań.

Dotychczas Konstrukcya Lodowni nie mogła przechodzić możności Własciciela średnio się maiącego — Koszta iednak większe wypaść muszą ~~ieżeli~~ w miarę iak grunt iest z natury wilgotnieyszym.

W takim przypadku kiedy grunt nie może połykać w siebie wilgoci prędko i naturalnie potrzeba że tak powiem, oddzielić ~~dół od Z~~ lodownią od ścian dołu sa: mego, a to dlatego ażeby w około tey Lodowni temperatura powietrza sucha i świeża ustawicznie panowała.

Tym końcem zmuszeni czasem iesteśmy zwłaszcza w gruncie gliniastym lub marglowym obtaczywać lodownię maiącą kształt ostrokręgu ściętego przewróconego innym murem do około w oddaleniu o 1 lub 1¼ łokcia, i wypełniać przestwor gliną dobrze mieszoną między obiema murami. Nadto w takim gruncie Studzien: ka spodnia ~~nie~~ nie pozbywa się wody z topnieiącego lodu ściekaiącey bo iey grunt nie przepuszcza, może się więc przepełnić co za sobą ztopnienie całego Lodu pociąga o co w gruntach piaszczystych pochłaniaiących wodę nie masz obawy.

Potrzeba więc od tey studzienki ściągnąć wodę równiem ułożonym ~~to mieysce~~ niższe, co koniecznie wy: maga aby sam spod dołu był nad poziom tego niższego mieysca ~~więc~~ nieco wyniesiony. — Ale znowu przez rowek iakkolwiek przykryty wznieca się kommunikacya między powie: trzem zewnętrznym i wewnętrznym lodowni, która częstokroć mieć może szkodliwy bardzo wpływ na temperaturę wewnętrzną i topić lód od spodu iak tego aż nadto doświadczono — chcąc temu zapobiedz trzeba przedłużyć corocznie przykryty grubo ziemią iak naywięcey; ieżeli i to nie pomoże potrzeba wodę ściągać do studzienki, i z niey ią czerpać. — tu z korzyścią możnaby użyć wodozbioru Pana Parcieux w którym woda nie będzie tamowaną w odpływie powietrza ~~nie~~ kommunikacya iest przeciętą za po: mocą zastawki zawsze na cali 3 i więcey w wodzie brodzącey. — Sposob ten lepszym iest iak rurki z klapami wyżey opisane.

W mieyscach na zalewy rzek wystawionych dno Studzienki lodowniany powinno bydź wyżey iak naywiększy stopień spodziewany wody w rzece inaczey cała lodownia mogłaby bydź od niey zalaną.

Czasem się zdarza że w pierwszym roku lód topnieie w lodowni dla tego że mu: ry iey nie wyschły, lecz ieżeli się ią dobrze zrobiło za drugim roku ten lód topnieć nie powinien.

Lodownie Amerykańskie Perthius

W roku 1771 P. Bordley kazał wystawić na półwyspie Chesapeack lodownią na gruncie rownym, ktorego powierzchnia była na 17 stop ponad naywyższy stopień wody z brzegow wylewaiącey wzniesiona i o 100 kroku od brzegow odległa, podług zwyczaiu tamteyszego starał się ażeby powietrze do niey niedochodziło. Obiętość dołu była 1728 stop kub: i w nim można było do 1700 stop kub: lodu pomieścić, lecz lod stopniał nawet przed latem; bo doł był wilgotny i lodownia nadto zamknięta. J w rzeczy samey skoro go kopano postrzeżono cokolwiek wilgoci na dnie, a dla lodowni naymnieysza iest zbyteczną; Naymnieysza wilgoć bęąc w dnie bęąc w bokach Lodowni wznosi się w waporach przy scianach dołu, co iest skutkiem ciepła większego Ziemi niżeli iest stopień marznięcia wody; bo w studniach nayglębszych i naychłodnieyszych termometr okazuie około 9 stopni temperatury nad zero; a lodownia będąc zamkniętą te wapory padaią na lod. nie maiąc ktoredy odchodzić; zkąd wynika 1º Że ieżeli lodownia zamknięty szczelnie okrywać się nie będzie stanie się zupełnie ciepłą, i lod w niey rozmięknie na powierzchni iak śniegowica — 2º Że żadna głębokość nie może zapobiedz topnieniu się lodu, a nawet że ~~zbytnia~~ im większa głębokość tem prędzey lod od Ziemi topnieć może.

W kilka lat potem kazał robić drugą lecz na inney zasadzie, to iest starał się wzniecić wentyllacyę aby otrzymać suchość i swieżość, to iest dokazał odosobniaiąc massę lodu od Ziemi kładąc ią w Skrzynię drewnianą oddaloną od scian dołu o ½ stopy w spodzie a o 2½ stop w gorze, a raczey od ocembrowania dołu. Doł ten był wykopanym w mieyscu na wiatr i słonce wystawionem ażeby go zrobić suchym, głębokość iego była 9 stop angielskich. Ustawiono skrzynię w posrodku, i przestwor między nią a ocembrowaniem dołu wypełniono słomą suchą i dobrze ułożoną, iako będące naygorszym przewodnikiem ciepła. Skrzynia ta zaledwo w sobie mieściła 700 stop kub: lodu to iest połowę tyle iak Lodownie zwyczayne. — Kazał to przykryć ~~szopą~~ chata z desek nie szczelnie ie składaiąc aby ią tylko od deszczu zasłonić nie zamykać. Sciany tey chaty miały 6 stop wysokości, w dachu zrobiono wilgoci otwarty. Wierzch skrzyni ~~ani dołu~~ wypełnioney lodem pokryto takie słomą.

Chociaż używano i bez ekonomiki tych 700 stop kub: Lodu, iednakowoż trwał nie roztopiwszy się daleko dłużey iak w innych Lodowniach maiących podwoyną massę Lodu w Filadelfii w suchem mieyscu założonych.

Jnnę Lodownią podług zasady M. Bordleya wystawiono tak: Dno skrzyni wywyższono na 4 stopy ~~nad~~ tylko nad srzodwagą naywyższego stopnia wody i zakopano ią tylko na 3 stopy, resztę ią nad Ziemię wywyższono, obsypawszy Ziemią sciany aż pod dach kopy słomianey. Dano drugi dach nad klatką lodową ktora wreszcie te samo zachowano ostrożności co wprzey.

Porownanie Lodowniów Francuskich z Amerykańskiemi

Jakiekolwiek zasady budowania tych dwoch rodzajów Lodowniów są w sprzeczności z sobą, iednakowoz iest rzeczą dowiedzioną że we Francuskich się Lód także bardzo dobrze przechowuie, i bardzo długo chociaż są hermetycznie zamkniętemi, ieżeli wreszcie zostały dobrze zbudowane. Lecz z drugiey strony taka mała massa lodu w skrzyniach ~~Jo~~ zasługuie na uwagę – Bo zwyczayna Lodownia aby się w niey lód dobrze konserwował potrzebuie go naymniey 1700 stop kubi: pol; gdy Amerykańska może go nie mieć tylko 3 do 500 stop kubi: stosownie do potrzeby, co nie mała roznicę w wydatkach wynosi. – Nadto Lodownie Bordleya były zatorone w gruncie nayrozmaitszym. – Korzyści więc z nich są oczywiste, dla czego podaymy tutay plan iakby ie robić można było przez Borgnisa proiektowany. –

Wzór iest Sztychem tey Lodowni, Przekroiem, Wzór Elewacyą.

A iest Skrzynia czyli klatka z drzewa obrobionego na 4 do 6 cali w kostkę, postawioną iest w dole na dwoch legarach drewnianych które ią odosabniaią od studzienki C. Ten przestwór wypełnia się chrustem dla ochronienia Lodu od wilgoci wewnętrzney a razem aby odciekaiąca woda przez chrust do studzienki spływała – W około skrzyni iest murek 3 do 4 stopy wysoki na ½ stopy gruby, o 1 stopę w gorze a o ½ stopy spodem oddalony od Skrzyni. Przestwory f wypełnią się słomą suchą czystą i dobrze ubitą, nawet od strony Sionki D, gdzie się ią tarcicami zastawi, ieżeli Skrzynia nie została całkowicie w Ziemi zapuszczoną.

Obudowanie pokrywa się słomą, robią się w Dachu dwa wilgociągi e, e dla odciągu waporów z lodu się wznoszących. Są to beczułki bez den pokryte z wierzchu słomą.

Jeżeli nie chcemy azeby Lodownia służyła za Spizarnią letnią, nie masz potrzeby robić Sionki iak w zwyczaynych Lodowniach gdzie iest niezbędną. wtedy w szczycie pionowym Dachu od strony połnocney zrobią się drzwiczki do Lodowni do ktorey się wchodzi po drabinie. Drzwi te otwierają się na pole i są wielką liczbą drzwi ~~popnewiartyowane~~ mataci, azeby wewnątrz uczynić ciąg powietrza suchy i zawsze chłodnieyszy od ~~powietrza~~ zewnętrznego temperatury.

Tutay Sionka D na spizarnią urządzona iest od strony połnocney, pokryta iest słomą drzwi do niey są także dwoiakiemi opatrzone, i cały obwod tego zabudowania wyiąwszy drzwi iest ziemią obsypany aż pod dach ~~dla~~ od wpływu temperatury zewnętrzney.

Litera G oznacza gdzie hak do wieszania mięsa być winien dany.

Klatka tey Lodowni czyli Skrzynia ma 6½ stop boku kwadratu a 10 stop głębokości, więc może w sobie mieścić około 400 stop kub: lodu. Jest wpuszczoną na 3 stopy w Ziemię, i to ~~za~~ wpuszczenie zawisło od rodzaju gruntu mniey więcey suchego.

W Gruntach naysuchszych i ~~pełny~~ nieprzepuszczaiących wody można Skrzynię całkiem w nich ~~zagłębiać~~ zanurzać – Usługa z tąd byłaby wygodnieysza, a zabudowanie wierzchnie maiące naymniey 6 stop wysokości mogłoby służyć za spizarnią, bez potrzeby robienia żadney Sionki.

Lecz aby tylko cokolwiek Skrzynia wypuszczoną być musiała nad powierzchnią Ziemi bez Sionki obeyść się nie można, kiedy wypada wyruszyć z mieysca skrzynię dla odmienienia pod nią chrustu, wydobyć słomę około niey wysuszyć i wypowietrzyć ~~stos~~ Lodownią To się wszystko robić powinno kiedy się Lodownia wyprozni, to iest na początku Jesieni Szerokość tym końcem Sieni dało się równą szerokości Skrzyni.

W sztychach przytoczonych zabudowanie zrobiło się murowane, lecz mogłoby być i drewniane

Wreszcie ~~Zacho~~ chodzenie około tey Lodowni czyli iey urządzenie iest to samo w Lodowniów zwyczaynych. –

Podworze Stajenne

Przez Podworze Stajenne w Pałacach rozumie się nie tylko mieszczące w sobie Stajnie na konie, ale i na Wozy pojazdy karety Wozownie, i wszystkie od nich zawisłe Izdebki i pomieszkania.

Podworza w ogólności powinny bydź na Połnoc obrocone.

Potrzeba aby ich położenie było takie azeby usługa około nich odbywała się z ulicy –

Potrzeba azeby woda z nich spływaiąca nie płynęła przez Dziedziniec głowny czyli pałacowy

Wypada niemniej azeby Podworza były nieco opodal od Pałacu dla uniknienia chałasow i smrodow.

Istotną iednakowoż iest rzeczą zapewnić między Podworzem a Dziedzińcem kommunikacyą bezpośrednią

Drzwi tylnie na Ulicę czyli wyjazd nie powinny iednak się otwierać tylko kiedy potrzeba, i klucz od nich powinien bydź u Koniuszego, lub osoby czuwaiącey nad dobrym porządkiem.

Dziedzińce będą brukowane –

Powinno się w Dziedzińcach znaydować kilka Żłobow Kamiennych, do ktorych woda pompami lub ze Studni płynąć winna – Nigdy tu wody dosyć bydź nie może, Myiąc tylko często w czystości się wszystko może utrzymać.

Bardzo korzystnie będzie mieć w Dziedzińcu pławidło. to iest sadzawkę do pławienia i poienia koni. – wodzinie w nich możnaby ie pławić – a podczas pożaru mieć w massie wodę na podorędziu –

To łatwo możnaby osiągnąć, ściągaiąc do sadzawki wszystkie czyste wody z dachow, a nawet z dziedzińca głownego ieżeli spadek iest po temu – Dobrze będzie ieżeli z niey wszystkę wodę czasami wypuszczać się da aż do dna, tym końcem, potrzeba azeby to dno było nieco wyżey tak rynsztok ulicy, lub doliny w bliskości będącey – wody w niey ma bydź na 4 do 5 stop głęboko – Gdyby podczas Ulew zbyt wiele wody nazbyt wiele zbierać łatwo iest temu poradzić robiąc przelewny brzeg w sadzawce. –

Nayważnieysze utrudzenie sprawia obszerność mieysca uważać iednak trzeba że sadzawka taka maiąca 4 Sążnie na 5ciu obszerności może służyć do pławienia wielkiey liczby koni. – Podczas posuszow pompa konna mogłaby wodę dostarczać – lecz to rzadko bywa potrzebnem dla wielkiey przestrzeni iaką Pałace z Podworzami zaymuią, na ktorą woda deszczowa spada i zbierać się w sadzawkę może. – Wodozbior taki nie potrzebuiący kosztow do swego utrzymania byłby z względu wygody i bezpieczeństwa prawdziwym skarbem.

Borgnis. 447.
w Budowlach wazniejszych budynki składaiące Stajnie i Wozownie powinny bydź w około osobnego Dziedzińca ktory Podworzem Stajennym zowiemy, maiącego kommunikacyą z Głownym. Borg: 447.
Drzwi tylne czyli Brama iest potrzebna dla wywozu gnoiu i innych nieczystości, i innych czynności aby głowny dziedziniec zostawał zawsze w czystości. Borg: 447.

Borgnis. 447. Fontanny, napaiwadła, plantacye czyli drzewa są przedmiotami iedynemi ozdoby i pożytku dla podworzow stainnych ktore z wielu względow powinny bydź potrzebne zresztą.

Podworze Staienne i Wozowniane w [my] Pała:
cach liczne mieści zwykło zabudowania i potrzeby
wyszczególniymy ie w krotkości aby ie kolejnoście
można opisać — tym końcem podzielimy te zabudowa:
nia na dotyczące się Stayniow — 2do Wozowniow —
3cie Stayniow i Wozowniow razem — 4to

Do Zabudowań Stajennych należą: Staynie — i te na
konie Siodłowe [czyli wierzchowe] — Kareciane — chore — gościnne — Źrebię:
ta — dzielą się — Masztarnia na skład naczynia wszelkiego
Warsztat rymarza. — Składy [spichlerze] obroki słomę siano — Sieczkę.
t.i. Masztarnia czyli komory na konie Siodła rzędy końskie
Kuźnia — — Magazyn na obroki i furaż nayleplej na Strychu
Stayen —

Do Zabudowań Wozowniowych należą [Dziedziniec do wyprzęgania]: Wozownie w ogól:
ności. — Wozownie otwarte na Bryczki Wozki — zamy:
kane na pojazdy. Karety — Warsztat kołodzieja — i mieszkanie
Kowala — kołodzieja — rymarza — magazyny naczyń i zapasow —
Kuźnię — Schody na Strychy —

Pomieszkania Koniuszego — Podkoniuszego Stajennych Stan:
gretow l. Bereitera: s. masztalerzy i innych osob do tey służby
przywiązanych —
Psiarnie czasem do Dziedzińca Stajennego — lub osobnym miejscem
umieszczona

Podworza ozdob nie przyimują — mogą ie zdobić fontan:
ny pawadła Drzewa — t.i. plantacye. — bo mogą bydź pożyteczne
w tych Dziedzińcach. — Borg: 447.
Jeżeli Podworze Stajenne obszerne można w środku zrobić
Kaitrulę czyli ujeżdżalnię. Borg: 447. —

Borgnis 447.
Stayniom w Pałacach towarzyszą wiele placów przyzwoitych
jako, siodlarnia sellerie, wieżdżalnia manege, kuźnia,
Składy na obroki — mieszkania Stajennych Stangretów
i inney służby — — —

Staynie

Czworo Stayen potrzeba przy Pałacach, ich zaś wielkość zawista od wielości koni –

Pierwsza dla koni karecianych – druga dla wierzchowych – trzecia dla chorych – czwarta dla koni obcych, to iest dla przybywaiących dozorców rożnych, dzierżawców i przyiacioł którzyby byli zaproszeni do pałacu na czas jakiś –

Sier. 153. Jeszcze osobne dla Ogierow mieć chce.
Borg: 448. Tylko na karecianye wierzchowe i chore.

Ponieważ nie można wszędzie zawsze ani poznać czyli konie obce są zdrowe lub nie, potrzeba więc aby były osobno – obcy [trzymane] Koniuszy inaczey ich nie będzie cierpiał –

Stawiać można Staynie czterema sposobami – podług stawiania samych koni – to iest są poiedyncze podwoyne, potroyne, poczworne –

Podwoyne są w naywiększem używaniu, i w istocie naywygodniey się w nich usługa odbywa – są nayprzyiemnieysze – i za iednym rzutem oka widzieć można co się w nich dzieie –

Blondel 174/4. Staynie poiedyncze służą dla koni wierzchowych – Podwoyne dla karecianych

Poiedyncza Staynia mieć powinna 12 stop par: co czyni 6½ łokci pol: szerokości w świetle – Durand naznacza na tę szerokość 4 metry.

Sier: 153: Na konia rosłego rachuie 4 Łok: długości ze żłobem, na ścieżkę czyli obeyście Łok: 4. zatem: 8 łokci iest nayznnieysza szerokość Stayni poiedynczey. – Borgnis 448. Na długość konia ze żłobem 8 stop na szerokość przeyścia 8 stop. zatem 16' iest nayznnieysza szer. Stayni poied: –

Staynia podwoyna winna mieć nayznniey 22' szerokości co czyni łokci pol. 12 przeszło – kiedy zaś wypada długa, daie się iey 15 i więcey łokci szerokości – Durand przeznacza 7 metrow, a kiedy długa 9 do 10 metrow.

Sier: 153. Szerokość Stayni podwoyney 12 Łokci bo po 4 Ł: na konie i 4 Ł: na ścieżkę rachuie.
Borg: 448. Staynie podwoyne są dwoiakie, albo z iednym przechodem w środku i takie zaymuią mniey mieysca, albo z dwoma ścieżkami przy murach, gdzie konie łbami do się obrocone.
Blondel 174/4. Kiedy w Stayni podwoyney konie łbami są do siebie obrocone, i ta iest sklepiona z filarami w środku 3' grubemi, w tedy szerokość Stayni będzie 8+8+3+8+8. razem 35 stop. – Zaś ieżeli przechod iest w środku to tylko 8+8+8 = 24 stop – w pierwszym razie żłoby są po obu stronach filarow. – Blondel podwoyney daie 33 stop, ~~poiedynczey~~ 24 do 26. ieżeli konie tyłami do siebie stoią. Poiedynczey 16 do 17 stop

Staynia potroyna mieć będzie 30' czyli 16 Łokci

Staynia poczworna 40' czyli 22 łokci na szer.

I to są wymiary nayznnieysze, im będą większe tem lepiey –

Widoczną iest, że w dwoch ostatnich rodzaiach Staien to iest potroynych i poczwornych potrzeba aby powały się wspierały na Sztrzaniach środkiem leżących na słupach lub filarach, kolumnach – i którychby część wysokości zastawiały drabiny i żłoby.

W wielkich Staynach dwa rzędy kolumn rownoległych dźwigaią sklepienie krzyżowe – Przestwor między kolumnami iest na 2 lub 3 konia sposob ten iest korzystny w tem że nie tak grubych murow wymaga i mnieyszey wysokości, a niżeli z sklepieniem beczkowem. Borg: 448.

Staynie sklepione są naylepsze

Zawsze należy dawać Staynom wysokość wielką, a to dla oddechu koni który im szkodzi ieżeli ich iest wiele.

Drewno w powale nie mogłoby długo potrwać zwłaszcza ieżeli sufitem grubym się go nie okryie.

Sier: 153. Staynie powinny bydź chłodne, jasne, czyste, i mieć powietrza świeżego dosyć. – i bydź obszerne – sklepione – brukowane – Borg: 448 Wysokość sklepienia ma bydź pomierna, w niskiey byłby zaduch – w wysokiey zimno. – mniey iak 4, ani więcey iak 5 Łokci dawać nie można. – Borgnis 448 tegoż zdania, ale naznacza na wysokość Staien nieco więcey iak ich szerokie – coby było zbyt wiele –

Rzadko się robi potroyne i poczworne Staynie dla wielkości dachow – więc tylko tu o poiedynczych i podwoynych mowa będzie – Wszęcie te same im służyć bydź prawidła.

Widok Stayen powinien bydź na Wschod – w innem położeniu konie chudną, zwłaszcza zaś na południe.

Sier: W Staynach okna główne powinny bydź na Połnoc i Drzwi. Też Borg: 448
Sier: Położenie Staien naylepsze od wschodu ku Połnocy
Sier. 154. w Neapolu w Piwnicach są Staynie, wszystey nagany dla oczu końskich które z ciemnego mieysca na jasny widok wychodząc cierpią, żywość utracaią, czynią się pierzchliwemi, bojącemi i niepewnego stąpania – Zob: Borgnis 451.
Blondel 174/4. Okna Staien i otwory główne powinny bydź na Połnoc – chyba dla koni chorych na południe – na k: 116/4 chce mieć ie na Wschod.
Durand chce mieć Staynie na Wschod wystawione ile możności

Borgnis. Staynie tak umieszczać ażeby drzwi i okna główne były obrocone na połnoc, i aby światło nie uderzało wprost w czoło koni, bo byłoby ich wzrokowi szkodliwe.

Kiedy światło pada prosto w oczy koniom, ciemnieią; potrzeba tedy aby na nie padało z tyłu. – to iest ne kupry.

Dlatego w poiedynczych Staynicach żłoby i drabiny bydź powinny przy murze przeciwnym, nie przy tym w którym są okna – i zkąd światło przychodzi.

W Stayni podwoyney kiedy zmuszeni iesteśmy stawiać konie łbami do murow w których są okna, potrzeba ażeby światło z tych okien o 5 tokci wysoko poczynało się – zrozumienie wrzę słoma nie mogą padać tylko na tyły koniom –

Drzwi do Stayni robią się zazwyczay w środku, co iest wygodnie i dla usługi. – lecz mogą bydź i w końcu ściany

Potrzeba aby te drzwi były obrócone na Wschod, bo to tylko położenie iest nayskorzystnieysze.

Można także dla większey okazałości drzwi podawać w środku obu ścian węższych, tym sposobem krąży bez dzie powietrze, lecz trzeba pamiętać żeby zrobić przed każdemi z tych drzwiów Sień osobną do którey by drzwi były od Wschodu. –

Te Sienie których szerokość równa szerokości Staien stworzą dla wygodnego rozsiodływania koni, wieszania siodeł na kołkach umyślnie w mur. porobianych.

Drzwi te w środku Scian węższych czyli szczytowych maią iescze tę korzyść, że wchodząc za iednym rzutem oka widzieć można całą długość Stayni, co sprawia widok bardzo piękny. –

W odległości o 10 stop par: czyli 11 stop pol: od każdey z Scian zrobi się rynsztok, a we środku ścieżka, tak aby osoby przychodzące zwiedzać Staynią mogły suchą nogą po niey chodzić i wygodnie. Temu się zwyczaynie zrobi daiąc Ścieżce nieco więcey szerokości niżeli iey wymaga konieczna potrzeba –

Na spadek bruku pod końmi od muru do rynsztoku daie się 2 cale na Sążeń. –

Wielu Koniuszych iest ktorzy nie daią tego bruku pomiędzy rynsztokiem a murem, ubiiaią tylko tę część na saletrę, en salpetre, i daią 5 cali spadku na całą długość 5 ½ tokci. –

Samemu rynsztokowi nie trzeba dawać wiele spadku dosyć ½ cala na Sążeń, dlatego aby konie krzywo nie stały. – nie masz zwierzęcia tak skłonnego do nabycia złych nałogów iak koń –

Wreszcie spadki tych rynsztoków iść powinny od połowy długości Stayni ku iey obu końcom. dla spływu wody w strony przeciwne, to iest w stronę południowa i północną. –

Żłoby iść mogą do poziomu ieżeli spadek rynsztoku nie wielki i tylko czyni 2 lub 3 cale różnicy – W Stayniach długich ten spadek staie się większym więc i podłogość żłobom i drabinom nieiakąś dać wypadnie – lecz się to rzadko zdarza aby bardzo długie Staynie robić się musiało

okna powinny bydź otwierane aby gdy parno w Stayni można było powietrze odświeżyć – Światła nie wiele dawać bo to szkodzi koniom – Siet 158.

Durand chce okna mieć wywyższone o 3 ⅓ metrów naymniey nad dło Stayni dla tey przyczyny.

Drzwi obszerne nawet kilka podług długości Stayni. Siet

Blondel. 17⁴⁄₄ Jeżeli Staynie bardzo długie i obszerne wypadaią, robi się w środku nich wielka Sień kwadratowa, okrągła, lub ośmiokątna zasklepiona w czaszkę – i w kątach umieszczaią się Sawalnie kamienne napełniane wodą na noc, i dla pożaru – Czasem zaś ieżeli te Sienie są obszerne służą za rayttszulę krytą. –

Siet: 153. Mieysce gdzie koń zastępuie powinno bydź wyłożone z dylów dębowych pochyło ku rynsztokowi – Mocz spływa do kanału

Borg: 448. Wielu konstruktorow iest którzy odradzaią brukować stanowiska koni – ieżeli gdziekolwiek bydź sposobu użyto potrzeba do utwierdzenia gruntu, potrzeba im dawać spadek ku rynsztokowi środkowemu czyli małemu kanałowi, przykrytemu w pewnych odległościach kamieniem maiącym dziury poprzebiiane dla odcieku moczu i utrzymania czystości w Stayni tyle potrzebney dla dobrego bytu koni.

Blondel. 17⁴⁄₄ Wreszcie cała Staynia wybrukuie się – pod skrzyniami ku [aby spadek był przyzw.] obroki – pod legowiskami stajennych. czyli Dorkami –

Vignole 185 ¹³⁄₌ Tylko na 4 stopy od muru lub żłobu daie bruku resztę wybiia na saletrę – co konserwuie nogi koniom

Żłoby robią się z forsztow 3 calowych, krawędzie obiią się szynami żelaznemi aby konie drewna nie gryzły

Żłobom daie się stopę głębokości, stopę szerokości w spodzie a 15 cali w gorze — Gorna krawędź żłobow powinna być na 3½ stop par: nad bruk wzniesiona —

Te żłoby kładą się na podporach spodem podciętych aby się konie nie kaleczyły, w odległości 12 stop par. —

Drabiny robią się z drzewa, szczeble z dębiny toczoney lub iarzębiny, ktora chociaż nie tak piękna na pozor ale iest lepsza na ten cel — Maią 3 stopy szerokości czyli wysokości, pochylaią się naprzod ~~tak~~ ani zbytecznie aby nie psuły grzyw koniom, ani też mało — aby siano trudno się nie wyciągało i nie było trudne jedzenie z nich koniom w ogolności ¼ a naywięcey ⅓ część z szerokości Drabiny daie się na iey pochylanie —

W reszcie drzewo wierzchnie drabiny powinno być o 7¼ stop par: nad poziomem stayni. po pod żłobem uważanym —

Proch ze siana pada na grzywy koniom i im szkodzi, i to było powodem wynalazku drabin pionowo prawie dawanych. tak że z nich proch ten po za żłob na ziemię mogł opadać — Żłoby czysto bardzo utrzymywać się mogły, lecz sposobu tego zaraz zaniechano skoro spostrzeżono że konie chudły, bo z prochem siennym ulatywały i nasiona sienne, i siano nie miało więcey tego smaku iak wprzody i sokow pożywnych — Lepiey zatem ten proch z szczotką i zgrzebłem wyżey czędować z grzyw końskich a używać sposobu dawnego —

Koń kareciany potrzebuie więcey mieysca iak wierzchowy — to iest.

Na konia karecianego rachuie się 4 stop par: szerokości — a 3½ tylko na konia wierzchowego. Porz: Blondel 174/4

Każda klatka konia odgraniczy się dwoma słupkami okrągłemi z gałką w gorze, 4 stopy długiemi nad ziemią wkopanemi. — u nich są kołka żelazne na ktorych się zawieszaią iedne końce tat czyli . . . . . przedzielaiących klatki, bo drugie ich końce wiszą u ogniw będących przy żłobach. — Słupki te do rownosci urżnione piękny robią Effekt — Oprocz tego u żłobu są 3 kołka żelazne w każdey klatce do wiązania konia służące —

W środku każdey klatki, na poprzecznich sztukach robi się napis oznaczaiący nazwisko konia; tego nie tyle ciekawość iak dobry porządek i łatwość usługi wymagaią — podobne napisy być maią i nad hakami gdzie wiszą przy chomonta etc: aby zapobiedz przemianom i omyłkom — Każdy koń powinien mieć swoie homonto podło urdzienniny, iesteśmy pewni że iest dobrze ocuglony i nie może się skaleczyć — wreszcie iest to wielka łatwość

Durand Na konia rachuie 1¼ metra

Sier: 153. Na konia rosłego rachuie się szerokości Stoki 2½, długości Stoki 4 ze żłobem — Porz: Borgnis 448 stop 5 na szerokość a 8 na długość ze żłobem.

Sier: Klatki stużą dla koni niespokoynych paradnych. — takie iednak być maią aby się konie gorą widzieć mogły, co im nieiako przyiemnie i przyzwyknienie do siebie sprawuie —

w wybieraniu Staiennym koni których uzyć chcemy. i sposobem być szybko usłużonym — Wszystko idzie do brze gdzie nie masz zamieszania —

W obu końcach Stayni powinny być pięterka czyli izdebka dla Staiennych Stangretów, bo bliżko koni potrzeba czuwać dzień i noc. — Te pięterka będą w kształcie trybun, wchodzić się do nich może ze Sieniów po drabinkach lub schodkach zaparszonych. —

Zaś pod temi schodkami umieści się wielka skrzynia na Owies, zamykana na kłódkę lub zamek — Zaś za pomocą Skopa i trąby sypać się do tey skrzyni może owies ze Strychu na użycie dzienne — To iest ie den sposób uniknienia wielu nadużyciów, i utrzymania Owsa w suchości zawsze.

Blondel. 176/4 w ogólności mówi że w Stayni w wygodnych mieyscach być maią Skrzynie na owies — Łóżka dla masztalerzy ~~ow~~ palefreniers czyli staiennych. —

Te Stayni będą oświecone z dwóch końców za pomocą reweberów — z pięterek zapalać trzeba ogień lub Sieniów nie z samey stayni. — w tym razie lampa zaświecona oświeca i pięterko i Staynią.

Podłoga gdzie są łóżka staiennych powinna być bezpieczna od ognia, dobrze żeby była ceglana iako i całe pięterko żeby było murowane na filarach i sklepione —

Szerokość tego pięterka dosyć będzie 4 stopy — Łóżko iest przystępnym materacem — Nie potrzeba aby tego rodzaiu Służący byli zamykani, sen i gnuśność odięta by im sposobność widzenia co się dzieie w Stayni

Kiedy Staynia na konie wierzchowe, potrzeba ~~klatki ich z boków deszczkami zaparować, aby się nie kopały~~ — Żłoby poprzegradzać deszczkami w połowie, klatek aby się konie nie gryzły o owies. i nie kopały — Szerokość za klatek iest 3½ stop.

Kiedy Staynia dla koni obcych, Żłób może być mniey umieszczony równie iak drabina — bo różnego wzrostu konie tu ieść mogą nawet naymnieysze — Lepiey będzie całą staynią wybrukować — czystość się w niey utrzyma przez częste mycie. — Tutay można klatek żadnych nie dawać ale tylko kółka u żłobów którymi można użyć przegród wiszących u stragany —

Kur. 158. Między ordynaryinemi końmi drągli za przegrody stawia się

Staynia na konie chore nie może nigdy być wielką — więc na 5 do 6 koni będzie dostateczna —

Wozownie

Starać się trzeba aby Wozownie były na Północ. bo w tem położeniu słońca nigdy mieć nie będą. – od słońca zaś pojazdy i od gorąca zsychaią się i padaią.

Szer: 153. Bo Słońce wiele szkodzi skorom i malowaniu karet. czyli pokostu – Toż Borgnis 449. –
Blondel. 178/4. wozownie zawsze na Północ, a nigdy na Południe lub Zachód
Durand. także wozownie chce mieć na północ

Wozownie podzielać trzeba, aby w każdym przedziale mieściły się tylko dwa pojazdy, lub tylko ieden, co iest potrzebne dla karet paradnych wzię: Poiedyncze i Podwoyne.

Dla Wozowni dwukaretowey daię 16 stop par. szerokości – Durand daie 5¼ metra.

Dla iednokaretowey 9 stop par. naymniey. – Durand daie 3 metry.

Co się tyczy głębokości, na tę potrzeba 21 stop p: bo nie przystoi podnosić dyszla – to psuie poriąg, i sprawia rozne niewygodności.

Szer: 154. Mieysce dla karety szerokie Stóp: 4½ długie 9½
Borgnis 449 mieysce dla pojazdu 9 stop szerokie – 21 stop długie i to naymniey. także Blondel 178/4.

Durand daie na głębokość Wozowni kiedy się dyszel nie podnosi 7 metrow – ieżeli się podnosi 5 metrow.

Lecz ieżeli szczupłość mieysca niedozwala, lub nie chcemy uważać na te niewygodności, dosyć będzie dać 15 stop par. na głębokość Wozowni zwyczayney.

Blondel, 174/4 wozownie na Kocze mogą być na Północ ale mniey głębokie – i szerokie. 178/4. Kocze kariolki, dyliżanse na inne położenie być mogą wystawione (niewiem dla czego)? –

Każda wozownia zamykana być powinna wrotami wielkiemi pełnemi – które mogą mieć fortkę w iednym skrzydle, co ~~wygodnie będzie~~ aby chcąc często obzierać Pojazdy nie otwierać za każdym razem wrot samych.

Powozy ~~mnieyszey~~ kariolki bryczki mnieyszey wagi mogą być umieszczone w Wozowniach niezamykanych – można wzięć uniknąć trudności w umieszczaniu samych wrot, i ich otwieraniu aby iedne na drugie nie zachodziły, to iest daiąc na przemian Wozownią zamykaną i otwartą – tym sposobem fortki nie będą się krzyżować. –

Na wysokość Wozowni potrzeba dawać 12 stop par. Pojazdy zmieniaią się, lecz w każdym razie ta wysokość będzie dostateczna.

Durand daie na wysokość Wozowniow 4 metry. –

W pośrodku Wozowni potrzeba kłaść przewodniki czyli progi, azeby powozy ~~wprowadzać~~ wtaczywały się same w mieysca przeznaczone i nie zachodziły iedne na drugie. – ~~Te~~ progi są to belki drewniane zwiążane w Δ. rownoramienny, których boki są oznaczone słupkami, i których kąt w głowie iest zaokrąglony. i ma 15 cali par. szerokości. – Zas podstawa tego troykąta 5 stop par. –

Borg: 449. Te progi w Bruku wozowni umieszcza. –

Widzieć się daie z tych wymiarow, że kiedy pojazd wziął swoy kierunek, będzie prowadzonym między temi progami czyli drożnicami nie mogąc zboczyć zaledwie niezgrabnym miał być kuczer. – wzięć się od szkody ochroni.

Poprzecznica tylnia która robi podstawę troykąta służy dla wstrzymywania kół, i pojazdu aby o mur nie uderzał. także tylnia porzęcz czyli barriera powinna być od muru o 18 cali par. ~~w świetle~~ oddalona.

Wysokość tey drożnicy iest 8 cali w głowie a 16 cali w tyle – większa wysokość łamałaby podnóżki

We Wrotach trzeba dawać Kołozwroty i dopęty tylko wysokie, ażeby oś małego koła mogła przez nie przejść – te Kołozwroty są potrzebne, poczynają prowadzić pojazd, i zabezpieczają węgary bram od otłukiwania –

Masztalnia na Szory. – Hamois

To mieysce będzie uporządkowane i sufitowane – inaczey bardzo by prochom podlegało. – na kurz – Ochędostwo które tu ma panować wymaga tey przezorności. –

Potrzeba aby co 3 stopy były powbiiane kołki w mury. czyli haki na 6½ stop par: nad podłogą posadzkową.

Kołki te są drewniane grube na 4 cale, zaokrąglone wierzchem – i na 2 stopy długie oprocz wpuszczenia w mur. służą do wieszania zaprzęgow czyli Szorow, pospolicie dwa na iednym kołku się ich wiesza. – Daią się przegrodki z każdey strony z deszczek blisko tak występuiące iak występuią same szory. – więc tym sposobem każdy zaprzęg iest osobno.

Także w gorze nad kołkami podobne półeczki czyli porwałki się daią, ewtaszcza ieżeli wysokość ścian znaczna – przed którą pręt żelazny się osadza i na nim firanki zakrywaiące wszystko się wieszaią. Nad tem można dać tablicę z Napisem nazwiska Ekwipażu –

Kołki ktoremy dali w Sieni stajenney nie służą tylko kiedy się odprzęgaią konie i zaprzęgaią więc tylko służą na krotki czas. – Przeciwnie w masztarni są zaprzęgi z narzędzia pod zamknięciem, i do niey wchodzić nie można tylko kiedy potrzeba wymaga.

Okna tu będą z kratami, drzwi dwuskrzydłaste dobrze się zamykaiące –

Jeżeli mieć można obok dziedziniec czyli z obdachem w tym by się obmywało Szory pod nadkryciem – lecz w tym razie potrzebaby żłobu i kurka dostatecznego wody.

Obok każdego przedziału Zaprzęgow można częstokroć podawać szafki zamykane na klucz – w ktorych by się na potkach chowało wstęgi kokardy etc: dla uniknienia nieporządku –

We środku długości Masztarni postawią się stoły dwie stopy szerokie, 5 do 6 stop długie na nogach żelaznych, i w takieysamey odległości od siebie. –

Brukuie się czasem Masztarnia, lecz posadzka ceglana iest lepsza, taniey rada do utrzymania i nie tyle kurzu robi.

Należałoby iescze zrobić tu gdzieś małe mieysce dla Siedlarza w sposobie sklepiku – i w tym stoł i kilka krzeseł postawić –

Bloydel 176/4

Tuż przy Stayni wielkiey ma być maią być osobne placki na zamykanie Siodeł, sierow – i sale robocze dla rzemieślników trudniących się ich naprawą – Także podwórka gnojowe – źrodła – Nakoniec w oddzielnym odgrodzeniu mieszkanie Koniuszego Ecuyer złożone zwykle z dwoch lub 3 Apartamentow – Officyny – Kuchni Wozowniowo Kuchu, i dwoch Stayen małych iedney na konie wierzchowe, drugiey na Karaciane – ten oddział w planie iest pod lit: b Tab: 33. gdzie tym czasem podwórze c iest na mieszkanie Podkoniuszego Sous-ecuyer ktorego zatrudnieniem iest tresować konie w biegu i utrzymywać dozor bezpośredni w Staynach. W dziedzińcu e są iescze Wozownie na wozy i ekwipaże wszystkie – kilka stayen partykularnych – Nakoniec Składy siana słomy owsa – Izby dla stajennych, stangretow – Franzeto –

R iest Kaituula odkryta

Siodlarnia *Sellerie*

Mieysce na siodła koni wierzchowych nie powinno bydź od nich oddalone; powinno bydź wyplastrowane posadzką — okna z kratami żelaznemi zewnątrz — Drzwi dobrze zamykane —

Na około potrzebne będą Szafki 4 stop około szerokie na dwie strony otwieraiące się — czasem się robią zasuwane a coulisses — Lecz ieżeli z iedney strony są wygodne że mało mieysca zabieraią, lecz niedozwalaią widzieć wszystkiego za iednym rzutem oka — dla tego drzwi do szaf mogą bydź z szybami szklannemi, dla większey czystości i utrzymania dobrego porządku —

W każdey Szafce zawieszą się 3 Siodła na rodzaiu troygraniastych pulpitów pochyłowych, Uzdziennice nad niemi zawieszone na kołkach drewnianych, zaś pod niemi podadzą się połki dwie lub iedna na Kokardy wstęgi etc:

Gust i staranność Koniuszego tu się dadzą poznać. można z nich robić gatunek trofeów, co aby zrobić każda uzdziennica może wychodzić zdawać z węzła wstęgowego na wierzchu będzie napisane nazwisko Konia do którego Siodło należy.

W środku i wzdłuż Siodlarni postawi się Stoł dla kładzenia Siodeł i Uzdziennic których chcemy użyć. —

Wielkość Siodlarni zawisła od wielości Siodeł —

Lecz trzeba obok gdzieś obmyślić zakątki gdzieby dwóch lub 3 robotników mogło robić w razie potrzeby — W tey komorze roboczey któraby mogła służyć i dla Masztarni sporów, gdybyśmy nie chcieli mieć iey osobno, w środku się stoł postawi i kilka Krzeseł. — To mieysce będzie wyporządkowane, z sufitem — i mieć iedno lub dwa okna — Obojętna iest ku którey stronie będzie obrócone, lecz byłoby dobrze zrobić go w sposob Sklepiku Siodlarskiego; możnaby w nim wygodniey widzieć co się dzieje —

Podworko na Gnoy.

Przy Podworzu Stajennym i wozowniach, osobno być ma podworko na Gnoy, dla utrzymania samego Podworza w czystości —

To podworko powinno być na Połnoc — tutay można pomieścić wielką szopę na wozy i wozki wszystkie pod tą szopą zrobi się Klatka do kucia Koni złych.

Także w tym Podworku ma być Kuźnia i kowadło czyli Sklep kowalski —

Także się umieszczą Loha dla stużących, tak aby mogły być ochędożnie utrzymywane; — Potrzeba aby były z przodu zamknięte, być podzielone w szerokości 3 stop, drzwiczki do nich 4 stop pół wysokie. — Siedzenia z ~~korzam~~ otworami szerokości 1 stopy tylko. będą zrobione z drzewa ~~wierzchem~~ zaokrąglonego z przodu na 16 cali wysoko położonego — żeby zaś nie było przypadku w otworze da się pręt żelazny przekątnio na 13 lub 14 linii gruby tak aby materya się nie zatrzymywały —

Wreszcie wszystkie te miejsca powinny być brukowane; wychod z tego Dziedzińczyka być ma na Ulicę lecz iak się mowiło, używać go się niepowinno tylko w razie potrzeby, bo klucze od wrot będą u Szwaycara lub Dozorcy — na to przeznaczonego —

Temi wrotami wjeżdżać będą wozy z Sianem, Słomą, itd: do wszytkich Stajen — bo jeszcze raz się powtarza staranie trzeba przyłożyć aby się usługa głownym Dziedzińcem nie odbywała. —

Skład Siana Słomy

Skład Siana obszerny będzie — bywa pospolicie na Poddaszu, i aby go zrobić wygodnieyszym, podniosą się mury ~~od przedzie~~ obwodowe o 3 stop nad powałę — Wszystkie te Składy będą wyłożone posadzką — w pewnych odległościach dadzą się dymniki z okiennicami w których otwory owalne szkłem się zaprawią; W środku będzie Dymnik głowny z podłogą zewnątrz występującą do wyciągania Siana. Ta podłoga będzie mieć pręty żelazne 3 wysoką, i dwa pręty kątowe będą w tych kołach, i które będą do utrzymania szyny w ktorey koniec iest Kluba. —

Powiedziało się że ze Składu Owsa trąbą skórzaną Owies sypać się winien do Skrzyni, w Sieni Stajenney pod schodkami umieszczoney, toż samo zrobić można dla zrzucania Siana, ale otwor większy — uniknęłoby się wiele przypadkow, i siano byłoby zawsze suchsze i czystsze — Te otwory mogłyby być w końcach Sieni. — i zrzuci by się siano rzucało Wspólna żywność na Sone lepiey się przechowuje.

Toż mowić o Składzie Słomy —

Borg: 44g. Że strychu siano chce mieć zrzucane zaraz za drabiną Kl — zapomocą otworow z drzwiczkami spustnemi —

Skład Owsa Obroku.

Potrzebuie więcey ostrożności — potrzeba aby był blisko schodów po których się do niego wchodzi —

Skład ten będzie wypłaskowany cegłą — i obsieniony drzewem — Starać się trzeba aby w nim żadnych Dziur nie było dla mysz i szczurów —

Dymniki wreszcie mogą tu być iak w innych Skrzydłach. z okiennicami opatrzonemi w szybę szklanną. —

Gdybyśmy chcieli bardziey dać dymnik wyciągalny z podłogą występuiącą dla wyciągania worków — zrobiłoby się Kołowrot iak u piekarzy —

Mieszkanie Koniuszego.

Apartament Koniuszego powinien być w bliskości Dziedzińca Stajennego — bo nad nim ma Dozór główny. Przystoyne pomieszkanie niech służy bo iest iednym z pierwszych Officyalistów — to iest Apartament ten składać się może z 2ch Przedpokojów — Sali Jadalney, Sallonu Pokoju Sypialnego — Gabinetu — kuchni — i 2 lub 3 Izdebki dla Służących i swoiey wygody.

Blondel chce jeszcze aby miał osobne dwie Stajenki na konie karetne i wierzchowe — i wozowe. —

Mieszkanie Podkoniuszego

Z Sali kompanii — i Pokoju Sypialnego — dla pooney wygody — lecz tu potrzebna Izba na Effekta koniowładczej i ekwipaże którymi zawiaduie. — iest on to co Bereiter — ćwiczy konie do biegu —

Mieszkania Stajennych.

Potrzeba ieszcze wiele Izb na pomieszkania ludzi Stajennych — Postylionów — Lokai — Izby te o iednym oknie być mogą — ogrzewane piecykami, i wychodzić na Korytarz wspólny — są więc iak Cele w których tylko stolik i parę stołków — (XX) zob: niżey.

Mieszkanie Tapicera

To stałego miejsca nie ma, można go więc zrobić gdzie można lub się podoba. —

To mieszkanie składa się z 4 sztuk: z Przedpokoiu z Izby roboczey — Sypialney i Alkierza. — wszystkie te sztuki będą wyposadzkowane i Sufitowane. — ogrzewane być muszą —

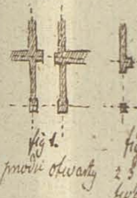
Uważać trzeba że to mieszkanie być winno przy Składzie mebli. nad którymi Tapicer ma Dozór —

(XX) wszyscy Lokaie powinni mieszkać, każdy mieć powinien izdebkę bez kominka a to dla uniknienia niebezpieczeństwa ognia. — w niey tylko stolik parę krzeseł. — Wszystkie klucze powinny być odmienne, lecz generalny klucz być ma w ręku Intendenta Pałacu —

Skład Obroków, naywygodniey na górze — trąbą skurzaną takowy obrok sypać na doł. — oprócz tego wszelkie ziarnoś lepiey się na górze konserwuie. Siet. 153.

Borynis — 449 Tą trąbą obrok sypać się może w prost do Żłobów

Blondel. 116/4 chce mieć Spichrz na poltrze

Formowanie Części Budowl.

Główne części budowl są Przysionki – Sienie – Schody – Sale różnego rodzaju – i Dziedzińce

Przysionki y Predsionki i Sienie służą za Wchod do Domów – są ich pierwszemi częściami po ktorych dopiero inne następuią –

Predsionki są rodzaiem Sień otwartych – Mieć mogą albo Kolumny – albo Arkady – albo kolumny i Arkady razem. – Mogą występować przed mury frontowe – albo się mieścić w grubości Domu Bydź otwarte z przodu i zboków, lub tylko z przodu – Nakoniec mogą bydź przeyrzyste.

Czasem Przysionki zaymuią całą szerokość i wysokość Struktury iak w Swiątyniach starożytnych Greckich – Rzymskich – zwanych w antes, prostyles, peripteres, dipteres, pseudodiptere —

Czasem nie zaymuią tylko część albo wysokości albo szerokości Domu.

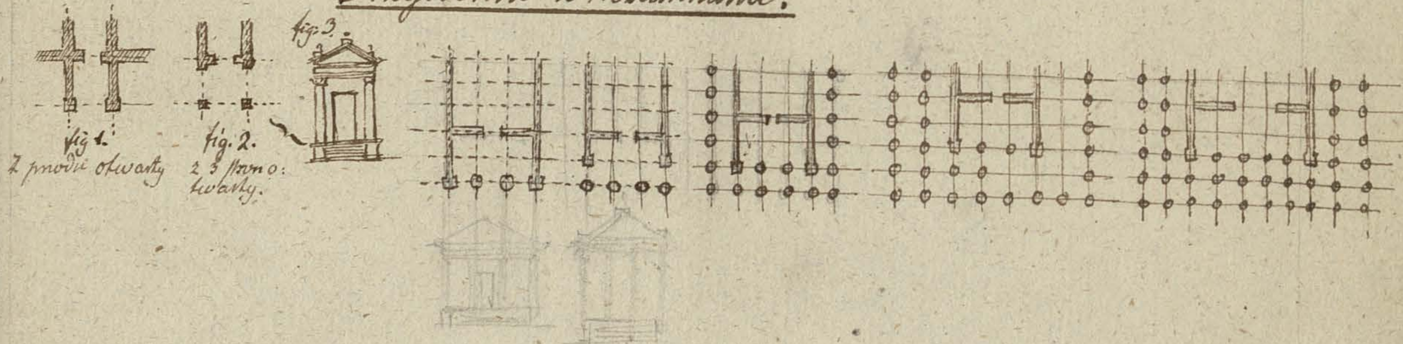
Nakoniec mogą nie zaymować tylko część wysokości i szerokości tegoż.

Jakikolwiek ich bydź może Układ, Przysionki mogą obeymować albo wielką liczbę otworow – albo też tylko mieć ieden –

Przysionki Kolumnowe przystoią Strukturom znacznieyszym – Arkadowe i inne mniey znacznym.

Podaymy przykłady różnego tego rodzaju Przed i Przysionkow w rysunkach: –

Przysionki z kolumnami.

Skład Mebłow

Jest mieysce gdzie się wszystkie stare meble chowaią ~~gdzie~~ a nawet nowe podług pory roku się odmieniaiące — gdzie Lokay Tapicer ie reparuie, i urzędza umeblowania —

Powinno bydź tu przy Schodach wygodnych —

Północ iest położeniem dla tego Składu naysposobnieyszem

Będzie wyporządkowane i z Sufitem

Na około mieć będzie kilka rzędow połek — z iedney strony będą wielkie szafy do chowania materyi i innych mebłow kosztownieyszych. — Na środku będzie Stoł na nogach żelaznych, na nim się rozkładać będą materye i rzeczy potrzebuiące chędożenia wycierania —

Blisko tego mieysca powinna bydź Izba na grube meble — które się porządnie ustawią ponumeruią i opiszą i zrobi się pewien rodzay inwentarza — Każdy rodzay mieć będzie swoią klasę tak że w przypadku zaraz będzie można znaleść czego się życzy. — Klucz będzie u Tapicera który za wszystko odpowiada —

Raitszula. Uieżdnia

Przy pięknym Apartamencie Woyskowego, ujeżdnia dobnie urządzona i gustownie będzie użyteczną i przyiemną. Możnaby zakończyć szczęśliwie iey punkt widoku na iedney z alei pryncypalnych Ogrodu, stawiaiąc w iey końcu bożka Marsa na wozie tryumfalnym zaprzężonym 4a końmi który by się zdawał chcieć zakończyć swoy kurs w zakreśloney Ujeżdni —

Kolumny Doryckie będą naysposobnieysze dla ubrania tego mieysca — iest to porządek rycerski, proporcye szlachetne i surowe mu przystoią —

Kolumnada takowa mieć winna belkowanie z tryglifami i metopami kwadratowemi — nad nim piękna balustrada — Stopy pod kolumnami iako rzadkie się tu odrzuca — Kolumny chce tu mieć lamus, w rustykę przemienne — Wierzch nad kolumnadą tą, czyli częścią krytą Ujeżdni będzie w terrasie, i doda apartamentowi iedną więcey przyiemność. — Możnaby go przyozdobić drzewami pomarańczowemi, mirtami, wazonami. — Z drugim Gabinetu toaletty mógłby bydź wychod i widok na ten ogród nie mogłoby bydź dla nich położenia lepszego — Mars i Wenus zgadzaią się zawsze z sobą.

Uważać nadto trzeba ażeby okna tych pokoi wychodziły na Wschod, a to aby część Kolumnady naprzeciw dnia obrocona na Zachod była z Effektem malarskim oświecana od Słońca zachodzącego — Przysuniemy w rzeczy samey dwa rzędy kolumn — znaydziemy rowność w ich oświeceniu —

Na piedestałach Balustrady będącey nad kolumnadą poporstawiaią się Wazony kamienne

Ponieważ środkowe części mogłyby wystepowaić na przod, więc w nich możnaby użyć kolumn paryskich, a nad niemi grupy figur lub trofea stosowne.

Raitszula dobrze rozporządzona do konieczytaby konie-
pleania młodego Pana, którego ćwiczenia ciała powinny
by stanowić pierwsze przedmioty Edukacyi. – zapewniaią
zdrowie i moc temperamentu – Zob. Lanus – zbu.

Borg: §447. Lir: Jeżeli Dziedziniec Stajenny wielki można zrobić
w środku Raitszulę do ujeżdżania koni – i ćwiczenia.

Blondel. 174/4. Jeżeli długa Stajnia i obszerna, w środku iey
sień obszerna może służyć za Raitszulę Krytą. –

Psiarnie Blondel. 178/4

Mieszczą zwykły psy łowcze – a zatem przy sobie pomieszka-
nia Dozorcy ludzi – łowczych.

Psiarnie są to wielkie Sale na dole, wystawione osobnie
według rodzaiów Stad – przy nich Dziedzińce czyli osobne obfitu-
iące w wodę do mycia psów; pojenia – pławienia.

